

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

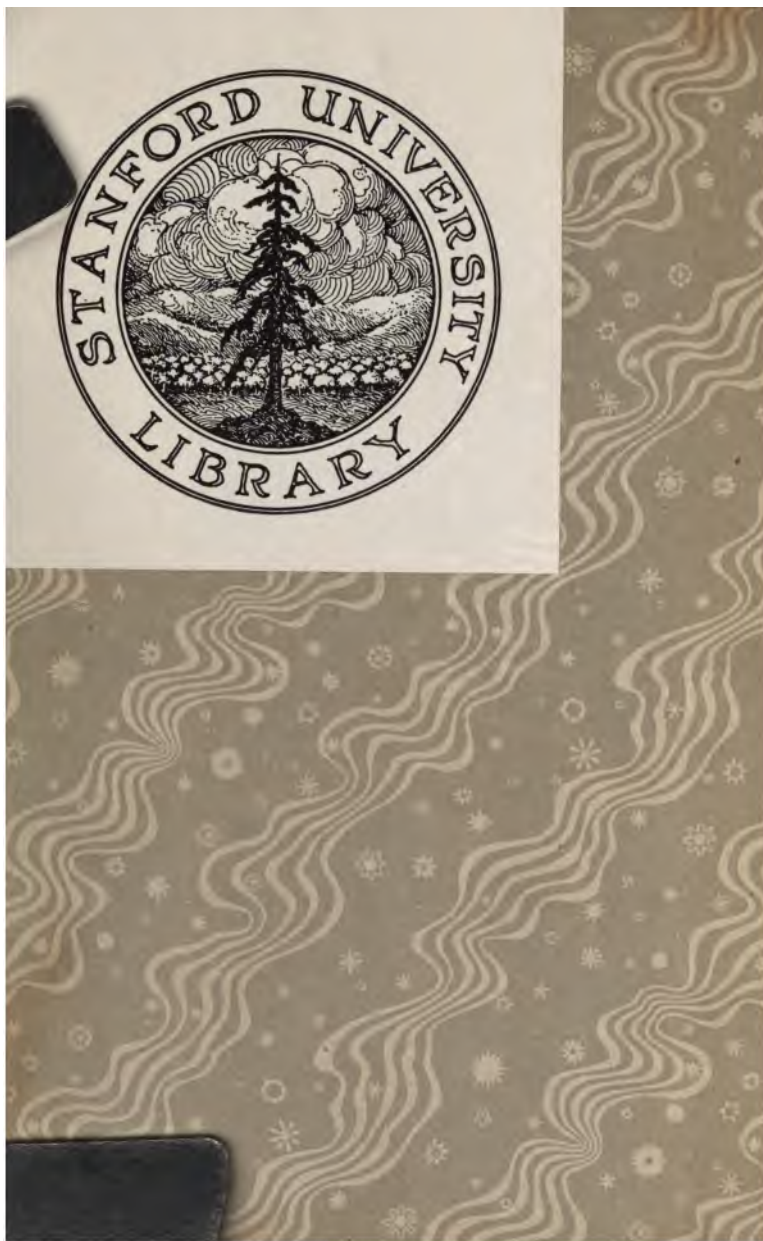
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

1

2

3

4

5

6

7

Flor^{us}
L · ANNAEI FLORI

EPITOMAE LIBRI II

ET

P · ANNII FLORI

FRAGMENTVM DE VERGILIO ORATORE AN POETA

EDIDIT

OTTO ROSSEACH

LIPSIAE

IN AEDIBVS B · G · TEVBNERI

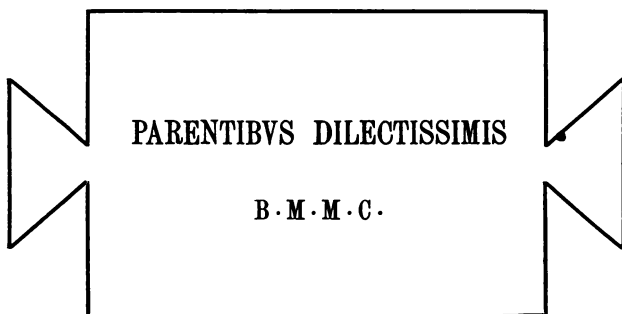
MDCCCLXXXVI

878.9

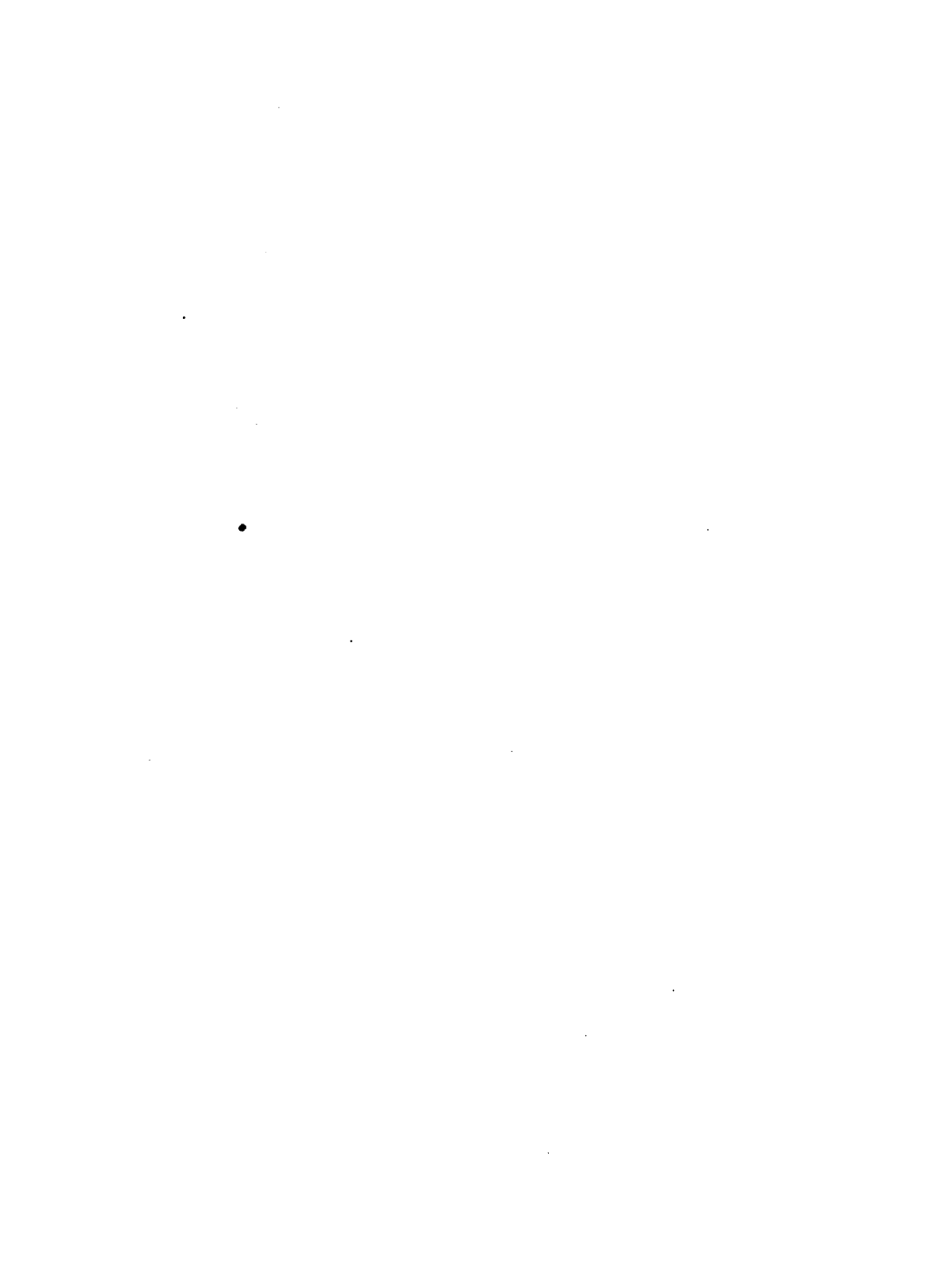
F64er

97953

LIPSIAR: TYPIS B. G. TEVENERI.

*τὸ μὲν πάρεργον ἔργον ὥς ποιητέον,
ἀγαθῶν δὲ πολλῶν παῦρα ταῦτ' ἀλλάττομαι.*

PRAEFATIO EDITORIS

Tardos illos quidem sed certos et efficaces esse artis criticae in veterum scriptorum libris exercitatae progressus nescio an nullo alio exemplo luculentiore aut manifestiore comprobari possit quam Flori epitoma quae fertur historiae Romanae. qui libellus cum ob operis Liviani raritatem et amplitudinem medii aevi et antiquitatis renascentis temporibus in deliciis non solum virorum doctorum esset¹⁾, sed etiam puerulis in scholis ad discendam historiam proponeretur²⁾, dici vix potest quan-

1) Petrarca, qui Flori *florentissima brevitate ad inquirendas T. Livii reliquias se animatum esse* ipse professus est, quanti illum fecerit videsis apud P. de Nolhac 'Pétrarque et l'humanisme' p. 244 sq. Ph. vero Beroaldus in epistula ad P. M. Rubeum Flori editioni praemissa haec dixit: *omnia L. Florus — — — ita scite collegit, ita enucleate distinxit, ita breviter enarravit, ut cuncta tanquam in illustri posita monumento intueri et comprehendere facillime queas. disertus est vehemens, distinctus varius, brevis concinnus cum splendore ac luce verborum.*

2) ex magno similium testimoniorum numero duo tantum ignotiora proponam e libris manu scriptis epitomae saeculi XV petita, alterum Taurinensis 1057: *Nemo verius Nemo brevius Nemo ornatus scripsit.* (cf. infra de 'prologo'), alterum codicis bibliothecae publicae oppidi Gallici Arras nr. 902: *Rob. Gaguinus L. Annei Flori lectoribus salutem optat: Quos nulla in terris concluderat ora Quirites Hec Flori obstrictos parva tabella capit; Et quaeque (l. quaequae) eximia produxit Livius arte Bella duces pompas rite coacta tenet. Quo (l. Quod) vere exemplo vobis sperate futurum Qui fama et quaestu fertis in astra gradum: Post tumidos nisus, post seva pericula sortis Ad manes raptos vos brevis urna teget.* — atque adeo saeculo decimo septimo Flori nomen in eam notionem abiit ut quorumlibet historiam bellorum significaret. itaque E. Wassenbergius Embricensis seriem bellorum tunc in Germania gestorum et a.

posset¹⁾. cuius thesauri notitiam cum non, qui est mos pauperis ingenii virorum, alios anxie celasset, sed cum iis quorum eum cognoscere interesset libere communicasset, factum est ut post Seebodii operam mentione vix dignam, ad cuius editionem anno MDCCCXXI Lipsiae emissam egregius ille liber exiguo cum fructu adhibitus est²⁾, summus vir et Lachmanni discipulus atque amicus, Otto Iahnus hanc provinciam sibi deligeret et tantopere immutatum exemplar Lipsiae anno MDCCCLII publici iuris faceret ut vulgatum illum Florum in vero Floro frustra requireres. neque enim solum ex optimo codice permulti loci qui in alterius recensitionis libris corrupti legebantur in integrum restituti sunt, interpolationes expulsae, lacunae satis magni spatii expletae, verum etiam haud pauca quae ne in illo quidem deerant menda aut ab Iahnio ipso aut ab amicis eius, egregii acuminis viris, C. Halmio M. Hauptio Th. Mommseno sublata.

At quod haut raro usu venit thesauro reperto ut prae summis eius virtutibus inventor ad vitia caliget, idem Iahnio quoque accidit. quamquam enim alterius recensitionis libros manu scriptos non prorsus neglexit, tamen ita sordebant ei prae Bambergensis bonitate ut satis multas eorum scripturas immerito a Flori oratione excluderet. id quod cum alii perspexerunt tum H. Saup-

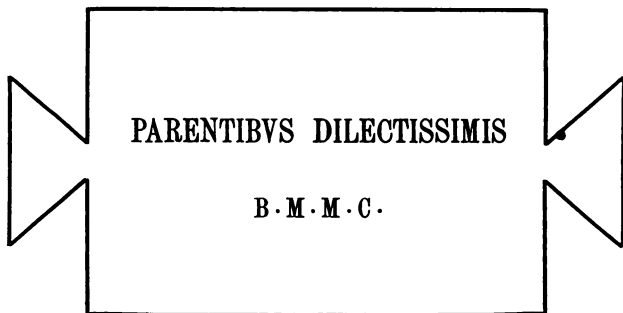
1) 'Iuli Flori epitomae libri duo rec. et emend. Otto Iahn' p. III. iisdem annis quibus Iaeckii descriptio bibliothecae Bambergensis prodiit, inter cuius libri 'subscriptores' Lachmannus memoratur, Iahnus adulescens universitatis Bero-
linensis civibus adscriptus erat (cf. A. Michaelis in libro 'Allgemeine deutsche Biographie' XIII p. 669).

2) 'L. Annaei Flori epitome rerum Romanarum ad libros mss. Bambergensem Nazarianum duos Parisienses duos Monacenses etc. rec. Godofredus Seebode'. ne magna quidem illa lacuna, quae II 18, 2 in omnibus libris hiat praeter Bambergensem, ab eo expleta est. nam in textum nihil recepit, sed in adnotatione tantum indicavit quae deessent 'e codice perantiquo in commentariis' restitutum iri. verum hi commentarii nunquam lucem viderunt.

pius, qui libello academico 'de arte critica in Flori bellis recte facienda' Gottingae anno MDCCCLXX edito praeclarum verae et sincerae criticae exemplum proposuit¹⁾. cum autem aliquot tantum exemplis quam viam ineundam esse putaret significavisset, certatim alii viri docti concurrerunt ut scriptoris temporum iniuria male habitum alios locos sanarent. ex quorum numero mentione dignissimi sunt Franciscus Koehlerus qui in 'observationibus criticis in Iulium Florum', dissertatione Gottingensi anni MDCCCLXV, iam ante Sauppium librum Bambergensem aliquanto minoris quam Iahnus putasset faciendum esse docuerat, Th. Opitzius qui et in annali philologico CXXI (1880) p. 203 sq. et in programme gymnasii Dresdensis Neapolitani anni 1884 permultos Flori locos diligenter et acute consideravit, L. Goertzius qui in 'quaestionum criticarum de Iuli Flori codice Nazariano partibus II' quae insunt in scriptionibus scholasticis Dorpatensibus annorum MDCCCLXXXV et MDCCCLXXXVI totam epitomam ratione maxime habita generis dicendi Floriani pertractavit, denique W. Beckius in 'observationibus criticis et palaeographicis ad Flori epitomam de T. Livio' Groningae anno MDCCCXCI emissis et in disputatione inscripta 'zur Würdigung der Leidener Florushandschriften Voss. 14 und 77' et 'commentationibus Woelfflinianis' (p. 161 sq.) inserta quasi Florum ipsum imitatus in tabulis quid de locis controversis sentiret ob oculos posuit et ex codicibus alterius recensionis ab Iahnio non inspectis plura et certiora protulit quam Graevius Dukerusque.

At enim Goertzius et Beckius cum Iahnii et Halmii, qui undecim annos post hunc Florum apud Teubnerum edidit, errorem iusto pluris librum Bambergensem facientium vitavissent, e contrario nimis favent Nazariano

1) repetita est haec commentatio in H. Sauppil opusculis selectis p. 608 sq., in quorum praefatione huius inventum esse ut scriptores veteres ad optimum quemque codicem exigantur alios quoque legere miratos esse opinor.

*τὸ μὲν πάρεργον ἔργον ὡς ποιητέον,
ἀγαθῶν δὲ πολλῶν παῦρα ταῦτ' ἀλλάττομαι.*

et saeculo decimo secundo aut tertio aut decimo quarto ineunte scripti. hi immerito a permultis viris doctis cum recentissimis illis confunduntur et vix inspiciuntur. siqua autem eorum scriptura alicunde innotuit, quam unice veram esse vel inviti concedere coguntur, felix librarii alicuius coniectura dicitur aut abbates nescio qui mirae sagacitatis finguntur qui talia excogitaverint¹⁾. quasi vero iidem homunciones quos in nulla salebra turpissime titubantes et labantes non videmus, aliis locis gravissime corruptis Scaligeros Bentleios Hermannos superaverint acumine. huius igitur generis codices diligentius quam a plerisque fit examinandi sunt et si scripturas continent in vetustioribus non traditas et de fraude non suspectas, ita in auxilium vocandi ut non omnes eorum discrepantiae enotentur sed graviores tantum et mentione digniores.

Sed iam redeamus ad Florum. cum enim ad suam unumquemque scriptorem normam edendum esse consentaneum sit, idem in huius quoque crisi facere debemus,
 Codices: cuius neque omnes codices Iahnus Halmiusque cognoverant neque quos in usum vocaverunt ita contulerunt ut cum pulvisculo exhausti esse dici possint.

^B Principem igitur vetustate locum inter omnes Flori codices — id quod monendum est contra Sauppium (opus. p. 609) — Bambergensis E III 22 (B) tenet, quippe qui iam saeculo nono ineunte exaratus sit, cum Nazariani scriptura iam ita ad sequens saeculum vergat ut medio vel exeunti decimo videatur tribuendus esse²⁾. membranae sunt formae quadrantalis minoris (0,13 × 0,19) satis crassae et fuscae, in quarum paginis 53 usque ad 214 — nam praecedunt 'Daretis Frigii historia' et 'breviarium Festi' paullo recentiorum manuum — Florus singulis

1) cum tales viros qualis Servatus Lupus Ferrariensis fuit rarissimos fuisse constat, tum nusquam hic in epistulis de scriptoribus a se ex ingenio emendatis loquitur, sed de suorum exemplarium vitiis comparatione aliorum codicum sanandis.

2) v. quae 'musei Rhenani' XLIV (1889) p. 67 exposui.

columnis et versibus tricenis vel tricenis singulis satis diligenter perscriptus est. cum autem Iahnus 'non semper ab eadem manu' eum exaratum esse animadvertisset¹⁾, re accuratius perpensa haec vidi ab eo correctore scripta esse (B¹) qui ad finem codice a librario perducto numeros bellorum et titulos minio pinxit et capitum inscriptiones atramento paullo fusciori addidit: capitum indices libri primi et secundi (codicis p. 53 et 158 sq.), I praef. 1—3 — *videantur* (p. 54), II 1, 1—2 — *genitum* (p. 160), II 29 *Sarmatae* — *pacem* (p. 208), II 30, 34—36 *tres legiones* — *causarum patronos* (p. 210), II 31 *Hec ad* — *estimanda victoria fuit* (p. 211), II 32, 45—33, 60 *recreatus* — *in profundo* (p. 211—214), quae sunt extrema codicis verba. unde intellegitur, praesertim cum verborum *in causarum patronos* litterae solito magis diductae sint et alibi quoque spatia non ita ut fit in scriptura continua prorsus expleta, librum archetypum sub finem aliquo modo labem traxisse ut librarius, cum paucis locis scripturam evanidam non dispexisset, spatia vacua relinqueret doctiori et oculatiori correctori, qui et ipse librorum indices et prima verba et capitum inscriptiones adiecturus erat, explenda²⁾. accedit quod etiam in iis quae dispexit multo saepius et gravius peccavit quam in superioribus codicis paginis. ultima vero libri secundi verba cum in B inde ab *opes suas* (II 33, 60) desint, quamquam paginae 214, quae et ipsa est ultima, vix quarta pars expleta est, hic archetypum tam male habitum fuisse ut nihil omnino dispiceretur aut integrum folium periisse consentaneum videtur. denique II 14, 2—8 *nisi aut* — *discriminum* (p. 194) manus exaravit eiusdem atque librarius et corrector aetatis, sed quam alibi ne in correctionibus quidem repperi. porro praeter ea quae librarius inter scribendum mutavit etiam B¹ satis multa emendavit quae accuratius quam Iahnus

1) p. V.

2) cf. Iahnus p. VI.

afferre studui, praesertim cum hic rasurarum non eam rationem habuerit quae hodie merito requiritur. quae emendationes, cum B¹ eodem archetypo quo librarium usum esse iam constet, dubitari non potest quin maximi pretii sint. aliquanto rariores et minoris pretii sunt correctiones manus paullo recentioris (B²) et ab Iahnio interdum cum B¹ confusae, quae et ipsa totum codicem pertractavit et saeculo undecimo vel duodecimo videtur tribuenda esse. hunc igitur librum egregium cum Iahnus satis diligenter contulisset, tamen iam Halmius qui eum ad illum Lipsiam apportaverat iterum inspecto codice aliquot bonas lectiones ab amico neglectas esse detexit. cum enim hic ad Seebodii exemplar Bambergensem contulisset, sed editionem Bipontinam typographo exprimentam tradidisset, accidit ut ea quae iam Seebodius ex codice receperat praetermitterentur¹⁾. itaque necessarium erat, quia Halmius nisi graviora non memoraverat, denuo librum examinari. quod cum fecissem, alia quoque in eo inesse vidi quae uterque editor neglexerat, quamquam non exigui momenti ad Florum emendandum erant. e quibus pauca haec exempla proponam: p. 37, 3 huius editionis *tarenton* B recte habuit quod B¹ in *tarentum* mutavit; p. 39, 18 *olitus* est in B non *olitum*, ut Iahnus putabat qui *s* parvulam supra *u* positam cum illo litterae *m* compendio confudit; p. 42, 14 *tanta tamen* est in B non *tamen tanta*; p. 83, 17 *pauperrimis* B praebet non *pauperibus*; p. 101, 2 *imperii habebat* B non *habebat imperii*; p. 104, 2 loco a tineis exeso tres litterae perierunt,

1) v. 'Iuli Flori epitomae libri duo recog. Carolus Halm', Lipsiae MDCCCLXIII p. III. ceterum gloriamur nunc diplomatica illa qua libri manu scripti conferri soleant diligentia, sed hac in re omnem aetatem priore maiorem curam adhibere sensimque eam auctam esse cum alia docent tum Ruhnkenii verba in praefatione Apuleii Oudendorpiani vol. I, p. IX: 'Oudendorpius in hac quoque collatione illam diligentiam, qua nunc critici veteres membranas excutiant, aliquando requirit' et p. Xsq.: 'tanti in hac librorum comparatione refert quibus oculis et quam otiose rem agas'.

quarum primae tantum superest ut eam vel *h* vel *l* vel *b* fuisse pateat non *t*, ut Iahnus putat. quare hic scribendum est non *tum*. eorum vero quae ad orthographiam pertinent maxima est copia. attamen Halmius ubi in rasuris plura Iahnio sibi dispexisse videbatur interdum erravit. velut p. 47, 5 post *butteone* (*Buteone* B secundum Halmium) non *cs* erasum est sed *m*; p. 54, 12 rasura in qua ultimae tres litterae vocis *curus* leguntur non tanta est ut in ea etiam *flans*, quod Halmius addendum esse conicit, scriptum esse potuerit; denique p. 84, 5 Halmius non perspexit rasura post *quippe* id ipsum vocabulum, quod librarius per errorem repetierat, deletum esse.

A Bambergensi codice ita discrepant ceteri quotquot aetatem tulerunt Flori libri manu scripti ut eidem omnes familiae tribuendi sint. e quorum numero satis magno antiquissimus est Palatinus Latinus 894 (N) olim in bibliotheca monasterii beati Nazarii Laurishamensis servatus ideoque post Salmasium a viris doctis Nazarianus nuncupatus. quem cum 'musei Rhenani' vol. XLIV (1889) p. 66 sq. accuratius descripserim, graviora tantum hic repetam. exaratus igitur est saeculo nono medio vel exeunte in quadrantalibus formae ($0,25 \times 0,17$) membranarum crassis et luridis. columnae sunt singulae, versus viceni quini. correctus est primum manu eadem (N¹) et adhibito, ut videtur, archetypo aut inter scribendum aut ab soluto codice, cum primae litterae et quaternionum numeri atramento fusciori adderentur. a qua manu Iahnus saepe non distinxit manum secundam saeculi duodecimi (N²), quae leves quosdam errores emendavit, multo tamen saepius sanas vel levidensibus vitiis laborantes lectiones corruptit. cuius rei unum sufficiat exemplum: p. 82, 6 cum N *flagrans* in *fira clans* mutavisset, N² ita locum pessumdedit ut *vel dira clades* adscriberet¹⁾. hunc librum

1) in periocha Livii sexta eundem correctorem notam S. C. non *senatus consultum*, sed *scandalum* interpretari iam dixi 'musei Rhenani' XLIV (1889) p. 67.

cum Iahnus iusto minoris fecisset, non eadem qua B cura a se tractatum esse libere professus est¹⁾. itaque cum ego iam in Livii periochis quae eodem volumine continentur multa ab eo neglecta esse vidissem, denuo etiam Florum contuli et aliquanto plura ab Iahnio quam in Bambergensi praetermissa vidi. supersedere tamen possum eius erroribus exagitandis, quia E. Woelfflinus, vir clarissimus, et ipse Iahnii collationem supplevit et gravissima quaeque quae invenerat discipulo I. W. Beckio in ephemeride Berolinensi philologica XI (1891) p. 258sq. edenda tradidit. tamen ut fit in comparatione ab alio instituta et operis permissa hic quoque pauca quaedam minus recta insunt, quae quamvis leviora, ne quis ab adnotationibus meis discrepare miretur, infra subiciam: p. 27, 9 huius editionis *in ante imperio* supra verum addidit N¹; p. 46, 8 *neccom mutatione* (prior c supra verum m. 2.) non *neccommutatio* legitur in N; p. 76, 18 *cum* in .cō. (non cū) mutavit N¹; p. 78, 16 *sua victoria* N *uictoria sua* N¹; p. 96, 7 *spectacula* N, sed *cta* expunxit N²; p. 97, 3 *dis cipulis set* (*ci* expunxit m. 2.) N; p. 114, 18 *omnis* N *omnes* N². praeterea eorum locorum numero, quis Beckius efficibus dicit (p. 259) ut de N iustum iudicium ferri possit, hos adiciendos esse arbitror: p. 105, 8 *romanos terruere* N habet non *terruere romanos*; p. 133, 3 *bello* non *belli* est in N; p. 152, 2 *illud inusitatum* N non *inusitatum illud*; p. 155, 15 *motus ciuitatis* N non *civitatis motus*; p. 167, 7 *castris in epiro* N non *in epiro castris*. ceterum gratias ago C. Zangemeistero quod me de quattuor locorum scriptura dubitantem benigne certiore fecit.

Ex hoc libro reliquos omnes eiusdem classis codices derivatos non esse quamquam Iahnus perspexerat (p. X), tamen quos ex eis paullo accuratius cognoverat, Monacensem Berolinensem Guelpherbytanum Haenelianum, ii aut recentissimi sunt aut mendosissimi. itaque cum iam

1) p. VIII.

Graevius Dukerus Seebodius meliores adhibuissent, sed satis neglegenter neque aetatem eorum indicassent, Aem. Baehrensium, quem qui ob fuitiles coniecturas vituperant saepe numero obliviscuntur protractis codicibus qui diuturno situ sepulti iacuerant de scriptoribus Latinis bene meruisse, 'musei Rhenani' vol. XXX (1875) p. 629 praeter Nazarianum alios eiusdem familiae quam vetustissimos adhiberi iure meritoque iussit. cuius moniti memor cum ego Senecae philosophi et mythographorum Latinorum causa bibliothecas perlustrarem, ubique etiam Flori codices inspexi. inter quos quamquam nullum inveni cum Bambergensi cognatum eorumque qui Nazariano affines essent maxima pars ad saeculum decimum quartum vel quintum pertinebat, tamen nonnulli extabant aetate Nazariano propiores neque tamen ex eo descripti.

Quorum vetustissimus et ceteris multo minus interpolationibus inquinatus est Leidensis Vossianus in oct. 14 (I). scriptus est in membranis crassis et sub-^L fuscis formae octavariae ($0,21 \times 0,15$) saeculi undecimi manu satis eleganti, quae primum atramento pallidiore, a folio vero 25 fusciore usa est. eadem satis multa inter scribendum correxit, alia atramento fusciore, cum iam codicem ad finem perduxisset. folia sunt septuaginta septem scripturae continuae et vicenorum trinorum versuum. inscriptiones librorum et capitum minio vel aliis coloribus pinguntur et prima quaeque capitum verba maiusculis litteris exarantur. continet praeter Florum (fol. 1—72) septem primas Livii periochas, quarum ultimae extremum enuntiatum (*res praeterea — continet*) omissum est. egit de eo etiam Beckius in 'observationibus criticis et palaeographicis ad Flori epitomam' p. 8 et alibi et in 'commentationibus Woelfflinianis' p. 162sq. tantopere autem ab N discrepat, ut nullo modo ex eo fluxisse possit, sed pertinet ad eiusdem familiae alteram stirpem, ex cuius codice et editio princeps et 'vulgata scriptura' derivata est. id quod, quamquam eadem atque ille foliorum transpositione, de qua infra dicendum est,

laborat, iam inde efficitur quod p. 41, 15 duodecim verba *annis* — *his ducentis*, quae in N interciderunt, cum librarius ab altero *annis* ad alterum aberrasset, non omittit. at non desunt qui talia a librariis aut abbatibus illis doctissimis nimirum et acutissimis ex ingenio suppleta contendunt. quibus quamvis opponi possit credibile nequamquam videri ab illis longiores lacunas eisdem plane verbis quae in aliis codicibus tradita sunt expletas esse ut in ipsas illas voces *domi luctatus est* et in parentheses *adeo difficile fuerat Italiae dare caput* inciderent, quae in B leguntur et pro quibus alia multa substitui potuisse patet, tamen ne uno loco quaestionem solvere conatus esse arguar, alios hos addam:

- p. 21, 7 *signat nomine* L *signata nomine* N male
- p. 32, 13 *pro tarentinis* L *portarent. in his* N male
- p. 34, 7 *gravi mole* L *circa more* N male
- p. 35, 7 *video me inquit* L *idem omne inquit* N male
- p. 54, 6 *caede . parta nobilitas* L *caede facta . nobilitas*
N male
- p. 76, 20 *elidos campos* L *elidis campos* N male
- p. 118, 7 *ne populus gentium uictor* L *nemo cum gentium uictor* N male
- p. 121, 8 *suo iure rem publicam Senatus exilio* L om.
N male
- p. 124, 2 *Ecce carseoli .* L *eccepharseoli* (*h supra ver-*
sum m. 2.) N male
- p. 128, 3 *deinceps thorani* L *deinceps horani* N male
- p. 142, 15 *Sed ante ad Hispanienses habet* L, male
om. N
- p. 146, 21 *fuit ante mediusque* om. L, male habet N
- p. 154, 2 *omnes unum in principem* L *omnesususm in*
(3. s supra versum m. 2.) *principem* N male
- p. 160, 5 *quamuis duces* L *quamuis deinde* N male
- p. 160, 9 *par utrimque discrimen* L *par utrumque*
discrimen N male
- p. 169, 11 *dabant alpes* L *alpes* N male *omisso*
dabant

p. 170, 8 *multitudine pontem succidisset* L *multitudine spruti* (s supra versum m. 2.) *succedisset* (1. e in i mutavit m. 1.) N male

p. 175, 6 *fuit post gaudium* om. L, male addit N. iam his locis allatis, quorum nullum ii qui librariorum stuporem et supinam negligentiam cognoverunt, illorum coniectura sanatum esse contendent — nam alios in quibus hoc fieri potuisse concedi potest omisi — satis probavisse mihi videor huius libri bonitatem. quamquam autem etiam maior eorum est numerus quibus N meliora servavit et alienus est ab interpolationibus quibus codicis L scriba quae non intellegebat pessumdedit¹⁾, tamen satis religiose ab eo archetypum expressum esse etiam hac re comprobatur quod litterae *a* formam apertam quam illic invenerat haud raro, sed non satis dextre imitatus est velut p. 7, 3 in *matremque* et p. 25, 5 in *anseris*. eadem tamen alibi vitiorum ansam dedit velut p. 142, 25 ubi *ufranio* pro *afranio* scripsit et p. 151, 7 *avicum* pro *ciivicum*²⁾. compendiorum quae pauca in eo insunt formas 'observationum' appendice III 2 Beckius imitatus est.

Cum igitur codicum N et L scripturis coniunctis intellegatur quid in communi eorum fonte scriptum fuerit, eas lectiones quae in utroque inveniuntur littera C significavi. praeterea et horum et libri B plenam integramque varietatem scripturae adscripsi ac ne minima quidem praeter elementorum *e*, *ae*, *oe* et *c*, *t* commutationes similiaque neglexi. id quod necessarium erat cum propter codicum illorum summam auctoritatem, tum quod post imperfectos priorum editorum conatus tandem aliquando quid in libris primariis traditum esset statui debebat. nolui tamen singulis locis aliorum errores exagitare, sed

1) v. p. 7, 20, ubi *quia* ante *deerant* addidit; p. 19, 10 *deis* in *De his* mutavit; p. 22, 13 *Veios* in *uera*; p. 26, 11 *insidente galeae* in *insequente gallo*, alia.

2) cf. 'De Senecae recens. et emendat.' p. 42 sq.

sicubi eorum collationes a mea discrepare inveneris, quod in libris identidem inspectis re vera extare videram id a me positum esse tibi persuadeto.

Attamen non licebat praeter N et L ceteros eiusdem familiae codices abicere. inter quos aetate eminent hi:

^{Palat.} Palatinus Heidelbergensis 1568 (*Palat.*) in membranis formae octavarum singulis columnis saeculo scriptus est undecimo. inter Solinum, cuius magna est apud eius editores auctoritas, et *Dicta pauli orosii de situ orbis* foliis 83 usque ad 145 vs. Florum habet. maxime ea re commendatur quod prologum illum servavit ab *Elia Vineto* ex libro *Burdigalensi* protractum¹⁾. nam ad epitomam ipsam recensendam vix quicquam confert, cum plurima cum L communia habeat et alibi ad deteriores scripturas Parisini 5802 et Monacensis vergat.

Bernensis 249, olim *martyrum marcellini et petri florentini et hylarii*, membranaceus, formae maximae, saeculi undecimi, ut mihi visum est, exeuntis. praeter Florum (fol. 1—39) vs. septem Livii librorum periochas (fol. 39 vs.—42 vs.) continet iisdem verbis atque in L, quocum etiam in epitoma artissimo cognationis vinculo coniunctus est, finitas (*patriae restituti sunt* p. 14, 3 ed. Iahn). itaque nihil ex eo attuli. post II 20, 3 (*duas legiones operuerunt*) unius paginae maior pars et integrum folium vacua sunt, sed nihil omissum est.

^{Harl.} Harleianus 2620 (*Harl.*), antea Cusanus, qui in catalogo saeculo decimo tribuitur²⁾, a Baehrensio undecimo vel duodecimo³⁾, mihi saeculi decimi tertii esse visus est. membranae eius formae quadrantalis sunt et binarum columnarum. praeter Florum (fol. 1—42 vs.) septem Livii periochas (fol. 43—46 vs.) continet, sed a Baehrensio, qui paucissima ex eo excerpserat, iusto pluris existimatus est. itaque raro admodum eum memoravi. alia invenies

1) cf. infra p. XXVIII.

2) notum est plurimos libros Harleianos in catalogo typis expresso vetustiores perhiberi quam re vera sint.

3) v. Beck 'observationes ad Flori epitomam' p. 9.

in Beckii tabulis ab M. Thompsono, viro clarissimo, ei transmissa.

Monacensis Latinus 6392 (Monac.), antea Frisingensis 192, in catalogo saeculo undecimo adscribitur¹⁾. exaratus est in octavarum formae membranis et singulis columnis. manus secunda saeculi duodecimi, quae atrimento pallidior utitur, multa correxit et supra versus adscripsit. Florus explet folia 1—50 vs., septem Livii periochae folia 50 vs.—55. melior est Harleiano, sed pauca habet mentione digna et quae in C non insint. plura quam in huiusce. editionis adnotationibus ex eo prolata sunt in F. Schmidingeri commentatione quae inscribitur 'Untersuchungen über Florus' et inserta est supplementis annalium philol. XX p. 781²⁾.

Parisinus Latinus 5802 (Paris. 5802) membrana Paris. ceus, formae maximae, binarum columnarum, saeculi duodecimi inter Suetonium et Frontini strategemata Florum habet (fol. 69—94). dixi de eo 'musei Rhenani' XLIV (1889) p. 70 adnot. 1. a Petrarca librum usurpatum esse ostendit P. de Nolhac, 'Pétrarque et l'humanisme' p. 203 sq.

1) mihi liber, cum Vratislaviae eo uti liceret, uno saeculo recentior esse visus est. Schmidingerus autem in litteris de eo ad me datis scribit: 'Die Handschrift setze ich noch in das 11. Jahrhundert'.

2) idem vir eruditissimus per litteras mecum communicavit in scripturis ab se ex hoc libro prolatis haec corrigenda esse: p. 7, 5 *lahnii et populum fecit*; 9, 26 *possem; augur*; 15, 9 *marci manlii*; ibid. 27 *cremati vero suo igne*; 17, 21 *fu-gentes*; 21, 10 *pugnam tt*; 22, 25 *cum tot similes*; 30, 15 *posterius inessum deletum*; 32, 2 *amplius eam insulam*; 38, 15 *tunc o pudor*; ibid. 16 *fecerant*; 44, 25 *siphilum castra*; 64, 25 *inter amplius et postquam supra vers. muris*; 66, 28 *Oroden remuneratus est*; 81, 26 in marg. m. 2. *leges*; 99, 18 *fusus a cornu*; 102, 15 *quod — fecerat om.*; 104, 6 *incelti mutatum in in celtiberia*; ibid. 13 *thapsos supra tharsos m. 2.*; ibid. 28 *dilacio dignata est*; 109, 1 *duces non essent praesentes*; 112, 23 *dele-tae-que*; 113, 15 *hoc (o incerta)*; 115, 18 *cum illyricus multitudine pontem*; ibid. *sauciis*; 116, 20 *inquiunt*; 119, 8 *semota (t incerta et infra eam rasura)*; 122, 8 *et utinam mutua*; 123, 13 *impleverant*.

sicubi eorum collationes a mea discrepare inveneris, quod
in libris identidem inspectis re vera extare videram id a
me positum esse tibi persuadeto.

Palat. Attamen non licebat praeter N et L ceteros eiusdem familiae codices abicere. inter quos aetate eminent hi: Palatinus Heidelbergensis 1568 (Palat.) in membranis formae octavariae singulis columnis saeculo scriptus est undecimo. inter Solinum, cuius magna est apud eius editores auctoritas, et *Dicta pauci crosii de situ orbis* foliis 83 usque ad 145 vs. Florum habet. maxime ea re commendatur quod prologum illum servavit ab Ellis Vineto ex libro Burdigalensi protractum¹⁾. nam ad epitomam ipsam recensendam vix quicquam confert, cum plurima cum L communia habeat et alibi ad deteriores scripturas Parisini 5802 et Momacensis vergat.

Bernensis 249, olim *marigrum marcellini* - d. p. 101
florulini - et *hydari*, membranaceus, formae maritima, sa-
 culi undecimi, ut mihi visum est, exstant, praeter Florum
 (fol. 1—89) vs. septem Livii librorum peritochas (fol. 89 vs.
 —49 vs.) continet iisdem verbis atque in L. quoniam
 quoniam in epitoma atticius cognationis vincula
 est, Euthas (quibus vestali sacri p. 14, 3 ed. Voss.)
 nihil ex eo attulit post II 20, 3 (dum
 rursus) unde paginae mille p. 14, 3
 vixit, sed nihil minus est.

Handwritten text, mostly illegible due to blurring and a redacted area. Visible fragments include:

- Handwritten text at the top: "Handwritten text (partially obscured by a redacted area)"
- Handwritten text below the redaction: "Handwritten text (partially obscured by a redacted area)"
- Handwritten text at the bottom: "Handwritten text (partially obscured by a redacted area)"

7701 Parisinus Latinus 7701 (**Paris. 7701**), olim Puteaneus, membranaceus, formae quadrantalıs, binarum columnarum, saeculi duodecimi. Florus (fol. 39—76) et omnes Livii periochae (fol. 76—104)¹⁾ inter Ciceronis libros de oratore et praefationem naturalis historiae Plinii et indices auctorum leguntur. accuratius eum descripsi l. c. p. 69 sq.

Parisinus Latinus 18104, olim Nostradamensis, membranaceus, formae quartae. foliis 183 vs.—186 vs. excerpta ex Flori libris praebet ideo memorabilia, quia prologus praecedit, de quo infra dicam.

Leidensis Vossianus in oct. 5, membranaceus, saeculi decimi tertii. Florum (fol. 1—79) et septem Livii periochas (fol. 79—85 vs.) complectitur. nihil in eo inveni quod non aliunde notum esset. Beckius ('Observat.' p. 8 adn. 1) eum libri L gemellum appellat.

Voss. Leidensis Vossianus in oct. 77 (**Voss.**), primum *conventus casae dei*, deinde Francisci Dantanii, membranaceus, saeculi decimi tertii. post Florum (fol. 1—82 vs.) septem Livii periochas habet (fol. 83—90 vs.). hunc codicem a pluribus librariis exaratum, quorum unum ex scholiis quae in marginibus adscripsit hominem doctum

1) contigit mihi ut si non archetypi periocharum huius codicis, tamen libri eius simillimi unam certe membranam reperirem. est autem Bernensis A 92 formae octavarıae (0,158 \times 0,206), eadem qua N aetate exarata et periochas librorum sexti septimi octavi inde a verbis *Sabatina Arniensis* (p. 12, 4 ed. Iahn) usque ad verba *consulem facerent* (p. 14, 9) complexa. in quo exiguo spatio cum P(arisino 7701) contra N his locis consentit: 13, 12 *rostrorue*, 17 *impetrarent*, 19 *ab aulo*, 21 *decimuris*, 25 *de occupanda ea*. itaque iam P, quem H. I. Muelleraus ('Jahresberichte des philol. Vereins zu Berlin' XVI [1890] p. 204) parvo aestimavit, in periochis non multo minoris pretii quam N ipsum esse patet. ceterum 'musei Rhen.' XLIV (1889) p. 71 (cf. p. 77) in verbo *occupande* librum N punctum, non virgulam infra litteram *e* habere indicavi. quare erravit Muelleraus quod (l. c. p. 203) *occupandae* hoc loco, qui multum facit ad pretium librorum N et P diiudicandum, extare putat. idem cur N saeculo octavo tribuat (p. 202) ignoro.

fuisse apparet, minoris facio quam Beckius ('Commentat. Woelfflin.' p. 162). nam paucissima quae in eo verius quam in C leguntur ea sunt quae etiam ab hebetioris ingenii homine emendari potuerint (v. ad p. 164, 2); et quod capita quaedam in C falsis locis collocata iustis habet haec quoque ab attentis lectoribus reponi potuisse concedendum est. eum vero cum B cognatum esse locis illis ad orthographiam pertinentibus quos Beckius (l. c. p. 166 sq.) proposuit non probatur. itaque pauciora ex eo in adnotationem criticam recepi quam ille in tabulis 'Observationibus in Florum' adiecit.

Berolinensis Lat. quart. 306 duae membranae sunt saeculi duodecimi scripturae inaequalis et Monacensi similis. posterioris inferiore parte abscissa deni versus in utraque pagina perierunt. itaque huius editionis insunt p. 107, 8 110, 1 (*coniuratione facta inuenere — rei felicissimae temeritatis*) — et p. 118, 3—120, 8 (*Set hic siue — fugam omni nobilita*). correctus est primum manu aequali, deinde manu secunda saeculi fere decimi sexti et minus propter scripturas peculiares memorabilis quam quod coaeva illa manus adnotationes quasdam appinxit ut p. 118, 4 ad *Manciniana* hanc: *Quae facta est bello numantino*; et ad 108, 9 ad *massiliam* hanc: *nomen fluminis require uel mosellam forte*.

Denique ne prorsus recentissimos libros excluderem, in quibus haud pauca ab 'Italis' emendata esse vidi, quae primis editoribus tribuebantur, duos ex iis adhibui:

Vratislaviensem Rehdigeranum Lat. R 78 chartaceum, formae maximae, saeculi decimi quinti. quem qui scripsit magis ab interpolationibus abstinuit quam alii qui eadem aetate *Florum* exaraverunt et quaedam aut ipse aut ab alio monitus scite correxit¹⁾.

1) animi causa hos versus appono qui in penultimo eius folio manu saeculi XVI—XVII perscripti leguntur: *Bonum vinum cum sapore, bibat abas (sic) cum priore, conventus autem de peiore*.

Cracov. Cracoviensem bibliothecae universitatis 416 chartaceum, formae maximae, saeculi decimi sexti. continet foliis 132—171 vs. Florum, cui minio haec subscripta sunt: *Lutii Annei flori epitoma de tito liuio explicit Incipit abbreviatio quedam quam inueni in codice vetustissime littere manibus almi petrarce lectum (sic) et postillatam, et foliis 171 vs.—203 Livii periochas¹⁾*. qui codex cum numquam non cum Parisino 7701 congruat, tamen hunc a Petrarca tractatum esse sumere non licet, quia *postillae* manu eius scriptae in eo non insunt. ceterum ex catalogo monasterii S. Spiritus Florentini, quod hereditate illius libros accepit, inter eos Florum et periochas fuisse perspicitur²⁾. nam qui codex *Licii amei florii empitomae in tituliui* illic describitur eius principium *populus romanus* fuisse indicatur — quae sunt prima Flori verba — *finis uero in penultima carta gens alpine perde . . .* extat in periocha libri Liviani CXXXV (p. 107, 20 ed. O. Iahnus).

Hos igitur codices cum aut integros contulissem aut quam plurimis locis inspexissem, tamen ibi tantum memoravi ubi aliquid ad verba Flori emendanda conferre viderentur aut scripturas aliis ex causis memorabiles praerberent. neque valde credibile est ex eorum similibus qui alicubi latent magnam utilitatem percipi posse³⁾. s. vero illud quod frequenter apud Iahnium et alios occurrit apponere necessarium iam non erat⁴⁾.

1) sub periochis haec subscriptio extat miniata: *Titi liuii perice. omnium librorum ab urbe condita explicite sunt. — hec exemplavi ex vetustissimo Codice, cuius prius enuntiatum simillimum est subscriptioni Parisini 7701, v. 'mus. Rhenan.' XLIV (1889) p. 97.*

2) 'Centralblatt für Bibliothekwesen' IV (1887) p. 153.

3) velut nescio an dignus sit qui conferatur Fermensis (membran. fol. saeculi XIII, v. 'Archiv für d. ält. deutsche Geschichtskunde' IX [1847] p. 642), cuius frustra aliquam notitiam nancisci studui.

4) quam leviter haud raro in 'editionibus criticis' nota s. lectionibus quae in codicibus collatis non inerant apposita sit norunt periti.

Praeterea ad Florum recensendum duplex auxilium Fontes :
cundari
habemus eorum historicorum quibus aut ipsis usus est
aut quorum fontes expilavit et eorum qui epitomam in
suum usum converterunt. cum autem hi gravissimi sint
et eodem fere loco atque optimi codices ponendi, illos
multo cautius adhibere debemus. nam ut taceam insitum
iis qui aliorum libros exscribunt novandi studium et
aliter alium scriptorem suo auctore uti, noli oblivisci auctores
Flori
Florum rhetorem esse qui novos colores quaerat et a
prioribus argute dicta variare studeat. itaque memor
Caesariani illius *veni vidi vici* consulto II 13, 63 de
Pharnace dicit Caesar - - - *obtrivit more fulminis, quod
uno eodemque momento venit percussit abscessit.* deinde
II 12, 6, ubi Fulviam *vilissimum scortum* vocat, *sed
patriciis innocentius*, fieri non potuit quin Sallustius,
quem toto hoc capite sequitur¹⁾, ob animum ei obver-
saretur qui de coniur. Cat. 23, 3 eam *mulierem nobilem*
appellaverat. itaque cum in notissima et crebro narrata
fabula de Romulo et Remo Quintilianus III 7, 5 dixisset
abiectus in profluentem, quocum in abiciendi verbo Arno-
bius IV 3 et liber de vir. inl. 1, 2 concinunt, facile fieri
potuit ut Florus I 1, 2 *iactatus in profluentem*, quod B
et Iordanes habent, alteri illi, quod sive casu sive ali-
cubi inventum etiam C posuit, praeferret. simile variandi
studium in eo cernitur quod, cum Livius I 7, 1 alii-
que in eadem fabula forma *vultures* usi essent, Florus I 1, 6
B teste rariorem *vulturios* maluit, quae a Iordane et in
C denuo in illam mutata est²⁾. ut tertium exemplum
addam, Florus I 7, 3 aptissime ad impietatem Tulliae
significandam de ea dixit: *supra cruentum patrem vecta
carpento consternatos equos exegit* (ita B et Iordanes).
quamquam enim alterius recensio-
nis lectio egit locis Livii

1) v. infra p. LVIII.

2) in proliza eiusdem rei narratione quae est in libello
de orig. gent. Rom 23 (ed. B. Sepp, Eichstadii 1885) bis *vul-
turius* semel *vultures* invenitur.

I 48, 7; Iustini XLI 6, 5; libri de viris inlustr. 7, 18 confirmari videtur, etiam interpolatori alicui simplex verbum pro composito, quo Florus eadem significatione etiam II 13, 68 utitur, in mentem facillime venire potuisse apparet. contra I 1, 2, 2 post *sacerdotia*, ubi verbum quoddam aperte excidit, *creavit* a Livio I 20, 1 (cf. Lactantius inst. div. I 22, 4) petere licere probabile est. at quod opinantur his locis iisque quibus recentiores scriptores Florum compilaverunt litem illam de librorum B aut C maiore auctoritate dirimi posse accuratius videndum est. verissime quidem C. Zangemeisterus, vir clarissimus, in Orosii editione egregia p. XXVI: 'Orosius cum his' (i. libris mss. Heidelbergensibus) 'potius quam cum Bambergensi consentit, indeque eius recensio, nimis opinor huc usque neglectae, vetustas certo asseritur.' verum enimvero hinc non efficitur, id quod alii putant, eam altera recensione (C) vetustiore esse et ubicumque haec ab illa discrepet, interpolationes libri B statuendas esse. nam si Orosius interdum cum C facit, alii testes non minus locupletes libri B auctoritatem amplificant. velut I 1, 1, 6 huius scriptura *adhibere placuit deos* libello de orig. gent. Rom. 23 confirmatur, C male exhibet *adhibere piacula*¹⁾ et ibid. § 13, ubi Orosii magister Augustinus de civit. dei III 13 idem habet quod B *intra moenia* pro *ad moenia*, quod est in L Voss. Harl. Paris. 5802 Bern²⁾. deinde I 27, 5 Rufii Festi breviario (cap. 11, 2), quod et ipsum Orosio vetustius est, Bambergensis scriptura *magabant* (*magaba* Festus, Orosius) confirmatur, cum N (*atiam*) et L (*agiam*) vix ullum veri vestigium servaverint et II 32, 44 eiusdem

1) ex scriptura codicis B primaria necdum ab eadem manu mutata *placuit*, cuius causa est litterae i forma longior et litterae l simillima, quomodo alterius classis gravis corruptela cum interpolatione coniuncta oriri potuerit perspicitur.

2) *intra moenia* cum ex omnibus huius recensiois libris solus N habeat, nescio an haec scriptura ex libro quodam alterius recensiois in eum illata sit.

verba (cap. 19, 3) *Parthis Arsaces* propius absunt a B qui *artaxer ser par this* habet quam a C (*artaxatis* N *artasatis* L¹), qui nomen *Artaxata* ex bello Mithridatico (I 40, 27) noverat. illo igitur recensiois Nazarianae et Orosii consensu qui non ita frequens est nihil aliud probatur nisi iam huius aetate Flori exemplaria divulgata fuisse quae aliquot scripturas cum N et L communes haberent. id quod mirum tibi non videbitur, dummodo reputaveris iam ex crisi scriptorum Graecorum et Latinorum, quorum aut membranae aut papyri codicibus Florianis multo vetustiores aetatem tulerunt, constare gravissima quaeque vitia et interpolationes nisi codicum ope non detegendas non medio aevo, sed iam ipsa antiquitate se in eorum orationem insinasse²).

Porro libro B patrocinatur scriptor uno tantum et quod excurrit saeculo recentior Orosio. Iordanem dico (I) qui libro *de summa temporum vel origine actibusque gentis Romanorum* anno p. Chr. n. DLI edito ita Florum in usum suum convertit ut ab urbis primordiis usque ad bellum Macedonicum secundum (I 1, 1—28, 1) paucis omissis paucioribusque mutatis eum diligenter exprimeret, deinde ex Rufi Festi breviario quaedam interponeret³), postremo in bello Parthico (I 46), in bello

1) ex locis similibus Flori et Festi inter se comparatis, id quod A. Eussnerus fecit 'Philologi' XXXVII (1877) p. 154sq., non solum illum ab hoc quibusdam locis exscriptum esse elucet — qua de re ne Beckius quidem 'observat. de Floro' p. 10 dubitavit —, sed alios quoque auctores adhibitos esse. Florum autem ipsum ei ob oculos fuisse maxime hic ostendit locus (20, 2) *Traianus qui post Augustum Romanae rei publicae movit lacertos* ex illius prooemio (p. 6, 13) desumptus.

2) A. Kirchhoffius in nuntiis academiae Berolinensis a. 1881 p. 989 et H. Usenerus in nuntiis societatis litterarum Gottingensis anni 1892 p. 50, cf. etiam F. Blassius in oratione 'Die Entdeckungen auf d. Gebiete der klass. Philologie im Jahre 1891' (Kiliae 1892) p. 18.

3) perquam probabile videtur volumine quod Iordani in manibus erat aequae Rufum Festum comprehensum fuisse atque

cum Antonio et Cleopatra (II 21) rebusque ab Augusto gestis (I 22—27) ad priorem fontem rediret. quamquam autem codicem adhibuit libro B multo vetustiore, tamen plurima vitia cum eo communia habet, pauca meliora¹⁾, satis multa quae aut non intellexerat aut ipsi minus placebant licenter immutata. itaque ubi habemus Iordanem codicis instar est, sed paulo cautius adhibendus quam liber ab indocto librario fideliter ex archetypo expressus. cum vero Iahnium altero Iordanis codice optimo Heidelbergensi, altero gravissimas interpolationes passo Pollingensi usus esset, in hac editione Iordanis exemplari uti licuit a Th. Mommseno, viro clarissimo, in 'monumentis Germaniae historicis' (auctor. antiquiss. tom. V pars I) evulgato, qui quae praefationis p. XXIII sq. de ratione disputavit qua Florus adhibitus sit dignissima lectu sunt. quare haud pauca aliter et verius in huius editionis Iordanianis scripturis indicata invenies quam apud Iahnium. ceterum ita Iordanis lectiones in annotatione critica enotavi ut non orationem a Mommseno emendatam sequerer, sed ut menda quae in communi fonte librorum ab eo collatorum fuisse intellegitur quamvis dudum emendata commemorarem. quae cum et ipsa in B reperiantur, hoc consensu Bambergensis et Iordanis

codice B. — ceterum missos facere licet in Flori crisi expilatorum expilatores velut Paulum et Freculfum qui Iordane usi sunt et ad eius verba constituenda religiose a Mommseno in usum vocati. praeterea Otto Frisingensis Ragewinus Ioannes de Monasteriolo Ioannes Saresberiensis Iannotius Manettus alii medii aevi scriptores pauca quaedam Flori verba memorant, sed ita ut nihil praebeant quod non et ipsum in nostris codicibus insit. ac ne hinc quidem quod Ioannes Saresberiensis polycrat. III 9 (p. 495 ed. Migne) in iis quae ex Flori bello Punico secundo affert duas lectiones cum A communes habet concludere licet eum huius recensionis codice usum esse. ita enim hae comparatae sunt (p. 54, 20 in torrente Vergello, 58, 21 vel om.) ut quivis maximeque Ioannes qui propensus est ad mutationes in eas incidere potuerit.

1) v. p. 12, 5; 15, 20; 20, 4; 45, 6.

horum archetypus (A) restituitur, quem saeculo sexto A=B+ medio vetustiorē fuisse necesse est.

At enim in indaganda epitomae memoria etiam praeter Rufium Festum et Augustinum supra Iordanis et Orosii tempora ascendere licet. nam capitum inscriptiones genuinas non esse ut ex ipso Flori consilio intellegitur, qui quasi quadam tabella cum aliis viris historiae peritis tum rhetoribus populi Romani magnitudinem adumbrare volebat, libellum puerulis ediscendum et in paragraphos distinctum componere nolebat, ita maxime capitibus libri secundi sexto et septimo (p. 124, 12) comprobatur, ubi ultimum verbum *utcumque* sive in altera recensione *id qualitercumque* ab eo quisquis libellum in capita diremit inscriptionesque posuit non recte intellectum et ad proximum caput tractum est, titulus vero *bellum servile* post penultimum verbum capitis sexti *litaretur* positus. accedit quod nonnullae inscriptiones cum ipsa narratione non bene conveniunt velut I 41 *bellum piraticum*, quod si Flori verba sequaris et hoc caput inter bella externa legi reputes, *bellum Cilicum* vocandum erat et II 34 *pax Parthorum et consecratio Augusti*, quamquam sub finem capitis tantum sanctitatis nominis Augusti mentio fit, non consecrationis post obitum. ceterum nolui omnibus illis omissis ad exemplum Seebodii legentium commode obesse. fuit autem ille homo qui inscriptiones primus posuit non indoctus. id quod non solum ea ex re perspicitur, quod plerumque sectiones iustis locis instituit et satis apte argumenta indicavit, verum bis etiam vocabulo *anacephalaeosis* usus est (I 2; 47)¹⁾. quod cum vetustiores grammatici velut Atilius Fortunatianus art. rhet. II 31 et Marius Victorinus expos. in II rhet. Cic. 2, 48 usque ad Martianum Capellam V 564 usurpent, patres vero ecclesiae inde ab Augustino de civ. dei XV 21 Latinum *recapitulatio* habeant, grammaticus ille saeculo a. Chr. quarto tribuendus videtur. constat enim eodem

1) v. infra p. LX.

tempore etiam carminum Horatianorum inscriptiones vocum Graecanicarum plenas compositas esse¹⁾.

Deinde non dubito quin eiusdem fere aetatis et fabricae prologus quoque ille sit, cuius in H(eidelbergensi Palatino 1568) et P(arisino 18104), quibus solis ex vetustioribus codicibus servatus est, haec verba sunt²⁾:

Anno XIII (XIII P et Vinetus)³⁾ olympiadis Lucius Anneus Melas⁴⁾, frater Senecae et Gallionis, bona Lucani poetae, filii sui, a Nerone promeruit (promeretur Hieronymus chron.). unde colligi potest Iunium Gallionem et Lucium Anneum Senecam et Lucium Anneum Melam fratres fuisse, at Marcum Anneum Lucanum poetam Lucii Annei Melae filium ac per hoc aliorum duorum nepotem. ergo quisnam horum libri huius auctor sit, an Lucius Anneus Seneca, an Lucius Anneus Melas incertum facit (est pro f scripserat P, sed statim mutavit) communitas nominum Lucii et Annei. nam Flori non est ibi mentio. nemo vero melius nec ornatus nec expeditius nec purius nec defaecatius nec brevius nec lautius (latius H Vin.) hoc Anneo aliquid (aliquid om. Vin.) componere potuit⁵⁾.

Habes igitur verba grammatici alicuius qui repertam epitomam, cuius dicendi genus et brevitatem mirum quantum ei placeret, denuo editurus de scriptoris iam ignoti nomine quaerebat. cum autem clarae in litteris Annae-

1) E. Zarncke, 'de vocabulis Graecanicis in inscriptionibus carminum Horatianorum', Argenterati 1880.

2) de codicibus v. supra p. XVIII et XX.

3) male et Salmasius et Iahnus XIII scribunt, cum H XIII habeat, qui numerus corruptus est ex olympiadis undecimae anno quarto apud Hieronymum.

4) sine idonea causa A. Reifferscheidius Suetonii reliq. p. 97 Graecam nominis formam, quae et ipsa in Hieronymi libris inest, in Mela mutavit. Anneus sine diphthongo scriptum hic servavi, quia frequens est in titulis cadentis et vulgaris Latinitatis.

5) ultimum hoc enuntiatum non, ut Dukerus putat, deest apud Vinetum, qui in 'Castigationibus in Florum' (Lutetiae Paris. 1550) p. 3 hunc prologum a se 'in antiquo libro post rubricam' repertum esse dicit.

orum gentis recordatus Hieronymi chronica, quibuscum primum enuntiatum praeter corruptum anni *IIII olympiadis CCXI* numerum congruere iam Salmasius vidit, vel eorum auctoris Suetonii libellum de vir. inlustr. (p. 97 ed. Reifferscheid) evolvisset, duos Lucios Annaeos invenit, quorum alterius utrius librum esse praepropere coniciebat. memor tamen his Flori cognomen non fuisse ipse minus certam coniecturam suam esse intellexit — ita enim verba eius videntur interpretanda — et satis habuit scriptorem summis laudibus efferre. quae laudes tumidissimae rhetoris vel grammatici alicuius haud dubie sunt, non hominis Christiani. nam ecclesiae patres eam rationem qua Florus historiam narravit valde improbasse notum est¹⁾. praeterea editor Christianus vix abstinuisset ab Annaeorum laudibus et commemoratione amicitiae qua Paulus apostolus et Annaeus Seneca coniuncti fuissent, sicut is fecit qui Senecae philosophi epistularum moralium et dialogorum archetypis Pauli et Senecae epistulas ficticias et huius vitam ex Hieronymi viris inlustribus petitam praemisit.

Iam vero redeamus ad capitulum inscriptiones. facile enim ex iis intellegitur, qua de re adhuc lis est, codicem B alterius recensionis libris et praestare et integriorem esse, cum multo pleniores et emendatiores traditae sint quam in illis. omisit autem C non solum plurimas (I 1 *a Romulo tempora regum septem*, II 22—34 *bellum Noricum*, *b. Illyricum*, *b. Pannonicum*, *b. Dalmaticum*, *b. Moesicum*, *b. Thracicum*, *b. Dacicum*, *b. Sarmaticum*, *b.*

1) ad Flori verba de bello Punico secundo I 22, 1 Augustinus de civ. dei III 19 aperte alludens dixit: — — — *ut his quoque fatentibus qui non tam narrare bella Romana quam Romanum imperium laudare instituerunt similior victo fuerit ille qui vicit*. Orosium ad ipsos historicorum gentilium maximeque Flori eiusque auctorum errores refellendos historias suas composuisse inscriptio earum et quaevis pagina demonstrat. Hieronymum denique epitoma usum esse Woelfflinus probavit ('Archiv f. Lexikogr.' VI [1889] p. 3).

Germanicum, b. Gaetulicum, b. Armenicum, b. Cantabricum et Asturicum, pax Parthorum et consecratio Augusti), sed etiam quaedam licenter immutavit: II 6 ubi *bellum adversus socios* quod B habet cum ipsi sine verbo positum displicuisset, pronomen relativum et *gestum* est adiecit, quamquam paulo inferius similes inscriptiones II 18—22 *bellum cum Sexto Pompeio, b. Parthicum sub Ventidio* eqs. securus transscripsit. non multum differt quod I 25 *Aetolum* in *Aetolicum* mutavit et II 14 pro titulo *res sub Caesare Augusto* in N *Caesar Augustus* in L *de Caesare Augusto* posita sunt.

Patet cum capitum inscriptionibus artissime coniunctam esse divisionem epitomae in libros. in B enim nisi duos non habemus, quorum prior bella externa, posterior *domesticos motus*, ut Florus ipse appellat, Augusti rebus gestis terminatos continet. contra C quattuor habet ita diremptos ut primus usque ad bellum Punicum primum pertineat (II 1 = I 18), secundus ad bellum Iugurthinum (III 1 = I 36), tertius ad bellum Catilinae (IV 1 = II 12)¹). quarum divisionum utra genuina sit scriptor ipse indicat extremis libri secundi verbis: *hos - - - omnis domesticos motus separatos ab externis iustisque bellis ex ordine persequemur*, ut mirer Iahnium quod Titizium secutus librum singularem a Floro editum esse sine idonea causa contendit (p. XXXVII). unde autem C, cuius novandi studium et sublestam fidem iam in capitum

1) mentione non dignum putarem, nisi Iahnus de ea re locutus esset, in quibusdam codicibus recentissimis initium tertii libri, qui est in Nazariano, ab capite secundi ultimo fieri et quarti initium a secundi, qualem Bambergensis habet, capite primo. porro in Leidensi Lat. 19 cartaceo fol. saeculi XV, quem Kiliae inspicere licuit, quinque adeo libri numerantur, quorum secundus incipit ab I 3, tertius ab I 18, quartus qui inscribitur *De uitiis romanorum et de tertia etate* ab I 34, 18, quintus ab II 1. ultimis autem epitomae verbis haec subscripta sunt: *Lucii annei flori epitoma in Titum livium liber quintus et ultimus. Ductus ab exemplari domini Guiniforti Bergigij. DEO GRATIAS AMEN.*

inscriptionibus cognovimus, quattuor libros habeat manifestum est. nam cum a Floro ipso quattuor aetates populi Romani indicari initio operis vidisset, hanc divisionem sequi maluit, quippe quae altera, cuius libri satis longi sunt, aliquanto esset commodior. atque primi quidem libri eundem ei finem statuere licuit quem ille adolescentiae fecit — nam infantia, cuius duo tantum capita sunt, integrum librum explere non licebat —, in ceteris vero quin a scriptore discreparet fieri non poterat, cum ille senectutis, quam ab Augusto ad Traianum pertinere voluit, historiam non narrasset. quam ob rem libri tertii initium fecit a *bello Iugurthino*, quarti a *bello Catilinae*, quae labentis rei publicae Romanae manifestissima signa ex Sallustii libris cognoverat.

Sed obicent adversarii librorum divisione capitumque indicibus non satis probari libri B praestantiam, in ipsam arenam descendendum esse et de recensione A et C recensi:
A et
exam scripturis dimicandum. diremissem autem litem Beckius sibi visus est, cum 'observat. crit.' p. XXX scriberet ex CC fere locis in B CXXXIX corruptos aut interpolatos esse, XXII veri simile esse non praebere veram lectionem, in N LVIII et II, in L Voss. Harl. XI et I. attamen si ad calculos vocanda res erat, non licebat CC tantum locos considerare. omnes de quorum scriptura dubitari potest adhibendi erant neque ullus qui a B aut Orosio stat omittendus. quod cum ille maxime sub finem satis crebro fecerit¹⁾ et de multis locis in tabulas ab eo relatis aliter iudicari posse pateat et iudicatum sit ab Iahnio aliisque, et hunc et Beckium in Floro recensendo, similiter ac nuper alii viri docti in Pausaniae fide pensitanda fecerunt, causidicorum potius, quos quam acerbo odio maiores nostri persecuti sint Florus ipse tradidit, partes egisse intellegitur quam iudicum aequorum. nam eum codicem quem sibi ducem elegerant ita adamarunt ut

1) plurimarum recensione C lacunarum paucas tantum memoravit Beckius.

etiam vitia eius defenderent, in altero vero tanquam eius acerrimo adversario vix quicquam invenerunt quod probarent. in quem errorem ut inciderent facile fieri poterat nam ut taceam de vitiis quibus utraque recensio inquinata est et quae ex communi earum archetypo repetenda sunt¹⁾, alia haud pauca A quoque habet quae in C rectius tradita sunt. peccavit igitur uterque, sed C plura et graviora. cum autem in animo non sit omnes illos locos enumerare et qui eos examinare velit adiutus huius editionis adnotationibus id facere possit, maxime memorabiles tantum elegi, ex quibus natura ac ratio utriusque recensiois commode perspiciatur.

lacunis Atque ut a lacunis initium capiam, maximam illam qua in C maior pars narrationis belli cum S. Pompeio gesti hausta est (p. 161, 16—162, 22) B solo ita expleri notum est ut haud pauca de hoc bello a Cassio Dione non narrata Iahnii demum editione innotuerint. cum autem lacunae spatium singulis libri B paginis, quales sub finem codicis sunt, prorsus, libri N fere respondeat, integram paginam in C omissam esse patet itaque si indolem librariorum spectas, non pensatur hoc damnum eo quod in B ultima libri secundi verba (p. 181, 6—182, 13) desunt. nam hoc ideo factum esse, quod eius archetypus sub finem male habitus erat iam vidimus, illud vero classis C damnum incuria librarii ortum esse apparet, praesertim cum huius archetypus alibi nullum detrimentum fortuitum passus sit. porro B, a cuius partibus iis locis quibus succurrit etiam I stat, has plurium verborum lacunas alterius recensiois explet: p. 11, 15 *et filia*; 13, 16 *in plebem verberibus*; 16, 4 *Lucretiae maritum*; ubi interpolator haud dubie ipsum consulis nomen supra memoratum posuisset; 19, 7 *iuvener more siderum praetervolaverunt*; 40, 6 *sibi iunxit*²⁾; 58, 10 *pusilli*

1) v. infra p. XXXVIII sq.

2) cave credideris haec verba ab interpolatore adiecta esse. quod si ita esset, in C *plebeio Stolori* non *plebeio. stolo*.

*iam*¹⁾; 60, 13 *tantum quod ab Alpe descenderat apud Metaurum*²⁾; 61, 12 *Numidici regis equitatus*, pro quibus quae in C leguntur *exercitus fudit* nemo dubitabit quin spuria sint; 73, 1 *Persae filii*; 120, 2 *sine notore*; 130, 1 *dum taxat*; 149, 20 *lituorum in suos sese* (esse B) *circumegere*; 150, 19 *quod ipse bis fecerat*; 152, 2 *quo usque*³⁾; ibid. 8 *signiferos orare hortari increpare*; 155, 20 *externis servilibus*; 157, 10 *consules duos*; 159, 2 *caedes improbaretur. igitur Ciceronis*; ibid. 14 *et signis insedit examem*; 161, 5 *ac fortissimos*; 167, 8 *omne litus Actiacum*; 169, 11 *dabant. quasi in rupes*; 170, 7 *ingressus est*; 171, 1 *nomen eis*; 172, 9 *Rhoemetalce rege*; 177, 16 *repente ferro subiit. et tunc quidem Cae-*; 179, 11 *morte gravior ad id tempus indomitis*; 180, 1 *videbatur hic*; ibid. 7 *pro victoria fuit. aliquanto minor est lacunarum libri B numerus quae in C non extant. in quibus considerandis ne obliviscaris magnam earum partem in B primo ortam videri* (p. 175, 4), cum I iis locis quibus maximae lacunae hiant adhiberi nequeat, L vero aliique eiusdem familiae libri quasdam expleant quas N habet⁴⁾. desunt igitur in B haec: p. 6, 1 *processusque eius invenit. prima*, pro quibus quae substituit *romae aetas* eam adnotatiunculam esse ex margine in orationem receptam verisimile puto, quae genuina verba expulerit; 25, 5 *rupe deiecit, et ut spem hostibus demeret, quamquam in summa*; 28, 3 *tantum hominum*; 36, 1 *gentes opulentissimas*; 40, 12

(N) vel *plebi ostolo* (L) extare debebat. at C *stolo* dativum putavit!

1) nollem infra vocem *illam* ex C I recepissem, quam ex *illi iam*, cum praecedentis vocabuli *exercitus* ultima syllaba primam *pusilli* hausisset, effectam esse verisimile est.

2) singulorum circiter libri N versuum spatia has lacunas occupare vix recte observavit Iahnus p. XIII sq. nimis enim propter compendia et scripturae inaequalitatem litterarum singulis versibus comprehensarum numerus variat.

3) doleo quod meo errore in adnotatione haec verba in C deesse indicatum non est.

4) v. p. 41, 15; 121, 8.

libertatem nunc; 56, 14 *totum, per Falernos*; 62, 1 *de Scipionis exercitu praedicaverunt. sed tamen Hannibal*; 70, 6 *viribus Thracum, ferociam*; 72, 20 *ex similitudine Philippi*; 92, 5 *est. † venere illi quam et in barbaris multa vestigia*, quae praeter est etiam in L Palat. Monac. aliisque desunt et ideo, quia sensu carent, videntur omissa esse; 95, 15 *Hannibali suffecerint*; 103, 11 *reperta gens ulla est*; 125, 14 *-dita nuce*; ibid. 16 *ex obviis*; 127, 19 *per fauces cavi montis vitineis*; 133, 13 *ac senatu duo milia electi*; 144, 21 *quid times?*; 148, 8 *atque navalium*; 157, 8 *gravis paci*; 166, 17 *pretium libidinum Romanum imperium*; 168, 1 *ad arbitrium*; 174, 3 *quam imperia*; 175, 4 *alias — Druso*. valde autem diversa est utriusque recensio-
lacunarum ratio. nam cum A fere ea omiserit quae velut ultimae lacunae verba, cum archetypus damnus aliquod cepisset, difficilia lectu erant¹⁾, aut ubi librarii oculi ad verba iis quae praecedebant similia aberraverant, in C plurimas mera novandi libidine scribae vel ea quae ipsi non necessaria videbantur resecantis vel quae non intellegebat abicientis ortas esse apparet.

omni-
ropriis Certissima ambarum recensio-
num tanquam obrussa
nomina sunt propria, quippe quae apud alios historicos
reperiantur. atque primum quidem quam misere p. 69, 6
et 177, 13 nomina quaedam barbara in C lacerata vel
interpolata sint, cum B proxime a vero absit, iam supra
vidimus²⁾. gravius etiam est quod C p. 38, 11 ex *Vo-*
lerone (uelerone B) ualerium neronem fecit et p. 83, 10
verba in B recte tradita *postremo Rhoecogene duce se suos*
*patriam*³⁾ non in scite in *postremo mori hoc genere desti-*
narunt duces suos seque patriamque mutavit, ut ante B
in lucem protractum nemo editorum quicquam vitii hic
subesse odoraretur, aut quod p. 19, 17 pro *Carrhae*, igno-

1) v. p. XI. fieri etiam potuit ut, quae est Iahnii sententia (p. XV), cum illo loco in B pagina nova incipiat, librarius inter vertendum aberraret.

2) p. XXIV sq.

3) cf. Valerius Maximus III 2 ext. 7 et Appianus Hisp. 94.

iore nomine, *capreae* posuit pauloque inferius (vs. 19) certus nullum aliud flumen cum Euphrate coniungi posse nisi Trigidem *tigris quod eufrates pro Tiberis quod Euphrates*. similia sunt quod C p. 81, 20 ex nomine Nunantino *Megaravico* quod B habet *Megara victo* effecit, p. 77, 2 ex Graeco *Diaei* (*dinei* B deceptus litterae a forma aperta) *dignitate*, p. 91, 18 ex fluminis nomine *Atesin* (*adae sim* B) *ad hostes in*, p. 106, 9 ex *Helvetiis* gnarus videlicet mox Belgas memorari *Belgetis*. contra B in hoc genere multo levius peccavit velut p. 107, 7 ubi *Induomarus* in *indubio marus*, ibid. *Ambiorix* in *ambio rex*, vs. 12 *Cottiam* in *quod tam* mutavit. nam quod p. 82, 24 non ut C *caeliae*, Hispanorum illius ex *frumento potitionis*, mentionem fecit, sed *praellae* inde videtur repetendum esse quod in archetypo pro (*i. proprium nomen*) appositum invenerat¹⁾. ergo iterum libri B scribam sermonis latini valde exigua cognitione imbutum videmus qui satis fideliter quae in archetypo invenerat transcriberet, ulterius recensiois auctorem paulo maiore nec tamen solida doctrina instructum qui nomina minus usitata in notiora aut in vocabula similia mutaret. interdum etiam minus nota pro notis substituit velut p. 44, 12 *sardiniam adnexamque ei cossuram* pro *Sardiniam adnexamque Corsicam*. praeterea cum constet veteres in nominibus propriis scribendis non ea qua nunc utimur diligentia usos esse, maxime cavendum duxi ne a librorum memoria sine idoneis causis discederem. ita facile fieri potuit ut Florus alibi *Sahuvii* (p. 49, 9) et *Dalmatiam* (94, 4) alibi *Salluvi* (p. 89, 9) et *Delmatae* (p. 169, 9; 171, 4) scriberet et modo forma *Arverni* (p. 109, 14; 110, 8) modo *Arveni* (p. 89, 11) uteretur. quare etiam p. 83, 10 *Rhoecogenem* appellavisse videtur qui apud Valerium Maximum *Rhoetogenes* apud Appianum *Ρητογένης* est (v. p. XXXIV)²⁾ et p. 109, 9 ex scripturis *casuella* (B) et ca-

1) v. adnot. ad p. 161, 16.

2) veram nominis formam Paridis epitoma servavit, Valerii

uelianis (C) et *Κασοελλανόν* vel *Κασόλαννον* historicorum Graecorum *Casuellanum* restituendum videtur, nisi forte Floro forma *Casuellam* placuit. denique p. 172, 4 id quod proxime ad BC accedit *Cornidius* quamvis titulus non confirmatum ponere malui quam *Cortidius*, *Comidius*, *Considius*.

Recensionis igitur C auctorem cum eruditionis copiis pauperculis ad corrumpenda nomina propria abusum esse iam constet, nemo mirabitur si etiam aliis in rebus similiter peccantem deprehenderimus. haud raro enim ubi A argenteae latinitatis consuetudinem sequitur, a C verba ad Donati aliorumve grammaticorum leges immutata sunt, velut p. 5, 17 *unum* ante *hominem* articulum esse opinatus male abiecit¹⁾. deinde supra vidimus ei inscriptionem *bellum adversum socios* (p. 122, 11) displicuisse, unde enuntiato relativo inducto et rariore praepositionis forma obliterata effecit: *bellum quod adversus socios gestum est*. 5, 6 ignarus usus pronominis *ille* qui post Senecam filium diu obtinuit *eius* pro *illius* posuit et 7, 13 severiores grammaticae leges secutus *prior* pro *prius*, cum ad Remum referendum sit. 13, 19 et 129, 8 A et B, cum Florus poetas secutus nudum ablativum loci haud raro ponat, *Latio* et *rapidissimo freto* habent, quibus C praepositionem *in* praeposuit. 5, 7; 15; 29, 16; 48, 16; 128, 17; 132, 7; 143, 14; alibi rariores vel illis locis aptissimae formae *condiscant*, *insemel*, *cluso*²⁾ *dein-*

codices *theogeni* habent. redit tamen nomen V 1, 5, ubi *rhothogenis* est in libris, *rhoethogenis* apud Paridem.

1) Beckius 'observat.' p. 20 negat hoc loco multitudinem hominum uni homini opponi. at quid aliud est populus quam *multitudo hominum*? paulo supra igitur Florus *unius populi* Romani rebus gestis generis humani facta contineri dixit, hic eundem cum *uno homine* comparat. — ceterum altera quoque historiae Apollonii regis Tyri recensio ab altera ea maxime re differt quod huius genus dicendi vulgare in illa ad grammaticae leges correctum est.

2) hanc formam apud argenteae latinitatis scriptores altera frequentiore esse sciunt qui Senecarum Lucani Columellae aliorum libros legerunt.

*ceps, munerarius*¹⁾, *ferox, radiarent* (*radiaret* Iahnus) in vulgares vel minus idoneas mutatae sunt: *discant, insemat, clauso, sed, munerator, ferus, radiarentur*. alibi autem voculas quasdam a brevi et conciso Flori sermone alienas neque ob sententiam necessarias inseruit velut p. 44, 12 *ei*, 46, 3 *tum*, 135, 19 *namque*. denique frequenter variandi studio ductus synonyma pro genuinis ut *tunc* pro *tum* et *tum* pro *tunc* (passim), *velut* et *tamquam* pro *quasi* (passim), *seuientibus* pro *furentibus* (p. 8, 18), *semita* pro *limite* (p. 27, 13), *iaculisque* pro *tragulisque* (p. 153, 2) posuit. multo rarius B quoque similia vitia traxisse videtur. itaque dubitandum non est quin p. 148, 4 *si ruisset hoccasio* non in eo ipso, id quod leve vitium *ruisset* pro *fuisset* ostendit, sed iam in eius exemplari perperam pro *expedisset* quod C servavit substitutum sit. p. 124, 12 vero nollem *utcumque* ex eodem recepissem. quamquam enim in eo quod B praebet *Jd qualitercumque* prius vocabulum propter male positam capitis inscriptionem adiectum esse patet²⁾, vulgaris *utcumque* quod reddit p. 129, 17 pro rarissimo *qualitercumque* ab interpolatore aliquo suppositum esse multo verisimilius videtur quam hoc pro illo. porro amari haec composita a Floro non minus quam a Seneca filio et a Columella docet etiam *quomodocumque* quod p. 136, 6 legitur.

Aliis locis levius corruptis ubi A et C diversa praebent aliquanto difficilius lis dirimitur. nam quamvis egregium in ea diiudicanda adminiculum sit accurata usus Floriani dicendi observatio inde a Sauppio et Woelfflino, cum Iahnus eam non satis curavisset, magno cum fructu adhibita, tamen minoris ambitus epitoma est quam quae ad omnes locos difficiles apta exempla subministret. insitum autem rhetori variandi studium iam supra cognovimus. itaque memor Hermanniani illius esse quandam

de generis
Flori di-
cendi iusti
observa-
tione

1) v. Quintilianus inst. orat. VIII 3, 34.

2) cf. p. XXVII.

etiam nesciendi artem et scientiam aliquot locis incertum esse significavi utra scriptura praeferenda sit¹⁾. ac ne exemplorum quidem numero hae quaestiones profligantur. nam perdifficilem statistices in crisi usum esse patet, cum similes loci pariter atque codices non numerandi, sed ponderandi sint. quod si non fecerimus, periculum est ne eo res adducatur ut scriptores non ad rationis leges sed ad indices et thesauros Latinitatis corrigan- tur. nam apud ipsum Florum evenit ut vocabulum *bis*, quippe quod ille sex aliis locis posuisset, etiam septimo et octavo (p. 63, 4; 69, 1), ubi ferri nullo modo potest, impingeretur²⁾.

=A+C

Communes sunt utrique recensio- ni aliquot non ita magni spatii lacunae³⁾ paucae interpolationes (p. 29, 3; 34, 10; 74, 11; 98, 12; 110, 6)⁴⁾ multa vitia. informare

1) cf. etiam O. Iahn 'Palamedes' praef. p. IX.

2) 'Berliner philol. Wochenschrift' XI (1891) p. 260.

3) velut p. 89, 5; 93, 15; 100, 5; 123, 6; 136, 4; 149, 16; 155, 6; 160, 12. nondum intellectum erat p. 57, 20 orationem hiare. at fieri non potest quae- dam de Sardinia servitutem abductis exciderint. nam hoc modo *desiderium patrii soli* creatur, non saevitia *in urbes*. quare ante *ut gens* haec periisse conieci: *ingens hominum vis in servitutem abducta*. v. etiam p. 106, 8. ceterum lex illa ut in explendis lacunis, si fieri possit, ea vox vel vocis pars recuperetur, a qua librarii oculi ad eandem vel similem vicinam aberraverunt, nunc immerito a quibusdam neglegitur. velut R. Reitzensteinus in libello inscripto 'Drei Vermuthungen zur Gesch. der röm. Litteratur' p. 52 sq., ubi solita verborum Lachmannum et Vahlenum impugnans de Ciceronis ad Quintum fr. II 9, 3 dicto de Lucretio disputat, Bergkii verisimile inventum cum <ad umbilicum> veneris ne memoravit quidem. eundem Bergkium etiam alibi siluit, (v. 'Literarisches Centralblatt' anni 1894 p. 724 sq. et 'Berliner philol. Wochenschrift' XV (1895) p. 1124).

4) verba quae p. 82, 18; 19; 112, 8; 153, 6; 171, 7 Iahnus alique obelo notaverunt non dubito quin Flori ipsius sint. si quid peccatum est velut p. 153, 3, ubi postquam de *victoriam desperantibus Pompei liberis* dictum est, post paucos versus de Cn. Pompeio Cn. f. additur *adeo nondum desperabat*, scriptoris hic error est, non interpolatoris commentum.

igitur animo licet librum archetypum (X) propius ad A quam ad C accedentem in duos libros divisum capitum inscriptionibus fortasse iam instructum. de externo eius habitu vix certi quicquam affirmare licet. nam ne genus quidem scripturae quale fuerit omnino constat, cum alia menda ex permutatione litterarum capitalium CG, RP, IT, FT orta esse videantur¹⁾, alia ut *imperia* pro *interia*- (p. 47, 9), *uariusque* pro *utriusque* (p. 89, 13), *iteoum* pro *iterum* (p. 108, 8), *eraciana* pro *gra(c)chana* (p. 114, 1), *desuo* pro *denuo* (p. 124, 7), *perdita* pro *prodita* (p. 175, 17) vix aliunde quam ex scriptura cursiva vetusta explicationem habeant. inde autem quod N in capitum inscriptionibus alicubi notum illud ex palimpsestis Ambrosianis K pro H servavit (p. 64, 10; 76, 9; 77, 13; 94, 1; 112, 16; alibi) id unum sequitur ut lemmata in eo codice ex quo N pendet illa scriptura exarata fuerint²⁾. contra certissimum est et permultis exemplis ab Iahnio (praef. p. XX sq.) probatum iam X ^{variae} ^{lectiones:} ^{typo} ^{scri} riarum lectionum et explicationum nube oppletum fuisse. quamquam enim Beckius quaedam exempla ab Iahnio allata in dubitationem vocavit ('observat.' p. 15 sq.), tamen etiam si de omnibus recto iudicio usus esset³⁾,

1) Beck 'observat.' append. II. ea re quod i interdum in l vel l in i (p. 125, 16; 171, 6) mutata est non probatur archetypum litteris capitalibus scriptum fuisse, inter quas i longa occurreret. nam huius litterae forma altitudine ceteras excedens usque ad saeculum undecimum in codicibus invenitur.

2) similiter ex varia lectione libri N ad p. 172, 9 in eius archetypo interdum capitum prima verba litteris initialibus scripta fuisse intellegitur. eadem est causa quod p. 153, 17 verba *Hic* — *religiosa* in L interciderunt.

3) si altera scriptura in Nazariano recentioribus et deterioribus familiae C libris deest, hinc nihil aliud sequitur nisi ut a librariis variam lectionem agnoscentibus et improbantibus omissa sit. porro de aliis locis haud dubie erravit velut p. 43, 18, ubi verba a Beckio sic constituta: *prae tanta huius victoria leve huius proelii damnum fuit alter consulum interceptus* praeter molestam verbi *huius* repetitionem ideo ferri nequeunt, quod *huius proelii* neque ad pugnam apud Li-

alia sat multa restarent quae convelli nequeunt. e quorum numero haec eligam:

	X	C	B (A)
p. 44, 8	<i>superuixit</i> <i>superfuit</i>		
		<i>superfuit. et superuixit.</i>	<i>superfuit. ut superuixit</i>
p. 47, 13	<i>praeclae — fluitarentur</i> <i>frustrarentur</i>	<i>praeclae — frustrarentur et fluitarent (et fl. om. L alii)</i>	<i>praeclae — fluitarent</i>
p. 65, 17	<i>contentus fortiter indixisse inducisse</i>	<i>contentus fortiter inducisse</i>	<i>indixisse contentus. fortiter inducisse</i>
p. 108, 20	<i>britanniam petii</i> <i>britanniam transit</i>	<i>britanniam petii. in-britanniam transit</i>	<i>britanniam transit</i>
p. 132, 15	<i>quantum funerum</i> <i>id</i>	<i>quid funerum</i>	<i>quantum idfunerum</i>
p. 137, 16	<i>in praesentem partitidam</i> <i>in praesentem reum</i>	<i>in praesentem partitidam. in praesentem reum</i>	<i>in praesentem reum</i>
p. 175, 16	<i>ne peritita quidem</i> <i>proditia</i>	<i>ne praedicta quidem et prodita</i>	<i>ne peritita quidem aut prodita</i>

paras neque ad insidias Cornelio Asinae consuli structas referre licet; aut p. 95, 11, ubi haec quae in C leguntur: *Ponticae gentes a septentrione in mare (mare om. B) sinistrum iacent, a Pontico cognominatae mari non venuste dicta esse ipse concedit.*

cum igitur X duas scripturas praeberet, modo altera lectio a C altera a B(A) recepta est, modo alter uter aut ambo utramque servaverunt. varias autem lectiones illas esse quas antea supra versus aut in marginibus positas iam in orationem recipiebat non solum additis voculis *et aut vel* (*ut ortum ex ut*) significavit, sed interdum etiam punctis positis ubi sententia ea non requirit. hunc morem in aliorum quoque scriptorum codicibus frequentem et ibi etiam adhibitum, ubi librariis aliquid corruptum videbatur, sed ab editoribus, quod sciam, nondum observatum si curiose attenderis, interpolamenta quae non primo obtutu agnoscantur detegi posse apparet¹⁾. ad quem inlustrandum hos locos, quos partim in adnotationem criticam recipere non licuit, adiciam²⁾:

varia:
lectiones
indit

- p. 7, 17 *increpat · saltu transiluit* · B³⁾
 ibid. 20 *Incolae · quia · deerant* L
 p. 8, 13 *Nec dolo · sed puella* L⁴⁾
 „ 9, 15 *potiretur · regnum* · L
 „ 14, 6 *resdicitur extitisse · res stitere* B
 „ 18, 8 *data · elapsa custodiam* L
 „ 22, 6 *afferret · triumphum reportaret* B
 „ 30, 9 *aceruatim · tamen · sic quoque* N

1) velut Apulei met. I 5 verba aliena *qui sim* in F punctis circumdata sunt, v. 'mus. Rhenan.' n. s. XLVI (1891) p. 315 sq.

2) alia exempla afferre nolui, quia ex quovis apparatu critico accuratius facili negotio peti possunt. memoria tamen dignum est Phaedri codicem P in media fabula I 22 hanc observationem grammaticam habere: *hic intellege soricem esse generis masculini* punctis circumdatam, ad quae primus corrector bis hoc signum — apposuit, v. 'Les fables de Phèdre, édition paléographique par Ul. Robert' p. 14, 92.

3) dubitari potest an praeter *transiluit* etiam *saltu* eiciendum sit, sed defenditur quodam modo Livii verbis I 7, 2, quae Florus more suo (v. p. XXIII) immutavit, nec probabile est glossatoris esse *salu transiluit*.

4) fortasse pro *dolose*, quae coniectura libello de vir. inl. 2, 6 videtur confirmari, *dolo* scribendum est. nam *sed* ex *scilicet* ad vocem *puella* adscripto ortum esse potest.

- p. 58, 10 *exercitus · pusilli iam* B
 ibid. 16 *hispana · carthago* N
 p. 66, 20 *sypylum · et spilum* N
 „ 108, 18 *captis · respexit* C
 „ 110, 9 *cum mil · muro* N
 „ 128, 2 *alia castra uareniana · castra* B
 „ 133, 19 *defossis · seruatum* N
 „ 134, 4 *expugnatam · (expugnatum · L) ut* C
 „ 135, 20 *tanti uiri res · rescindere (om. acta)* B
 „ 139, 15 *est · ita intra* L
 „ 151, 9 *arma · et armenta* B
 „ 156, 7 *uideret · se · plene* L.

Sed ut redeamus ad X, maxime variae illae lectiones docent epitomam iam, antequam recensiones AC ortae essent, multum lectitatum fuisse. iisdem effectum est ut haud paucae duarum recensionum discrepantiae nascerentur. alteram enim scripturam A, alteram C praeferabat. quare verisimile est interdum etiam in corruptelis ab A hoc ab C illud vocabulum omissum esse, ut Flori manum ex utriusque scripturis coniunctis recuperare debeamus. velut p. 127, 17, ubi B tradidit: *prima sedes uelut bellus mons uaesuius placuit*, C: *prima uelut arauiris mons uesubius placuit*, verum videtur esse: *prima sedes uelut beluis rabidis*¹⁾ eqs., cum B *arauiris*, quia non intellegebat, omiserit, C autem *sedes* propter vocem *ara* (*ara uiris* L) et *bellus* post simile verbum *uelut*. deinde variae lectiones non ab uno homine qui totam epitomam recensuerit videntur profectae esse, sed sensim per temporum decursum a pluribus librariis adscriptae. quorum alii medii aevi scribis vix eruditiores erant ut is qui nomen legati Caesariani *Aurunculeius* in *aurum ablatum* corripit (p. 107, 11), alii doctrina quadam instructi ut ille qui, cum Florus (p. 29, 2) scripsisset: *caput urbium Capua*, quondam inter tres maximas numerata, necessa-

1) in Flori textu *rabidis beluis* scripsi, sed illud propius ad *librorum* memoriam accedit.

rium duxit post *maximas* nomina *Romam Carthaginemque* adicere.

Iam vero nonnulla de Floro ipso eiusque scriptis dicenda sunt. atque ut a nominibus eius exordiar, hac quoque re Bambergensis recensio et Nazariana inter se differunt quod in B *Iulius Florus* in C *L. Anneus Florus* audit. neque vero in N demum et L et in aliis eiusdem stirpis libris praenomen et nomen extant, sed iam ab eo qui prologum scripsit in codice quo utebatur inventa sunt (v. p. XXVIII). contra *Iuli* nomen ante B non occurrit et ideo, quod praenomen ei non praeponitur, suspicionem movet. nam constat a medii aevi librariis non solum scriptorum nomina misere corrupta esse — in catalogo bibliothecae Laureshamensis saeculi IX *Annei Flori* in *Ennii Flori* mutatum est et in catalogo Lemovicensi saeculi XII *Gneus Florus* memoratur¹⁾ —, sed e pluribus nominibus unum vel duo et imprimis praenomen aut nomen tanquam inutilia et a suae aetatis more abhorrentia frequenter omissa esse. itaque etiam si non aliae causae, de quibus infra dicendum est, accederent, perquam probabile videretur C veriora tradidisse quam B. id enim quod obstare putant *Luci* non facile in *Iuli* corrumpi potuisse²⁾, non obiciet is qui reputaverit N, quem his in rebus paulo propius ad X accedere quam B videbimus (p. LIX sq.), interdum litterae C hanc formam *Ē* servavisse³⁾. *IUE* autem a *LUE* non multum abesse quis est qui non videat?

Flor
nomi

1) v. P. Manitius in 'museo Rhenano' XLVII (1892) supplement. p. 72.

2) Schmidinger l. c. p. 781 sq. *IVĒ* ex *IV libri* ortum esse putat, sed ab F. Ruehlio refutatur ('Berliner philol. Wochenschrift' XV [1895] p. 237).

3) p. 5, 2 N haec habet: *AREGE · ROMVBINCESarē*: p. 17, 6 *ETRVSEVM* (*L* correcta ex *C*) *REGE*; p. 21, 1 *FĀLIS · EVM*. ceterum nota est eadem litterae *Σ* forma ex Hadrianae aetatis titulis Graecis. quamquam autem in Latinis eodem tempore incisis, quod sciam, non occurrit, tamen fieri potest ut ab ipso Flori autographo originem ducat. nam aliam

aetas Hic igitur L. Annaeus Florus epitomam Hadriano imperatore composuisse creditur, cum ipse haec dixerit (p. 6, 10): *a Caesare Augusto in saeculum nostrum hant multo minus anni ducenti, quibus (imperium Romanum) inertia Caesarum quasi consenuit atque decoxit, nisi quod sub Traiano principe movit lacertos et praeter spem omnium senectus imperii quasi reddita iuventute reviruit.* pro *reviruit* autem, quod Iabnius Halminusque ex B receperunt, *revirescit* in C legitur et multo verisimilius videtur praesens tempus propter vicina *consenuit, decoxit, movit, fuit* in perfectum mutatum esse quam hoc in illud. neque obstat ducentorum fere annorum ab Augusto usque ad Flori aetatem computatio, cum a bello Mutinensi usque ad obitum Traiani CLX numerentur¹⁾. qui numerus etiam aliquanto augetur. cum enim verba *sub — lacertos* nisi mortuo Traiano dicta esse non possint, in toto autem enuntiato vivida eius recordatio insit, sub finem imperii Hadriani praefationem compositam esse credibile non est. accedit quod verba (p. 173, 7) *sic tum Dacia non victa, sed summotata atque dilata est* eam provinciam a Traiano factam digito demonstrant²⁾. multo vero minus probabile est, ut taceam de Tizio Augustae aetati Florum vindicante, quod G. W. Gossravius eum sub Traiano scripsisse putat³⁾ aut G. F. Ungerus sub M. Aurelio Antonino⁴⁾.

rationem librariae scripturae aliam quadratariae esse vix est quod moneam.

1) inde ab eo tempore quo Augustus natus est annos computare, id quod alii fecerunt, vix licet.

2) premere nolo quod Traianus non *divus* appellatur, cum Florus ne Augustum quidem aut Iulium Caesarem ita vocaverit. id quod monendum est contra Gossravium p. 9.

3) 'De Flori qua vixerit aetate', progr. Quedlinburgense anni 1837.

4) Ungerus 'Philologi' XLIII (1884) p. 417 sq. accuratius tempus ita definit (p. 441): *nach Hadrian und Antoninus Pius, entweder während des parthischen Krieges oder gleich nach ihm* (fere 920 a. u. c. = 167 p. Chr.) sub M. Aurelio Antonino E. Boisardus in libello, cui inscripsit 'la biographie de Florus'

Quem Florum non diversum esse ab eiusdem nominis poeta et Hadriani amico, cuius versus nonnullos Charisius Spartianus anthologia Latina servaverunt, multi opinabantur. quamquam enim Charisius eum *Annium* appellavit, notum est cum aliunde tum ex L. Annaei Senecae codicibus quam saepe hoc nomen cum simili confusum sit. porro epitomae genus dicendi poeticum huic sententiae valde favet. sed invento a Th. Oehlero in codice Bruxellensi 10677 saeculi duodecimi prooemio dialogi¹⁾, qui *P. Annii Flori Vergilius orator an poeta* inscribitur et a F. Ritschelio 'musei Rhenani' n. s. I (1842) p. 302 sq. primum editus est, dubitationes viris doctis obortae sunt. nam etiamsi hunc scriptorem, qui se puerum in ludis Capitolinis a Domitiano institutis de praemio certavisse narrat et Traiani Dacicum triumphum memorat, eundem atque poetam esse negare non licebat, nominum diversitas efficiebat ut epitoma alteri Floro qui nec dialogum nec carmina composuisset tribueretur. attamen nimis morose Iahnus (p. XLV) eos temeritatis insinulavit qui P. Annium et L. Annaeum 'contra omnes libros' eundem hominem esse contenderent. quam exigua enim codicis Bruxellensis saeculo duodecimo neglegenter exarati in scriptoris nomine stabiliendo auctoritas sit facile perspicitur, praesertim cum in eiusdem aetatis Senecae filii codicibus huius nomen, de quo dubitari nequit, in Annius frequenter corruptum sit. deinde vero quamquam in quaestionibus de homonymis instituendis sum-

(Montpellier 1871) et qui fugit Huebneri Teuffelique diligentiam, epitomam a Floro compositam esse magis contendit quam comprobavit. nam Iulii nomen solo B traditum nimis pressit et mira computandi ratione p. 8 usus est, ubi dicit: '*pas beaucoup moins de 200 ans*' ces termes signifient sans doute 190 ans, ou si l'on veut de 185 à 190.

7) cum Iahnus (praef. p. XLIII) ex Schopeni sententia eam 'praefationem declamatoriam' putavisset, quam Florus carminibus suis praemisisset, iam verius ob Flori cum amico Baetico colloquium dialogus agnoscitur, v. Teuffel-Schwabe RLG⁶ p. 881 et R. Hirzel 'der Dialog' II p. 63 sq.

mam cautionem adhibendam esse maxime ex inscriptionibus intellegitur, tamen hic ad eandem aetatem nominumque similitudinem tertia causa accedit eaque gravissima. Woelfflinus enim paucas illas dialogi paginas et epitomam tam arta dictionis cognatione inter se coniunctas esse docuit ut ab eodem homine eas profectas esse necesse sit¹⁾. itaque iam habemus L. Annaeum — sive Charisii (p. 53, 14; 140, 6 K.) codicem Borbonicum cum Bruxellensi 10677 consentientem sequi mavis, Annium — Florum, poetam et rhetorem et, si ita epitomae scriptorem appellare licet, historicum. cuius de vita quae explorari possunt, cum facili negotio maxime ex dialogi et carminum fragmentis petantur et iam ab aliis dicta sint, hic repetere nolui²⁾.

Flori
ta: dia-
us de
rgilio
ore an
poeta

Sed transeamus ad Flori scripta. dialogum igitur qui *Vergilius orator an poeta* inscribitur lepidum illud prooemium Tarracone compositum esse ostendit³⁾. quo autem modo ipsum argumentum tractatum fuerit coniecturis assequi non possumus. nisi quod Flori aliquanto vividiorum et elegantiorum disputationem fuisse probabile est quam Macrobiani, qui libro Saturnaliorum quarto eandem quaestionem ita solvit ut unus interlocutor om-

1) 'Archiv für latein. Lexikographie' VI (1889) p. 1 sq. addi potest pariter atque in epitoma terrarum nomina sine praepositionibus poni (p. 182, 6; 185, 4) et nominum Graecorum terminationes Graecas esse (184, 27; 185, 1; 2; 15).

2) bene Schmidingerus l. c. p. 786 observavit versiculos illos *ego nolo Caesar esse ambulare per Britannos* anno fere p. Chr. 122 et fortasse Romae scriptos esse. erravit tamen quod Florum aliter atque Hadrianum Graecos odio habuisse ex hoc carmine colligit (anth. Lat. ed. Riese 250 = poet. Lat. min. ed. Baehrens IV 417): *sperne mores transmarinos, mille habent officia. cive Romano per orbem nemo vivit rectius; quippe malim unum Catonem quam trecentos Socratas. nam iactatione imperatorem quoque de Homero et Platone iudicavisse Spartianus* (Hadr. 16, 6) tradit et vetustos Romanos ille non minus admiratus est quam Florus.

3) v. praeter alios Ritschelius l. c. p. 308 sq. cf. Aem. Huebnerus 'Hermae' I (1866) p. 97 sq.

nium figurarum rhetoricarum exempla ex carminibus Vergilianis afferat et deinde (V 1, 1) *omnes* qui eius orationem audierunt *inter se consono murmure Vergilium non minus oratorem quam poetam habendum* pronuntient. personae dialogi praeter Florum ipsum et amicum illum Baeticum qui in prooemio cum eo colloquitur etiam unus et alter ex iis videntur fuisse, quos sibi in templo Tarraconensi occurrisset primo enuntiato narrat. ceterum Iahnii Halmiique exempla secutus libelli reliquias huic editioni adiunxi paulo aliter quam ab illis constitutas, cum de scripturis Bruxellensis 10677 (saec. XII) post Oehlerum et Bursianum a Mommseno ('Rhein. Mus.' XVI [1861] p. 135) et a Baehrensio ('lection. Lat.' p. 19) collati iam non dubitari possit et ex mendis quae satis multa insunt plura quam in illis editionibus sublata sint. in adnotationibus autem criticis eas lectiones quibus nihil adiectum est libri Bruxellensis esse vix est quod moneam.

Iam accedamus ad difficiliorem aliquanto et intricatior^{epitoma}em quaestionem de epitoma. ut autem de scriptoris nomine ambigebatur, ita nunc de libri inscriptione deliberandum est. nam quamquam B et C in ea sola re discrepant quod B ad *epitoma de Tito Livio* haec verba adicit: *bellorum omnium annorum septingentorum libri n. duo*, tamen neuter titulus pro genuino haberi potest. ut taceam Florum in componenda epitoma nequaquam Livio solo usum esse — de qua re infra plura dicam — num credere licet eum ab illo profectum esse, cum, ut Iahnus dicit (p. XXXV), 'in praefatione, ubi de consilio operis a se suscepti agit, ne verbo quidem Livii meminerit, quod facere debuit, si eum tamquam fontem e quo sua omnia hauserit existimari voluit?' facile autem fieri poterat ut clarissimi historici nomen aut ad commendationem scripti adiceretur, aut quod in multis codicibus *Titi Livi periochae omnium librorum ab urbe condita* praecedunt. deinde verba *annorum septingentorum* ex primo praefationis enuntiato petita esse apparet, cum

bellorum omnium iis quae ibidem leguntur *tantum operum pace belloque gessit* minus respondeant¹⁾). accedit quod in subscriptione libri primi illis non additis eadem praeter levidensia quaedam est in B tituli forma atque in C: *epytoma Iuli Flori de Tito Livio*. contra *epitomae* vocabulo fieri potuit ut Florus ipse uteretur, cum verbis praefationis: *ipsa sibi obstat magnitudo rerumque diver- titas aciem intentionis abrumpit et in brevi quasi tabella totam eius imaginem amplectar* apte circumscribatur. neque vero negaverim illud ab eodem qui Livii nomen intulit adici potuisse. quare fatendum est genuinam libri in- scriptionem nobis ignotam esse et coniecturis vix recu- perari posse. nam quamquam ea quam Titzius editioni suae praeposuit²⁾): *epitomae rerum Romanarum* habet quibus commendetur et Flori ipsius verbis etiam magis haec forma respondet: *epitomae rerum a populo Romano gestarum libri II*. tamen pro certis aut verisimilibus has venditare non audeo³⁾. sed multo minus probabilis illa est quam H. Muellerna (v. p. 1) ex scholio ad Lucanum V 577 (cf VII 470) fluxit: *historia bellorum omnium* (vel collato Augustini loco de civ. dei III 19 *Romanorum*) *annorum 1164*. cum enim illuc Caesaris dictatoris ad gubernatorem vox: *quid times? Caesarem vehis* (p. 144, 21) his verbis commemoretur: *in historia legitur sic saepe Caesarem gubernatorem diavase*, nihil aliud sequitur nisi ut scholiasta

1) fortasse ab eodem qui capitum inscriptiones composuit praeter paucissimas a vocabulo *bellum* incipientes illa verba adiecta sunt. nam Florus ipse ineunte praefatione se *opera* quae populus Romanus *pace belloque* gesserit narraturum esse profitetur.

2) 'Florus ed. F. N. Titze', Praegae 1819 et eiusdem 'De epitomes rerum Romanarum, quae sub nomine L. Annaei Flori sive Senecae fertur, aetate probabilissima vero auctore operis antiqua forma quaestionum novarum libri III', Lincii 1804.

3) constat Prisciani testimonio (gramm. Lat. III p. 482, 2 K. cf. II 250, 18 et Apulei flor. 9, 37; 20, 98) ab Apuleio *epitomas historiarum* editas esse.

aut Flori nomen consulto tacuerit aut oblitus sit apud quem historicum illam narratiunculam legerit. *historiae* autem nomen cuilibet libro fata populi Romani narranti tribui potuisse patet.

Quod consilium Florus in componendo libro secutus sit et ipse in praefatione professus est, ubi ad augendam Flori
componi
epitomae
consilii populi Romani admirationem breviter se et *pariter atque insemel* universam magnitudinem eius ostendere velle dicit, et ex quovis paene epitomae enuntiato perspicitur. nam praeter paucissimas omnes res ab illo gestas summis laudibus extollit et quae alii prolixè narraverant in brevius contrahit. sed puerorum in usum eum scripsisse, ut quidam opinantur, haud crediderim, cum saepenumero gravissima facta et hominum locorumque nomina memoria dignissima tacuerit, in iis vero quae artificii ex rhetorum disciplina petitis exornari poterant diutius immoretur. praeterea alicubi eum contra temporum rationem et fidem historicam peccavisse notum est. quare probabilius videtur eum hominibus qui res Romanas iam aliunde cognoverant scripsisse maximeque iis qui de rebus a populo suo praeclare gestis declamationes componebant¹⁾. immerito autem a multis inde a C. Sigonio A. Ruperto L. G. Graevio opprobrio ei datur quod non satis accurate facta tradiderit et aliquot errores gravissimos commiserit²⁾. dubitare enim licet an ipse Florus

1) cf. p. XXVII. ex Senecae patris suasoriis sexta et septima ad historiam Romanam pertinent, ex declamationibus Quintilianae maioribus tertia eademque ex Calpurnianis.

2) horum virorum, qui imprimis id agebant ut Florum in scholis lectitatum e discipulorum manibus excuterent, de illo iudicia Dukerus in praefatione editionis collegit. ex recentioribus acerbissime eum vituperaverunt L. Spengelius 'Abhandlungen der bayerischen Akademie' XXXVI (1861) p. 319 sq. et I. Reberus, 'das Geschichtswerk des Florus' Frisingae 1865. atque adeo G. Bizos, 'Flori historici vel potius rhetoris de vero nomine aetate qua vixerit scriptis' (Lutetiae Parisiorum 1876) p. 76 de eo haec pronuntiavit: *scriptorem tam levem mendosumque nullo modo dignum esse qui vere historicus nominetur iure ac merito nobis concludere licet.*

se historicum putaverit verissimeque dictum est a Sigonio declamatoris sibi non historici opus eius videri. itaque pro oratione vel potius declamatione habendum est non pro enchiridio historico neque multum curasse scriptor videtur utrum eloquentiam in hac materia exerceret an in quaestionibus rhetoricis velut in illa quae est de Vergilio oratore an poeta. hoc tamen cavendum est ne obliviscamur scite et ingeniose Florum rem suam administravisse et re vera id quod in praefatione se effecturum esse sperabat consecutum esse ut 'non nihil ad admirationem principis populi conferret'. merito enim post I. I. Scaligerum, qui quamvis illius errorum bene gnarus Florum 'argute et rotunde' scripsisse praedicavit¹⁾, et post Cl. Salmasium, qui 'elegantissimam' epitomam appellavit²⁾, I. Lipsius, quo vix quisquam argenteae Latinitatis scriptores melius cognoverat, haec de eo professus est³⁾: 'compendium non tam Livii, a quo saepe dissentit, quam rerum Romanarum scripsit: si quid mei iudicii est, composite diserte eleganter. subtilitas quidem et brevitās in eo saepe mira et sententiarum quaedam gemmulae cum iudicio insertae et veritate'. hoc sane tacuit Lipsius quod Graevius acerbius in Floro exagitavit eum studio luminibus rhetoricis orationem usque quaque distinguendi ad ineptas quasdam et ventosas hyperbolas se abripi passum esse, sed commune ei hoc vitium est cum multis aliis scriptoribus Latinis maximeque cum Annaeis, quorum non multo ante eum summa erat auctoritas, Seneca patre et filio et Lucano. praeterea longe frequentiores ii loci sunt quibus Florus sincera populi sui admiratione in-

1) ad Eusebii chronic. a. MDCCCCLXIV.

2) initio praefationis editionis Flori et Ampelii.

3) 'Electorum' lib. II cap. 5. quod idem Florum 'Hispana fuisse origine' coniecit, memor haud dubie fuit laudis qua I 33 et 34 hanc provinciam prae ceteris ornat. probabilius tamen est quod O. Ribbeckius frustra a Schmidingero (l. c. p. 787) impugnatus Tarracone epitomam compositam esse putat ('Geschichte d. röm. Dichtung' III p. 318).

flammatum eius laudes melius et elegantius celebravit quam alii multi; et ex gravissimis quae illi obieiebantur nonnulla velut id quod Graevius II 6, 12 legendum esse putabat *miserabili funere per mediam etiam urbem viam fecit* iam librorum BN auxilio emendata sunt. hac igitur imprimis epitomae virtute, ad quam altera accedebat quod apte et scite priorum historicorum magnae molis opera ita in brevius contracta sunt ut graviores res paene omnes memorentur, effectum est ut per totam antiquitatem frequentissime et legeretur et describeretur eaque quae vulgo de populo atque imperio Romano usque ad Augustinum et Orosium opinio obtinuit ab hoc maxime libello penderet. cum enim Livius aliique vetustiores per librorum decades id ostendere in animo haberent a quibus primordiis Romana res publica ad summam potentiam pervenisset et quomodo paupertas et frugalitas priscorum civium sensim in avaritiam luxuriamque abiisset, Florus primus eorum qui quidem aetatem tulerunt divino quodam consilio Fortunaque et Virtutis auxilio a populo Romano orbem terrarum subactum esse probare studet. quam sententiam quamvis ecclesiae patres vehementer impugnarint, tamen haud pauca ab illo mutuati sunt¹⁾. si igitur eius liber periisset, non tantum res quasdam ab eo solo traditas ut in bellis contra S. Pompeium et in Variano nesciremus, sed eum scriptorem amissemus, cuius de historia Romana iudicium aliquot saecula secuta sunt. accedit quod aliter et verius quam ii qui abolita re publica libera omnia pessum data esse querebantur, sub Traiano certe senectutem imperii quasi reddita iuventute reviruisse praedicavit.

Attamen dubitare licet utrum illa omnia a Floro ^{fontes:} primo dicta sint necne. atque hac quidem re quod in priore maxime operis parte omnes res a populo Romano ipso gestas esse fingit²⁾, ducum vero nomina saepe omittit,

1) v. p. XXIX adnot. 1.

2) *populus Romanus* vel *Romanus* cum inde a primis epitomae

Catonis
origines

proxime accedit ad M. Porcii Catonis originum exemplum, a quo imperatorum nomina narrationi detracta esse constat. neque casu factum videtur quod hic usus praecipue in capitibus quae sunt de primo et secundo bello Punico et ipsis a Catone traditis cernitur. deinde non solum notum est quantae admirationi hic Hadriano eiusque aequalibus fuerit, sed etiam nunc supersunt Flori octonarii hi: *sperne mores transmarinos, mille habent offucia; cive Romano per orbem nemo vivit rectius; quippe malim unum Catonem quam trecentos Socratas*, qui quin ad Catonem maiorem pertineant dubitari vix potest. ceterum hoc paene unicum Hadrianeae aetatis et antiquitatis Romanae tunc reviviscentis in Flori libro est documentum. nam et dicendi genus longe abest ab adfectatis Frontonis Gellii Apulei archaismis et in rebus ipsis quas narrat maximam partem pendet ab argenteae quae fertur aetatis scriptoribus¹⁾. quamquam autem dudum intellectum est verum non esse id quod inscriptio tradit epitomam de *Tito Livio* excerptam esse²⁾, quoniam et multarum rerum

verbis ita fere enuntiatorum subiectum sit ut multis interpositis iterum iterumque subintellegendum sit quamvis non repetitum, librariis additionum et errorum ansam dedit (p. 27, 2; 15; 30, 9; 83, 13; 155, 6). accedebat quod hac nota *p. R.* scriptum supra versus vel orationi ipsi facile inseri poterat.

1) unicum illum locum, ubi Florus ipse se aliunde aliquid petivisse significavit, I 11, 3 (*Campania*) *Liberi Cererisque certamen dicitur*, cum mire concinat cum Plinio n. h. III 60 *Campania* — —, *ut veteres dixerent, summum Liberi patris cum Cerere certamen*, Iahnus. (praef. XLVI) Meinertum secutus ab illo depromptum esse putat. probabilius tamen videtur hanc sententiam ex penu scholarum rhetoricarum petitam esse et a poeta aliquo vetere sive Graeco sive Romano originem ducere (cf. Ennii ann. fragm. apud Censorinum p. 68, 10 H.). certe in memoriam revocat notissimas Graecorum fabulas, quibus duo dii de terra aliqua contendisse feruntur.

2) *periochas* ex Livii decadibus excerptas et hodie superstites toto caelo a Flori libris diversas esse notum est. hos vero, cum ambitu dispositione rebus ipsis a Livio discrepant, antiquis certe temporibus epitomam illius dicere non licebat *sed novum opus*.

narratione ab eo discrepat et dispositionem omnino diversam sequitur, tamen fieri non poterat quin Florus quaedam ab clarissimo illo et bene sibi noto historico peteret. multo vero magis ad Claudiani et Neroniani imperii scriptores inclinaret et praesertim ad eos quorum tunc summa auctoritas erat L. Annaeus Seneca, patrem et filium¹⁾. quae de re cum iam alio loco disputaverim²⁾, hic graviora tantum maximeque ea de quibus post hos septem annos aliter sentio proferam. constat Senecam, Senecae
patris
historiae quem rhetorem appellant, *historias ab initio bellorum civilium* (. i. a seditionibus Gracchanis) *usque ad mortis suae diem scripsisse*, quas ipse non edidit sed filio emittendas reliquit. id quod re vera factum esse et huius verba comprobant initio libri *de vita patris servata* (fragm. 98 ed. Haase = p. XXXI ed. Studemund): *si quaecumque composuit pater meus et edi voluit iam in manus populi emissem* et duo fragmenta a Lactantio inst. divin. VII 15, 14 et a Suetonio Tib. 73 tradita. iam felici casu evenit ut Senecae verba quae apud Lactantium leguntur eodem fere modo illum atque Florum populi Romani cum uno homine comparati tempora in aetates divisisse ostendant, infantiam adolescentiam iuventutem senectutem constituisse, libertate sub imperatoribus amissa terminum atque finem historiae imposuisse. hoc igitur utique concedendum est et concessum est ab O. Iahnio, homine cautissimo³⁾, Florum a Seneca imaginem illam mutuatum esse. quod si verum est et si teneris Florum distri-

1) patri quoque praenomen Lucio fuisse E. Woelfflinus probavit 'musei Rhenani' L (1895) p. 320.

2) 'De Senecae philosophi librorum recensione et emendatione' p. 162 sq.

3) praef. p. XXXIX. non curo eos qui nuper causis non allatis dubitaverunt num Seneca a Floro adhibitus esset. gaudeo tamen quod quae in libro supra memorato exposui cum aliorum virorum eruditissimorum assensum tulerunt tum ab S. Brandtio in Lactantii divinarum institutionum recensione a. 1890 evulgata p. CXI sq. et 633 novis argumentis firmata sunt. cf. etiam Pauly et Wissowa 'Realencyclopädie' I p. 2231 et 2239.

butionem illam non solum memorasse sed per totum opus secutum esse, a veri similitudine non abhorret eum etiam plura ex Senecae historiis petivisse. cui coniecturae favet et rhetorica, de qua supra dictum est, epitomae indoles et dicendi genus quod multa et a patre Seneca et a filio traxit simillimum, favent etiam sententiae crebrius quam apud alios historicos inspersae. ad quae probanda pauca exempla ex multo maiore numero afferam: Florus dixit II 14, 4 *aliter salvus esse non potuit, nisi confugisset ad servitutem*, Seneca de benef. V 16, 4 *simillime eo redegit populum Romanum (Pompeius) ut salvus esse non posset nisi beneficio servitutis*¹⁾; II 14, 7 verba *imperium Romanum iam ad Caesarem transferente fortuna* apte comparantur cum Annaeanis epist. mor. V 11, 11 illi -- ad quos primos fortuna Romani populi publicas opes transtulit, C. Marius et Cn. Pompeius et Caesar; apud eundem de brev. vit. 4, 6 dicuntur *nobiles iuvenes adulterio velut sacramento adacti*, Florus II 30, 24 haec habet: (Germani) *viginti centurionibus in crucem actis hoc velut sacramento sumpserant bellum*; Seneca consol. ad Marc. 22, 1 dixit *neque ulla pars vitae nostrae tam obnoxia aut tenera est quam quae maxime placet*, Florus II 15, 2 *cum intra octavum et decimum annum tenerum et obnoxium* ----- *iuvenem videret*²⁾. porro sententiae vel sententiose dicta quae haud pauca Florus habet velut illa II 8, 1 (servi) *etsi per fortunam in omnia obnoxii, tamen quasi secundum hominum genus sunt et in bona libertatis nostrae adoptantur* (cf. Seneca epist. mor. IV 2, 11; de benef. III 18 sq.; nat. quaest. III praef. 16 sq.; alibi); I 2, 4 *ut acueret ratione virtutem* (cf. epist. mor.

1) tanta est horum locorum similitudo ut coniecturae Freinshemii apud Florum *populus Romanus* (pr. apud Senecam habent libri Nazarianus et Reginensis, cf. supra p. LI adnot. 2) ante *aliter* inserentis multum probabilitatis accedat.

2) Graevius in adnotatione ad hunc locum alios attulit quibus Florus et Seneca verbo *obnoxius* singulari hac significatione usi sunt.

IX 5, 10); II 18, 8 (S. Pompeius), *quod miserrimum est fortibus viris, ad hostium arbitrium sub percussore moriturus* (cf. de benef. V 2, 4); ibid. 7 *magnae indolis signum est sperare semper* (cf. epist. mor. XVIII 1, 12); II 11, 4 *ne vulnera curatione ipsa rescinderentur* (cf. ad Marc. 1, 8); I 9, 2 *plus esse in imperio quam in victoria* (cf. epist. mor. XIX 4, 30); I 18, 22 *virtutis* — — — *fere magnitudo calamitatis adprobatur* (cf. de benef. III 18, 2; epist. mor. IX 5, 19) cum nullo alio scriptore aptius quam cum Seneca comparantur. quod autem omnia haec exempla a filio non a patre petita sunt non multum interest, quia eorum dicendi genus admodum simile esse constat et patris historias a filio editore multa traxisse necesse est.

Accedunt etiam graviora argumenta. iam ea re quod Florus narrationem non ad sua usque tempora deduxit, sed pace ab Augusto cum Parthis facta et Iano ab eo clauso terminavit, magis vero etiam quod Pompeios et Herculeum, oppida sua aetate dudum obruta, quasi stantia ac salva memorat (I 11, 6) et aquilas duas Variani exercitus, quas iam Germanicus receperat, etiam tum a barbaris teneri tradit, historicum quendam vetustiore ab eo expressum esse probatur. quem quominus Livium putemus iam haud pauca illa obstant in quibus, ut periochae docent, a Floro discedebat. deinde Livium Pompeio contra Caesarem fuisse et rei publicae condicione ab Augusto constituta non omnino contentum fuisse nemo nescit, Florus vero summis hunc laudibus effert et iam ante obitum consecrat (II 34, 66). similiter autem Senecam patrem de eo iudicasse et inde conicere licet quod ei usque ad Tiberii mortem in rerum Romanarum narratione progressu huius crudelitatem cum Augusti moderatione contendere licebat et quia filius, qui quas ediderat patris historias pernoverat et haud pauca ex iis libris suis philosophiae inseruisse videtur¹⁾, multus est

1) v. 'De Senecae recens. et emendat.' p. 171 sq. et Seneca nat. quaest. I 16, 1.

in illius laudibus (de clem. I 9 sq.; de ira III 23, 4 sq.; 40, 2 sq.; de benef. III 27; alibi). probabilius igitur est anachronismos illos Flori ex Senecae patris opere historico originem ducere quam ex ullo alio. porro miro modo Flori descriptionem belli civilis Pompeiani cum Lucani, Senecae rhetoris nepotis, *Pharsalia*¹⁾ concinere dudum observatum est ab utriusque scriptoris editoribus. cum autem l. c. p. 168 sq. locos gravissimos ita ob oculos posuerim ut facili negotio inter se comparari possint, hic dixisse sufficiat Flori verba quae legantur II 13, 4; 8; 14; 20; 30; 32; 35; 46; 56; 60; 65 cum Lucani versibus I 1; 133; 125; 109; II 708 et 725; IV 402; 448 et 496; VI 3; VII 470; X 105; VIII 474; 273 tam arta cognatione coniuncta esse ut casu aut eodem quod uterque tractaverit argumento hoc factum esse haudquaquam liceat contendere. qui consensus quamquam a plurimis ita explicatur ut Florus Lucano usus esse dicatur, tamen utriusque verbis accuratius consideratis eo modo ortus esse intellegitur ut eundem ambo auctorem secuti sint. prooemio enim Lucani nihil contineri nisi exaggerationem et verbosam repetitionem coloris *bella plus quam civilia* iam Fronto p. 157 N. observavit, cum Florus II 13, 4 apta gradatione a *civili bello* ad *sociale*, dein ad *externum* et *commune ex omnibus*, denique ad *plus quam bellum* ascendat. similes sunt reliqui loci quibus historicus simplicia et magis propria verba *superiorem, debitum, aciem, forma, oppressae vires* habet a poeta ob metrum vel alias ob causas in *priorem, suum, bellum, vultus, subvertit opes* mutata. atque adeo in narratione strategematis Cilicum sociorum Pompeii id quod apud Florum est *nova* (· i · inaudita et mira) *arte*

1) *Pharsaliam* etiam nunc Lucani carmen appello, quamquam is qui ante hos tres annos illud edidit inscriptionem *de bello civili* ex codicibus restituit. constat enim Lucani ipsius (IX 986) et Statii (silv. II 7, 66) testimoniis etiam alterum nomen illi imponi solitum esse. cf. quae dixi in ephemeride 'Deutsche Literaturzeitung' XIV (1893) p. 717.

de industria Lucanus in *antiqua arte* correxisse sibi visus est, quia hoc insidiarum genere illi iam antea usi erant. maxime vero ad persuadendum appositum id est quod Caesaris illa ad gubernatorem trepidum, qualis apud Florum est (II 13, 37), brevis et efficax vox *quid times? Caesarem vehis* a Lucano (V 577 sq.) in tumidam et verbosam declamationem dilatatur. iam igitur cum communis fons Livius esse non potuerit, quia narrationem eius sat multa a Floro et Lucano aliter tradita habuisse constat¹⁾, proximum est ut ab hoc eodem modo quo avunculi naturales quaestiones expilavit²⁾ etiam avi historias in usum vocatas esse putemus. poetam tamen saepius quam historicum ab auctoris verbis discessisse consentaneum est. ceterum non in civilium tantum bellorum descriptione Florus Senecae historias videtur secutus esse. veterem enim illum historicorum morem, ut initio operis res Romanas inde a primordiis urbis usque ad ea tempora a quibus ipsorum prolixior narratio incipiebat brevi conspectu ob oculos legentium ponerent, Senecam quoque servavisse eo probabilius est, quod totam historiam populi Romani in aetates distribuit. cum igitur eum accurate et diligenter relatis bellis civilibus epitomam externorum praemisisset verisimillimum sit, quidni Florum, quippe qui iam dispositionem operis suam fecisset, hanc quoque expilasse censeamus? cave tamen credideris eum fonti huic primario servilem in modum sese addixisse. hoc enim et a natura Flori alienum erat, quem eleganter et facete scribere potuisse imprimis fragmentum dialogi *de Vergilio oratore an poeta* docet, neque quae alii dixerant ad verbum suum in usum

1) G. Baierus in dissertatione Vratislaviensi anni 1874 'De Livio Lucani in carmine de bello civili auctore' ab iis stat qui Lucanum unicum Livii auctorem putant, sed p. 41 sq. illa affert quibus inter se dissentiunt.

2) hoc demonstravit H. Dielsius in 'Abhandlungen der Akad. der Wissensch. zu Berlin' anni 1885 class. philos.-hist. III p. 1 sq.

transtulisse comparatione fragmenti Annaeani apud Lactantium cum ipsius praefatione ostenditur. quare non est dubitandum quin nonnulla mutaverit, alia omiserit, alia denique de suo aut aliunde adiecerit. praeter Senecam
T. Livius autem alicubi ab eo Livium adhibitum esse iam propter clarum eius nomen probabile est, etsi multis locis diversa ab eo tradi constat¹⁾. ceterum ubi inter se consentiunt probabilius puto id ita effectum esse ut iam Seneca Livio usus sit quam ut Florus hunc ipsum aut epitomam eius periochis hodie superstitibus plenior in usum vocaverit²⁾. deinde in capitibus de bello Iugurthino et de coniuratione Catilinae quaedam inesse constat quae
Sallustius ex Sallustii libris per totam antiquitatem multum lectitatis et imitando expressis originem ducant³⁾. in bello autem Caesaris Gallico et in bello civili Pompeiano aperta vestigia commentariorum Caesaris insunt. forsitan alios quoque fontes in librum suum derivaverit, quos hodie indagare non possumus, sed vix credibile videtur aliis eum auctoribus usum esse quam qui Hadriani aetate erant notissimi. hoc vero certum est ex ea quam A. Egenus dissertatione Monasteriensi anni MDCCCLXXXII inscripta 'de Floro historico elocutionis Taciteae imitatore' demonstravit orationis amborum scriptorum similitudine non effici quod hic voluit (p. 49) ut Tacitus a Floro adhibitus sit. eadem enim elocutio-

Caesaris
commentarii

1) v. supra p. XLVII. multa quibus Florus a Livio discrepat C. H. Heynius in commentatione quae inscribitur 'de Floro historico' (Bonnae 1866) p. 37 sq. enumeravit, sed nequaquam omnia.

2) E. Klebsius ('Festschrift für L. Friedlaender' p. 231) dicit: 'Florus gar hat seinen Abriss im wesentlichen einem einzigen lateinischen Werke, einem Auszug aus den Annalen des Livius, entnommen'.

3) v. supra p. XXIII, C. Heyn 'de Floro historico' (Bonnae 1866) p. 49 sq. et A. de Gutschmid 'Kleine Schriften' III p. 504. etiam historiis Sallustii Florum usum esse probare studet B. Maurenbrecher in editione reliquiarum historiarum eius I p. 65 et alibi.

nis similitudo inter omnes fere argenteae Latinitatis scriptores intercedit et maior etiam est inter Senecas et Florum. Tacitum autem ipsum plurima imprimis cum Seneca filio communia habere comprobavit M. Zimmermannus diligenti commentatione 'de Tacito Senecae philosophi imitatore' scripta ('Breslauer philol. Abhandlungen' V 1).

Pauca de hac editione dicenda restant. atque de libris quidem manu scriptis et quas et quomodo eorum lectiones in apparatus criticum receperim supra exposui. hic tamen addendum est ubi librorum B(I)NL diversae scripturae non afferantur eos cum lectionibus in textu positis congruere scripturasque in adnotatione sine ullo signo positas tribus illis codicibus primariis aliisque haud paucis communes esse. quod ad orthographiam attinet ^{ortho-} eam mihi legem scripsi ut vetustissimorum librorum BN ^{graphia} vestigiis ubi possem insisterem, cum recentiores quaecunque illi singularia praebent fere oblitteraverint. qua in re N frequenter meliora habet quam B, quippe qui *uo* quod N in *Volcanus*, *volgo*, *volnus*, *voltus*, *parvolis*, alibi servavit plerumque in *ui* mutet, aspirationem velut in *Hannibal*, *Hanno*, *Hasdrubal*, quae Iahnus Halmiusque immerito improbaverunt, neglegat, pro litteris geminatis ut in *Mazzares*, *Donnes* singulas ponat aliaque similia vitia committat. contra formas Graecas iniuria ab editoribus alicubi spretas modo B servavit modo N. itaque p. 76, 20 BL *Elidos* habent N *Elidis*, p. 140, 1 et 147, 9 *Aegypton* N¹) solus *Aegyptum* BL, p. 101, 21 *Olympon*

1) Graecam huius nominis formam Hadriani temporibus invaluisse nummus ab eo cusus docet, ubi deae sedenti canistro innixae sistrum tenenti adstante ibide *Aegyptos* adscriptum legitur (Millin, 'galérie mythologique' tab. LXXXVII fig. 376 et H. Cohen, 'monnaies de l'empire romain' II p. 114 nr. 110). ex allocutione Hadriani ad milites in castris Lambaesitanis reperta (C. I. L. VIII 2532) hae formae confirmant scripturas codicum Florianorum aut alias ob causas mentione dignae sunt: *aput me*, *ex centuris*, *si quit*, *exstrucaxistis*, *com-*

populus (p.) *R. res p.* in exemplaria non tironum usui destinata recipere liceat. quod si frequentius editores fecissent neque scriptorum verba ad Brambachii aliorumve leges adaptassent codicumque varias lectiones orthographicas graviore ne in adnotatione quidem memorassent, iam certius indicari posset de optimorum et vetustissimorum librorum orthographia et de linguae Latinae per saecula scriptae vicissitudinibus. nam etiam nunc valent et verissima sunt quae C. L. Rothius ante hos quadraginta annos scripsit in praefatione editionis Suetonii (p. XXXVI): *admodum pauca in his rebus scimus et plura discendi facultas tamdiu adempta erit, quamdiu consequentes esse, ut hodierno verbo utar, id est opiniones et praeciudicia sequi quam vetustatem explorare malemus.*

Non fugit O. Iahnium¹⁾, cum subitaria paucorum mensium opera Florum recensuisset, aliquantum ad perfectionem editionis suae desiderari, quod res ab hoc tradita non satis accurate cum iis quae alii scriptores narraverunt comparavit. quod cum ego fecissem, primum in animo erat omnes eorum locos quicunque easdem res vel prolixa narratione memoriae prodiderunt vel in transcurso tantum attigerunt adscribere, sed mox abieci consilium quamvis ab amicis ut exsequerer admonitus, quia redemptoris honestissimi rationibus repugnare videbam et periculum erat ne innumeris illis locis allatis adnotatio in nimiam molem succresceret. ubicumque tamen scriptores eadem narrantes aliquid ad crisin Florianam conferre intellexi, eorum verba memoravi, unde haud raro (v. p. 8, 13; 16; 32, 19; 55, 18; 65, 21; 70, 5; 13; 100, 5; 106, 8; 109, 9; 175, 15; alibi²⁾) nonnihil emo-

1) praef. p. XXXIV.

2) locum illum de *grandi Iudaeorum arcano* a Pompeio in templo Hierosolymitano conspecto (p. 100, 13) num recte ita interpretatus sim ut Florus *sub aurea vite Caelum* dei Caeli statuam sub aurea vite, ut monumenta Babylonica daemones quosdam repraesentant, positam intellegi voluerit, viderint alii. hoc saltem constat Flori verba ut in codicibus le-

lumentum ad Florum redundavit. praeterea indicem novum et prioribus, ni fallor, accuratiorem non nominum tantum sed rerum quoque mentione dignarum contexui, unde historici imprimis, a quorum multis Florum magis quam par erat negligi videram, res ab aliis non traditas petere possint.

Superest gratissimum et, dum variis moris impeditus multo tardius quam speraveram ad finem pervenio, exoptatissimum officium ut omnibus iis viris qui in hac editione adornanda opera et consilio mihi adfuerunt quas debeo gratias palam et ex animo profitear. plurimum autem bibliothecarum praefectis debeo qui aut in ipsis bibliothecis subministratis codicibus aut summa liberalitate iterum atque iterum transmissis effecerunt ut quomodo Flori verba tradita essent tandem aliquando constaret, nec minus aliis hominibus doctissimis qui haud raro me dubitantem benigne edocuerunt et quorum nomina suis locis memorata invenies.

scribebam Regimonti Prussorum mense
decembri anni MDCCCLXXXV.

guntur cum Iuvenalis (6, 545; 14, 97) et Petronii (fr. 37, 2 Buech.) versibus bene convenire, non item cum Le Moynii Iahnique coniecturis Diodori XXXIV 1, 3 aliorumque locis innixis. Graecorum scriptorum verba ex quibus et ipsis elucet creditum esse *Ὀψαγόρ* a Iudaeis coli allata invenies in doctrinae plenissimo L. Friedlaenderi ad Iuvenalem 6, 545 commentario. in vicem Iuvenalis versus qui praecedat et quem eius interpretes se intellegere negant lucem accipit a Floro, cum illius *arborem eandem* atque *auream vitem* esse pateat. — alios locos quibus Florus de rebus maximam partem ab eo solo memoratis alia iam tradit vel tradidisse videtur atque in prioribus editionibus invenies p. 32, 6; 57, 20; 92, 5; 169, 13; 175, 11; 15; alibi.

ADDENDA ET CORRIGENDA

Dum hic liber Vratislaviae coeptus Kiliae prope ad finem perductus Regimonti absolutus per varias moras, quarum causae extra me positae erant, typis exprimitur, evenit ut non eadem omnes plagulas animi intentione relegerem et pauca quaedam vitia me fugerent. alia vero dudum emendata postea nescio quo postliminii iure in Flori orationem et in adnotationes denuo irrepserunt. gratus legentibus fore confido quod, cum iam epitomae verba typis expressa essent, Guillelmus Heraeus Offenbacensis ad Moenum plurimas de singulis scripturis observationes utilissimas humanissime mecum communicavit; nec deerant loci de quibus egomet ipse, cum dies diem edocuisset, aliter quam ante sentirem. itaque satis largam quae subnata est addendorum et corrigendorum segetem hic proponam:

- p. 11, 3 H(eraeus) legendum proponit: *absolvit virtus par-ricidam*.
- p. 13 adnot. 20 dele: ocriculum I |.
- p. 23, 15 H. praefert id quod C habet: *tum igitur aut numquam alias* collatis Petron. 44 et Horat. ep. I 17, 39.
- p. 27 adnot. 6 lege: *Schwartzius*. p. 30, 9 dele: 28, 7.
- p. 30, 2 H. corrigit: *turpitudinem foederis redimunt* et comparari iubet Frontin. strat. IV 1, 21; Valer. Max. IV 5, 2; Vell. II 87, 1; Plin. pan. 28, 2.
- p. 32 adnot. 14 lege: *eamigrecam in* qui.
- p. 33, 10 ad *unius* H. affert Veget. r. m. III 24, 4.
- p. 41, 15 dirimas sic: *luc-tatus*.
- p. 42, 1 H. quoque *obvias* (C) praefert allatis Valer. Max. I 7 ext. 1; Valer. Flacc. III 583; Catull. 64, 109.
- p. 47 adnot. 5 'ponit' litteris cursivis imprimendum erat.
- p. 48, 9 *excidendis* defendit H. conferens res gest. d. Aug. 1, 15 et quae ipse exposuit in 'Spicilegio in Valerio Maximo' inserto annali philol. suppl. XIX p. 622.
- p. 49, 2 *quam si cote* defendit H. et confert eiusdem commentationis p. 629.
- p. 50, 4 *mox quam* scriptum fuisse coniecit H., quod apud exeuntis Latinitatis scriptores interdum pro *simulac* poneretur (schol. Iuven. 10, 283 et Pauckerus 'Vorarbeiten zur latein. Sprachgesch.' III p. 40).
- p. 55, 3 verba *Maharbalem Bomilcaris* H. insiticia putat.
- p. 57, 1 legendum proponit H.: *receperunt de servitute Romanos*.
- p. 58, 5 *vim* in solo B additum H. Sallustii hist. frag-mento II 5 tueri conatur.
- p. 61 adnot. 18 post 'maximi' adde L.

- p. 65 adnot. 11 numerum '11' transpone ante 'fuisset imperator'.
- p. 68, 15 Iahnii mutationem *at certe* H. quoque improbat.
- p. 69 adnot. 8 ante H. *Muellerus* insere *Freinshemius et.*
- p. 71, 12 *templum* quod et ipsum in L legitur praefert H.
- ibid. adnot. 10 lege: epistolae notaret:
- p. 72, adnot. vs. penult. post verba 'ex similitudine' adde 'philippi'.
- p. 73, 6 scripturam *invictusque a veris regibus ab illo imaginario* H. quoque comprobat.
- p. 76, 5 *vel* H. etiam alteri scripturas *de* praefert.
- ibid. 20 lege: Elidos.
- p. 77, 1 *adoriam Mummius invenit* H. scribendum esse conicit.
- ibid. 10 libri B scripturam *syiniuria* ex *syria* H. ortam esse putat et *pyra* legendum proponit.
- p. 78, 11 *contagio mali serpens* H. conferens Liv. XXXIV 22, 13; Cic. de off. II 80.
- p. 79, 6 lege: docuerunt.
- p. 80, 4 lege: vati-cinanti.
- p. 81, 7 H. *vero* Weissenbornii adnotatione ad Liv. X 23, 5 defendit.
- p. 87, 9 *peritus* H. quoque sanum esse putat.
- p. 88, 2 *adsuluit* H. legi vult.
- p. 89, 13 nescio an *testis* retineri possit.
- p. 91, 5 *necessitate aucta virtus* (vg.) H. commendat.
- ibid. 17 *provoluti ruinae modo* H. scribit.
- p. 92, 5 *quamquam ut in barbaris* legendum esse H. conicit.
- p. 96, 12 Salmasii inventum *quo omnes* H. commendat.
- ibid. 24 legas: sex aut amplius.
- p. 100, 6 *et* ante *obsides* etiam H. restituit, sed ita ut 'etiam' vel 'insuper' significare putet.
- p. 102, 1 *cognomen adoptavit* H.
- p. 105, 2 verbum *insulae* Freinshemio et H. suspectum videtur, at cf. vs. 18 et 103, 21. ibidem H. etiam *rabie* interpolatum credit et comparat 161, 16.
- p. 106, 11 *sedes petitum* (vg.) H. praefert.
- p. 107, 18 *quae, di, Ariovisti regis superbia* H. scribit collatis locis 61, 11; 91, 2.
- p. 110, 8 lege: Arvernorum.
- p. 114 adnot. 18 ante *omnes* insere N.
- p. 118 adnot. 9 ante *acmine* pone hanc lineolam | .
- ibid. adnot. 17 lege: eorumque C.
- p. 122, 9 *nec ideo minus* — — — *desierunt* H. quoque intacta relinquit conferens annal. philol. 1891 p. 507, Sueton. Ner. 42, Valer. Max. II 1, 7.

- p. 124 adnot. 12 ante 136, 6 excidit 129, 17;
 p. 127, 2 *veniret* H.
 ibid. 15 *servisque ad pilleum vocatis* H.
 ibid. 17 H. dubitat utrum scribendum sit: *prima velut*
ara belli iis mons (cf. Liv. VII 11, 7) an *hara* in *ara* lateat.
 p. 130, 18 *belli* post *iure* H. adicit.
 p. 133, 16 lege: ritu fera-rum.
 p. 136 adnot. 15 ante *dd.* intercidit *a.*
 p. 138, 3 *et isset* (vg.) vel *issetque* H. qui 97, 6; 109, 5
 confert.
 p. 149, 3 *ut sic dixerim, momentaneo proelio* H.
 p. 149 adnot. 21 ante 'et' adde: esse *B: corr. Seebodius.*
 p. 150, 21 *quasi nusquam esset dimicatum* H. allato Ver-
 gili versu Aen. II 438 commendat.
 p. 151, 13 *obsidiones* (C) praefert H. et comparat 135, 8.
 p. 152, 11 Florus forsitan scripserit: *vellet, quom cohortes*
 — — — — — *praebuerunt.*
 ibid. adnot. 2 ante 'illum' insere: 'quo usque om. C |'.
 H. scribit: *quo usque illud?*
 p. 153, 5 *avia petentem* H. quoque probat conferens Tac.
 Agr. 37, ann. XV 11. — vs. 12 an<arte> *ardens?* cf. Lucret
 IV 792, Aetna 595.
 p. 154, 2 *suum in principem* H.
 ibid. 10 etiam H. emendationem Halmii comprobat et
 tuetur locis Suet. Caes. 80; Liv. XXII 54, 11; Sen. de ira II
 14, 4; III 11, 3. sed pro *diutius* fortasse *diu* scribendum est.
 p. 158, 5 *rei* H. quoque recipit conferens 74, 18; Cic. pro
 Rosc. Am. 33.
 ibid. 13 *id quoque, ne si inulta* H.
 p. 160, 7 post 'metus' intercidit 'et'.
 p. 161, 7 *abolitione* et *pientissimarumque* commendat H.
 p. 162, 13 *importuna fame(s)* H. comparans 130, 7 et
 Horat. epist. I 18, 23.
 ibid. 16 *itaque hinc illinc ad arma* H. qui confert 145, 19.
 p. 167, 3 *ad latus* H. quoque probat.
 p. 174, 18 H. dubitat utrum *direxit* ex *erexit* ortum sit
 an idem significet ac *disponens erexit.*
 ibid. adnot. 16 post 'L |' inseras: *persurgin B.*
 p. 175, 12 occasione oblata tacere nolo genetivum *bar-*
barum, quo paulo infra (176, 4) iterum Florus usus est, etiam
 apud Senecam de clem. I 26, 5 ex NR restituendum esse.
 editores ad unum omnes hic quoque *barbarorum* posuerunt.
 de eadem forma a Cicerone Nepote Tacito usurpata v. Woelff-
 linus 'Philologi' XXV (1867) p. 133 et 'Archiv f. lat. Lexikogr.'
 IV (1887) p. 2 sq.
 p. 177, 9 etiam H. codicis B scripturam improbat.

ibid. 13 verba *artaxer ser par this* (B) in *Arsaces Parthis* mutanda erant. nam Rufus 19, 3 habet: *quem Parthis Arsaces praeposuerat*. invicem apud hunc in eadem paragrapho *recreatus* quod intercidit ante *regressus* ex Flori verbis (p. 178, 1) restitutum videtur.

ibid. adnot. vs. ult. 'caesar' corrige in '-sar'.

178 adnot. 1 scribe: ut *om. C* (non *L*).

181, 5 *nitentes* (B) vel [*ut*] *latentes* H.

186 adnot. vs. antepenult. numerum '17' corrige in '22'.

praef. p. X vs. 16 adde haec: memorabile exemplum libri recentissimi iniuria neglecti C(hisianus H VIII 261) est saeculi XV. cum enim Const. Ritterus (praef. p. XI editionis declamationum Quintiliani) non nimis neglegenter sibi facere visus esset, quod eum integrum excutere noluisset, ecce ex eodem iam prodeunt Calpurnii declamationum partes ineditae ac ne cognato quidem codice Monacensi 309 traditae (O. Schwab 'Archiv für Lexikographie' IX [1896] p. 547 sq.). eodem libro C aliquot Aerodii Latini Obrechtii Pithoei Ritteri Rohdii emendationes declamationum Quintiliani comprobatae vidi: p. 51, 10 (*comittantur* C); 83, 25; 115, 19; 121, 13 (*nec ad praesens* C); 124, 15; 170, 1; 200, 27; 243, 10; 248, 5; 258, 1 (*medicum amicum* C, cf. 259, 1; 2); 271, 6; 282, 9; 288, 18; 324, 5. praeterea p. 33, 2 scripserim (*argutioribus*) *argumentis*; 124, 5 *quo* (*quoniam* C) *magis mihi*; 189, 10 *ut ancillam*; 302, 29 [*quod lex morte dignum putavit*].

INDEX LOCORVM

Cicero ad Q. fr. II 9, 3 p. XXXVIII adnot. 3

Florus p. 5, 6	p. XXXVI	Florus p. 19, 7	p. XXXII
5, 7	XXXVI	19, 17	XXXIVsq.
5, 17	XXXVI	19, 19	XXXV
6, 1	XXXIII	21, 7	XVI
6, 14	XLIV	25, 5	XXXIII
6, 18	XXIII	27, 9	XIV
7, 11	XXIV	27, 13	XXXVII
7, 13	XXIII	28, 3	XXXIII
	XXXVI	28, 15	LII 1
8, 16	XXIV	29, 2	XLII
8, 18	XXXVII	32, 13	XVI
9, 20	XXIV	34, 7	XVI
13, 15	XXIIIsq.	35, 7	XVI
13, 16	XXXII	36, 1	XXXIII
13, 19	XXXVI	37, 3	XII
14, 15	XXXII	38, 11	XXXIV
16, 4	XXXII	39, 18	XII

INDEX LOCORVM

LXVII

rus p. 40, 6	p. XXXII	Florus p. 106, 9	p. XXXV
40, 12	XXXIII sq.	107, 7	XXXV
42, 14	XII	107, 12	XXXV
43, 18	XXXIX 3	108, 20	XL
44, 12	XXXV	109, 14	XXXV
46, 3	XXXVII	110, 8	XXXV
46, 8	XIV	112, 6	XXXVIII 4
47, 5	XIII	114, 18	XIV
47, 13	XL	120, 2	XXXIII
49, 9	XXXV	121, 8	XVI
54, 6	XVI	124, 2	XVI
54, 12	XIII	124, 12	XXXVII
56, 14	XXXIV	125, 14	XXXIV
57, 20	XXXVIII 3	125, 16	XXXIV
58, 10	XXXII sq.	127, 17	XLII
60, 13	XXXIII	127, 19	XXXIV
61, 12	XXXIII	128, 3	XVI
62, 1	XXXIV	129, 8	XXXVI
63, 4	XXXVIII	130, 1	XXXIII
65, 17	XL	132, 15	LX
69, 1	XXXVIII	133, 3	XIV
69, 8	XXIV	133, 13	XXXIV
70, 6	XXXIV	135, 19	XXXVII
72, 20	XXXIV	137, 16	XL
73, 1	XXXIII	140, 1	LIX
76, 18	XIV	142, 15	XVI
76, 20	XVI	143, 14	XXXVI sq.
77, 2	XXXV	144, 21	XXXIV
78, 16	XIV	146, 21	XVI
81, 20	XXXV	148, 4	XXXVII
82, 19	XXXVIII 4	148, 8	XXXIV
82, 24	XXXV	149, 20	XXXIII
83, 10	XXXIV	150, 19	XXXIII
83, 17	XII	152, 2	XIV,
84, 5	XIII		XXXIII
89, 9	XXXV	152, 8	XXXIII
92, 5	XXXIV	153, 2	XXXVII
94, 4	XXXV	153, 6	XXXVIII 4
95, 15	XXXIV	154, 2	XVI
96, 7	XIV	155, 6	LIV 1
97, 3	XIV	155, 15	XIV
100, 13	LXI 2	155, 20	XXXIII
101, 2	XII	157, 8	XXXIV
103, 11	XXXIV	157, 10	XXXIII
104, 2	XII sq.	158, 2	XXXIII
105, 8	XIV	158, 14	XXXIII

LXVIII

NOTARVM CONSPECTVS

Florus p. 160, 5	p. XVI	Florus p. 175, 6	p. XVII
160, 9	XVI	175, 16	XL
161, 5	XXXIII	177, 13	XXIV
166, 17	XXXIV	177, 16	XXXIII
167, 7	XIV	180, 1	XXXIII
167, 8	XXXIII	180, 7	XXXIII
168, 1	XXXIV	Iuvenalis 6, 544 sq.	LXI 2
169, 9	XXXV	Livii perioch. p. 13,	
169, 11	XVI,	25 (Iahn)	XX 1
	XXXIII	Lucani Pharsaliae	
170, 7	XXXIII	inscriptio	LVI 1
170, 8	XVII	[Quintiliani] decla-	
171, 1	XXXIII	mat. passim	LXVI
171, 4	XXXV	Rufi breviar. 19, 3	LXVI
171, 7	XXXVIII 4	Seneca de clem. I	
172, 4	XXXVI	26, 5	LXV
172, 9	XXXIII	Suetonius ed. Reif-	
174, 3	XXXIV	ferscheid p. 97	XXVIII 4
175, 4	XXXIV		

NOTARVM CONSPECTVS

<i>B</i>	Bambergensis E III 22
<i>N</i>	Palatinus 894
<i>L</i>	Vossianus 14
<i>I</i>	Iordanes
<i>A</i>	consensus Bambergensis et Iordanis
<i>C</i>	consensus Palatini et Vossiani

scripturae nota non insignitae testium primariorum
consensum indicant

<i>Palat.</i>	Palatinus 1568
<i>Harl.</i>	Harleianus 2620
<i>Monac.</i>	Monacensis 6392
<i>Paris. 5802</i>	Parisinus 5802
<i>Paris. 7701</i>	Parisinus 7701
<i>Voss.</i>	Vossianus 77
<i>Rehd.</i>	Rehdigeranus R 78
<i>Cracov.</i>	Cracoviensis universitatis 416
<i>vg.</i>	editio ex aedibus Aldi et Andreae soceri anno 1521 emissae
*	unam litteram erasam indicat
	finem versus codicis indicat.

L · ANNAEI FLORI
EPITOMAE
DE TITO LIVIO
BELLORVM OMNIVM ANNORVM DCC
LIBRI II

1 EPITHOMA IULI FLORI DE TITO LIVIO · BELLORVM OM-
NIUM · ANNORVM SEPTINGENTORUM · LIBRI · N · DUO · FELICITER
minio et atramento post capitum indicem B · L · ANNEI · FLORI ·
EPITOMA DE TITO LIVIO · INCIPIT LIBER PRIMUS · LEGE FELI-
CITER N INCIPIT LIBER PRIMUS EPITOMARUM ANNEI FLORI ·
DETITOLIVIO minio L, vix genuina inscriptio, v. praefat. et H.
Muellerus annal. philol. CIII (1871) p. 568

Florus ed. O. Rossbach.

HAEC INSUNT LIBRO PRIMO.

- I. A Romulo tempora regum VII.
- II. Anakephalaecosis eorum temporum.
- III. De mutatione rei publicae.
- 5 IIII. Bellum Etruscum cum rege Porsenna.
- V. Bellum Latinum.
- VI. Bellum cum Etruscis Faliscis Veientibus Fidenatibus.
- VII. Bellum Gallicum.
- VIII. Bella Gallica.
- 10 VIIII. Bellum Latinum.
- X. Bellum Sabinum.
- XI. Bellum Samniticum.
- XII. Bellum Etruscum Samniticum Gallicum.
- XIII. Bellum Tarentinum.
- 15 XIIIII. Bellum Picens.
- XV. Bellum Sallentinum.
- XVI. Bellum Vulsiniense.
- XVII. De seditionibus.
- XVIII. Bellum Punicum primum.
- 20 XVIIIII. Bellum Liguricum.
- XX. Bellum Gallicum.
- XXI. Bellum Illyricum.
- XXII. Bellum Punicum secundum.
- XXIII. Bellum Macedonicum primum.

1 capitum indicem, qui aequae ac singulorum capitum inscriptiones *Flori non est, om. C* | CAPITA LIBRI I. *Iahnus* ||
 3 Anakephalaecosis B || 6 Bellum] B. B et deinceps praeter vs. 20 ||
 7 phaliscis. B | fidenatis. B || 12 samniticum * B || 15 picense.
 B || 16 salentinum. B || 17 vulsinense. B || 20 lyguricum. B

XXIII. Bellum Syriacum regis Antiochi.	
XXV. Bellum Aetolum.	
XXVI. Bellum Histricum.	
XXVII. Bellum Gallograecum.	
XXVIII. Bellum Macedonicum II.	5
XXVIII. Bellum Illyricum II.	
XXX. Bellum Macedonicum III.	
XXXI. Bellum Punicum tertium.	
XXXII. Bellum Numantinum.	
XXXIII. Bellum Asiaticum.	10
XXXIII. Bellum Iugurthinum.	
XXXV. Bellum Allobrogum.	
XXXVI. Bellum Cimbricum Teutonicum Tigurinum.	
XXXVII. Bellum Thracicum.	
XXXVIII. Bellum Mithridaticum.	15
XXXVIII. Bellum piraticum.	
XL. Bellum Creticum.	
XLI. Bellum Balearicum.	
XLII. Expeditio in Cyprum.	
XLIII. Bellum Gallicum.	20
XLIII. Bellum Parthicum.	
XLV. Anakephaleosis.	

4 gallo grecum. B || 8 post tertium om. scriba vel is qui
indicem confecit Bellum Achaicum B || 10 asyaticum. B || 13
 cymbricum B || 14 trachicum. B || 15 mytridaticum. B || 16 py-
 raticum. B || 19 incypr B || 22 Anakephaleosis B || *subscriptum*:
 EXPEXPECIUNT (tres primae litterae deletae et NT ligatura iunctae)
 KAP EBRI PRIMI · IUĒ · FLORI B

I. A ROMULO TEMPORA REGVM SEPTEM.

Populus Romanus a rege Romulo in Caesarem Augustum
 ptingentos per annos tantum operum pace belloque ges-
 t, ut, siquis magnitudinem imperii cum annis conferat,
 etatem ultra putet. ita late per orbem terrarum arma 2
 rcumtulit, ut qui res illius legunt non unius populi, sed
 eneris humani facta condiscant. tot in laboribus peri-
 lisque iactatus est, ut ad constituendum eius imperium
 ontendisse Virtus et Fortuna videantur. quare cum si- 3
 uid aliud hoc quoque operae pretium sit cognoscere,
 men quia ipsa sibi obstat magnitudo rerumque diversitas
 diem intentionis abrumpit, faciam quod solent qui ter-
 rum situs pingunt: in brevi quasi tabella totam eius
 nagem amplectar, non nihil, ut spero, ad admirationem
 rincipis populi conlaturus, si pariter atque insemel uni-
 ersam magnitudinem eius ostendero.

Siquis ergo populum R. quasi unum hominem con- 4
 deret totamque eius aetatem percenseat, ut coeperit, ut-
 ue adoleverit, ut quasi ad quandam iuventae frugem
 ervenerit, ut postea velut consenuerit, quattuor gradus

1 A ROMULO — SEPTEM. *om.* C || 2 incaesa . rem L | . DCC .
 || 5 ita enim late L *Monac.* ita enim ubique *Paris.* 5802 ||
 eius legunt C || 7 fata *Paris.* 7701 *Voss. Bern. Harl.* | facta
 liscant C | quod (quot N*) in laboribus N Nam tot laboribus
 L *Paris.* 5802 *Monac.* || 9 uiderentur N uideretur L | si præ-
 ipuæ hoc quoque C || 12 solent (n *supra versum*) N || 13 tabella
 virgula quae m *significat supra posteriorem a erasa* B | tabel-
 atam eius L || 14 inmaginem B | ammirationem L || 15 colla-
 turus L | adque B | insemet C || 17 unum *om.* C || 18 eius *om.*
 L || 19 quendam C || iuventutis L | florem C || 20 quattuor gra-
 libus romae aetas *ceteris omissis* B, v. quae dixi *De Senecae*

- 5 processusque eius inveniet. prima aetas sub regibus fuit
 prope per annos quadringentos, quibus circum urbem
 ipsam cum finitimis luctatus est. haec erit eius infantia.
 6 sequens a Bruto Collatinoque consulibus in Appium Clau-
 dium Quintum Fulvium consules centum quinquaginta annos
 patet, quibus Italiam subegit. hoc fuit tempus viris armis
 7 incitatissimum, ideoque quis adulescentiam dixerit. dein-
 ceptus ad Caesarem Augustum centum et quinquaginta anni,
 quibus totum orbem pacavit. hic iam ipsa iuventus imperii
 8 et quaedam quasi robusta maturitas. a Caesare Augusto in
 saeculum nostrum haut multo minus anni ducenti, quibus
 inertia Caesarum quasi consenuit atque decoxit, nisi quod
 sub Traiano principe movit lacertos et praeter spem om-
 nium senectus imperii quasi reddita iuventute revirescit.
 1 Primus ille et urbis et imperii conditor Romulus fuit, 15
 2 Marte genitus et Rhea Silvia. hoc de se sacerdos gravida
 confessa est, nec mox fama dubitavit, cum Amulli regis
 imperio iactatus in profluentem cum Remo fratre non

*I recensionis et emendatione p. 164, e quattuor gradibus prima
 aetas Nipperdeius, aetas distincta videbitur. prima aetas Hal-*
mii || 2 prope .cccc perannos *N* prope .cccc. (i in o mut.
m. ead.) per annos *L* prope ducentos quinquaginta per annos
vg., de hoc et proximis numeris v. *Halmii edit. p. IV* | circum-
 ipsam . cum ipsam . cum finitimis (*om. urbem*) *N* circum ipsam .
 cum ipsa . cum finitimis *L* circum ipsam matrem cum finitimis
Voss. circum ipsam matrem suam cum finitimis *Paris. 5802* circum
 ipsam urbem, circum matrem cum finitimis *Beckius* || 4 sequens
 obruto *B* | cō latino que *N* colatinoque *L* || 5 consules . centum
 quinquaginta annis *B* cōss . cL . annos *N* consules ~ Cl . annos
L consules ducentos quinquaginta annos *vg.* || 6 uiris (*lib. supra*
ris m. 2) *N* | incitatissimum | (*prius mum erasum*) *B* ||
 7 ideo quis *C* | adolescentiam *L* || 8 . cL . *C* ducenti *vg.* || 9 ipsa
om. L | iuventus *B* || 10 quaedam *om. B*, at v. *I* 3, 1; 7; 8;
 18, 3; 23, 1; *II* 13, 3 | maturitas (*aturit in ras.*) *B* || 11 haud
B² aut *L* | anni . cc . *C* || 12 adque *B* || 14 senectute in iuven-
 tute *corr. B* iuventate *Sauppis* | reuiruit *B* || 15 inc. *I* | et ante
 ille expunxit *L* || 16 hrea *C* rea *I* || 17 confessus in confessa
corr. B | amullii *I* amuli *N* amulii *N² L v. C. I. L. IV 737,*
VIII 717, X 2045 alibi | regis *om. C* || 18 abiectus in *C* nescio an
 vere abiectos in *I cf. Quint. III 7, 5; de vir. illustr. 1, 2; Arnob. IV 3*

potuit extingui. siquidem et Tiberinus amnem repressit, 3
 et relictis catulis lupa sequuta vagitum ubera admovit
 infantibus matremque egit. sic repertos apud arborem
 Faustulus regii gregis pastor tulit in casam atque edu-
 5 cavit. Alba tum erat Latio caput, Iuli opus; nam Lavi- 4
 nium patris Aeneae contempserat. ab his Amullius iam
 septima subole regnabat fratre pulso Numitore, cuius ex
 filia Romulus. igitur statim prima iuventae face patrum 5
 ab arce deturbat, avum reponit. ipse fluminis amator et
 10 montium, apud quos erat educatus, moenia novae urbis
 agitabat. gemini erant; uter auspicaretur et regeret ad- 6
 hibere placuit deos. Remus montem Aventinum, hic Pa-
 latinum occupat. prius ille sex vultorios, hic postea, sed
 duodecim videt. sic victor augurio urbem excitat, plenus 7
 15 spei bellatricem fore; id adusetae sanguine et praeda aves
 pollicebantur. ad tutelam novae urbis sufficere vallum 8
 videbatur, cuius dum angustias Remus increpat saltu,
 dubium an iussu fratris, occisus est: prima certe victima
 fuit munitionemque urbis novae sanguine suo consecravit.
 20 imaginem urbis magis quam urbem fecerat: incolae de-
 erant. erat in proximo lucus; hunc asylum facit, et statim 9

I 2 et ante relictis supra versum pos. *B* | secuta *CI* | uber *A* |
 ammouit *I* || 3 matremque secessit *N* matremque segessit *L*
 matrisque gessit officium *I* | apud *LI* || 4 regii om. *C* || 5 ab-
 latum *I* | tunc *C* | iulii *I* | labinium *A* || 6 contempserat *I* | amil-
 lius in amullius mut. *B* || 7 sobole *L* | numitore om. *B* || 8 iu-
 ventutis *A* | facie *CI* | amulium romulus ante ab add. *C* || 10
 apud *LI* | moenia (erasa ante m littera a) *B* || 11 adhibuere *C* ||
 12 placuit corr. ex piacuit *B* | piacula *C* | deos om. *C* || 13 oc-
 cupant *I* | Prior *C*, ambigi potest de lectione | vultures *CI*, utra
 scriptura recipienda sit incertum || 14 uidit *LI* || 15 id] ita illi *N*
 Ita illi *L* | assuetae *LI* | haues in aves mut. *B*² || 17 inridet
 post dum add. *N* | irrideret add. *L* | arridet add. *Monac.* cf. de vir.
 illustr. 1, 4 | idque ante increpat add. *C* | increpat. saltu transi-
 luit. (transiliuit *I*) | dubium *A* | increpat saltu dubium *C*: corr.
Iahnius, increpat, transiluit et, dubium *Halmius* increpans
 ultro dubium *Freudenbergius* mus. *Rhen.* XXII (1867) p. 28 ||
 18 iussu (prior s supra vers. m. ead.) *L* | occisus *L* || 20 In-
 colae quia deerant *L* || 21 locus *I* | asilum *L* | It statim *L*

- mira vis hominum: Latini Tuscique pastores, quidam etiam transmarini, Phryges qui sub Aenea, Arcades qui sub Euandro duce influxerant. ita ex variis quasi elementis congregavit corpus unum, populumque R. ipse fecit
 10 rex. erat unius aetatis populus virorum. itaque matrimonia a finitimis petita quia non inpetrabantur, manu capta sunt. simulatis quippe ludis equestribus virgines quae ad spectaculum venerant praedae fuere. et haec
 11 statim causa bellorum. pulsi fugatique Veientes. Caeninsium captum ac dirutum est oppidum. spolia insuper
 12 opima de rege Acrone Feretrio lovi manibus suis rex reportavit. Sabinis proditae portae per virginem Tarpeiam. haec dolose pretium rei quae gerebant in sinistris petiverat, dubium clipeos an armillas; illi ut et fidem
 13 solverent et ulciscerentur, clipeis obruere. ita admissis
 14 intra moenia hostibus atrox in ipso foro pugna, adeo ut Romulus Iovem oraret, foedam suorum fugam sisteret; hinc templum et Stator Iuppiter. tandem furentibus intervenire raptae laceris comis. sic pax facta cum Tatius foedusque percutsum, sequutaque res mira dictu, ut relic-

I 1 latini · tuscumque *L* || 2 fryges in friges *radendo mut.* *N* fryges *I* friges *BL* | anea *B* aena *I* | archades *L* || 3 enandro in euandro *mut.* *B*³ || 5 rex *Iordanis cod. Pollingensis Rehdig.*: Res *AC* an [res]? || 6 a om. *B* | impetrabantur *CI* || 7 ludis (is in rasura 3 vel 4 litterarum) *B* ludis (i correcte ex u) *N* || 8 expectaculum *I* | preda *L* | et om. *I* | haec om. *L* || 9 que om. *L* habent *AN* | ueientes (i correcte ex g) *N* uenientes *L* | ceninsium in ceninsium *radendo mut.* *L* || 10 dirutum *C Orosius II* 4, 7 direptum *A* | est om. *L Orosius* || 11 agrone *A* om. *C*, cf. ad vs. 12 | suis om. *I* || 12 reportabit *B* | sabinis *I* | tarpeiam om. *C* fortasse recte, v. *I* 1, 3; 34, 2 || 13 non dolo (posterior o m. ead. ex ū *B*) sed puella (supra a virgula erasa est, quae m significat *B*) *A* nec dolo sed puella *N* Nec dolo · sed puella *L*: correxi, cf. de vir. ill. 2, 6 nomine. dolose (dolosae *Saupp*) puella *Iahnus* || 14 petierant *N* petierat *LI* | clipeos *LI* | et ut (ut del. m. ead.) *B* et om. *L* || 15 clypeis *LI* | ammissis *I* || 16 ad menia *L*, at v. *Augustinus de civ. dei III* 13 | foro om. *L* aditu *Voss. Paris. 5802* || 17 oraret ut foedam *L* || 18 hinc (n supra versum m. ead.) *B* hic *N* | seuentibus *C* funeribus *I* || 20 secutaque *NI* | misera *I*

tis sedibus suis novam in urbem hostes demigrarent et cum generis suis avitas opes pro dote sociarent. auctis 15 brevi viribus hunc rex sapientissimus statum rei p. inposuit: iuventus divisa per tribus in equis et in armis ad subita belli excubaret, consilium rei p. penes senes esset, qui ex auctoritate patres, ob aetatem senatus vocabantur. his ita ordinatis repente, cum contionem 16 haberet ante urbem apud Caprae paludem, e conspectu ablatum est. discerptum aliqui a senatu putant ob aspe- 17 rius ingenium; sed oborta tempestas solisque defectio consecrationis speciem praebuere. cui mox Iulius Procu- 18 lus fidem fecit, visum a se Romulum adfirmans augustiore forma quam fuisset; mandare praeterea ut se pro numine acciperent; Quirinum in caelo vocari; placitum diis ut 15 gentium Roma poteretur.

Succedit Romulo Numa Pompilius, quem Curibus Sa- 2 binis agentem ultro petiverunt ob inclitam viri religionem. ille sacra et caerimonias omnemque cultum deorum in- 2 mortalium docuit, ille pontifices augures Salios ceteraque 30 populi R. sacerdotia creavit, annum quoque in duodecim menses, fastos dies nefastosque discripsit, ille ancilia 3 atque Palladium, secreta quaedam imperii pignora, Ianum-

I 1 novem in novam corr. *L* || 2 auitas *B* ābitas *B*² habitas *L* || 3 statim (supra i m. 2 posuit v) *B* || 4 imposuit *C* | divisa per tribus om. *L* | in ante armis om. *A* || 5 ut ad subita *I* | bella *I* || 7 vocabatur *A* | cum repente *C* || 8 haberet (h supra versum m. 2) *B* | apud *LI* | paludes *I* | e supra versum add. *B* 9 albutus *B* | discerptum (p supra versum m. ead.) *N* || 12 visu *B* visu *B*² | affirmans *L* | angustiore (m post e erasa) *B* 13 acceperent *I* | in om. *L* | placitum desistat gentium *C* plac. deis stat ut *Beckius* || 15 poteretur in potiretur mut. *B* poteretur (supra priorem e m. 2 i posuit) *N* potiretur (supra versum m. ead.) · regnum · *L* potiretur *I* || 16 Successit *I* | nūma *B* | Que incuribus *L* | sab ante sabinis erasit *B* | sauinis *I* || 17 inclytam *BL* || 18 immortalium *C* || 19 ceterosque *L* || 20 per sacerdotia *C* sacerdotia *A*: correxit *Salmasius* | creavit addidi ex *Livio I* 20, 1 et *Lactantio inst. div. I* 22, 4 | annumque *A* || 21 festos *I* | discripsit (ex in rasura m. 1) *NI* descripsit *BL* | ancillia in anchilia mut. *B* || 22 adque *AN*

que geminum, Fidem pacis ac belli, in primis focum Vestae virginibus colendum dedit, ut ad simulacrum caelestium siderum custos imperii flamma vigilaret: haec omnia quasi monitu deae Egeriae, quo magis barbari acciperent. eo denique ferocem populum redegit ut, quod vi et iniuria occuparat imperium, religione atque iustitia gubernaret.

3 Excipit Pompilium Numam Tullus Hostilius, cui in honorem virtutis regnum ultro datum. hic omnem militarem disciplinam artemque bellandi condidit. itaque mirum in modum exercita iuventute provocare ausus Albanos, gravem et diu principem populum. sed cum pari robore frequentibus proeliis utrique comminuerentur, misso in compendium bello, Horatii Curiatisque, trigeminis hinc atque inde fratribus, utriusque populi fata permixta sunt. anceps et pulchra contentio exituque ipso mirabilis. tribus quippe illinc vulneratis, hinc duobus occisis, qui supererat Horatius addito ad virtutem dolo, ut distraheret hostem simulat fugam singulosque, prout sequi poterant, adortus exuperat. sic — rarum alias decus — unius manu parata victoria est, quam ille mox paricidio foedavit. flentem

I 1 geminum] bifrontem *I* | indicem *H. Muellerus, cf. Livius I* 19, 2, at *v. G. Wissowa in Roscheri lexico mythol. I* p. 1482 et *Livius I* 21, 4; nisi forte verba pacis ac belli pro interpretamento olim ad geminum adscripto habenda sunt | hac *B* || 2 simulacrum *L* || 3 custos *I* || 4 de aegeriae quo in deae geriae quo mut. *N*¹ vel *N*² de egerie equo *L* deae egregiae quo *I* | barbaris (s expunxit *m. ead.*) *L* | acciperent (i ex e *m. ead.*) *L* || 5 Eo| demque *L* || 6 ui ante ui erasit *B* | occupauerat *C* | adque *B* || 8 excepit *I* | numam *B* | tullius *B* | cuius inho (h supra verum *m. 2*) norem *B* cuius in honorem vel cuius honorem *I* || 10 debellandi *B* | condidit] instituit *I* || 11 immodum *L* | exercitate *B* exercitata *Iordanis cod. Emmeranus, at v. Oros. II* 4, 9 | iuvent* ut epronocare in iuventute prouocare mut. *N*² || 12 diu**| principem *B* || 14 oratius *B* oratiis (post r erasa t) *N* honoratis in horatiis mut. *L* | curiatisque *C* || 15 adque *B* || 16 pulchra (h sup. vers. *m. ead.*) *B* pulchra *I* || 17 vulneratis *AL* || 18 oratius *BN* || 19 poterant *AL* poterat *B*²*N* | adorsus *L* || 20 exsuperat *C* | par**ta (erasum ra) *B* || 21 paricidio (prior r expuncta) *B* | nam flentem *I*

spolia circa se sponsi quidem, sed hostis, sororem viderat. hunc tam immaturum amorem virginis ultus est ferro. citavere leges nefas, sed abstulit virtus parricidium, et facinus 6 infra gloriam fuit. nec diu in fide Albanus. nam Fidenate bello missi in auxilium ex foedere medii inter duos expectavere fortunam. sed rex callidus ubi inclinare socios 7 ad hostem videt, tollit animos, quasi ipse mandasset: spes inde nostris, metus hostibus. sic fraus proditorum inrita fuit. itaque hoste victo ruptorem foederis Mettum Fufetium religatum inter duos currus pernicibus equis distrahit 8 Albamque ipsam quamvis parentem, aemulam tamen diruit, cum prius omnes opes urbis ipsumque populum Romam 9 transtulisset; prorsus ut consanguinea civitas non perisset, sed in suum corpus redisse rursus videretur.

15 Ancus deinde Marcius, nepos Pompili ex filia, pari ingenio. igitur et muro moenia amplexus est et interfluentem urbi Tiberinum ponte commisit Ostiamque in ipso maris fluminisque confinio coloniam posuit, iam tum videlicet praesagiens animo futurum ut totius mundi opes 20 et commeatus illo velut maritimo urbis hospitio reciperentur.

Tarquinius postea Priscus, quamvis transmarinae ori- 5

I 1 s& *B* | ostis *I* || 2 uirginis amorem *C* || 3 citanere *C* ut auderet *A* ut audiret *Mommсенus* | set *B* | parricidium *Iordanis cod. Emmeranus* parricidam (post d erasa 1) *B* parricidam *CI* || 4 intra *C* | nec diu in fide *LI* nec diu n*(erasa i) fide *N* nec desit deinde *B* || 5 missi *L* misit *AN Monac.* | et foedere *N* || 6 callidum in callidus *mut.* *B* | subinclinare *N* || 7 ostem *I* | ipse *om.* *A*, sed cf. *Livius I* 27, 8 || 8 inde romanis *I* | irrita *A* || 9 metum *B* | fufetium *C* furegium *A* || 10 distrahit (virgulam add. m. ead.) *B* distrahit *I* || 12 prius cum *C* cum primus *I* | romam transtulisset *LI Voss. Monac. R.* transtulisset *B* romanum transtulisset (ante 1 erasa 1) *N* || 15 nepus *I* | ex filia *om.* *C* | raro *B* prauo *I* pari avo vel par avo *F. E. Kochlerus v. de vir. illustr.* 5, 1 || 16 Hic ante igitur add. *L* | moenia muro *C* | influentem *I* || 17 tyberinum *I* | ponti *N* || 19 futurum (v supra o m. 1) *N* || 20 comeatus *I* | illo] illut in illud *mut.* *B* | ueluti *L* | maritimo (o supra vers. m. 1) *N* | hospitio *L* ospitio *I* | receperentur *I*

- ginis, regnum ultro petens accepit ob industriam atque elegantiam; quippe qui oriundus Corintho Graecum in-
- 2 genium Italicis artibus miscuisset. hic et senatus maiestatem numero ampliavit, et centuriis tribus auxit equites, quatenus Attius Nevius numerum augeri prohibebat, vir
- 3 summus augurio. quem rex in experimentum rogavit, fieri ne posset, quod ipse mente conceperat? ille rem expertus augurio posse respondit. 'atqui hoc' inquit 'agitaram, an cotem illam secare novacula possem;' et augur
- 5 'potes ergo' inquit, et secuit. inde Romanis sacer auguratus. neque pace Tarquinius quam bello promptior. duodecim namque Tusciae populos frequentibus armis
- 6 subegit. inde fasces trabeae curules anuli phaleræ paludamenta praetextae, inde quod aureo curru quattuor equis triumphatur, togae pictae tunicaeque palmatae, omnia
- 7 denique decora et insignia, quibus imperii dignitas eminet.
- 8 Servius Tullius deinceps gubernacula urbis invadit, nec obscuritas inhibuit quamvis matre serva creatum. nam eximiam indolem uxor Tarquini Tanaquil liberaliter educaverat, et clarum fore visa circa caput flamma promiserat.
- 9 ergo inter Tarquini mortem adnitente regina substitutus

I 1 potens *B* | adque *B* || 2 ingenio (*m. ead. supra o posuit v*)
B || 4 equites ante centuriis add. *Pighius ann. a. 138*, ante quatenus *Iahnus* et in centuriis tribus auxit equites *Sauppis* ||
 5 Quatinus *L* | atius *B* actius *LI* | naevius *B* nevi^{us} *CI*, *v. Dionys. Halic. III 70 sq. et de vir. ill. 6, 7* | augeri *LI* augure *B* augerit (*i ex m. 2*) *N* | prohibebatur summus *N* | uir *om. L* ||
 7 possit *I* | coeperat *I* || 8 Atqui *B* atquin *N* At qui *L* adquin *I* | hoc inquit bis scripsit *B*, sed secundo loco erasum est, praeterea *t in priore* inquit *in d mut. m. ead.* | agitabam. (*am. correctum m. 1 ex at*) *N* agitabam *L* agituram *I* || 9 an *om. A v. Sauppis p. 11 sq.* | cutem *I* | secari *A* | novaculam (*m expunxit m. 1*) *N* | posse *A* | et *om. C* || 10 potest *Iahnus* | ergo *om. I* | inquit *in* inquit *mut. B* inquit *I* || 11 promptior *N* || 13 fasces (*prior s supra versum m. ead.*) *L* | falerae *N* falaere *L* || 14 praetexta *C* | unde *L* | curro *B* || 15 denique (*nique fecit m. ead. ex cora*) decora *L* || 16 post eminet *B add.*: ea sumpta sunt, *I*: sumpta sunt, *Iahnus*: adsumpta sunt || 19 tarquinii *A* tarquinio *C* | educarat *C* || 21 inter tarquinii *A* intarquinii *L* | adnitentem (*m del. m. ead.*) *B* annitente *LI*

in locum regis quasi in tempus, regnum dolo partum sic
egit industrie ut iure adeptus videretur. ab hoc populus 3
Romanus relatus in cenum, digestus in classes, decuriis
atque collegis distributus, summaque regis sollertia ita
5 est ordinata res p., ut omnia patrimonii dignitatis aetatis
artium officiorumque discrimina in tabulas referrentur
ac sic maxima civitas minimae domus diligentia conti-
neretur.

Postremus fuit omnium regum Tarquinius, cui cognomen 7
o Superbo ex moribus datum. hic regnum avitum, quod a 2
Servio tenebatur, rapere maluit quam expectare, inmis-
sisque in eum percussoribus scelere partam potestatem
non melius egit quam adquisiverat. nec abhorrebat mo- 3
ribus uxor Tullia, quae ut virum regem salutarer, supra
5 cruentum patrem vecta carpento consternatos equos exegit.
set ipse in senatum caedibus, in plebem verberibus, in 4
omnis superbiâ, quae crudelitate gravior est bonis, gras-
satus, cum saevitiam domi fatigasset, tandem in hostes
conversus est. sic valida oppida Latio capta sunt, Ardea 5
o Oricolum Gabi Suessa Pometia. tum quoque cruentus
in suos. neque enim filium verberare dubitavit, ut simu- 6
lanti transfugam apud hostis hinc fides esset. cui Gabiis, 7

I 1 in om. *C* || 2 industria *L* || 3 clases *BL* | curiis *L* || 4 ad-
que *B* | collegiis *A* | solertia *N* || 5 patrimonio in patrimonii
mut. *B* | dignitas *B* || 6 officiorumque (posterior o m. ead. ex ù)
L | referrentur (prior r supra verum m. 1) *N* || 7 ac si *B* ||
9 omnium fuit regum *C* omnium regum fuit *Voss.* | cum *B* ||
10 datum (o expunxit m. ead.) *L* | aseruo *L* || 11 missisque
A, at v. *I* 31, 18; 36, 7; 8; *II* 32, 45 || 12 scelere (re supra
verum m. ead.) *B* || 13 adquesierat *N* adquisierat *N*² *L* || 15
egit *C*, at v. *II* 13, 68 || 16 sed *NI* Sed *L* | in plebem verberibus
om. *C* || 17 omnis (i ex e m. ead.) *B* omnes *L* | superbia . atque
crudelitate *N* | bonos *L* || 18 cum in quum mut. *B* | seuiti iam *N* |
ostes *I* || 19 oppida latio *B* oppida . inlatio *C* latio oppida *I* |
oppida Latii Hauptius, at v. *Orosius II* 4, 12 || 20 oricolum *I* |
gavi cod. *Cheltenhamensis Iordanis* (gavii ceteri) gavii *B* |
gabii *N* gabium *L* | sessa. *B* || 21 simulantis *I* || 22 apud *LI* |
hostes *LI* | cui] quo *A*, an quoi? | gabios *N* agaviis *A* |
gabii *L*

- ut voluerat, recepto et per nuntios consulenti quid fieri vellet, eminentia forte papaverum capita virgula excutians, cum per hoc interficiendos esse principes vellet intellegi, quasi superbia sileret, respondit tamen. de manubiis cap-
 8 tarum urbium templum erexit. quod cum inauguraretur, cedentibus ceteris diis — mira res dictu — restitere
 9 Iuventas et Terminus. placuit vatibus contumacia numi-
 num, si quidem firma omnia et aeterna pollicebantur. sed illud horrentius, quod molientibus aedem in fundamentis humanum repertum est caput. nec dubitavere cuncti
 10 monstrum pulcherrimum imperii sedem caputque terrarum promittere. tam diu superbiam regis populus R. per-
 pessus est, donec aberat libido; hanc ex liberis eius
 11 inopportunitatem tolerare non potuit. quorum cum alter ornatissimae feminae Lucretiae stuprum intulisset, mātōna 15
 dedecus ferro expiavit, imperium regibus abrogatum.

II. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΕΩΣΙΣ ΔΕ ΣΕΠΤΕΜ ΡΕΓΙΒΣ.

- 8 Haec est prima aetas populi R. et quasi infantia, quam habuit sub regibus septem, quadam factorum in-
 dustria tam variis ingenio ut rei p. ratio et utilitas postu-
 2 labat. nam quid Romulo ardentius? tali opus fuit, ut

I 1 receptos *N* || 2 circula *B* | excussit (*supra* ssit positum tiens) *L* || 3 interficiendus in interficiendos *mut.* *N*¹ | intellegi uellet *N* intellegi uellet *L* || 4 qua *A* quæ *C*: *correx*it *Titius* | subergia *N* | sic *AC*: *correx*it *Hauptius* | post respondit *I* *add.* ut senserant || 5 inauraretur *L* || 6 de his *N* | res dicitur (*s inseruit m. ead.*) extitisse res stitere *B* res dicitur extitisse resistere *I* || 7 contumatiā *B* || 9 illut in illud *mut.* *B* illut *N* | orrentius *B* borrendum *N* orrendum *L* | mouentibus *B* | aedem *L* edem *I* sedem *BN* || 10 caput repertum est *I* || 12 Tandiu *L* | recis in regis *mut.* *N*² || 13 aderat *B* || 14 importunitatem *L* inopportunitate *I* || 16 tum regibus (*g supra verum m. 2*) *N* regi *L* | est post abrogatum *add.* *L* || 17 ΑΝΑΚΕΦΑΛΕΩΣΙΣ *B* ΑΝΑΚΕΦΑΛΕΩΣΙΣ *C* cf. capitum indicem | de *U* *N* de *VII* *L* || 18 ·*ῤ*·*ῤ*·*B* || 19 ·*VII*· (*supra* posito tem) *L* | ante quadam *I* *add.* per annos ut diximus *CCXLIII* || 21 romolo *I*

invaderet regnum. quid Numa religiosius? ita res po- 3
 poscit, ut ferox populus deorum metu mitigaretur. quid 4
 ille militiae artifex Tullus? bellatoribus viris quam ne-
 cessarius, ut acueret ratione virtutem. quid aedificator
 5 Ancus? ut urbem colonia extenderet, ponte iungeret, muro
 tueretur. iam vero ornamenta Tarquini et insignia quan- 5
 tam principi populo addiderunt ex ipso habitu dignitatem.
 actus a Servio census quid effecit, nisi ut ipsa se nosset 6
 Romana res publica? postremo Superbi illius inportuna 7
 10 dominatio non nihil, immo vel plurimum profuit. sic
 enim effectum est ut agitatus iniuriis populus cupiditate
 libertatis incenderetur.

III. DE MUTATIONE REI PVBlicae.

Igitur Bruto Collatinoque ducibus et auctoribus, quibus 9
 15 ultionem sui moriens matrona mandaverat, populus Ro-
 manus ad vindicandum libertatis ac pudicitiae decus quo-
 dam quasi instinctu deorum concitatus regem repente
 destituit, bona diripit, agrum Marti suo consecrat, im-
 perium in eosdem libertatis suae vindices transfert, mutato
 20 tamen et iure et nomine. quippe ex perpetuo annum 2
 placuit, ex singulari duplex, ne potestas solitudine vel

I 1 res *om.* *L* | popo/poscit *B* || 2 ferox *L* || 3 tullius *C* ||
 4 accueret *B* || 5 coloniam *B* | extendet *in* extenderet *mut.* *B*¹ |
 ponte iungeret · muro tueretur *omissa add.* *B*¹ || 7 o post prin-
 cipi erasit *B* | habitate *in* habitu *mut.* *L* abitu *I* || 8 h ante actus
 erasit *B* | efficit *N* || 9 romana *om.* *C* | importuna *L* || 12 incende-
 tur *B* | post incenderetur *verba* mutataque regali dominatione
 ad consulum infulas se conferret; qui bini — multa supersedi,
 quod pene a nonnullis iam usurpatum esse breviumque opus
 cognovi *ex Festi brev. 2 add.* *I* || 13 PVBlicae REI *L* || 14 Igitur
 primi consulum Brutus et Collatinus, quibus ultionem *I* | con-
 latinoque *N* colatioque *L* || 15 supra matronamandauerat *N*²
scripsit: · i. (= *id est*) lucretia || 17 instinctu (*c supra versum*
add. m. 1) *N* || 18 distituit *B* | diripit (*p ex g mut. m. ead.*)
L | consecrauit *L* || 20 ut diximus post tamen *add.* *I* | et
 iudice *C* | annum *LI Voss. Rehd. Monac. Palat.* annum *B* an-
 num (*supra m m. 1 pos. s*) *N* || 21 etsingulari *B*

- mora corrumperetur, consulesque appellavit pro regibus, ut consulere se civibus suis debere meminissent. tantumque libertatis novae gaudium incesserat, ut vix mutati status fidem caperent alterumque ex consulibus, Lucretiae maritum, tantum ob nomen et genus regium fascibus 3
- 4 abrogatis urbe dimitterent. itaque substitutus Horatius Publicola summo studio adnitus est ad augendam liberi populi maiestatem. nam et fasces ei pro contione summisit, et ius provocationis adversus ipsos dedit, et ne specie arcis offenderet eminentis aedis suas in plana sum- 10
- 5 misit. Brutus vero favori civium etiam domus suae clade et parricidio velificatus est. quippe cum studere revocandis in urbem regibus liberos suos conperisset, protraxit in forum et contione media virgis cecidit et securi percussit, ut plane publicus parens in locum liberorum 15
- adoptasse sibi populum videretur.
- 6 Liber iam hinc populus Romanus prima adversus externos arma pro libertate corripuit, mox pro finibus, deinde pro sociis, tum gloria et imperio, lacessentibus assidue
- 7 usque quaque finitimis; quippe cum patri soli glaeba nulla 20

I 1 appellavit (*prior p supra vers.*) *B* || 2 se *om.* *A* ante debere *add.* *Halmius* || 3 libertati *B* | incenserat *B* | intercesserat *I* || 4 flatus in status *mut.* *B*¹ | caperet *B* | lucretie (*posterior e correcte ex a m. 1*) *B* | lucretiae maritum *om.* *C* || 6 obrogatis *N* | urbem *AN* | dimitteret *B* | oratius *A* horatius (*h supra vers. m. 1*) *N* hortacius *L* || 7 ex ante summo *add.* *C* | ammissus *B* annisus *LI* | augendum *B* | liberis *I* || 8 magistratem *B* || 9 adversos (*supra o m. 1 pos. v*) *B* || 10 species *I* | artis *L* | aeminenti aedis *B* aeminentes aedes *B*¹ eminentis aedis *N* eminentes aedes *N*² *L* eminenti sedes *I* | planas *B* | submitit *I* || 11 fauoris *I* | cium in civium *mut.* *B*¹ || 12 qui pecuniam *L* | de post studere *add.* *I* || 13 urbe *B* | conperisset *B* | protraxit (*posterior r supra versum m. 1*) *N* || 14 contione (*supra e virgula quae m significat erasa*) *L* | et *om.* *B* | securique *I* || 16 adoptasse (*e ex t, ut videtur, corr. m. 1*) *B* adoptasse *I* | populum (*pu supra versum m. 2*) *N* || 17 iam *supra versum add.* *L* || 19 pro ante gloria *add.* *L* vix recte, *v. I 11, 7* | imperium lacessentibus *B* | assidue *L* || 20 cui *Salmasius* | patrii (*posterior i supra versum m. 2*) *N* patrii *AL* | gliba *I*

esset, set statim hostile pomerium, mediusque inter Latium atque Tuscos quasi in quodam bivio conlocatus omnibus portis in hostem incurreret; donec quasi contagio 8 quodam per singulos itum est et proximis quibusque cor-
5 reptis totam Italiam sub se redegerunt.

III. BELLVM ETRVSCVM CVM REGE PORSENNÆ.

Pulsis urbe regibus prima pro libertate arma corripuit. 10
nam Porsenna rex Etruscorum ingentibus copiis aderat et
Tarquinius manu reducebat. hunc tamen, quamvis et 2
10 armis et fame urgueret occupatoque Ianiculo ipsis urbis
faucibus incubaret, sustinuit, reppulit, novissime etiam
tanta admiratione perculit, ut superior ultro cum paene
victis amicitiae foedera feriret. tunc illa tria Romani 3
nominis prodigia atque miracula, Horatius Mucius Cloelia,
15 qui nisi in annalibus forent, hodie fabulae viderentur.
quippe Horatius Cocles postquam hostes undique instantes 4
solus summovere non poterat, ponte rescisso transnatat
Tiberim nec arma dimittit. Mucius Scaevola regem per 5

I 1 esset *add. vg.* | ** (de, ut videtur, erasit *m. 1*) | sed (*in*
marginē add. m. 1) *B* sit *C* sit sed *I* || 2 adque *A* et (*expunxit*
m. ead.) atque *L* | etruscos *B* etruscos *I* | ih (*i supra versum*
m. 1) *N* || 3 contagione quadam *C* | et *om. B* || 5 redigerunt *I* ||
6 BELLVM *om. B* | CUM *om. C* | PROSENNÆ *N* || 7 Pulsis — cor-
ripuit *om. I* | ex urbe regni *N* exurbe (*r supra versum m. ead.*)
regnis *L* || 8 porsenna *N* | etruscorum *B* || 9 tarquinius *I* |
10 urgeret *N* urgeret (*prior r supra versum m. ead.*) *L* | in
ante ipsis *add. A* || 11 sustinuit *I* || 12 cum paena *B* || 13 Tum
L | tunc — dimittit (*vs. 18*) *om. I* | illa in romani (*post i erasa*
est s) nominis *B* illa romana prodigia *C: corr. F. E. Koehlerus*
illi ni Romani nominis *Iahnus* illa inmania Romani nominis
Halmius illa in Romani nominis *Bachrensus* illa in Romanis
nominibus *Spengelius* || 14 adque *B* | oratius *B* | muctius *B*
mucius (*c in rasura m. 1*) *N* | doelia *L* || 15 qui *BN* que *N² L* |
mannalibus *radendo in* in annalibus *correctum B* mannalibus
L || 16 oratius *B* | cochles *N* || 17 transnatat (*supra tertiam t*
aliquid erasum, fortasse virgula, quae ur significat) *N* || 18 nam
ante Mucius *add. I* | Muscius *L* | scaeuolat *B*

insidias in castris ipsius adgreditur, sed ubi frustrato
circa purpuratum eius ietu tenetur, ardentibus focis incit
6 manum terroremque geminat dolo. 'en, ut scias', inquit
'quem virum effugeris; idem trecenti iuravimus;' cum
interim — inmane dictu — hic interritus, ille trepidaret, 5
7 tamquam manus regis arderet. sic quidem viri, sed ne
qui sexus a laude cessaret, ecce et virginum virtus. una
ex opsidibus regi datis elapsa custodiam, Cloelia, per
8 patrium flumen equitabat. et rex quidem tot tantisque
virtutum territus monstis valere liberosque esse iussit. 10
Tarquinii tam diu dimicaverunt, donec Arruntem filium
regis manu sua Brutus occidit superque ipsum mutuo
vulnere expiravit, plane quasi adulterum ad inferos usque
sequeretur.

V. BELLVM LATINVM.

15

- 11 Latini quoque Tarquinos adserebant aemulatione et
invidia, ut populus qui foris dominabatur saltim domi ser-
viret. igitur omne Latium Mamilius Tusculano duce quasi
2 in regis ultionem tollit animos. apud Regilli lacum dimi-

I 1 aggreditur *L* | frustratum *I* || 2 purpuratum *BN* |
hictu *N* | mox ante focis *add. I* | iniat *L* intulit *I* || 3 en *om.*
C | sciat *B* scias *B¹CI* | inquit *A* || 5 interim inmane *C* inter
immane *I* || 6 arderet (*r sup. vers. add. m. ead.*) *B* | set *I* || 7
quid sexus *N* quis sexus *L* sexus alter *I* sequior sexus *Trav-*
bis Var. Libam. crit. p. 9 sq. || 8 obsidibus *A* | data etlapsa
custodiae *B* data elapsa custodiae *B¹I* datę (*inter t et e supra*
versum a m. 2) lapsacustodiam *N* data elapsa custodiam *L*: *cor-*
rexit Tollius || 9 flumem in flumen mutavit *B* | et *om. I* || 10 monitis
C || 11 tamen tam diu *B* tamen diu *I* || 12 manu (*post u erasa*
s) *B* || 13 vulnere *AL* | expiravit (*r supra versum*) *B* expiauit
Iordanis codd. praeter Cheltenhamensem omnes || 15 BELLVM *om. B*

BELLVM *L* || 16 Nec secus Latini a Mamilio Tuscolano duce
apud Regilli lacum expugnantur, vincuntur atque subiciuntur
reliquis usque ad est (*p. 19, 12*) *omissis I* | latini in latini *mut.*
B¹ | tarquinos *B* tarquinius *B¹* | asserebant *L* || 17 populos in
populus *mut. B* | saltem *C* || 18 tus conlano (*on incertae*) in
tusculano mutavit *B¹* || 19 apud *B* | dimicavit *B*

catur diu Marte vario, donec Postumius ipse dictator signum in hostis iaculatus est — novum et insigne commentum — uti repeteretur. Cossus equitum magister 3 exuere frenos imperavit — et hoc novum — quo acrius incurrerent. ea denique atrocitas proelii fuit, ut inter- 4 fuisse spectaculo deos fama tradiderit. duo in candidis equis iuvenes more siderum praetervolaverunt; Castorem atque Pollucem nemo dubitavit. itaque et imperator ipse veneratus est pactusque victoriam templa promisit et reddidit, plane quasi stipendium commilitonibus diis.

Hactenus pro libertate, mox de finibus cum isdem 5 Latinis adsidue et sine intermissione pugnatum est. Cora 6 — quis credat? — et Alsium terrori fuerunt, Satricum atque Corniculum provinciae. de Verulis et Bovillis — 7 pudet — sed triumphavimus. Tibur, nunc suburbanum, et 7 aestivae Praeneste deliciae nuncupatis in Capitolio votis petebantur. idem tunc Faesulae quod Carrhae nuper, 8 idem nemus Aricinum quod Hercynius saltus, Fregellae quod Gesoriacum, Tiberis quod Euphrates. Coriolos quo- 9

I 1 marte (m *supra* *versum* m. 1) *B* | posthumus (h *supra* *versum* m. 1) *B* postumus *N* portumus *L* | ductator in dictator *ms.* *L* || 2 dignum *N* || 3 ut inde ipse peteretur *B* uti peteretur *C*: corr. *N*. *Heinsius*, ut repeteretur *Perizonius* et *Tollius*, ut inde repeteretur *Iahnus* ut impetu peteretur *Traubius* p. 10 | Cossus | cursu cossus *C* | equitum (q *correcta* ex g) *B* || 4 quod *N* || 6 deos spectaculo *L* | duos *L* || 7 iuvenes — praetervolaverunt *om.* *C* || 8 adque *B* | pullucem *C* | ipse *om.* *C*, cf. p. 11, 7 || 9 Pactusque (c *correcta* ex s) *L* | uictoriam (o *correcta* ex u) *L* | templa (a *correcta* ex um) *L* || 10 deis *N* Dehis *L* || 11 actenus *N* | his dem *B* eisdem *C* || 12 assidue *L* | cora *Rehd.* sora *A* sora (s *supra* *versum* m. 1) *N* Ora *L* *Voss. Monac.* | soraque et alsium (*om.* quis credat) post satr. a. corn. *I* || 13 algidum *C* | terrori fuerunt | captas (*sic, lege*: captae sunt) *I* || 14 adque *A* | provinciae | provinciaeque effecta *I* | bobillis *I* || 15 triumphavere romani *I* || 16 eastius *N* | delicia *B* deliciae *B*¹ || 17 phae sulae *B* | carrhae *B* charrae *I* caprae æ (æ æ *coniuncti* m. 2) *N* caprae *L* || 18 aricinus *I* | haecynius (y *inseruit* m. 1) *B* hercynius *I* hercynius *L* || 19 gesoria; cum *N* gersoriacum *L* caesoriacum *A* | tiberis *A* quod tigris *N* quod ligris *L* | euphrates *CI* | Coriolos (i *supra* *versum* m. ead.) *L* curiolos *I*

- que — pro pudor — victos adeo gloriae fuisse, ut captum oppidum Gnaeus Marcius Coriolanus quasi Numantium aut
 10 Africam nomini indueret. extant et parta de Antio spolia, quae Maenius in suggestu fori capta hostium classe suffixit — si tamen illa classis, nam sex fuere rostratae. 8
 11 sed hic numerus illis initiis navale bellum fuit. pervicacissimi tamen Latinorum Aequi et Volsci fuere et cotidiani, ut sic dixerim, hostes. sed hos praecipue Titus
 12 Quinctius domuit, ille dictator ab aratro, qui obsessa et paene iam capta Manili consulis castra egregia victoria 10
 13 recuperavit. medium erat tempus forte sementis, cum patricium virum innixum aratro suo lictor in ipso opere deprehendit. inde in aciem profectus, ne quid a rustici operis imitatione cessaret, more pecudum sub iugum misit.
 14 sic expeditione finita redit ad boves rursus triumphalis 15
 15 agricola — fidem numinum — qua velocitate. intra quindecim dies coeptum peractumque bellum, prorsus ut festinasse dictator ad relictum opus videretur.

I 1 victus *B* *Iordanis cod. Heidelbergensis* | gloriae (o correctae ex a m. 1) *B* || 3 affricam *I* | nomine *B* | induere *B* induceret *N* | Exstant *L* || 4 menius *I* *Voss.* menenius *B* moenibus *N* menibus *L* | suggestu (c supra versum) *B* suggesto *LI* || 5 classis (prior s supra versum m. 1) *B* | post fuere *N* add. solae || 6 hic om. *B* | pervicacissimi (posterior c facta ex r) *L* || 7 vulsci *A* | quotidiani *B* || 8 sic (c supra versum m. 1) *B* | sed hos om. *B* et hos *I* || 9 quintius *LI* || 10 captam anili (correxerit m. 1) *B* capta manlii *I* capta marci manlii *N* capta marci manlii *L* *L. Minucium Livius appellat III 25, 1 sq. et Valer. Max. II 7, 7; Q. Minucium de vir. ill. 17, 1* | egregia virtute servavit *C* || 12 innixum *L* | ab ante aratro add. *N* | lector *L* || 13 victos post profectus add. *B*, post cessaret *C*, om. *I*, delevit *Mommmsenus* | nequit *B* nequid *B*¹ || 14 imitatione *B* | pecudum more *I* || 15 sic om. *I* | expeditioneque *I* | rediit *A* | uobes *B* boves *B*¹ || 16 Fide *C* | velocitate (m post posteriorem e erasa) *B* || 17 captum *I* | bellum om. *L*

VI. BELLVM CVM ETRVSCIS FALISCIS VEIENTIBVS FIDENATIBVS.

Adsidui vero et anniversarii hostes ab Etruria fuere 12
Veientes; adeo ut extraordinariam manum adversus eos
promiserit privatumque gesserit bellum gens una Fabiorum.
satis superque idonea clades. caesi aput Cremeram tre- 2
centi, patricius exercitus; scelerato signat nomine quae
proficiscentes in proelium porta dimisit. sed ea clades 3
ingentibus expiata victoriis, postquam per alios atque
alios robustissima capta sunt oppida, vario quidem eventu.
Falisci sponte se dediderunt, crematae suo igne Fidenae, 4
direpti funditus deletique Veientes. Falisci cum obside- 5
rentur, mira est visa fides imperatoris, nec inmerito, quod
ludi magistrum, urbis proditorem, cum his quos adduxerat
pueris vinctum sibi ultro remisisset. eam namque vir 6
sanctus et sapiens veram sciebat esse victoriam, quae
salva fide et integra dignitate pareretur. Fidenae quia 7
pares non erant ferro, ad terrorem movendum facibus

I 1 ETRUSCIS (SC in rasura m. 1) *N* | FALIS (syllabas in
unum verbum coniunxit m. 1) · LVM · ET · FIDENATE *N* ET
FALISCVM. ET FIDENATE *L* | PHALISCIS *B* || 2 FIDENATIS *B* ||
3 pro Adsidui — meminit (p. 22, 12) *I* habet: Pari tenore
Veientes, Falesci et Fidenates tunc magno labore deuicti
sunt. qui modo et si fuerint, non videntur. || 4 uerentes *L* |
ut om. *L* | aduersum *L* || 6 idonea *C* nota *B* | aput in apud
mutavit *B* apud *L* | aput cremeram in rasura *N*¹ || 7 it post
exercitus add. *B* et *C*: deleui propter s impuram, id Iahnius
sic Halnius itaque scelerato signata *F. E. Koehlerus* | signata
N || 9 adque *B* || 10 duces post alios add. *C* | euentu post
posteriorem u erasa est m) *B* || 11 phalisci (post posteriorem i
erasa est s) *B* | Sponte (*S* initio versus add. m. 2) *B* | sed
ediderunt *B* se ante sponte *C* | cremati *C* | igni *L* | fidem *B*
Fidenae *B*² fidenates *C* || 12 direpti | daerepti *B* rapti *C* | sal-
lentini. post funditus add. *B* | uerentes *L* | Phalisci *B* | cum
in quum mutavit *B*¹ | obsidentur *L* || 13 uisa est *C* eis uisa
Iahnius eis est uisa Halnius, erat cum est tanquam inter-
polationem secludendam putarem, sed v. p. 7, 10 | immerito *C* |
17 pareretur *BN* pareretur *B*¹ *L* || 18 adterrorem (d correctio
et t m. 1) *B*

armatae et discoloribus serpentium in modum vittis furiali
more processerant; sed habitus ille feralis eversionis omen
8 fuit. Vei quanta res fuerit, indicat decennis obsidio. tum
primo hiematum sub pellibus, taxata stipendio hiberna,
adactus miles sua sponte iure iurando ne nisi capta urbe
9 remearet. spolia de Larte Tolumnio rege ad Feretrium
reportata. denique non scalis nec inruptione, sed cuni-
10 culo et subterraneis dolis peractum urbis excidium. ea
denique visa est praedae magnitudo, cuius decimae Apol-
lini Pythio mitterentur, universusque populus Romanus
11 ad direptionem urbis vocaretur. hoc tunc Vei fuere.
nunc fuisse quis meminit? quae reliquiae? quod vesti-
gium? laborat annalium fides, ut Veios fuisse credamus.

VII. BELLVM GALLICVM.

13 Hic sive invidia deum sive fato rapidissimus procur-
rentis imperii cursus parumper Gallorum Senonum in-
2 cursione suppressitur. quod tempus populo Romano nescio
utrum clade funestius fuerit, an virtutis experimentis spe-
3 ciosius. ea certe fuit vis calamitatis ut in experimentum
inlatam putem divinitus scire volentibus immortalibus diis, s
an Romana virtus imperium orbis mereretur.

I 1 serpentum *C* | immodum *B* | vittis (*prior t sup. vers.*) *L* |
2 pro cesserant (*n sup. vers.*) *B* | nomen *L* || 3 uel *C* | inmodicam
N indicta *L* | ante tum *erasum est* primo, *sed o non prorsus*
certa B | tunc primum *C* || 4 suppelibus *B* | stipendio (*o correcte*
ex a) *B* || 5 iure *supra versum N*¹ | ne *om.* *C* | non post urbe
add. L || 6 remeare *L* | tolōma *L* | afferret. triumphum reportaret
B, quod commendat *Halmius*, ad Feretrium triumpho reportata
Iahnus || 7 non non (*prius erasum*) *B* | inruptione (*post e erasa*
est s) *B* irruptione *L* || 8 donec peractum *L* || 9 cuius] ut eius
L | decima *Iahnus* || 10 mitteretur *B* | populus (*inter o et p*
supra versum una littera erasa) *N* || 11 uel *N* | uei fuere *om.*
L || 12 quodue *C* || 13 enim post laborat *add. I* | ut uera *L* |
ueios ueios (*posterius erasum*) *B* | ualiscos fidenates post ueios
add. I || 15 Hic — mereretur *om.* *I* | siue (*e ex i m. 1*) *B*
fatorum *B* || 18 clade (*1 supra versum*) *B* | funestius (*i ex-*
punct m. 1) *L* || 20 illatam *L* | inlatū am (*m expunct m.*
e ad.) putem *N* | immortalibus *C* | dis *N*

Galli Senones, gens natura ferox, moribus incondita, 4
 ad hoc ipsa corporum mole, perinde armis ingentibus,
 adeo omni genere terribilis fuit ut plane nata ad homi-
 num interitum, urbium stragem videretur. hi quondam 5
 ab ultimis terrarum oris et cingente omnia Oceano ingenti
 agmine profecti cum iam media vastassent, positisi inter
 Alpes et Padum sedibus, ne his quidem contenti per
 Italiam vagabantur; tum Clusium urbem obsidebant. pro 6
 sociis ac foederatis Romanus intervenit; missi ex more
 legati. sed quod ius apud barbaros? ferocius agunt et
 inde certamen. conversis igitur a Clusio Romamque ve- 7
 nientibus ad Alliam flumen cum exercitu Fabius consul
 occurrit. non temere foedior clades; itaque hunc diem
 fastis Roma damnavit. fuso exercitu iam moenibus urbis 8
 propinquabant. erant nulla praesidia. tum igitur sic ut
 nunquam alias apparuit vera illa Romana virtus. iam 9
 primum maiores natu amplissimis usi honoribus in forum
 coeunt, ibi devovente pontifice dis se manibus consecrant,
 statimque in suas quisque aedes regressi sic ut in trabeis 10
 erant et amplissimo cultu in curulibus sellis sese repo-
 suerunt, ut, cum venisset hostis, in sua quisque dignitate

I 1 autem *post* galli *add.* *I* || 2 mele. *in* mole. *mut.* *L* || 4
 urbem *LI* || 5 horis *LI* | cingentem (*m expunxit m. ead.*) *N*
 cui gente *L* | oceano (*priorem c expunxit m. ead.*) *L* || 6 cum
 in quum *mut.* *B*¹ || 7 contenti quidem *L*, *sed transpos. m. ead.* |
 contempti *I* || 8 baccabantur *I* | tunc *I* | tusciae *ante* urbem
add. *I* | ubi *ante* pro *add.* *I* || 9 ac in hac *mut.* *B* | phoederatis
B | populus *ante* romanus *add.* *L* | missis ex more legatis
LI || 10 uis *L* | aput *N* | ex inde *L* || 11 conuersi galli a
 elusio romam. quibus ad *I* | & clusio *L* || 12 aliam *BN* |
 fauius (*b supra priorem u posuit m. 2*) *N* || 13 cladis *A* || 14
 fastis *L* | romae *L* romam *I* | dampnavit *L* | galli *ante* iam
add. *I* | urbis *sup. vers.* *L* || 15 adpropinquabant *NI* appropin-
 quabant *L* | ubi pene *ante* nulla erant *add.* *I* | Tunc *L* |
 igitur aut numquam *N* igitur aut nusquam *L* || 16 illa uera *I* |
 Quam primum *L* || 17 foro *L* || 18 coeunt (*o supra versum*
m. 1) *L* | diis *I* | se diis *L* | se *om.* *B* || 19 trabeigerat in tra-
 beis erant *correxit B*¹ || 20 curucurribusibus in curulibus *mut.*
*B*¹ | posuerunt *C* || 21 cum in quum *mutavit B*¹ | quisque *om.* *C*

- 11 morerentur. pontifices et flamines quidquid religiosissimi
 in templis erat partim in doleis defossa terra recondunt,
 12 partim inposita plaustis secum Veios auferunt. virgines
 simul ex sacerdotio Vestae nudo pede fugientia sacra
 comitantur. tamen excepisse fugientis unus e plebe fer-
 tur Albinus, qui depositis uxore et liberis virgines in
 plastrum recepit. adeo tunc quoque in ultimis religio
 13 publica privatis adfectibus antecellebat. iuventus vero,
 quam satis constat vix mille hominum fuisse, duce Manlio
 arcem Capitolini montis insedit, obtestata ipsum quasi¹⁰
 praesentem Iovem, ut quem ad modum ipsi ad defenden-
 dum templum eius concurrissent, ita ille virtutem eorum
 14 numine suo tueretur. aderant interim Galli apertamque
 urbem primo trepidi, ne quis subesset dolus, mox, ubi
 solitudinem vident, pari clamore et impetu invadunt. pa-¹⁵
 tentis passim domos adeunt. ibi sedentes in curulibus
 suis praetextatos senes velut deos geniosque venerati,
 mox eosdem, postquam esse homines liquebat, alioquin
 nihil respondere dignantes pari vecordia mactant, facesque

I 1 moreretur *A*, v. § 10; *I* 43, 5; *II* 6, 6; 13, 12 | antem
 ante et add. *I* | flamines (ante m videtur erasa esse m) *N* |
 quitquit *N* quicquid *BL* | religiosissimum *L* || 2 erant (n
 expunxit m. 1) *N* | indoliis *L* | refossa *I* | terræ (posteriorem
 e expunxit m. 1) *N* terræ *L* | recondunt *L* recondunt *I* ||
 3 imposita (a in rasura m. 1) *N* imposita *L* | ueios om. *C*,
 immo Caere v. Livius *V* 40, 10 et *C. I. L. I*² p. 191 || 4
 fugentia *B* || 5 fugientes *AL* fugentis (i in e mutavit m. 2)
N | ex *B* e supra versum add. *L* || 6 atinius *A* albinus *L* v.
 Livius l. c., Plutarchus *Cam.* 21 || 7 tum *C* | ultimimis (prius
 mi expunxit m. ead.) *L* | religio (o ex b m. 1) *N* || 8 affectibus
 (prior f ex c) *B* affectibus *L* effectibus *I* | ante celebrat *L* ||
 9 manilio *B* Iordanis cod. Laurentianus || 11 Iovem (sic) *L*
 om. *N* || 12 eius om. *A* | occurrissent *I* concucurrissent *N*¹ ||
 13 erant *N* || 14 primo — domos (vs. 16) om. *I* | nequi *N* || 15
 vident (n add. m. 1) *B* | ut ante pari add. *B* | patentes *B* ||
 16 domus *N* supra versum add. *L* | ubi *C* | sedentibus *I* | cur-
 libus (ante r erasa est r) *B* || 18 homines esse *L* | alioquin (n
 supra versum m. 1) *N* allocuti Lipsius alloqui *D. Heinsius*, at
 cf. Livius *V* 41, 8

lectis iniciunt et totam urbem igni ferro manibus exaequant. sex mensibus barbari — quis crederet? — circa 15 montem unum pependerunt, nec diebus modo, sed noctibus quoque omnia experti; cum tamen Manlius nocte subeuntis clangore anseris excitatus a summa rupe deiecit, et ut spem hostibus demeret, quamquam in summa fame, tamen ad speciem fiducia panes ab arce iaculatus est. et stato 16 quodam die per medias hostium custodias Fabium pontificem ab arce dimisit, qui sollemne sacrum in Quirinali monte conficeret. atque ille per media hostium tela incolumis religionis auxilio redit propitiosque deos renuntiavit. novissime cum iam obsidio sua barbaros fatigasset, 17 mille pondo auri recessum suum venditantes, idque ipsum per insolentiam, cum ad iniqua pondera addito adhuc gladio superbe 'vae victis' increparent, subito adgressus a tergo Camillus adeo cecidit ut omnia incendiorum vestigia Gallici sanguinis inundatione deleteret. agere gra- 18 tias diis immortalibus ipso tantae cladis nomine libet. pastorum casas ignis ille et flamma paupertatem Romuli abscondit. incendium illud quid egit aliud, nisi ut destinata hominum ac deorum domicilio civitas non deleta nec

I 1 igne *N* | exequant (inter x et e supra versum s add. n. 1) *N* || 2 barbaros quis *I* | credere *B* || 4 coque *I* | cum n quum mutavit *B*² | subeuntis *C* || 5 rupe — in summa om. *B* || 7 ioculatus in iaculatus mutavit *B* | stato *AN* statuto *B*¹ *L* uel tu supra scripsit *N*² || 8 medias (s supra versum add. m. 2) *N* | fabium (virgula supra u quae m significat erasa est, sed m servata) *N* || 9 demisit *L* | sollempne *L* solemne *I* || 10 incolumis (u supra posteriorem o posita) *L* || 11 redit *L* reddit (priorem d expunxit m. 1) *N* rediuit *B* rediit *I* || 12 obsiduo m obsidio mutavit *B*¹ obsidia *I* | fatigasset (ga supra versum add. m. ead.) *L* || 13 auro *I* | idque — cecidit (vs. 16) om. *I* || 15 insuper uictis *B* superbeuictis (p ex b m. 2) *N* superbe uictis *L*: correxerunt vg. et Salmasius insuper 'uae uictis' Iahnus, at praecedit adhuc et v. Livius *V* 48, 9 || 16 cecidit *L* || 17 inundatione *B* | agere — videatur (p. 26, 1) om. *I* || 18 immortalibus *C* | tantae (tertiam t expunxit m. ead.) *L* | 20 illud *N* || 21 acdeorum (c supra versum m. ead.) *L* | domicilium *B*

- 19 obruta, sed expiata potius et lustrata videatur? igitur post adsertam a Manlio, restitutam a Camillo urbem acrius etiam vehementiusque in finitimos resurrexit.

VIII. BELLA GALLICA.

- Ac primum omnium illam ipsam Gallicam gentem non contentus moenibus expulisse, cum per Italiam naufragia sua latius traherent, sic persecutus est duce Camillo, ut
 20 hodie nulla Senonum vestigia supersint. semel apud Anienem trucidati, cum singulari certamine Manlius aureum torquem barbaro inter spolia detraxit, unde Torquati iterum Pomptino agro, cum in simili pugna Valerius insidente galeae sacra alite adiutus tulit spolia et inde
 21 Corvini. nec non tamen post aliquot annos omnis reliquias eorum in Etruria ad lacum Vadimonis Dolabella delevit, ne quis extaret ex ea gente, qui incensam a se Romanam urbem gloriaretur.

I 1 pastorum quondam casa urbis enituit post igitur add. *I* | 2 assertam *LI* | amillio *B* a manlio *N* a manlio *L* | faciem post manlio add. *I* | restitutam (tu supra versum m. ead.) *L* restitutamque *I* | 3 ueementiusque (*spiritum* add. m. 1) *B* | finimos *B* || 5 Ac — gentem om. *I* | nec tamen contenti Romani suis eos moenibus expulisse *I* || 6 moenibus (b ex t correcte m. 1) *B* | cum in quum mutavit *B*¹ | naufragiam (m expunxit m. 1 et punctum quod infra a posuerat deleuit) *N* || 7 traeret in traerent mutavit *B*¹ traheret *C* | persecuti sunt *I* | ductante *I* || 8 odiae *I* | se nouum *B* senonum *B*¹ | festigia in uestigia mutavit *B* | apud (d correcte ex t) *B* apud *N* || 9 sunt post trucidati add. *L* | trucidaticum (trucidati et cum separasti m. 1 a supra posteriorem u erasit, c fortasse ex g correxit) *B* | aureum (a supra posteriorem u posuit m. 2) *N* || 10 inde *C* | et torquatus est dictus *I* || 11 pontino *L* | .1. ualerius *C* | insequente *L* || 12 galeae (secundam a expunxit m. 1) *N* gallo *L* | retulit *NI* retulit *L*, cf. p. 23, 15 | et inde coruini dictasque est ipse coruinus *I* || 13 coruini *N* | nec non om. *L* | aliquod *AN* | omnes *CI* || 14 eturiam *N* | uadi montis *I* | dolla bella in dolabella mutavit *N*¹ || 15 exstaret *L* | in ea *C* | quae *AN* qui *L* uel qui *N*² in margine || 16 Romam vg. et Iahnus

VIII. BELLVM LATINVM.

Conversus a Gallis in Latinos Manlio Torquato Decio 14
 Mure consulibus, semper quidem aemulatione imperii in-
 festos, tum vero contemptu urbis incensae, cum ius civi-
 5 tatis partem imperii et magistratuum poscerent, apud
 Capuam proeliis congredi audentes. quo tempore quis
 cessisse hostem mirabitur? cum alter consulum filium 2
 suum, quia contra imperium pugnaverat, quamvis victorem
 occiderit ostenderitque plus esse in imperio quam in
 10 victoria; alter quasi monitu deorum capite velato primam 3
 ante aciem diis manibus se devoverit, ut in confertissima
 se hostium tela iaculatus novum ad victoriam iter san-
 guinis sui limite aperiret.

X. BELLVM SABINVM.

15 A Latinis adgressus est gentem Sabinorum, qui im- 15
 memores factae sub Tito Tatío adfinitatis quodam contagio

I 1 BELLUM ITALICUM. L || 2 post Conuersus supra verum
 scilicet estr. p. N² | pro Conuersus — plus esset (p. 28, 5) I
 ponit: conversoque a Gallis Manlio Torquato Latini experti
 sunt et devicti. indeque Savini, qui eorum bellis (sic cdd.)
 socii ductante Tatío extitissent, a Curio Dentato consule
 subiecti, eorumque loca a Varanio fonte in Adriano tenus
 mari igni ferroque vastata, tantumque Romano populo addit
 opes ut || 3 consule B cōs N cum sulibus L | imperii N | et
 magistratuum ante infestos add. L || 4 contemptu (o correctā
 ex u) L | incensae (en in rasura m. 1) B || 5 pari imperio A |
 magistratum B et magistratu Mommsenus | apud B || 6 quam
 BL quam in rasura N¹: correxit Iahnus ab iis quibuscum
 prius numquam congredi auderent E. Schwarzus ind. lect.
 Rostoch. aest. 1889 p. 4 | amplius B amplius quam C: correxit
 Mommsenus | congredi (m in n mutavit m. 1) N | auderent:
 correxit Mommsenus, an apud Capuam autem proeliis congredi
 auderent? || 7 cum sulum L || 8 pugnaverat L Voss. Rehd.
 Monac. Palat. repugnauerat B pugnaverit N depugnauerat? || 9
 hostenderet B ostenderit om. C | que B quia C | esset BC |
 in supra verum N¹ | in supra verum B || 11 deuoluerit (1
 expunxit m. 1) N | ut om. N | consertissima L || 13 suis N |
 limite B semita C || 15 aggressus L | scilicet r. p. supra est
 N² || 16 subito in subito correxit B | afinitatis L | contagione N

- 2 bellis se Latinis adiuncxerant. sed Curio Dentato consule
omnem eum tractum, qua Nar Anio fontes Velini, Hadriano
3 tenuis mari igni ferroque vastavit. qua victoria tantum
hominum, tantum agrorum redactum in potestatem ut in
utro plus esset nec ipse posset aestimare qui vicerat.

XI. BELLVM SAMNITICVM.

- 16 Precibus deinde Campaniae motus non pro se, sed eo
2 speciosius pro sociis Samnitas invadit. erat foedus cum
utrisque percussus, sed hoc Campani sanctius et prius
omnium suorum deditione fecerunt; sic ergo Romanus
bellum Samniticum tamquam sibi gessit.
3 Omnium non modo Italiae, sed toto orbe terrarum
pulcherrima Campaniae plaga est. nihil mollius caelo:
denique his floribus vernal. nihil uberius solo: ideo
4 Liberi Cererisque certamen dicitur. nihil hospitalius mari:
hic illi nobiles portus Caieta Misenus, tepentes fontibus
5 Baiiae, Lucrinus et Avernus, quaedam maris otia. hic
amicti vitibus montes Gaurus Falernus Massicus et pul-
6 cherrimus omnium Vesuvius, Aetnaei ignis imitator. urbes

I 1 bello in belli mutavit *L* | adiuncxerat *B* adiunxerant *L* |
demptato *N* || 2 anio] abito *L* | fontesque lini *B* fontes que vel
ini (uelini in margine adscripsit m. 2) *N* fontesque uelini *L*
cf. Verg. Aen. VII 517 | hadriatico tentus *N* hadriacotenus
L || 3 igne *C* | ferroque (prior r in rasura) *B* | vastabit *B* |
tantum hominum om. *B* || 4 est post redactum add. *B* || 7 Praebus
N PRECIBVS (E sup. vers.) *L* | denique *L* | eo speciosius om. *I* ||
8 speciosus *B* | sannitas *L* | inuasit *L* | erat — gessit (v. 11)
om. *I* || 10 deditionem *B* || 11 tamquam *L* || 12 namque ante non
add. *I* | italiae tantum sed pene toto *I* || 13 pulcherrima in pul-
cherrima mutavit *N*¹ || 14 celo in solo mutavit *L* | ibdeo (b
expunxit m. ead.) *L* || 15 uenerisque *L* | hospitalibus in hospi-
talius mutavit *B*¹ || 16 hinc (n supra versum m. 1) *B* | gaieta
Iordanis cdd. Heidelb. Palat. Valenc. gaieza Iordanis cod. Law-
rent. | mesenos *I* | et ante tepentes add. *C* || 17 lucrinus
(posteriozem c expunxit m. 1) *N* | ostia *L* hostia *I* || 18 amici
B | caurus *I* || 19 omnium] cunctorum *I* | uesueuius *L* uesubius
Iordanis cdd. Heidelb. Palat. Valenc. besubius Iordanis cod.
Laur. | ethnaei (h add. m. 2) *N* ethnei *L* ethnei *I*

ad mare Formiae Cumae, Puteoli Neapolis, Herculaneum
 Pompei, et ipsa caput urbium Capua, quondam inter tres
 maximas numerata. pro hac urbe, his regionibus populus 7
 Romanus Samnitas invadit, gentem, si opulentiam quaeras,
 5 aureis et argenteis armis et discolori veste usque ad
 ambitum ornatam; si fallaciam, saltibus fere et montium
 fraude grassantem; si rabiem ac furorem, sacratis legibus
 humanisque hostiis in exitium urbis agitatam; si pertina-
 ciam, sexies rupto foedere cladibusque ipsis animosio-
 10 hos tamen quinquaginta annis per Fabios ac Papirios 8
 patres eorumque liberos ita subegit ac domuit, ita ruinas
 ipsas urbium diruit, ut hodie Samnium in ipso Samnio
 requiratur nec facile appareat materia quattuor et viginti
 triumphorum. maxime tamen nota et inlustris apud Cau- 9
 15 dinas furculas ex hac gente clades Veturio Postumioque
 consulibus accepta est. cluso per insidias intra eum sal- 10
 tum exercitu, unde non posset evadere, stupens tanta
 occasione dux hostium Pontius Herennium patrem con-
 suluit. et ille, mitteret omnes vel occideret, sapienter ut 11
 20 senior suaserat, hic armis exutos mittere sub iugum maluit,
 ut nec amici forent beneficio et post flagitium hostes

I 1 at C | forme. L | Neapolis om. I | herculanium B || 3
 maximas (s. *correcta ex m*) B | romam carthaginemque (cartagi-
 nemque L) post maximas add. AC: *interpolationem Isidoro orig.*
 XV 1, 64 *antiquiorem del. Hauptius* | numeranda I || 4 inuasit
 C | si (i *infra versum add. m. 1*) N | queris L || 5 armatam
 misit discolori N | armis — ambitum om. L | ad (d *correcta ex*
 t m. 1) N || 6 ambituum (*posterior. u. linea transfixa et m. 1*
erasa) B | armatam BL Monac. Palat. om. N: *correxerunt*
libri Pauli dett. (ornatum mell.), Iordanis cod. Bambergensis
(armatam cett.), Heinsius || 7 crassantem NI | rabiem hac B |
 sacris A || 9 claudibusque (*prima u. erasa*) N || 10 Nos L | ac | et
 CI || 12 ipsa C | samnio (o *correcta ex um m. 1*) B || 14 illustris
 L | ex hac gente clades post inlustris C | apud L || 15 fur-
 gulas B forculas I | glades B cladis I || 16 clauso C clusum I |
 enim ante per add. L || 17 exercitu (u *correcta ex o m. 1*) B
 exercitu (i *radendo facta ex u*) L exercitum I || 18 occasione
 B et codd. Pal. Val. Iordanis occasione C ceteri Iordanis
 codd. | ostium I | herineum I | patrum L || 21 et (ē *correcta*
ex u) post L | flagitium (*posterior i supra versum*) B

- 12 magis. itaque et consules statim magnifice voluntaria
 deditione turpitudinem foederis dirimunt, et ultionem
 flagitans miles Papirio duce — horribile dictu — strictis
 ensibus per ipsam viam ante pugnam furit; et in con-
 gressu arsisse omnium oculos hostis auctor fuit. nec
 prius finis caedibus datus, quam iugum et hostibus et
 duci capto reposuerunt.

XII. BELLVM ETRVSCVM SAMNITICVM GALLICVM.

- 17 Hactenus cum singulis gentibus, mox acervatim; sic
 quoque par omnibus fuit. Etruscorum duodecim populi,
 Umbri in id tempus intacti, antiquissimus Italiae populus,
 Samnitium reliqui in excidium Romani nominis repente
 2 coniurant. erat terror ingens tot simul tantorumque po-
 pulorum. late per Etruriam infesta quattuor agminum
 3 signa volitabant. Ciminus interim saltus in medio, ante
 invius plane quasi Caledonius vel Hercynius, adeo tum
 terrori erat ut senatus consuli denuntiaret ne tantum
 4 periculi ingredi auderet. set nihil horum terruit ducem.

I 1 voluntaria *B* || 2 turpitudinem (p deleta ante p) *B* |
 phoederis *B* || 3 horribilis *L* orribile *I* | dictus (s expunxit
m. 1) *N* | structis *B* || 4 sensibus (primam s expunxit *m. 1*, ut
 videtur) *N* ensamis in ensibus mutavit *L* | fuit: corr. *Rehd.* it
Monac. iit *Palat.* || 6 iugum sibi promissum romani et duci
 samnitum et hostibus reposuerunt *I* || 7 reposuerunt (o correcte
 ex u) *L* || 8 SAMNITICVM · *L* || 9 populus romanus post Hactenus
 add. *B* populo romano *N* populo romano bellum *L* om. *I*, v.
 ad p. 27, 1; 15; 28, 7 | gentium *C* | cateruatim *I* | sictamen
 quoque *B* sic tamen coque *I* · tamen · sic quoque *C*: corr.
Iahnus, cf. *I* 18, 28; *II* 16, 5; 20, 5; 33, 56 || 10 duodecim *I* |
 populum bi in populi umbri mut. *B*¹ || 11 umbrii *I* || 12 sanitum
L | Samnium Gallique *Freinsheimius* || 13 coniurant. erat terror
CI coniuranter atter tir *B* coniurantes accersitis *B*¹ || 14 late |
 a latere *C* | per om. *C* | infestam *N* || 15 volitabant (nt in
 rasura *m. 1*) *N* | Cyminius *Rehd.* *m. 2* saec. XVI geminus
AN Geminus *L* *Monac.* *Palat.* || 16 calydonius *NI* calidonius
L | herquinius *A* hercynius *L* | tunc *C* om. *I* || 17 terror *I* |
 erant *B* || 18 sed (d correcte ex t) *B* sed *CI*

quin fratre praemisso explorat accessus. ille per noctem
 pastorio habitu speculatus omnia refert tutum iter. sic 5
 Fabius Maximus periculosissimum bellum sine periculo
 explicuit. nam subito inconditos atque palantis adgressus
 est captisque superioribus iugis in subiectos suo iure 6
 detonuit. ea namque species fuit illius belli, quasi in ter- 6
 rigenas e caelo ac nubibus tela iacerentur. nec incruenta 7
 tamen illa victoria. nam oppressus in sinu vallis alter
 consulum Decius more patrio devotum diis manibus optulit
 10 caput, sollemnemque familiae suae consecrationem in vic-
 toriae pretium redegit.

XIII. BELLVM TARENTINVM.

Sequitur bellum Tarentinum, unum quidem titulo et 18
 nomine, sed victoria multiplex. hoc enim Campanos Apulos
 25 atque Lucanos et caput belli Tarentinos, id est totam
 Italiam et cum his omnibus Pyrrhum, clarissimum Grae-
 ciae regem, una veluti ruina pariter involvit, ut eodem
 tempore et Italiam consummaret et transmarinos triumphos
 auspicaretur. Tarentos, Lacedaemoniorum opus, Calabriae 2

I 1 exploraret *A* exploret *L* | accensos *I* || 2 pastorali *A*,
 at v. *I* 15; 18, 4; 47, 2 | tum iter *N* Tum (om. iter) *L* ||
 3 bello in bellum mut. *L* | sine om. *C* || 4 explicauit *C* | pa-
 lantes *A* *N*² *L* | aggressus *L* || 5 subiectos (posterior s supra
 versum m. 1) *B* sub iectos (posterior s supra versum m. 2) *N* |
 suo more *L* Monac. Palat. Iovis more Lipsius sine more
 Heinsius summo timore Dorleans, at v. II 5, 3 || 7 ac om.
B || 9 consulum *I* || 10 solem nemque in sollemnemque mutavit
*B*¹ sollemnemque (prior l supra versum m. 1) *N* sollempnemque
L || 11 peregit *B* || 12 BELLŪ * (erasa est M) TARENTINUM *
 (M in rasura) *N* || 13 Necdum etrusco bello exempto mox se-
 quitur tarentinum *I* | titulo om. *I* | in nomine *I* || 14 set (t in
 d mutavit m. 1) *B* | multiplex in victoriis *I* || 15 adque
 (d in t mutavit m. 1) *N* | id est] idē *L* | pene post totam
 add. *I* || 16 his *B*¹ *I* iis *B* istis *C* | pyrrum *LI* | epyrotarum
 ante greciae add. *I* || 17 ut eorum *L* || 18 consumaret *L* || 19
 auspicatur *L* | tarentos *N* tarentum *N*² Tarentus (r correctā
 ex l m. 1) *B* Tarentus *LI* | calibriae in calabriae mutavit *B*¹

- quondam et Apuliae totiusque Lucaniae caput, cum magnitudine et muris portuque nobilis, tum mirabilis situ.
- 3 quippe in ipsis Hadriani maris faucibus posita in omnis terras, Histriam Illyricum, Epiron Achaïam, Africam-Siciliam vela dimittit. imminet portui ad prospectum maris positum maius theatrum, quod quidem causa miserae civitati
- 4 fuit omnium calamitatum. ludos forte celebrabat, cum adremigantes litori Romanas classes vident atque hostem
- 5 rati emicant, sine discrimine insultant. qui enim aut unde Romani? nec satis. aderat sine mora querellam ferens legatio. hanc quoque foede per obscenam tur-
- 6 pemque dictu contumeliam violant; et hinc bellum. sed apparatus horribilis, cum tot simul populi pro Tarentinis consurgerent omnibusque vehementior Pyrrhus, qui semigraecam ex Lacedaemoniis conditoribus civitatem vindicaturus cum totis viribus Epiri Thessaliae Macedoniae incognitisque in id tempus elephantis mari terra, viris equis armis, addito insuper ferarum terrore veniebat.
- 7 apud Heracleam Campaniae fluviumque Lirim Laevino consule prima pugna, quae tam atrox fuit ut Ferentanae

I 1 apulianę (virgulam infra e add. m. 1) B || 2 nobiles I | mirabili A || 3 hadriatici N adriatici L adriae I | omnis N omnibus B omnes B¹N²LI || 4 hystriam BL | ylliricum L | epirum C epyron I || 5 uel admittit in uela dimittit mutavit B¹ mittit L || 6 maius om. A | theathrum B | ciuitati] cupiditatis I || 7 calamitatum B | celebrabant (n supra versum) L | cum in quum mutavit B¹ || 8 remigantes L | litore A | romanam classem I | ostem I || 9 et ante insultant add. I || 10 quaerellam (posteriorem l erasit m. 1) B querellam L querillam I || 11 foedere B | opsenam (b supra p posuit m. 2) B || 12 Exhinc L || 13 pro tarentinis] portarent. in his N || 14 cum surgerent L | que om. L | ueementior B ueementior B¹ | phyrhus (priorem h inter scribendum lineola transfixam postea erasit m. 1) B pyrrus CI | quis eamigrecam in qui semigraecam mutavit B¹ || 16 totius C | eperi B epyri B¹NI || 17 elephantis LI || 18 ferrarum (primam r erasit m. 1) B || 19 Apud LI | eracleam A | et ante campaniae uid. C | Heracleam et fluvium Sirim Sauppius reliquis omisiss, at v. Orosius IV 1, 8 | que om. C | lirim in lyrim mutavit B¹ lirem I | consulibus L || 20 atrox (a correcte ex u m. 1) B | ferent aneae (partes vocabuli coniunxit m. 1) B

turmae praefectus Obsidius invectus in regem turbaverit
coegeritque proiectis insignibus proelio excedere. actum 8
erat, nisi elephanti converso in spectaculum bello pro-
cucurrissent, quorum cum magnitudine tum deformitate
et novo odore simul ac stridore consternati equi, cum
incognitas sibi beluas amplius quam erant suspicarentur,
fugam stragemque late dederunt. in Apulia deinde apud 9
Asculum melius dimicatum est Curio Fabricioque consu-
libus. iam quippe terror beluarum exoleverat, et Gaius
10 Numicius quartae legionis hastatus unius proboscide ab-
scisa mori posse beluas ostenderat. itaque in ipsas pila 10
congesta sunt et in turres vibratae faces tota hostium
agmina ardentibus ruinis operuerunt. nec alius cladi finis
fuit quam nox dirimeret, postremusque fugientium rex
15 ipse a satellitibus umero saucius in armis suis referretur.
Lucaniae suprema pugna sub Arusinis, quos vocant, cam- 11

I ferrent aneae (partes vocabuli coniunxit m. 2) *N* ferentaneae *L*
forentaneae *I* || 1 ossidius *B* opsidius *N* || 2 coegeritque in
coigeretque mutavit *N*² | projectus *L* | factum *C* || 3 elephanti
LI | conuersi *N* cum uersi *L* | spec. taculum (ante taculum
una vel duae litt. deletae) *N* spectaculo *I* | belli *L* | procurrissent
L || 5 simul hac *B* | consternati. qui *C* : cum in quum mutavit
*B*¹ || 6 belluas (priorem l. erasit m. 1) *B* | erant (n. supra ver-
sum m. 1) *N* || 7 apud *LI* || 9 beluarum terror *L* | belluarum *B*¹
10 hastatus (h. supra versum m. 2) *N* astutus *L* astatus *I* |
unius] primus *Ouwensius* *Noct. Hag. p. 314* | proboscide in
promuscide mutavit *B*¹ promos chide in promvschide mutavit
*N*² promoschide *L* promoscide *I* | abscida in abscisa mutavit
*B*¹ || 11 belluas (priorem l. expunxit et erasit m. 2) *B* | hosten-
derat (h. erasa) *B* ostenderet *I* | et ante in add. *C* | ipsos *I* ||
12 congestata *N* | faces (s. add. m. 1) *B* || 13 hagmina (g. cor-
recta ex c m. 1) *B* | citius *Saupp*ius alias *Salmasius* ante
vg. prius *Momm*senus | gladi in cladi mutavit *N*² || 14 diri-
meret om. *L* || 15 ipserex *C* | a om. *C* | humero *BL* umeros
(id est per supra scripsit m. 2) *N* | saucibus (b. inter scribendum
linea transversa transfixum postea erasit m. 1) *B* augius *N* |
sine (e. supra versum m. 2) armis *N* || 16 sybarus (a. correcta ex
o) inis *B* sybarusinis *B*¹ subarusinis *L* sybaros (vel subaros)
in his *I* fuit *Arusinis* *Momm*senus [sub] *Arusinis* *Bach*rensius,
at v. *I* 40, 27; *Ovid. trist. I* 3, 19

- pis ducibus isdem quibus superius; set tum tota victoria.
 12 exitum, quem datura virtus fuit, casus dedit. nam pro-
 vectis in primam aciem rursus elephantis unum ex his
 pullum adacti in caput teli gravis ictus avertit; qui cum
 per stragem suorum recurrens stridore quereretur, mater
 agnovit et quasi vindicaret exiluit, tum omnia circa quasi
 13 hostilia gravi mole permiscuit. ac sic eadem ferae, quae
 primam victoriam abstulerunt, secundam parem fecerunt,
 14 tertiam sine controversia tradiderunt. nec vero tantum
 armis et in campo, set consiliis quoque et domi cum
 rege Pyrrho dimicatum est. quippe post primam victoriam
 intellecta vir callidus virtute Romana statim desperavit
 15 armis seque ad dolos contulit. nam interemptos cremavit
 captivosque indulgenter habuit et sine pretio restituit
 missisque legatis in urbem omni modo adnissus est ut
 16 facto foedere in amicitiam reciperetur. sed bello et pace,
 foris et domi omnem in partem Romana virtus tum se
 adprobavit nec alias magis quam Tarentina victoria ostendit
 populi Romani fortitudinem, senatus sapientiam, ducum
 17 magnanimitatem. quinam illi fuerunt viri quos ab ele-
 phantis primo proelio obtritos accepimus? omnium vulnera

I 1 hisdem *B*²*I* | qui *C* | sed *BN*²*L* | tunc *C* | totius
 uictorie *L* || 2 pro ductis *C* || 3 lusus in rursus *mutavit B*¹ |
 elephantis *LI* | eis *B* || 5 percurrrens *C* || 6 uindicare *I* | exiliit *I* |
 circum *N*² || 7 graui mole] circa more *N* | ac si *B* | caedem
B eadem (a in e *mutavit m. 2*) *N* aedem *codd. Heid. Pal.*
Iordanis || 8 abstulerant *C* | fecerant *L* || 9 tantis *B* || 10 nec
 in *B* | campis *C* campos *I* | sed *I* | sedet inconsiliis *L* | et domi
 coque *I* | intra urbem ante cum *add. AC deleuit Iahnus* ||
 11 pyrrho *NI* pirro *L* | post primam] postrema *B* | uictoriam
 rex callidus intellecta *C* || 12 uir callidus *om. I* | romana
 uirtute *I* || 14 habuit *B* || 15 missisque *B* | dein ante legatis
add. C | annisus *LI* || 16 facto foedere *om. L* | phoedere *B* |
 amicitia *B* | et ante bello *add. A* || 17 et ante foris *add.*
A, at cf. p. 41, 6 | tunc *L* || 18 approbauit *BL* | alicus
 (litteris *evanidis, sed certis*) *N* alia *A* alias *L* | hostendit (a
 expunxit *m. 1*) *B* || 19 romani *om. L* || 20 quinam — non caperet
 (p. 36, 11) *om. I* | abelefantis *L* || 21 obriuos *L*

in pectore, quidam hostibus suis morte sua conmortui, omnium in manibus ensis, et relictæ in voltibus minae, et in ipsa morte ira vivebat. quod adeo Pyrrhus miratus 18 est ut diceret 'o quam facile erat orbis imperium occurrere, aut mihi Romanis militibus, aut me rege Romanis!' quæ autem eorum qui superfuerunt in reparando exercitu festinatio? cum Pyrrhus 'video me' inquit 'plane procreatum Herculis semine, cui quasi ab angue Lernæo tot caesa hostium capita quasi de sanguine suo renascuntur.' qui autem ille senatus fuit? cum perorante Appio 20 Cæco pulsi cum muneribus suis ab urbe legati interroganti regi suo, quid de hostium sede sentirent, urbem templum sibi visam, senatum regum esse concessum confiterentur. quid porro ipsi duces? vel in castris, cum 21 medicum venale regis caput offerentem Curius remisit, Fabricius oblatam sibi a rege imperii partem repudiavit; vel in pace, cum Curius sicilia sua Samnitico praeferret 22 auro, Fabricius decem pondo argenti circa Rufinum consularem virum quasi luxuriam censoria gravitate damnaret. quis ergo miretur is moribus, ea virtute militum victorem 23 p. R. fuisse, unoque bello Tarentino intra quadriennium

1 impectore *L* | morte sua conmortui] inmortui *N* inmortui *L* || 2 enses *C* | vultibus *BL* || 3 pyrrus *L* || 5 datis *ante* aut *add.* *B* || 6 qui superfuerunt *om.* *B*, at *v. p.* 34, 20 | exercitu in exercitu *mutavit* *B* || 7 pyrrus *L* | uideo me *L* *Voss. Rehd. Palat.* idem omne *BN* idem o me *Cracov.* | planeherculis sidere procreatum *N* plane herculis sidere pro creatum *L* || 8 aban guelerno (r m. 1 in rasura) *B* | el ernæo in lernæo *mutavit* *N* || 9 quasi *om.* *C* fortasse recte | suo *om.* *L* || 10 perortante *L* || 11 muneribus (u m. 1 in rasura) *B* || 13 regnum *C* | deum *ante* esse *add.* *N* | concessum *add.* *vg. v. Plutarchus Pyrrh.* 19 *Livius IX* 17, 14 | cum fiterentur *L* || 14 qui *C* | cum *B* quod *C*, an quom legendum? || 15 medicum (di supra tersum m. 1) *L* | pyrrhi post regis *add.* *N* pirri *L* | ad ferentem *N* afferentem *L* || 16 oblata *B* | parte *B* || 17 cum in quum *mutavit* *B* || 18 aargenti *B* | consularem *B* cum sularem *L* || 19 dampnaret *L* || 20 his: *correx*i | ea *om.* *C* | uirtutem illi tum *N* uirtutem illitum *N* || 21 militia *L* | uictorem *C* exercitum *B* || 21 p. r. *Voss. B. P. Palat.* populi romani (*ultima i correctæ ex o*) *B* populum romanum *C* | quadriennium (*prius um expunxit m. ead.*) *L*

- maximam partem Italiae, fortissimas gentes, opulentissimas
 24 urbes uberrimasque regiones subegisse? aut quid adeo
 fidem superet, quam si principia belli cum exitu con-
 ferantur? victor primo proelio Pyrrhus tota tremante
 Campania Lirim Fregellasque populatus prope captam
 urbem a Praenestina arce prospexit et a vicensimo lapide
 25 oculos trepidae civitatis fumo ac pulvere implevit. eodem
 postea bis exuto castris, bis saucio et in Graeciam suam
 trans mare ac terras fugato, pax et quies et tanta de
 opulentissimis tot gentibus spolia ut victoriam suam Roma¹⁰
 26 non caperet. nec enim temere ullus pulchrior in urbem
 27 aut speciosior triumphus intravit. ante hunc diem nihil
 praeter pecora Vulscorum, greges Sabinorum, carpenta
 Gallorum, fracta Samnitium arma vidisses; tum si captivos
 aspiceres, Molossi Thessali Macedones, Bruttii Apulus
 atque Lucanus; si pompam, aurum purpura signa tabulae
 28 Tarentinaeque deliciae. sed nihil libentius populus Ro-
 manus aspexit quam illas, quas timuerat, cum turribus
 suis beluas, quae non sine sensu captivitatis summissis
 cervicibus victores equos sequebantur.

I 1 gentes opulentissimas *om.* *B* || 2 subegisse] in dicionem
 redegissee *N* inditionem redegissee *L* || 3 exitur (*r expunxit*
m. 1) *L* || 4 pyrrus *L* | totam trementem campaniam *L* || 5 cam-
 paniam (*m expunxit m. 1*) *N* | lirim *L* | fregeylasque in
 fregellasque *mut. L* || 6 XX (*o vel mo sup. numerum*) *C* || 7 tre-
 pidae (*ante t erasa s*) *B* | ac *om. L* || 9 eterris *L* | fugato *o* cor-
 recta *m. 1 ex is*) *B* | set (*d supra t posuit m. 2*) tanta *N* | de
 opulentissimis (*post priorem e erasa est o*) *N* || 10 ut] aut in ad
 mutavit *N*² || 11 nec alius pulchrior (*ceteris omissis*) *I* | tenere (*n*
in m mutavit m. 1) *B* | pulchrior (*h supra versum*) *B* pulchrior
 (*r supra versum m. 1*) *N* || 12 nihil nisi quasi pecora *N* nichil
 nisi pecora *L* || 13 uulscorum *B* | sabinorum *I* || 14 samnitum
N samnita (*a in um mutavit m. ead.*) *L* | uidisset *I* || 15 aspi-
 ceres (*posteriorem s add. m. 1*) *B* | aspicerem olossi in aspi-
 ceres molossi *corr. N*¹ | thessali (*prior s supra versum*) *B* tes-
 sali in thessali *mut. N*¹ thessales *I* | bruttius *AC* brittius *B*¹ ||
 16 adque *B* | pompas *C* || 17 et arentinaeque (*primam e expunxit*
m. 2) *N* tarentinaeque (*secunda e supra versum*) *B* | deliciae
I | nihil *om. B* | labentius *L* || 18 ita (*i supra versum m. 1*) pos-
 quas *add. N* || 19 belluas (*posteriorem l erasit m. 1*) *B*

XIII. BELLVM PICENS.

Omnis mox Italia pacem habuit — quid enim post 19
Tarenton auderent? — nisi quod ultro persequi socios
hostium placuit. domiti ergo Picentes et caput gentis 2
5 Asculum Sempronio duce, qui tremante inter proelium
campo Tellurem deam promissa aede placavit.

XV. BELLVM SALLENTINVM.

Sallentini Picentibus additi caputque regionis Brun- 20
disium inclito portu M. Atilio duce. et in hoc certamine
10 victoriae pretium templum sibi pastoria Pales ultro poposcit.

XVI. BELLVM VOLSINIENSE.

Postremi Italicorum in fidem venere Volsini, opulen- 21
tissimi Etruscorum, inplorantes opem adversus servos
quondam suos, qui libertatem a dominis datam in ipsos

I 1 PYCENSE *B* PICENS (i inter *N* et *s* supra versum inseruit
m. 1) *N* || 2 Omnis — placuit *om. I* | Omnis (i correctæ ex *e*)
B | mox (*x* in rasura trium litterarum) *B* | habuit (*spiritum*
add. m. 1) *B* | quit (*d* supra *t m. 1*) *N* || 3 tarenton in tarentvm
mutavit *B*¹ tarentum *O* | moliri ante auderent *add. B*¹ | persequi
(litterae ex perierunt in foramine) *B* || 4 Post tarentinam cladem
domiti picentes *I* | picentes (*c* correctæ ex *t m. 1*) *B* | gentis
(i correctæ ex *e*) *B* || 5 asculum (*s* supra versum *m. 2*) *N* | a
ante sempronio *add. I* | Quit remente *L* || 6 placavit (auit cor-
rexit *m. 1* ex et, ut videtur) *B* || 7 SALLENTINVM *L* || 8 Sallentini
(posterior *l* supra versum *m. 1*) salentini *IL* | uero ante picen-
tibus *add. I* | pincentibus (prior *n* supra versum addita, sed
postea erasa est) *N* | regionibus *C* his regionibus *I*, at *v.*
p. 29, 2; 31, 15; 32, 1; 37, 4; 45, 16; alios locos || 9 inclito
NI | portu. atilio (io correxit *m. 1* ex ius, ut videtur) *B* portu
matilio *C* post uatilio *I* | et *om. B* || 10 pastor apales (vel ap-
pales) *I* || 11 VOLSINIENSE *B* || 12 Postremi (i correctæ ex *o m. 1*)
B | in fide mansere *N* infidi mansere *L* | uolsinii *B* uolsini *I* || 14
ab hominis in a dominis *mut. B*¹ | in ipsos (*o* correctæ ex *i*) *L*

erexerant translataque in se re p. dominabantur. sed
hi quoque duce Fabio Gurgite poenas dederunt.

XVII. DE SEDITIONIBVS.

- 22 Haec est secunda aetas populi Romani et quasi adu-
lescentia, qua maxime viruit et quodam flore virtutis
exarsit ac ferbuit. itaque inerat quaedam adhuc ex
pastoribus feritas, quiddam adhuc spirabat indomitum.
2 inde est quod exercitus Postumium imperatorem infi-
tiantem quas promiserat praedas facta in castris seditione
lapidavit, quod sub Appio Claudio noluit vincere hostem,
cum posset, quod duce Volerone detractantibus plerisque
3 militiam, fracti consulis fasces. inde clarissimos principes,
quod adversarentur voluntati suae, exultatione multavit, ut
Coriolanum colere iubentem — nec minus ille fero-
citer iniuriam armis vindicasset, nisi quod iam inferentem
4 signa filium mater Veturia lacrimis suis exarmavit; ut
ipsum Camillum, quod inique inter plebem et exercitum
divisisset Veientem praedam videretur — sed hic melior in
capta urbe consenuit et mox supplices de hoste Gallo
5 vindicavit. cum senatu quoque vehementius aequo bono-

I 1 erexerant (prior r correcta ex v) L | se re re . p̄ . B ||
2 sabio B || 4 Haec est — dimicaretur (p. 42, 17) om. I | ado-
lescentia (o correcta ex u m. 1) B adulescentia N || 6 et post
ex arsit add. N | hac ferbuit B acferuuit (d supra c pos. m. 1
et priorem u in b mut.) N ac feruit L | ita quae eg. atquin
Baehrensus || 7 quiddam (prior d supra verum m. 1) B |
adhuc om. C seclusit Halmius, sed ipse comparat p. 35, 8 sq. |
8 posthumium (h supra verum m. 1) B || 11 cō posset L |
uelerone B ualerio nero ne C: corr. Cuspinianus | detracti-
bus B || 12 quod ante clarissimos add. G | princeps in prin-
cipes mutavit B¹ || 13 uoluntati B | exultatione in exultatione
mutavit B¹ exultatione (s expunxit m. 1) N exultatione L |
14 coleros in colere mutavit B¹ | iubentem (b correcta m. 1 ex
l) B || 16 signa (a correcta m. 1 ex o) B || 18 ueentem L | haec
B | uis ante in add. B, quod ex Veis ortum esse putabat
Seebodius sed hic humilior Veis Mommsenus sed hic melior
civis Baehrensus || 20 ueementius (spiritum add. m. 1) B

que certatum est, adeo ut relictis sedibus solitudinem et interitum patriae suae minaretur.

Prima discordia ob inpotentiam feneratorum. quibus²³ in terga quoque serviliter saevientibus, in sacrum montem⁵ plebs armata secessit aegreque, nec nisi tribunos impe-¹⁵trasset, Meneni Agrippae, facundi et sapientis viri, auctori-²tate revocata est. extat orationis antiquae satis efficax² ad concordiam fabula, qua dissedis-²se quondam humanos dixit artus, quod omnibus opere fungentibus solus venter¹⁰ immunis ageret; deinde moribundos ea seiunctione redisse in gratiam, quando sensissent quod eius opera redactis in sanguinem cibus inrigarentur.

Secundam in urbe media decemviratus libido con-²⁴flavit. allatas a Graecia leges decem principes lecti iubente¹² populo conscripserant, ordinataque erat in duodecim ta-¹²bulis tota iustitia, cum tamen traditos fasses regio quodam² furore retinebant. ante ceteros Appius eo insolentiae elatus² est ut ingenuam virginem stupro destinaret, oblitus et³ Lucretiae et regum et iuris quod ipse composuerat. itaque³ cum oppressam iudicio filiam trahi in servitutem videret¹⁰ Virginius pater, nihil cunctatus in medio foro manu sua interfecit, admotisque signis commilitonum totam eam do-¹⁰minationem obsessam armis in carcerem et catenas ab¹⁰ Aventino monte detraxit.

3 inpotentia *B* ab inpotentia *Halmsius* || 5 plebs *N* | im-
petrasset (*prius et supra versum m. 1*) *N* || 6 menegni *L* | fa-
cunda *B* || 7 extat|to rationis (*tertiam t expunxit et o cum r*
coniunxit m. 2, ut videtur) *N* || 8 adcon concordiam *N* | hu-
mano (*s add. m. 1*) *B* | interse ante quondam *add. C* || 9 fun-
gentibus (*prior n correcta ex r*) *B* || 10 immunis *C* | moribundos
(*posterior o correcta ex u*) *B* | ea seiunctione] aseiunctione *C* ||
13 decemviratus *L* || 14 allatas (*prior l supra versum m. 1*) *B*
allata *L* || 15 conscripserant (*posteriorem s delevit m. 1*) *B* || 16
cum in quum mutavit *B*¹ | traditor. *L* || 17 appios in appius
correxat *B* | insolentiae (*posteriorem e erasit m. 1*) *B* || 18 olitus
(*s supra versum*) *B* | regum (*r in l mutavit m. 1*) *B* || 19 com-
posuerat *L* || 20 cum in quum mutavit *B*¹ | mirahi in trahi
correxat *N*² || 21 uirginis *L* | manu (*post u erasa est s*) *B* || 23
catenas (*posterior a correcta ex i*) *L*

- 25 Tertiam seditionem excitavit matrimoniorum dignitas,
 ut plebei cum patriciis iungerentur; qui tumultus in monte
 26 Ianiculo duce Canuleio tribuno plebis exarsit. quartam
 honorum cupido, ut plebei quoque magistratus crearentur.
 2 Fabius Ambustus duarum pater alteram Sulpicio patricii
 3 sanguinis dederat, alteram plebeius Stolo sibi iunxit. qua
 quodam tempore, quod lictoriae virgae sonum ignotum
 penatibus suis expaverat, a sorore satis insolenter inrisa,
 4 iniuriam non tulit. itaque nactus tribunatum honorum
 et magistratum consortium quamvis invito senatui extorsit. 10
 5 Verum in his ipsis seditionibus principem populum
 non inmerito suspexeris. si quidem nunc libertatem,
 nunc pudicitiam, tum natalium dignitatem, tum honorum
 6 decora et insignia vindicavit, interque haec omnia nullius
 acrior custos quam libertatis fuit, nullaque in pretium 15
 eius potuit largitione corrumpi cum ut in magno et in
 dies maiore populo interim perniciosi cives existerent.
 7 Spurium largitione, Cassium agraria lege suspectum regiae
 dominationis praesenti morte multavit. ac de Spurio

2 plebes *C* | monte (*n ex r correcta m. 1*) *B* || 3 canuleio
 in canuleio *mutavit B* | tr. pl. *N* tribuno. populi *L* || 4 plebes
C || 5 filiarum *ante duarum add. Freudenbergius, at v. Apulei*
met. V 9 || 6 plebeio. stolo. *N* plebi ostolo *L* | sibi iunxit *om.*
C quo probato plebeio Stolori *Goertzius* | qua *add. Halmsius* quae
Salmasius haec *vg.* qui uxore vel Fabia *H. Muellerus* || 7 uictorie
B | somnum *N* || 9 iniuriam *om. B* | non iniuriam *L* | nactus
 nactus (*posterior del. m. 2*) *N* nactus *BL* || 10 magistratum
B magistratum (*posterior u supra versum m. 2*) *N* magistra-
 tum (*posterior u supra versum*) *L* || 11 his *om. B* | —nibus
 principem — si quidem (*hoc est unum versum*) *om. L* || 12 im-
 merito *N* | libertatem nunc *om. B* || 13 pudicitiam (*secundam i*
infra versum add. m. 1) *N* | tum (*m correcta m. 1 ex nc*) *B* |
 tum *om. C* | bonorum *L* || 14 Inter quae haec *L* | nullus *B* || 15
 custos (*o correcta ex u m. 1*) *B* | cum in quum *mutavit B* ||
 16 cum et *B* || 17 existerent *L* || 18 Spurium *inseruit Salmasius*
 Spurium Cassium agraria lege, Maelium largitione *vg.* Cassium
 agraria lege, Maelium largitione *Halmsius* Spurium Maelium
 frumentaria largitione, Cassium agraria lege *F. E. Koehlerus* |
 regiae (*prior e correcta ex a m. 1*) *B* || 19 praesenti (*a inserta*
inter scribendum) *B*

quidem supplicium pater ipsius sumpsit, hunc Quincti dictatoris imperio in medio foro magister equitum Servilius Ahala confodit. Manlium vero Capitolii vindicem, 8 quia plerosque debitorum liberaverat altius se et incivilius efferentem, ab illa ipsa quam defenderat arce deiecit.

Talis domi ac foris, talis pace belloque populus R. 9 fretum illud adulescentiae, id est secundam imperii aetatem habuit, in qua totam inter Alpes fretumque Italiam armis subegit.

XVIII. BELLVM PVNICVM PRIMVM.

Domita subactaque Italia populus R. prope quingen- II, 1 tensimum annum agens cum bona fide adolevisset, siquod est robur, siqua iuventus, tum ille vere robustus et iuvenis par orbi terrarum esse coepit. ita — mirum 2 et incredibile dictu — qui prope quingentis annis domi luctatus est — adeo difficile fuerat dare Italiae caput — his ducentis annis qui secuntur Africam Europam Asiam, totum denique orbem terrarum bellis victoriisque peragravit.

Igitur victor Italiae populus R. cum ad fretum usque II, 2

1 sumpsit *L* | quintii (ntii in rasura trium vel quattuor litterarum, quarum ultima fuit m) *B* quinti *C* || 2 servilius (posterior s correctata ex m) *B* || 3 ahala in abala mutavit *B*¹ | Malium *L* | capitolium *B* || 4 liberaberat *N* | se post inciuius posuit *B* || 5 ipsa om. *C* | arce (c correctata ex t m. 1) *B* arte *L* || 6 populus r * *N* || 7 adulescentiae *L* || 9 subscriptio: ANEI · FLORI EPITOMA DE TITO LIVIO EXPLICIT · LIBER · I · INCIPIT LIBER · II · FELICITER... *L* *L* (post *L* deletae sunt litterae iBe) AN NEI · FLORI EPITOMA DETITOLI UIO · EXPLIC LIB · I · INCIPIT LIB II · FELICITER... *N* || 11 quingentissimum *N* quingentissimum *L* || 13 quod (d supra versum m. 2) *N* | rubor in robur mutavit *B* | iuventus (a correctata ex u) *L* || 14 et ante iuvenis om. *B* | et par *BC*: corr. *Halmsius* | orbe *BN* || 15 incredibile (virgula supra posteriorem e, quae m significat, erasa) *B* | qui om. *B* | annis — ducentis om. *N* || 17 is ducentis *L* | sequuntur *B* | assiam (prior s deleta inter scribendum) *B* || 19 a terra post cum add. *C* ad terrae fretum usque *Goertzius* | ad om. *C*

- venisset, more ignis, qui obvias populatus incendio silvas interveniente flumine abruptitur, paulisper substitit.
- 2 mox cum videret opulentissimam in proximo praedam quodam modo Italiae suae abscissam et quasi revolsam, adeo cupiditate eius exarsit ut, quatenus nec mole iungi nec pontibus posset, armis belloque iungenda et ad continentem suam revocanda bello videretur. et ecce, ultro
- 3 ipsis viam pendentibus fatis nec occasio defuit, cum de Poenorum inopotentia foederata Siciliae civitas Messana quereretur. adfectabat autem ut Romanus ita Poenus 10 Siciliam et eodem tempore paribus uterque votis ac viribus imperium orbis agitabat. igitur specie quidem socios iuvandi, re autem sollicitante praeda, quamquam territat novitas rei, tamen — tanta in virtute fiducia est — ille rudis, ille pastorius populus vereque terrester ostendit 15 nihil interesse virtutis, equis an navibus, terra an mari dimicaretur.
- 5 Appio Claudio consule primum fretum ingressus est fabulosis infame monstris aestuque violentum, sed adeo non est exterritus, ut illam ipsam ruentis aestus violentiam 20 pro munere amplecteretur statimque ac sine mora Hieronem Syracusanum tanta celeritate devicit, ut ille ipse prius se victum quam hostem videret fateretur.

I 1 obvias *C* cunctas *B* || 3 cum in quum mutavit *B*¹ || 4 quodam (prius quo erasum) *N* | abscissam *L* *Halmius* abscissam *B* *N* | reuulsam *B* *L* || 5 quatenus (prior u supr. vs.) *L* | nec mare et nec mole (quod sup. et m. 2) *N* nec mare *L* || 6 possit *N* | iungendam (v supra a posuit m. 2) *N* iungendam *L* || 7 suum *C* | reuocanda (v supra posteriorem a posuit m. 2) *N* | sed *B* *L* | eccese ultro *N* || 8 fatis s. nec *L* | cum in quum mutavit *B*¹ || 10 Affectabat *L* || 11 sicilia in siciliam mutavit *N*² || 13 sollicitante praedam in sollicitandi praeda mutavit *B*¹ || 14 novitas — uirtute bis scripsit *B*, sed posteriora erasa sunt | tamen tanta *Voss.* tanta tamen *BC Monac. Palat.* | fiducia *B* || 17 dimicaret *Iahnus* || 18 cos. s. (virgula erasa) *N* consulibus *L* | tum post fretum add. *C* || 19 infamem *N* fame *I* | violentem (posteriorem e expunxit et v supra posuit m. 2) *N* || 20 ipsam illam *C* || 21 quod velocitas nauium mari iuuaretur ante statimque add. *A* || 22 ineronem *L* hyeronem *I* | siracusanum *L* | regem ante tanta add. *C* | uicit *C* || 23 sepius *N* se prius *L*

Duillio Cornelioque consulibus etiam mari congredi 7
 ausus est. tum quidem ipsa velocitas classis comparatae
 victoriae auspiciū fuit. intra enim sexagensimum diem
 quam caesa silva fuerat centum sexaginta navium classis
 in anchoris stetit, ut non arte factae, sed quodam munere
 deorum conversae in naves atque mutatae arbores vide-
 rentur. proelii vero forma mirabilis, cum illas celeris 8
 volucresque hostium naves hae graves tardaeque compre-
 henderent. longe illis nauticae artes: detorquere remos
 et ludificari fuga rostra. iniectae enim ferreae manus 9
 machinaeque validae, ante certamen multum ab hoste
 derisae, coactique hostes quasi in solido decernere. victor
 ergo apud Liparas mersa aut fugata hostium classe pri-
 mum illum maritimum egit triumphum. cuius quod gau- 10
 dium fuit, cum Duillius imperator non contentus unius
 diei triumpho per vitam omnem, ubi a cena rediret prae-
 lucere funalia et praecinere sibi tibias iussit, quasi cotidie
 triumpharet. prae tanta huius victoria leve damnum fuit 11
 alter consulum interceptus Asina Cornelius, qui simulato
 colloquio evocatus atque ita oppressus, fuit perfidiae Pu-
 nicae documentum.

Calatino dictatore fere omnia praesidia Poenorum 12

I 1 Ad uilio (*supra priorem i erasa est* l) B diullio L
 duellio I || 2 cum C | comparatae AL || 3 uictoriae om. C |
 auspiciū (*posterior i supra versum m. 1*) B | sexagensimum
 (n *expunxit m. 1*) N sexagesimum L sexagesimum A || 4 quam
 (u *supr. vs.*) L || 6 adque B | mutata (*post e deleta s*) L || 7 fama
 C proelium vero fama mirabilis Beckius | mirauis I | cum in
 quum mutavit B² | illas (s *add. m. 1*) B | sceleris (*priorem s eras.*
m. 1) B celeres C caeleres I || 8 ostium L || 9 artis in artes
 mut. B | detorqueri I || 10 feræ B fereæ L || 11 ualide B ualidae I
 aliae C | oste I || 13 ergo (r *correcta ex x*) B | apud L | et
 fugata C || 14 quot B || 15 cum dum illius L | duellius I |
 contentus (*posterior n in rasura m. 1*) N || 16 diei (*posterior i*
supra versum m. 1) N || 17 quottidie B || 18 pre (e *correcta ex*
a m. 1) B | huius post tanta om. A | leue huius proelii dam-
 num (o *inter scribendum addita et ii da m. 1 in rasura*) B
 leue huius proelii damnum CI prae tanta huius proelii
 victoria Baehrensii || 22 praesidia (a *correcta ex e*) L

- Agrigento Drepanis Panhormo Eryce Lilybaeoque detraxit.
 13 trepidatum est semel circa Camerinensium saltum, sed
 eximia virtute Calpurni Flammae tribuni militum evasi-
 mus. qui lecta trecentorum manu inessum ab hostibus
 tumultum occupavit adeoque moratus est hostes, dum 5
 14 exercitus omnis evaderet. ac sic pulcherrimo exitu Ther-
 mopylarum et Leonidae famam adaequavit, hoc inlustrior
 noster, quod expeditioni tantae superfuit, licet nihil
 scripserit sanguine.
 15 Lucio Cornelio Scipione consule, cum iam Sicilia 10
 suburbana esset populi Romani provincia, serpente latius
 16 bello Sardiniam adnexamque Corsicam transit. Olbiae hic,
 ibi Aleriae urbis excidio incolas terruit, adeoque omni
 terra et mari Poenos purgavit ut iam victoriae nihil nisi
 Africa ipsa restaret. 15
 17 Marco Atilio Regulo duce iam in Africam navigabat
 bellum. nec defuerant qui ipso Punici maris nomine ac

I 1 dripanis *I* | panhormo (correctum ex penormo) eryce
 lylibeoque (li inseruit m. 1) *B* panhormo eryco lilybaeo *N*
 panhorm. moericoli. lybaeo *L* panormo eryce lilybeoque *I* ||
 2 trepidatus *B* | circa merinensium *C* || 3 eximia (im m. 1 in
 rasura, posterior i supra verum m. 1) *N* || 4 trecentorum manu
 atru. manu *N* aratrummanu *N*² | infestum et post manu
 add. *N* (tum in rasura m. 1) *L* | inessum *N* infessum *L* ||
 5 atque *B* | est ex usu *Flori* addidi ante hostes (ostes *I*), ante
 dum *Iahnus* || 6 euaderet (prima e supra verum m. 1) *B* |
 hac sic *B* acsic (si correcte m. 1 ex c, ut videtur) *N* | ther-
 mopylarum (ther in marg. add. m. 1) *N* thermo pilarum *L* ||
 7 laedonidae *B* | illustrior *L* || 8 expeditione *N* expeditioni
A *N*² *L* | tantae superfuit. (super supra verum et punctum add.
 m. 1) ut superuixit *B* tantae superfuit. et superuixit. *C* | licet
C et *A* || 9 inscripserit *A* suo parserit sanguini *Sauppius* || 10
 sapione *L* | consule add. *Iahnus* | cum in quum mutavit *B*¹ ||
 11 romana (i supra posteriorem a posuit m. 2) *N* || 12 annexam-
 que *L* | corsicam *A* ei cossuram *N* ei cossuramque *L* | transit
A | olbiae hic ibi alte (alter m. 1) *B* olbiae hic baleriae *C*
 olbiam ibi ateriae *I*: corr. *Salmasius* || 13 omnis *N* omnes *L* ||
 14 et om. *C* | repugnauit *N* expugnauit *L* | ut post nisi add. *N*,
 expunxit *N*¹ || 15 africam (m linea transfixa et erasa) *B* || 16
M. atilio *N* Matilio *L* || 17 defuerant (nt m. 1 correcte ex t)
B de erant *L* | in ante ipso add. *LI* | punicis *B* punico *I*

terrore deficerent, insuper augente Nautio tribuno metum,
 in quem, nisi paruisset, securi destrecta imperator metu
 mortis navigandi fecit audaciam. mox deinde ventis re- 18
 misque properatum est, tantusque terror hostici adventus
 5 Poenis fuit ut apertis paene portis Carthago caperetur.
 prooemium belli fuit civitas Clipea; prima enim a Punico 19
 litore quasi arx et specula procurrit. et haec et trecenta
 amplius castella vastata sunt. nec cum hominibus, sed 20
 cum monstris quoque dimicatum est, cum quasi in vin-
 10 dictam Africae nata mirae magnitudinis serpens posita
 apud Bagradam castra vexaverit. set omnium victor Re- 21
 gulus cum terrorem nominis sui late circumtulisset cum-
 que magnam vim iuventutis ducesque ipsos aut cecidisset
 aut haberet in vinculis classemque ingenti praeda onustam
 15 et triumpho gravem in urbem praemisisset, iam ipsam,
 caput belli, Carthaginem urgebat obsidio ipsisque portis
 inhaerebat. hic paululum circumacta fortuna est, tantum 22
 ut plura essent Romanae virtutis insignia, cuius fere

I 1 augente insuper *C* | tribuno nautio *N* tribuno naurio
L natio tribuno *I* || 2 paruissent *B* | destrecta (*i inseruit m. 1*)
B destrecta (*i supra e posuit m. 2*) *N* | quo ante metu *add.*
B || 3 * mox *N* | denique de ventis (que *supra versum et posterius*
de expunctum m. 2) *N* deventis *L* || 4 prosperatum *LI* ||
 5 poenis (*o supra versum m. 1*) *N* | chartago *I* || 6 Prima pre-
 mium (proemium *I*) belli *A* prima belli praemium *C*: *corr.*
Iahnus | clipeam *B* clypea *I* | enim prima (*transposuit m. 2*)
N || 7 arces et *B* arasset (*corr. m. 1*) *N* ars et *L* | spectacula
I | CCC (*ta supra versum add. m. 1*) *N* || 8 vastata (*posterius*
ta supra versum) *B* | Nectum *L* | modo ante sed *add. Mom-*
senus || 9 cum in quum mutavit *B* | in (*i supra versum m. 1*)
N || 11 apud *N* | bragadam *B* bracadam *I* | castra (*virgula*
supra posteriorem a, quae m significat, erasa) *B* | uexaret *C*
uixauerit I | sed *CI* || 12 terrorem in omnes sui *N* | late (*post*
e erasa m) *B* || 13 coepisset *B* cepisset *NI* cepisset *L*: *corr.*
Jordanis cod. Polling. || 14 haberet (*spiritus m. 1*) *B* | onustam
 & rium pho (& *ab r seiunxit et t ante r sup. vs. pos. m. 1*) *N* || 15
 urbe *B* | tam *B* | ipsa *B* || 16 belli caput *I*, at *cf. p. 29, 2* |
 chartaginem *I* | cartaginem *L* | urgebat *BL* | obsidione *I* ||
 17 inerebat (*spiritum add. m. 1*) *B* | paulum *C* || 18 essent (*ss*
correctae ex st) *B* | fero *L*

- 23 magnitudo calamitatibus adprobatur. nam conversis ad
 externa auxilia hostibus, cum Xanthippum illis ducem
 Lacedaemon misisset, a viro militiae peritissimo vincimur
 — foeda clades Romanisque usu incognita — vivus in
 manus hostium venit fortissimus imperator. sed ille
 quidem par tantae calamitati fuit; nam nec Punico car-
 24 cere infractus est nec legatione suscepta. quippe diversa
 quam hostis mandaverat censuit, ne pax fieret, ne com-
 25 mutatio captivorum reciperetur. sed nec illo voluntario
 ad hostis suos reditu nec ultimo sive carceris seu crucis
 supplicio deformata maiestas; immo his omnibus admi-
 rabilius quid aliud quam victor de victoribus atque etiam,
 26 quia Carthago non cesserat, de fortuna triumphavit. po-
 pulus autem R. multo acrior intentiorque pro ultione Reguli
 quam pro victoria fuit.
 27 Metello igitur consule spirantibus altius Poenis et
 reverso in Siciliam bello aput Panhormum sic hostes
 28 cecidit ut nec amplius eam insulam cogitarent. argumen-
 tum ingentis victoriae centum circiter elephantorum capti-
 vitas, sic quoque magna praeda si gregem illum non
 bello, sed venatione cepisset.

I 1 approbatur *L* || 2 santhippum *N* xantypum *I* || 3 pet-
 tissimo in peritissimo mutavit *N*¹ | regulus uictus est foeda-
 que *I* | tum. post vincimur add. *C* || 4 clade Iahnus, verba recte
 distinxit Woelfflinus, v. p. 47, 10 | cognita *B* | nam ante vivus
 add. *I* || 5 ille (e correcte ex i) *L* || 6 calamitatis *CI* || 8 hostes
AC | mandauerant *C* | nec *I* neque Halmius | ne **commutatio
B neccom (prior c supra verum m. 2) mutatione *N* necom-
 mutatione *L* || 9 receperetur *I* | illo (v supra i posuit m. 2) *N* ||
 10 hostes *CI* | redditos (u supra o posita) *B*redito *I* | carcere
N carceres *I* | crucis om. *I* || 11 ammirabilior *I* || 12 uictus *C* || 13
 chartago *I* || 14 infestiorque *C* || 16 c. ante Metello supra verum
 add. *N*² | conspirantibus artius *A* || 17 inseciliam *B* | apud *A*
 (d correxit ex t inter scrib. *B*) *L* | panormum *I* || 18 cecidit *L* |
 romanus exercitus ante ne add. *I* | ut nec amplius *L* (cf. *I*
 5, 2) ut ne amplius *N* ne amplius *A* | aggredi ante cogitarent
 add. *B* adgredi *I*, cf. *I* 45, 16 | concitarent *C* uocitarent *N*² |
 ingens *I* || 19 elefantorum *I* || 20 magnas praedas *A* | si gregem
N ac si gregem *N*² *L* Monac. Palat. egitut gregem *A*

Appio Claudio consule non ab hostibus, sed a diis 29
is superatus est, quorum auspicia contempserat, ibi
tim classe demersa, ubi ille praecipitari pullos iusserat,
ad pugnare ab his vetaretur.

Marco Fabio Buteone consule classem hostium iam in 30
ico mari apud Aegimurum in Italiam ultro navigantem
idit. quantus, o, tum triumphus tempestate intercidit, 31
n opulenta praeda classis adversis acta ventis naufragio
Africam et Syrtis et omnium interiacentium insularum
ra implevit! magna clades, sed non sine aliqua prin- 32
is populi dignitate interceptam tempestate victoriam
triumphum perisse naufragio. et tamen cum Punicae
edae omnibus promunturiis insulisque fluitarent, popu-
R. et sic triumphavit.

Lutatio Catulo consule tandem bello finis inpositus 33
it insulas, quibus nomen Aegatae, nec maior alias in
ri pugna. aderat quippe commeatibus exercitu, pro- 34

I 1 appius claudius consul *I* | addiis (*posterior d incerta*)
adiis *mut.* *B*¹ ab diis *N* || 2 ab his statim *B* || 3 dimersa *I* |
e (ille *supra versum m. 2*) *N* | praecipitari *B* (i *correcta ex*
nier scribendum) *LI* praecipitare *N* | populos (*posterior p*
recta ex b) *supra* pullos *posuit L* || 4 uetaretur (a *correcta*
e m. 1) *N* || 5 Marcus fabius buteo *I* | Marcho. *L* | fabio
m. 1 in rasura) butteonem (*m erasa*) *B* | buteone *N* | con-
om. *A* | hostium *post* egimurum ponit *A* (ostium *Momm-*
us) | iam *ante in A*, *post* aegi murum *C*, *ubi in insulam mut.*
uptius || 6 apud *LI* | uitro *N* || 7 quantus *δ* (*accentus m. 1*) tum
quantus (*n m. 1 corr. ex m*) *δ* tunc *N* quantus otunc *L* quan-
que tum *I* | intercidit *L* || 8 cum *in* quum *mutavit B*¹ | opu-
tia (i *expunctis m. 1*) *N* | praeda (e *in rasura*) *B* | aduersis
correcta ex u m. 1) *B* || 9 syrtis *I* sirtis *B* syrtes *N* sirtes
| et *add. Benileius apud Marklandum in praef. ad Statii*
as p. XII | omnivm (v *correcta ex a m. 1*) *N* | imperiagen-
m: *corr. Benileius* || 10 littora *L* || 11 dignitatem (*m erasa*)
intercepta *N* | uictoria *N* || 12 triumpho (o *correcta ex m*)
| perisse *om. B* | tamen *fortasse delendum est* || 13 pro-
natoriis *N*² promuntoriis *LI* | frustarentur et fluitarent *N*
strarentur *L* || 15 inpositus *B* || 16 apud (d *correcta ex t*)
apud *LI* | acatae *B* egates *C* aecatae *I*, v. *quae exposui in*
semide Deutsche Literaturzeitung 1893 p. 716 || 17 aderat
. *C* | comeantibus *B* | exercito *I*

pugnaculis armis gravis classis et in ea quasi tota Carthago; quod ipsum exitio fuit. Romana classis prompta levis expedita et quodam genere castrensis ad similitudinem pugnae equestris sic remis quasi habenis agebatur et in hos vel in illos ictus mobilia rostra speciem viventium praeferabant. itaque momento temporis laceratae hostium rates totum inter Siciliam Sardiniamque pelagus naufragio suo operuerunt. tanta denique fuit illa victoria, ut de excindendis hostium moenibus non quaereretur. supervacuum visum est in arcem murosque saevire, cum iam in mari esset deleta Carthago.

XVIII. BELLVM LIGURICVM.

II, 3 Peracto Punico bello secuta est brevis sane quasi ad recuperandum spiritum requies, argumentumque pacis et bona fide cessantium armorum tum primum post Numam clausa porta Iani fuit; deinceps statim ac sine mora patuit. quippe iam Ligures, iam Insubres Galli, nec non et Illyrii faucesebant, sitae sub Alpibus id est sub ipsis Italiae faucibus gentes, deo quodam incitante adsidue, ne robiginem ac situm scilicet arma sentirent. denique utri-

I 1 hostium *post* gravis *add.* *C* | carthago (*h supra versum m. 1*) *N* chartago *I* || 2 pronta. *L* || 4 auenis *A* habenis *B* habens *L* || 5 in ante illos *om.* *A*, at *v. p. 9, 4* | ictus *om.* *C* || 7 toto tum (*prius to expunxit m. 2*) *B* || 9 ut de] unde *L* | excidendis: *corr. Halmius* | quererentur *C* || 10 visu *N* || 11 deleta (*posterior e correcte ex a m. 1*) *B* delecta *L* | chartago *I* || 12 LYURICUM *B* LIGURIUM *N* || 13 Peracto si quidem punico et nec dum quantulum respirato sequitur liguricum. nam reliquis verbis omissis usque ad Ligures (*p. 49, 4*) *I* | et ante quasi *add.* *C* || 14 recipiendum *C* || 15 fides *N* | tunc *C* || 16 clausam (*m deleta inter scribendum*) *B* | deinceps] sed *C* || 17 etiam ligures etiam insubres *B* || 18 illirii *BL* | sicesub alpihus *C* | est *L* | desub *C* || 19 adsidue incitante *N* assidue incitante *L* || 20 rubiginem *BL* robiginem (*v supra o posuit m. 1*) *N* | armas (*s expunxit m. 1*) *N* | sentirent (*posterior n supra versum inter scribendum*) *N*

que cotidiani et quasi domestici hostes tirocinia militum inbuebant, nec aliter utraque gente quam quasi cote quadam populus Romanus ferrum suae virtutis acuebat.

Liguras imis Alpium iugis adhaerentis inter Varum 4 et Magram flumen implicitosque dumis silvestribus maior aliquanto labor erat invenire quam vincere. tuti locis et fuga, durum atque velox genus, ex occasione latrocinia magis quam bella faciebant. itaque cum diu multumque 5 eluderent Saluvii Deciates Oxubii Euburitates Ingauni, tandem Fulvius latebras eorum ignibus saepsit, Baebius in plana deduxit, Postumius ita exarmavit ut vix reliquerit ferrum quo terra coleretur.

XX. BELLVM GALLICVM.

Gallis Insubribus et his accolis Alpium animi ferarum, II, 4
corpora plus quam humana erant, sed — experimento

I 1 cotidiani (a *correcta ex ti*) *L* | terocinia (i *supra e*
m. 2) *N* || 2 inbuerant *B* | quam si cote *B* quasi cote (*virgulam*,
quae m. significat, *supra a pos. m. 1*) *N* quam sicote *L*:
corr. *vg.* || 3 quedam (e in a *mutavit m. 1*) *N* || 4 nam ante
ligures *add. I* | Ligura simis (*correxerit m. 1*) *B* Ligures imis
C ligures hi imis *I* | adērentis (*spiritum add. m. 1*) *B* adhe-
rentes *C* adhaerentes *I* | uarum magramque amnem *I* || 5 ma-
chram *L* | implacitosque *L* implicitos *I* | dum his *B* | siluestribus
uictitabant quos pene maius fuit inuenire *I* || 6 qua in quam
*mutavit N*¹ | quam *L* | uinceret uti (*priorem t expunxit m. 1*) *N* |
uti *B* | si quidem ante locis *add. I* | adque *BN* || 8 faciebant (n
supra verum inter scribendum) *B* faciebat *C* || 9 ludere *B* elu-
deret *N* elūderet *L* | salui *B* saltus *C* saltu uiis *I* | decilates
A deciate *L* | exuuii *B* oxubile. *N* soxubile. *L* oxuuii *I* | et
buritates *B* buristas *N* buriantes. *L* buritates *I* | ingauni] incogni-
tam in incognitas *mutavit N* incognitas *L* || 10 post fulvius rasura
quattuor circiter litterarum *N* | igni *A*, at v. *I* 22, 12; *II* 13, 88;
21, 6 | uero post Bebius *add. I* || 11 diduxit *N* | postūmius
(*spiritum add. m. 1*) *B* || 14 Gallis] Post quos mox galli. *I* |
insubribus (bri ante bri *erasum*) *N* | alpium incolis *I* || 15 cor-
pora *supra verum add. B* | sed experimento *his scripsit N*,
sed prius deleuit *N*² | experimento (i *correcta ex e*) *L*

deprehensum est — quippe sicut primus impetus eis maior quam virorum est, ita sequens minor quam feminarum,
 2 Alpina corpora umentis caelo educata habent quiddam simile nivibus suis: †quam mox caluere pugna, statim in
 3 sudorem eunt et levi motu quasi sole laxantur. hi saepe
 et alias et Brittomaro duce non prius posituros se baltea
 quam Capitolium ascendissent iuraverant. factum est;
 4 victos enim Aemilius in Capitolio discinxit. mox Ariovisto duce vovere de nostrorum militum praeda Marti suo torquem. intercepti Iuppiter votum; nam de torquibus
 5 eorum aureum tropaeum Iovi Flaminius erexit. Viridomaro rege Romana arma Volcano promiserant. aliorum vota ceciderunt; occiso enim rege Marcellus tertia post Romulum patrem Feretrio Iovi opima suspendit.

XXI. BELLVM ILLYRICVM.

11,5 Illyrii seu Liburni sub extremis Alpium radicibus agunt inter Arsiam Titiumque flumen longissime per

I 1 quippe uirtus eorum sicut primo impetu maior *I* || 2 quam — minor *omissa add. B¹* | ita (a correctā m. 1 ex e vel o) *N* || 3 humente *A* umentis (ante u deleta est una littera) *N* humenti *L* || 4 quae mox ut (ut supra versum m. 2) *N* quae mox. ut *L* cum mox *I* cum uix *Bezenbergerus*, an quom [mox]? | insudore (virgulam, quae m significat, supra e posuit m. 1) *B* || 5 leui (ui correctā ex cu) *B* leni *Halmius* || 6 aliās *L* | et *I* sed *BC* | britco maro *B* brittomaro *B¹* *I* britto maro *N* britto maro *L* | posituros *A* solituros (v supra i posuit m. 2) *N* soluturos *L* | sé. *L* || 7 factum autem est et uictos eos *I* || 8 *enim e mulius *N* | discinxit et quod dux eorum de romano militi praedam marti suo torquem aureum deuotasset intercepti iuppiter *I* | ario bisto *B* ariovisto *C* || 10 iupiter *N* | uotum (posterior u correctā ex er) *L* | uotum et de eius ipsius ariobistonis relicorumque gallorum torquibus aureum *I* || 11 erexit flamminius *I* | flamminius *B* | rex quoque eorum uiridomarus romana arma vulcano promisserat *I* | Virodōmaro *L* || 12 vulcano *BL* || 13 rege] eo *I* | tertio *I* | postea in tertia post mut. *B* || 14 ioui (o post posteriorem i deleta) arma suspendit *N* || 15 ILLIRICVM *L* || 16 Illyrii *B* illirici *L* illyres autem *I* | seu lybirni *B* id est ueneti seu liburnes *I* || 17 titullum]que *B* titullumque *I* | longissime (e in rasura) flumen *B*

totum Hadriani maris litus effusi. hi regnante Teutana 2
muliere populationibus non contenti licentiae scelus ad-
diderunt. legatos quippe nostros ob ea quae deliquerant 3
ture agentes ne gladio quidem, sed ut victimas securi
percutiunt, praefectos navium igne conburunt; idque quo
indignius foret, mulier imperavit. itaque Gnaeo Fulvio 4
Centimalo duce late domantur. strictae in principum
colla secures legatorum manibus litavere.

XXII. BELLVM PVNICVM SECVNDVM.

Post primum Punicum bellum vix quadrienni requies: II, 6
ecce alterum bellum, minus quidem spatio — nec enim
amplius decem et octo annos habet — sed adeo cladium
atrocitate terribilius ut, siquis conferat damna utriusque
populi, similior victo sit populus ille qui vicit. urebat 2
nobilem populum ablatum mare, raptae insulae, dare
tributa, quae iubere consueverat. hinc ultionem puer
Hannibal ad aram patri iuraverat, nec morabatur. igitur 3
in causam belli Saguntos electa est, vetus Hispaniae civi-
tas et opulenta fideique erga Romanos magnum quidem
set triste monumentum, quam in libertatem communi 4

I 1 adriani A | effusit (t erasit m. 1) B | Hy L teutana
(posterior a corr. ex e) L || 2 contempti L | content. illi centiae
in contenti licentiae mut. N² || 3 nostros] romanos I | deliquerant
(a sup. vers.) L || 5 comburunt B cōburunt N | quod L || 6 forent
(a deleta) B | imperabat C | . C. N. fulvio L || 7 gentimalo A Cen-
timalum appellant fast. Capit. CIL¹ p. 456 | secures post strictae
A | principum (um correc. ex ic) B principium I || 8 levitare L ||
10 autem ante punicum add. I | quadrienni L quadriennii N quam
triennii B quadriennium I || 11 exim (a correcte m. 1 ex ii) B || 12
amplius quam XVIII. N amplius XVIII L | habet] tenens I |
at N | gladii L gladium I || 13 terribilis I | dampnac L || 14
victo (c sup. vers. m. 2) N | populi L | ille om. C | uberat in
urebat mut. N² Pudebat L || 15 mare ablatum A || 16 in. post
hinc add. N || 17 annibal A | patris A | merabatur L || 18 in
causa CI causa? | bellis N | saguntus LI cf. Silius I 502,
alibi | delecta C | est vetus] estus (us del. m. 2) N est velut I |
paniae I || 20 sed LI | monumentum B | libertatem (tat perit
in foramine) B libertate C

- foedere exceptam Hannibal causas novorum motuum quaerens et suis et ipsorum manibus evertit ut Italiam sibi rupto foedere aperiret. summa foederum Romanis religio est; itaque ad auditum sociae civitatis obsidium memores icti cum Poenis quoque foederis non statim ad arma procurrant, dum prius more legitimo queri malunt. Saguntini interim iam novem mensibus fessi fame machinis ferro, versa denique in rabiem fide inmanem in foro excitant rogum, tum desuper se suosque cum omnibus opibus suis ferro et igne corrumpunt. huius tantae cladis auctor Hannibal poscitur. tergiversantibus Poenis dux legationis 'quae' inquit 'mora est?' [Fabius] 'in hoc ego sinu bellum pacemque porto; utrum eligitis?' succlamantibus 'bellum!' 'bellum igitur' inquit 'accipite.' et excusso in media curia togae gremio non sine horrore, quasi plane sinu bellum ferret, effudit.
- 8 Similis exitus belli initiis fuit. nam quasi has inferias sibi Saguntinorum ultimae dirae in illo publico parricidio incendioque mandassent, ita manibus eorum vastatione Italiae, captivitate Africae, ducum et regum qui id gessere bellum exitio parentatum est. igitur ubi semel se in Hispania movit illa gravis et luctuosa Punici belli

I 1 excepta annibal (annib periit in foramine) B | annibal I | mutuuum L || 2 et suorum A | uertit B || 3 phoedere et phoederum B || 5 phoederis B || 6 morelegit immo in more legitimo mutavit N² | Saguntini add. N. Heinsius || 8 immanem in N immanem in L immanem cod. Heid. Pal. Iordanis immanem cod. Val. Iordanis || 9 omnibus (mn expunctae) L || 10 igni CI | conrumpunt I | huius tantae bis prioribus erasis B || 11 autor annibal cod. Heid. Pal. Iordanis annibal auctor Val. Iordanis | dux legationis del. Iahnus || 12 inquit (d in t mut. m. 1) B inquit I | Fabius del. Graevius, post legationis ponit Paris. 7701 || 13 bello I | subclamantibus I || 14 inquit A || 15 mediam curiam L Monac. Palat. | horrore (spiritus m. 1) B || 17 initio C || 19 manibus (a ex o correctae m. 1) B || 20 africae in rasura septem litterarum, quarum tertia et quarta fuerunt pt, sexta et septima ae B | qui id] quid N quid id I || 22 hispaniam (hi periit in foramine) B spaniam I | punici (unici periit in foramine) B

vis atque tempestas destinatumque Romanis iam diu fulmen Saguntino igne conflavit, statim quodam impetu rapta medias perfregit Alpes et in Italiam ab illis fabulosae altitudinis nivibus velut caelo missa descendit.

Ac primi quidem impetus turbo inter Padum atque 10 Ticinum valido statim fragore detonuit. tum Scipione duce fusus exercitus; saucius etiam ipse venisset in hostium manus imperator, nisi protectum patrem praetextatus admodum filius ab ipsa morte rapuisset. hic erit Scipio, 11 qui in exitium Africae crescit, nomen ex malis eius habiturus.

Ticino Trebia succedit. hic secunda Punici belli pro- 12 cella desaevit Sempronio consule. tum callidissimi hostes frigidum et nivalem nanti diem, cum se ignibus prius oleoque fovissent, — horribile dictu — homines a meri- die et sole venientes nostra nos hieme vicerunt.

Thrasymennus lacus tertium fulmen Hannibalis impe- 13 ratore Flaminio. ars nova Punicae fraudis: quippe nebula lacus palustribusque virgultis tectus eques terga subito pugnantium invasit. nec de dis possumus queri. 14 imminentem temerario duci cladem praedixerant insidentia signis examina et aquillae prodire nolentes et commissam

I 1 fus. *L* | adque *B* | destinatumque *I* | flumen *L* |
 2 Saguntino] sagu *N* saguntinum *N*² | in ante igne add. *N* ||
 3 fabulosae *I* || 4 altitudinis *B* | velut *I* | missa (a correctae ex it) *L* | descendit *I* || 6 tunc *C* | spicione *B* || 7 inostium *B* ||
 8 ammodum *I* | filios (u supra o) *B* || 10 exitium (posterior i supra versum m. 1) *B* exitum *LI* || 12 trebia *N* treuia *I* || 13 tunc *C* || 14 cur in quum mutavit *B*¹ || 15 oleo quoque *I* | horribile (spiritus m. 1) *B* | homines (e m. 1 correctae ex i) *B* || 17 Thrasymenus *B* thrasimennus (h supra versum) *L* tharsymenus *I* | fulmen han (han erasum) | hannibalis *N* | annibalis *I* | imperatore (posterior e m. 2 correctae ex i) *N* || 18 flaminio *BL* flaminion (posteriorem n exp. m. 1) *N* flaminio *I* | ibi quoque ante ars add. *C* | pars Iahnus || 19 eques - *L* equitatus (us in tus mut. m. 1) *B* equitatus *I* equitum *N* || 20 nec dedis *B* nec dedis *N* necidiis *L* nec de diis *I* || 21 cladem (e correctae ex i m. 1) *B* | praedixerant (n supra versum) *B* || 22 commissamque *I*

aciem secutus ingens terrae tremor; nisi illum horrorem soli equitum virorumque discursus et mota vehementius arma fecerunt.

- 15 Quartum id est paene ultimum vulnus imperii Cannae, ignobilis Apuliae vicus; sed magnitudine cladis emersit et sexaginta milium caede parta nobilitas. ibi in excidium infelicis exercitus dux terra, caelum dies, tota rerum natura
16 tura consensit. si quidem non contentus simulatis transfugis Hannibal, qui mox terga pugnantium ceciderunt, insuper callidus imperator in patentibus campis observato loci ingenio, quod et sol ibi acerrimus et plurimus pulvis et eurus ab oriente semper quasi ad constitutum ita instruxit aciem, ut Romanis adversus haec omnia obversis secundum caelum tenens vento pulvere sole pugnaret.
17 itaque duo maximi exercitus caesi ad hostium satietatem, donec Hannibal diceret militi suo 'parce ferro'. ducum fugit alter, alter occisus est; dubium uter maiore animo:
18 Paulum puduit, Varro non desperavit. documenta cladis cruentus aliquamdiu Aufidus, pons de cadaveribus iussu ducis factus in torrente Vergelli, modi duo anulorum Carthaginem missi dignitasque equestris taxata mensura.

I 1 sequuturus *B* | ingens *om. I* | horrorem (*spiritus m. 1*)
B || 2 equorum *C. Meiserus annal. philol. CXXI (1880) p. 216* |
vehementius (*h supra versum m. 1*) *B* || 4 vulnus *AL* | cannae
B || 5 ad magnitudinem *cod. Heid. Iordanis* | cladis (*i correcte*
ex e m. 1) *B* || 6 XL. *C* | facta. *N* | exitium *C* || 7 re* rum (*g*
videtur erasa esse) *N* || 8 contententus (*posterius ten deletum*) *N*
contemptus *L* | transfugis (*posterior s m. 1 correcte ex t*) *B* ||
9 annibal *A* | ceciderant *AL* ceciderat *N*: *corr. vg.* || 10 calli-
dissimus *C* | in *supra versum B* | observatio *L* || 11 acerrimus
(*ac correctum ex acc m. 1*) *B* || 12 eurus (*rus in rasura quinque*
litterarum m. 1) eurus flans *Halmius* | ex constituto *B* || 13
omnia. adversis. *C* || 14 quasi ante secundum *add. C* | et ante
sole *add. A* || 15 maximae *I* || 16 hannibal (*h supra versum*) *B*
annibal *I* || 17 effugit *C* || 18 desperavit *I* | cladis (*c correcte*
m. 2 ex g) *N* || 19 aliquamdiu *RL* | aufidus (*prior u sup. vers.*
m. 1) *B* haud fidus *codd. Heid. Pal. Iordanis* aut fidus *Val. Ior-*
danis || 20 uergello *A*, *at v. p. 18, 19; 79, 16* | modii (*posterior i supra*
versum m. 2) *N* modii *AL* || 21 cartagine in carthaginem mutavit
B | cartaginem *L* cartagine *I* | equestri *N* equestra *L* | taxata

dubium deinde non erit quin ultimum illum diem habi-
tura fuerit Roma quintumque intra diem epulari Hannibal
in Capitolio potuerit, si, quod Poenum illum dixisse Ma-
harbalem Bomilcaris ferunt, Hannibal quem ad modum
5 sciret vincere sic uti victoria scisset. set tum quidem 20
illum, ut dici volgo solet, aut fatum urbis imperaturae
aut ipsius mens mala et aversi a Carthagine di in diver-
sum abstulerunt. cum victoria posset uti, frui maluit 21
relictaque Roma Campaniam Tarentumque peragrarē, ubi
10 mox et ipse et exercitus ardor elanguit adeo ut vere
dictum sit Capuam Hannibali Cannas fuisse. si quidem 22
invictum Alpibus, indomitum armis Campani — quis cre-
deret? — soles et tepentes fontibus Baiæ subegerunt.

Interim respirare Romanus et quasi ab inferis emer- 23
15 gere. arma non erant: detracta sunt templis. deerat
iuventus: in sacramentum liberata servitia. egebat aera- 24
rium: opes suas libens senatus in medium protulit, nec
praeter quod in bullis singulisque anulis erat quicquam

I (prima a correctā m. 1 ex e) B || 1 qui multum in quin
ultimum mutavit B¹ | ābitura (spiritus m. 1) B || 2 fuerat B |
annibal I || 3 si quod] sicut I | adharbalem (priorem e in a
mutavit m. 1) N ad arbalem L || 4 momilcalis in bomilcaris
mutavit N¹ bomilcari I | si ante annibal add. I | quae B quāem
B¹ || 5 set om. C sed I || 6 vulgo AN² L | soled I | imperatura
(supra posteriorem a parvula rasura) N uel periture supra
versum N² || 7 carthagine (h sup. vers. m. 1) N chartagine I |
di in rasura B¹ dii LI || 8 abstulerunt (priorem l expunxit m. 1)
N | possit I || 9 campania B | perrexit A | ubi mox (i m supra
versum m. 1) B || 10 ipsius ante exercitus add. A et ipsius et
exercitus Dukerus | uerum C || 11 annibali A | cannam N | fuisset
B | 12 que post indomitum add. A | campaniae C || 14 Permissum
est ante interim add. A | respiraret (t erasa) B | romanis A |
emergere (prima e in rasura duarum litterarum) B || 15 deerant
(n deleta) B || 16 iubentus I | militiae ante liberata add. C |
egebat (prima e m. 1 in rasura) B || 17 libens ante protulit
A | inmedium (n supra versum m. 1) N || 18 cingulisque et
anulis Iordanis cod. Pollingensis cingulis anulisque C. Barthius
sigillis anulis Krapfius, at v. Augustinus de civ. d. III 19 |
quicquam AN² quicquam C

- sibi auri reliquerunt. eques secutus exemplum imitatae-
 25 que equitem tribus. denique vix sufficere tabulae, vix
 scribarum manus Laevino Marcelloque consulibus, cum
 26 privatorum opes in publicum deferrentur. quid autem?
 in eligendis magistratibus quae centuriarum sapientia, cum 5
 iuniores a senioribus consilium de creandis consulibus
 petierunt. quippe adversus hostem totiens victorem, tam
 callidum non virtute tantum, sed suis etiam pugnare con-
 siliis oportebat.
- 27 Prima redeuntis et, ut ita dixerim, reviviscentis im- 10
 perii spes Fabius fuit, qui novam de Hannibale victoriam
 commentus est, non pugnare. hinc illi cognomen novum
 et rei p. salutare Cunctator; hinc illud ex populo ut
 28 imperii scutum vocaretur. itaque per Samnium totum,
 per Falernos Gauranosque saltus sic maceravit Hannibalem 15
 ut, quia frangi virtute non poterat, mora comminueretur.
 29 inde Claudio Marcello duce etiam congredi ausus est:
 comminus venit et perculit in Campania sua et ab ob-
 30 sidione Nolaë urbis exclusit. ausus et Sempronio Graccho
 duce per Lucaniam sequi et premere terga cedentis, 20
 quamvis tum, o pudor, manu servili pugnaret: nam hucus-

I 1 sequutus *B* | exemplum (plum *suprà* *versum* *m.* 2)
N | imitataeque *B* || 2 sufficere *A* | vix (*i* *suprà* *versum*
m. 1) *N* || 4 privatae *C* | referrentur *A* deferruntur *N* || 5 ele-
 gendis *LI* | magistratibus (us *in rasura* *m.* 1) *N* || 7 petierunt
 (*p* *ante p* *deleta*) *N* petierunt *L* | ostem *I* | cam *post* tam
add. *N* || 10 et *AN*² sed *C* | ut sic *C* | reviviscentis *BN* reviv-
 iscentis *LI* || 11 fauius *N* | annibale *B* || 12 cognomen (*poste-*
rior o *correcta* ex *itu* inter scribendum) *L* || 13 cunctator (*suprà*
versum inter *u* et *n* una littera *erasa*) *N* | illut *N* || 14 totum
 per falernos *om.* *B* || 15 annibalem *A* || 16 qui *C* | uirtutem (*m*
erasa) *B* uirtutem *L* || 17 est *del.* *Gronovius* || 18 comminus (*i*
correcta ex *u* *radendo*) *N* Communis in comminus *mutavit* *L* |
 perpulit *A* pepulit *N*: *corr.* *Salmasius* repulit in Campaniam
 suam *Halmius* | acampania sua. *L* || 19 notae *I* | excussit *C* |
 est *ante* et *add.* *I* | *pro* *post* et *add.* et *expunxit* *L* | graccho
 (*h* *correcta* ex *o*) *B* || 20 cedentis *N* || 21 tunc *C* | .6. pudor
 manus (*s* *expunxit* *m.* 1) *N* ó pudor manu *L* o pudor *I* pudor
B populus Romanus *Iahnus* pro pudor *Halmius* | exercitum
ante nam *add.* *B* exercitu *I* | lucus que *B*

que tot mala compulerant. sed libertate donati fecerunt
de servis se virtute Romanos. o horribilem in tot ad- 31
versis fiduciam! immo singularem animum ac spiritum
populi R.! tam artis afflictisque rebus ut de Italia sua
dubitaret ausus tamen est in diversa respicere, cum- 32
que hostis in iugulo per Campaniam Apuliamque volitaret
mediaque de Italia Africam faceret, eodem tempore et
hunc sustinebat et in Siciliam Sardiniam Hispaniam di-
visa per terrarum orbem arma mittebat.

■ Sicilia mandata Marcello. nec diu restitit. tota enim 33
insula in una urbe superata est. grande illud et ante id
tempus invictum caput, Syracusae, quamvis Archimedis
ingenio defenderentur, aliquando cesserunt. longe illi 34
triplex murus totidemque arces, portus ille marmoreus et
■ fons celebratus Arethusae, nisi quod hactenus profuere ut
pulchritudini victae urbis parceretur.

Sardiniam Gracchus arripuit. nihil illi gentium feritas, 35
Insanorumque — nam sic vocantur — immanitas mon-
tium profuere. saevitum in urbes urbemque urbium Ca-
■ ralim, ut gens contumax vilisque morti saltem desiderio
patrii soli domaretur.

I 1 compulerant *B* compulerunt *I* | fecerunt post romanos
I fecerant *C* | 2 de servitute: corr. *Salmasius* (se de servis vir-
tute) et *Hauptius* de se virtute *H. Muellerus* | tota (a ex-
punctis *m.* 2) *N* || 3 immo *N*², v. *Woelfflinus Hermæ XVII*
(1882) p. 174 in *B* o *C* || 4 afflictisque *I* | cum de *C* | sua de-
cedere debuisset *B* sua dubitare debuisset *I* || 5 cumque (c in
e mutavit *m.* 1) *B* || 6 hostis in iugulo *I* hostis singulo (erasa s)
B hostes in iugulo *C* | uolitarent *C* || 7 mediamque: corr. *E. Wur-*
mius | iam de *I* | facerent *C* || 8 his piniam (nisi supra versum) *B*
peniamque *I* | diuisa (virgula supra a. qua m significatur,
erasa) *B* || 10 mandata *N* mandat *I* || 12 inuictus *B* | quas uis
B | archimediis *I* || 14 treplex *I* || 15 non post quod supra ver-
sum add. *N*¹ | hactenus (h supra versum) *B* actenus *NI* || 16
pulchritudini *B* || 17 graccus *L* | sed ante nihil add. *B* | illic
N || 18 immanitas *L* || 19 post Caralim haec vel similia videntur
cacidisse: ingens hominum vis in servitutem abducta || 20
vilisque (iri expunctum) *L* | mortis (is in rasura) *B* mortis *I* ||
21 dominaretur *B*

- 36 In Hispaniam missi Gnaeus et Publius Scipiones paene totam Poenis eripuerant, sed insidiis Punicae fraudis oppressi rursum amiserant, magnis quidem illi proeliis cum Punicas opes cecidissent. set Punicae insidiae alterum ferro castra metantem, alterum, cum euasisset in
 37 turrem, cinctum facibus oppresserunt. igitur in ultionem
 38 patris ac patrui missus cum exercitu Scipio, cui iam grande de Africa nomen fata decreverant, bellatricem illam, viris armisque nobilem Hispaniam, illam seminarium hostilis exercitus, pusilli illam iam Hannibalis eruditricem — incredibile dictu — totam a Pyrenaeis montibus in Herculis columnas et Oceanum recuperavit, nescias citius an
 39 felicius. quam velociter, quattuor anni fatentur; quam facile, vel una civitas probat, eodem quippe quo obsessa est diē capta est, omenque Africanæ victoriae fuit, quod
 40 tam facile victa est Hispaniae Carthago. certum est tamen ad profligandam provinciam maxime profecisse singularem ducis sanctitatem. quippe qui captivos pueros puellasque praecipuae pulchritudinis barbaris restituerit, ne in conspectum quidem suum passus adduci, ne quid de virginitatis integritate delibasse saltem vel oculis videretur.

I 1 Inhispaniam (h sup. vers.) *B* | spaniam *I* | uero ante missi add. *I* | missi (posterior s sup. vers.; sed erasa) *B* | gnævus (v sup. vers. m. 1) *N* | scipio . spem totam *L* || 2 eripuerunt *B* eripuerunt provinciam *I* | insidiae *B* | fradis *B* || 3 amiserant *B* | illis *B* || 4 sed *CI*, om. et post cecidissent leniter interp. Goertzius | alterum (um correctum ex o) *L* || 5 uim post cum add. *B* iam *Halmius* vix? | euasissent (n expunxit m. 1) *N* euasisset (i supra versum) *L* | inturrem (t correctæ ex c m. 1) *B* || 6 oppresserant (n sup. vers.) *B* || 7 patrui] patrum *B* | tam *C* || 8 nomen de africa *I* || 9 spaniam *I* | seminarium (vm correctum ex am) *L* || 10 pusilli iam *B* illam *C* illam iam *I* | hannibalis (posterior n sup. vers. m. 1) *N* annibalis *B* || 11 dictum *C* | apyreneis *N* apyrineis *A* apirineis *L* | inherculis (h supra versum) *B* || 12 et] in *I* || 14 quidem quo *I* | opsessa *C* || 15 eodem post est add. *I* | nomenque *B* omnemque *LI* || 16 hispana. *N* hispania (posteriorem i expunx. m. 1) *L* spaniae *I* | carcarthago (posterior car expunx. m. 1) *N* || 17 proficisse *LI* | singulare* (erasa m, ut videtur) *B* || 19 restituerit *CI* || 20 suum quidem *A* | nequit *B* nequit (t in d mutavit m. 2) *N* || 21 delibasse (posterior e

Haec inter diversa terrarum populus Romanus. nec ideo 41
tamen visceribus Italiae inhaerentem summovere poterat
Hannibalem. pleraque ad hostem defecerant, et dux acer-
rimus contra Romanos Italicis quoque viribus utebatur.
iam tamen eum plerisque oppidis et regionibus excus- 42
seramus, iam Tarentus ad nos redierat, iam et Capua,
sedes et patria altera Hannibalis, tenebatur, cuius amissio
tantum Poeno duci dolorem dedit, ut inde totis viribus
Romam converteretur. o populum dignum orbis imperio, 43
dignum omnium favore et admiratione hominum ac deorum!
compulsus ad ultimos metus ab incepto non destitit et de
sua urbe sollicitus Capuam tamen non omisit; sed parte
exercitus sub Appio consule relicta, parte Flaccum in
urbem secuta absens simul praesensque pugnabat. quid 44
ergo miramur moventi castra a tertio lapide Hannibali
iterum ipsos deos — deos inquam, nec fateri pudebit —
restitisse? tanta enim ad singulos illius motus vis imbrum 45
effusa est, tanta ventorum violentia coorta est, ut divinitus
hostem submoveri non a caelo, sed ab urbis ipsius moeni-
bus et Capitolio videretur. itaque fugit et cessit et in 46

[correcta ex et) B | saltim I | vel om. A, at v. p. 45, 3; 77, 17 ||
1 in diuersa A, at v. VII 7, 2 per diversa Tollius, v. I 40, 27;
41, 1 | populus romanus om. N || 2 italiae visceribus N italiae
visceribus (ib correctum ex en) L | submouere I || 3 annibalem A |
ostem I | defecerant (n sup. vers.) B || 4 coque I || 5 excusseramus
excussere romani I || 6 idem (d in t mut. m. 1) N idem L | tarentum
A tarentinus L | ad nos redierat | retulerant I || 7 sedis F | domus
ante et add. A et domus add. C | annibalis A | ammissio B || 8
poeno (posterior o correctata ex u) B pene L | ut ille C || 9 po-
pulo I | que post dignum add. A || 10 ammiratione I || 11 com-
pulsus N | ultimos metus N ultimas metas N¹ | destitit
(prius ti in rasura) B desistit I || 12 ommisit (priorem m del.
m. 1) B || 13 sub (b correctata ex p) B || 14 urbe AC | sequuta
B || 15 lapide (pide in rasura) B | annibali B || 16 deos inquam
nec fateri pudebit om. I | nec supra versum N¹ | fateri L |
restitisse post deos (vs. 9) B || 17 ad (a correctata ex i) B || 18
cohorta B || 19 hostis N. Heinsius | submoueri NI summoueri
BL summouere Tollius | nec caelos (s expunxit m. 2) sed N
neccelo sed L || 20 capitulio codd. Heid. Pal. Iordanis | ferri
ante uideretur add. C | itaque ante fugit om. B nescio an vere

- ultimum se Italiae recepit sinum, cum urbem tantum non
 47 adoratam reliquisset. parva res dictu, sed ad magnanimitatem populi Romani probandam satis efficax, quod illis 5
 ipsis quibus obsidebatur diebus ager, quem Hannibal castris insederat, venalis Romae fuit hastaeque subiectus
 48 invenit emptorem. voluit Hannibal contra imitari fiduciam subiecitque argentarias urbis tabernas: nec sector inventus est, ut scias etiam praesagia fatis adfuisse.
 49 Nihil actum erat tanta virtute, tanto favore etiam deorum, si quidem ab Hispania Hasdrubal frater Hanni- 10
 balis cum exercitu novo, novis viribus, nova belli mole
 50 veniebat. actum erat procul dubio, si vir ille se cum fratre iunxisset. sed hunc quoque tantum quod ab Alpe
 descenderat apud Metaurum castra metantem Claudius Nero
 51 cum Livio Salinatore debellat. Nero in ultimo Italiae 15
 angulo submovebat Hannibalem, Livius in diversissimam partem, id est in ipsas nascentis Italiae fauces signa con-
 52 verterat. tanto, id est omni qua longissima Italia solo interiacente, quo consilio, qua celeritate consules castra
 coniunxerint inopinatumque hostem conlatis signis op- 20

I 1 recepit (*posterior e correcte ex i*) *L* | sinum (nu correctum ex mo) *L* | totam *B* tantam *I* || 2 non inadoratam *B* | parua — deorum *om.* *I* || 3 quid *B* || 4 obsidebantur *L* | annibal *B* || 5 insiderat *C* || 6 annibal *B* | imitari *B* | fiduciam imitari (*mi supra versum*) *L* fiduciam imitari (*q post a expunctis m. 1, postea erasum est*) *N* || 7 Subiectique *B* || 8 fuisse *C* || 9 Nihil (*h correcte ex b*) *L* | actum — ueniebat (*vs. 12*) bis *B*, sed posteriora, in quibus discrepat hactum, *eras. m. 1* || 10 abispania *B* ab spaniam *I* | hasdrybal *N* hasdybal *L* | annibalis *I* || 11 exercito (*u sup. o*) *B* | mole (*e correcte m. 1 ex i*) *B* || 12 erat | est *I* || 13 fratre *om. L* | iunxisset *I* | set (*t in d mutavit m. 1*) *B* | tantum — metaurum *om. C* an hunc quoque iam tum quom ab Alpe descenderat apud Metaurum castra? || 14 apud (*t in d mutata*) *B* apudque *I* | meditantem (*di expunctum*) *L* || 15 cum lauo *I* | in ultimum Italiae angulum summoverat *Halmius* || 16 angulo italiae *C* | summouerat *B* submouerat *I* | annibalem *A* || 17 nascentes *I* || 18 longissimum *B* | fuit post long. *add. B* est *add. I* | italiae *B* || 20 coniunxerint *C* | inopinanterque *C* | collatis *B* | oppresserint (*n in rasura m. 1*) *B* conpresserint *C*

presserint, neque id fieri Hannibal senserit difficile dictu
est. certe Hannibal re cognita cum proiectum fratris 53
caput ad sua castra vidisset, 'agnosco' inquit 'infelicitatem
Carthaginis.' haec fuit illius viri non sine praesagio quo-
dam fati imminentis prima confessio; iam certum erat 54
Hannibalem etiam ipsius confessione posse vinci.

Sed tot rerum prosperarum fiducia plenus populus
Romanus magni aestimabat asperrimum hostem in sua
Africa debellare. duce igitur Scipione in ipsam Africam 55
tota mole conversus imitari coepit Hannibalem et Italiae
suae clades in Africam vindicare. quas ille, dii boni, 56
Hasdrubalis copias fudit, quos Syphacis Numidici regis
equitatus. quae quantaque utriusque castra facibus iplatis
una nocte delevit. denique iam non a tertio lapide, sed
15 ipsas Carthaginis portas obsidione quatiebat. sic factum 57
ut inhaerentem atque incubantem Italiae extorqueret Han-
nibalem. non fuit maior sub imperio Romano dies quam 58
ille, cum duo omnium et ante et postea ducum maxime
duces, ille Italiae, hic Hispaniae victor, collatis cominus
20 signis direxere aciem. sed et colloquium fuit inter ipsos
de legibus pacis: steterunt diu mutua admiratione defixi. 59
ubi de pace non convenit, signa cecinere. constat utrius- 60
que confessione nec melius instrui aciem nec acrius

I 1 neque id fieri annibal (al cum marg. desectum) senserit
in marg. B¹ | annibal I | dictum (m erasa) B dictum codd. Palat.
Val. Iordanis dictus cod. Heid. Iordanis || 2 annibal A | fratris
caput praeter put in ras. B || 3 inquit (t correcta ex d m. 1) B
inquit I || 4 carthaginis (h sup. vers. m. 1) N | chartaginis I || 5
imminentis I || 6 annibalem A || 8 hasperris mun (posterior s
erasa) B || 10 imitare L | annibalem A || 11 africa B | diis (s
erasa) B || 12 hasdrybalis N hasdiibalis L | cupias I | fudit
om. C | syfacis N sifacis L | numidici regis equitatus A exer-
citus fudit C || 13 clasis ante castra add. B classis I | illatis
BL || 15 carthaginis (posterior i correcta ex e) B | chartaginis
I || 16 inhaerentem (a erasa) B herentem I || 18 cum in quum
mutavit B¹ | antea B | maxime B maxime (e in i mut. m. 2)
N maximi I Livius XXX 30, 1 || 19 duces (e in i mutavit
m. 2) N | hic (c correcta ex s) L | ispanie B spaniae I || 20
colloquium CI || 21 et post pacis add. B | ammiratione I ||
22 vero ante de add. I

- ultimum se Italiae recepit sinum, cum urbem tantum non
 47 adoratam reliquisset. parva res dictu, sed ad magnanimitatem populi Romani probandam satis efficax, quod illis ipsis quibus obsidebatur diebus ager, quem Hannibal castris insederat, venalis Romae fuit hastaque subiectus.⁵
 48 invenit emptorem. voluit Hannibal contra imitari fiduciam subiecitque argentarias urbis tabernas: nec sector inventus est, ut scias etiam praesagia fatis adfuisse.
 49 Nihil actum erat tanta virtute, tanto favore etiam deorum, si quidem ab Hispania Hasdrubal frater Hanni-¹⁰ balis cum exercitu novo, novis viribus, nova belli mole
 50 veniebat. actum erat procul dubio, si vir ille se cum fratre iunxisset. sed hunc quoque tantum quod ab Alpe descenderat apud Metaurum castra metantem Claudius Nero
 51 cum Livio Salinatore debellat. Nero in ultimo Italiae¹⁵ angulo submovebat Hannibalem, Livius in diversissimam partem, id est in ipsas nascentis Italiae fauces signa con-
 52 verterat. tanto, id est omni qua longissima Italia solo interiacente, quo consilio, qua celeritate consules castra coniunxerint inopinatumque hostem conlatis signis op-²⁰

I 1 recepit (*posterior e correcte ex i*) *L* | sinum (nu correctum ex mo) *L* | totam *B* tantam *I* || 2 non inadoratam *B* | parua — deorum *om.* *I* || 3 quid *B* || 4 obsidebantur *L* | annibal *B* || 5 insiderat *C* || 6 annibal *B* | imitari *B* | fiduciam imitari (mi supra versum) *L* | fiduciam imitari (q post a expunctis m. 1. postea erasum est) *N* || 7 Subiecitque *B* || 8 fuisse *C* || 9 Nihil (h correcte ex b) *L* | actum — ueniebat (vs. 12) bis *B*, sed posteriora, in quibus discrepat hactum, eras. m. 1 || 10 abispania *B* ab spaniam *I* | hasdrybal *N* hasdybal *L* | annibalis *I* || 11 exercito (u sup. o) *B* | mole (e correcte m. 1 ex i) *B* || 12 erat | est *I* || 13 fratre *om.* *L* | iunxisset *I* | set (t in d mutavit m. 1) *B* | tantum — metaurum *om.* *C* an hunc quoque iam tum quom ab Alpe descenderat apud Metaurum castra? || 14 apud (t in d mutata) *B* apudque *I* | meditantem (di expunctum) *L* || 15 cum lauo *I* | in ultimum Italiae angulum summoverat *Halimius* || 16 angulo italiae *C* | summouerat *B* submouerat *I* | annibalem *A* || 17 nascentes *I* || 18 longissimum *B* | fuit post long. add. *B* est add. *I* | italiae *B* || 20 coniunxerint *C* | inopinanterque *C* | collatis *B* | opprresserint (n in rasura m. 1) *B* conpresserint *C*

presserint, neque id fieri Hannibal senserit difficile dictum est. certe Hannibal re cognita cum proiectum fratris caput ad sua castra vidisset, 'agnosco' inquit 'infelicitatem Carthaginis.' haec fuit illius viri non sine praesagio quodam fati imminuentis prima confessio; iam certum erat Hannibalem etiam ipsius confessione posse vinci.

Sed tot rerum prosperarum fiducia plenus populus Romanus magni aestimabat asperrimum hostem in sua Africa debellare. duce igitur Scipione in ipsam Africam tota mole conversus imitari coepit Hannibalem et Italiae suae clades in Africam vindicare. quas ille, dii boni, Hasdrubalis copias fudit, quos Syphacis Numidici regis equitatus. quae quantaque utriusque castra facibus inlatis una nocte delevit. denique iam non a tertio lapide, sed ipsas Carthaginis portas obsidione quatibat. sic factum ut inhaerentem atque incubantem Italiae extorqueret Hannibalem. non fuit maior sub imperio Romano dies quam ille, cum duo omnium et ante et postea ducum maxime duces, ille Italiae, hic Hispaniae victor, collatis comminus signis direxere aciem. sed et colloquium fuit inter ipsos de legibus pacis: steterunt diu mutua admiratione defixi. ubi de pace non convenit, signa cecinere. constat utriusque confessione nec melius instrui aciem nec acrius

I 1 neque id fieri annibal (al cum marg. desectum) senserit in marg. *B*¹ | annibal *I* | dictum (m erasa) *B* dictum codd. *Palat.* Val. *Iordanis* dictus cod. *Heid.* *Iordanis* || 2 annibal *A* | fratris caput praeter put in ras. *B* || 3 inquit (t correcta ex d m. 1) *B* inquit *I* || 4 carthaginis (h sup. vers. m. 1) *N* | chartaginis *I* || 5 imminuentis *I* || 6 annibalem *A* || 8 hasperris|murh (posterior s erasa) *B* || 10 imitare *L* | annibalem *A* || 11 africa *B* | diis (s erasa) *B* || 12 hasdrybalis *N* hasdiibalis *L* | cupias *I* | fudit om. *C* | syfacis *N* sifacis *L* | numidici regis equitatus *A* exercitus fudit *C* || 13 clasis ante castra add. *B* classis *I* | illatis *BL* || 15 carthaginis (posterior i correcta ex e) *B* | chartaginis *I* || 16 inhaerentem (a erasa) *B* herentem *I* || 18 cum in quum mutavit *B*¹ | antea *B* | maxime *B* maxime (e in i mut. m. 2) *N* maximi *I* *Livius* XXX 30, 1 || 19 duces (e in i mutavit m. 2) *N* | hic (c correcta ex s) *L* | ispanie *B* spaniae *I* || 20 colloquium *CI* || 21 et post pacis add. *B* | ammiratione *I* || 22 uero ante de add. *I*

- ultimum se Italiae recepit sinum, cum urbem tantum non
 47 adoratam reliquisset. parva res dictu, sed ad magnanimitatem populi Romani probandam satis efficax, quod illis ipsis quibus obsidebatur diebus ager, quem Hannibal castris insederat, venalis Romae fuit hastaeque subiectus
 48 invenit emptorem. voluit Hannibal contra imitari fiduciam subiecitque argentarias urbis tabernas: nec sector inventus est, ut scias etiam praesagia fatis adfuisse.
- 49 Nihil actum erat tanta virtute, tanto favore etiam deorum, si quidem ab Hispania Hasdrubal frater Hanni-
 balis cum exercitu novo, novis viribus, nova belli mole
 50 veniebat. actum erat procul dubio, si vir ille se cum fratre iunxisset. sed hunc quoque tantum quod ab Alpe descenderat apud Metaurum castra metantem Claudius Nero
 51 cum Livio Salinatore debellat. Nero in ultimo Italiae angulo submovebat Hannibalem, Livius in diversissimam partem, id est in ipsas nascentis Italiae fauces signa con-
 52 verterat. tanto, id est omni qua longissima Italia solo interiacente, quo consilio, qua celeritate consules castra coniunxerint inopinatumque hostem conlatis signis op-20

I 1 recepit (*posterior e correctā ex i*) L | sinum (nu *correctum ex mo*) L | totam B tantam I || 2 non inadoratam B | parua — deorum om. I || 3 quid B || 4 obsidebantur L | annibal B || 5 insiderat C || 6 annibal B | imitari B | fiduciam imitari (mi *supra versum*) L fiduciam imitari (q *post a expunxit m. 1, postea erasum est*) N || 7 Subiectique B || 8 fuisse C || 9 Nihil (h *correcta ex b*) L | actum — ueniebat (vs. 12) bis B, sed *posteriora, in quibus discrepat hactum, eras. m. 1* || 10 abispania B ab spaniam I | hasdrybal N hasdybal L | annibalis I || 11 exercito (u *sup. o*) B | mole (e *correcta m. 1 ex i*) B || 12 erat est I || 13 fratre om. L | iunxisset I | set (t *in d mutavit m. 1*) B | tantum — metaurum om. C an hunc quoque iam tum quom ab Alpe descenderat apud Metaurum castra? || 14 apud (t *in d mutata*) B apudque I | meditantem (di *expunctum*) L || 15 cum lauo I | in ultimum Italiae angulum summoverat *Halmius* || 16 angulo italiae C | summoverat B submoverat I | annibalem A || 17 nascentes I || 18 longissimum B | fuit *post long. add. B est add. I* | italiae B || 20 coniunxerint C | inopinanterque C || collatis B | oppresserint (n *in rasura m. 1*) B conpresserint C

presserint, neque id fieri Hannibal senserit difficile dictu
est. certe Hannibal re cognita cum proietum fratris 53
caput ad sua castra vidisset, 'agnosco' inquit 'infelicitatem
Carthaginis.' haec fuit illius viri non sine praesagio quo-
dam fati imminentis prima confessio; iam certum erat 54
Hannibalem etiam ipsius confessione posse vinci.

Sed tot rerum prosperarum fiducia plenus populus
Romanus magni aestimabat asperrimum hostem in sua
Africa debellare. duce igitur Scipione in ipsam Africam 55
tota mole conversus imitari coepit Hannibalem et Italiae
suae clades in Africam vindicare. quas ille, dii boni, 56
Hasdrubalis copias fudit, quos Syphacis Numidici regis
equitatus. quae quantaque utriusque castra facibus inlatis
una nocte delevit. denique iam non a tertio lapide, sed
15 ipsas Carthaginis portas obsidione quatiebat. sic factum 57
ut inhaerentem atque incubantem Italiae extorqueret Han-
nibalem. non fuit maior sub imperio Romano dies quam 58
ille, cum duo omnium et ante et postea ducum maxime
duces, ille Italiae, hic Hispaniae victor, collatis comminus
20 signis direxere aciem. sed et colloquium fuit inter ipsos
de legibus pacis: steterunt diu mutua admiratione defixi. 59
ubi de pace non convenit, signa cecinere. constat utrius- 60
que confessione nec melius instrui aciem nec acrius

I 1 neque id fieri annibal (al cum marg. desectum) senserit
in marg. B¹ | annibal I | dictum (m erasa) B dictum codd. Palat.
Val. Iordanis dictus cod. Heid. Iordanis || 2 annibal A | fratris
caput praeter put in ras. B || 3 inquit (t correcta ex d m. 1) B
inquit I || 4 carthaginis (h sup. vers. m. 1) N | chartaginis I || 5
imminentis I || 6 annibalem A || 8 hasperris mumi (posterior s
erasa) B || 10 imitare L | annibalem A || 11 africa B | diis (s
erasa) B || 12 hasdrybalis N hasdiibalis L | cupias I | fudit
om. C | syfacis N sifacis L | numidici regis equitatus A exer-
citus fudit C || 13 clasis ante castra add. B classis I | illatis
BL || 15 carthaginis (posterior i correcta ex e) B | chartaginis
I || 16 inhaerentem (a erasa) B herentem I || 18 cum in quum
mutavit B¹ | antea B | maxime B maxime (e in i mut. m. 2)
N maximi I Livius XXX 30, 1 || 19 duces (e in i mutavit
m. 2) N | hic (c correcta ex s) L | ispanie B spaniae I || 20
colloquium CI || 21 et post pacis add. B | ammiratione I ||
22 uero ante de add. I

- ultimum se Italiae recepit sinum, cum urbem tantum non
 47 adoratam reliquisset. parva res dictu, sed ad magnanimitatem populi Romani probandam satis efficax, quod illis ipsis quibus obsidebatur diebus ager, quem Hannibal castris insederat, venalis Romae fuit hastaeque subiectus
 48 invenit emptorem. voluit Hannibal contra imitari fiduciam subiecitque argentarias urbis tabernas: nec sector inventus est, ut scias etiam praesagia fatis adfuisse.
- 49 Nihil actum erat tanta virtute, tanto favore etiam deorum, si quidem ab Hispania Hasdrubal frater Hanni-
 balis cum exercitu novo, novis viribus, nova belli mole
 50 veniebat. actum erat procul dubio, si vir ille se cum fratre iunxisset. sed hunc quoque tantum quod ab Alpe descenderat apud Metaurum castra metantem Claudius Nero
 51 cum Livio Salinatore debellat. Nero in ultimo Italiae
 angulo submovebat Hannibalem, Livius in diversissimam partem, id est in ipsas nascentis Italiae fauces signa con-
 52 verterat. tanto, id est omni qua longissima Italia solo interiacente, quo consilio, qua celeritate consules castra coniunxerint inopinatumque hostem conlatis signis op-
 20

I 1 recepit (*posterior e correctā ex i*) *L* | sinum (nu correctum ex mo) *L* | totam *B* tantam *I* || 2 non inadoratam *B* | parua — deorum om. *I* || 3 quid *B* || 4 obsidebantur *L* | annibal *B* || 5 insiderat *C* || 6 annibal *B* | imitari *B* | fiduciam imitari (mi supra versum) *L* fiduciam imitari (q post a expunctis m. 1, postea erasum est) *N* || 7 Subiectique *B* || 8 fuisse *C* || 9 Nihil (h correctā ex b) *L* | actum — ueniebat (vs. 12) bis *B*, sed posteriora, in quibus discrepat hactum, eras. m. 1 || 10 abhispania *B* ab hispaniam *I* | hasdrybal *N* hasdybal *L* | annibalis *I* || 11 exercito (u sup. o) *B* | mole (e correctā m. 1 ex i) *B* || 12 erat | est *I* || 13 fratre om. *L* | iunxisset *I* | set (t in d mutavit m. 1) *B* | tantum — metaurum om. *C* an hunc quoque iam tum quom ab Alpe descenderat apud Metaurum castra? || 14 apud (t in d mutata) *B* apudque *I* | meditantem (di expunctum) *L* || 15 cum lauo *I* | in ultimum Italiae angulum summovertat *Halmius* || 16 angulo italiae *C* | summovertat *B* submovertat *I* | annibalem *A* || 17 nascentes *I* || 18 longissimum *B* | fuit post long. add. *B* est add. *I* | italiae *B* || 20 coniunxerint *C* | inopinanterque *C* | collatis *B* | oppresserint (n in rasura m. 1) *B* conpresserint *C*

presserint, neque id fieri Hannibal senserit difficile dictu
est. certe Hannibal re cognita cum proiectum fratris 53
caput ad sua castra vidisset, 'agnosco' inquit 'infelicitatem
Carthaginis.' haec fuit illius viri non sine praesagio quo-
dam fati imminens prima confessio; iam certum erat 54
Hannibalem etiam ipsius confessione posse vinci.

Sed tot rerum prosperarum fiducia plenus populus
Romanus magni aestimabat asperrimum hostem in sua
Africa debellare. duce igitur Scipione in ipsam Africam 55
tota mole conversus imitari coepit Hannibalem et Italiae
suae clades in Africam vindicare. quas ille, dii boni, 56
Hasdrubalis copias fudit, quos Syphacis Numidici regis
equitatus. quae quantaque utriusque castra facibus iqlatis
una nocte delevit. denique iam non a tertio lapide, sed
15 ipsas Carthaginis portas obsidione quatiebat. sic factum 57
ut inhaerentem atque incubantem Italiae extorqueret Han-
nibalem. non fuit maior sub imperio Romano dies quam 58
ille, cum duo omnium et ante et postea ducum maxime
duces, ille Italiae, hic Hispaniae victor, collatis comminus
20 signis direxere aciem. sed et colloquium fuit inter ipsos
de legibus pacis: steterunt diu mutua admiratione defixi. 59
ubi de pace non convenit, signa cecinere. constat utrius- 60
que confessione nec melius instrui aciem nec acrius

I 1 neque id fieri annibal (al cum marg. desectum) senserit
in marg. B¹ | annibal I | dictum (m erasa) B dictum codd. Palat.
Val. Iordanis dictus cod. Heid. Iordanis || 2 annibal A | fratris
caput praeter put in ras. B || 3 inquit (t correcta ex d m. 1) B
inquit I || 4 carthaginis (h sup. vers. m. 1) N | chartaginis I || 5
imminens I || 6 annibalem A || 8 hasperris mun (posterior s
erasa) B || 10 imitare L | annibalem A || 11 africa B | diis (s
erasa) B || 12 hasdrybalis N hasdiibalis L | cupias I | fudit
om. C | syfacis N sifacis L | numidici regis equitatus A exer-
citus fudit C || 13 clasis ante castra add. B classis I | illatis
BL || 15 carthaginis (posterior i correcta ex e) B | chartaginis
I || 16 inhaerentem (a erasa) B herentem I || 18 cum in quum
mutavit B¹ | antea B | maxime B maxime (e in i mut. m. 2)
N maximi I Livius XXX 30, 1 || 19 duces (e in i mutavit
m. 2) N | hic (c correcta ex s) L | ispanie B spaniae I || 20
colloquium CI || 21 et post pacis add. B | ammiratione I ||
22 uero ante de add. I

- ultimum se Italiae recepit sinum, cum urbem tantum non
 47 adoratam reliquisset. parva res dictu, sed ad magnanimitatem populi Romani probandam satis efficax, quod illis ipsis quibus obsidebatur diebus ager, quem Hannibal castris insederat, venalis Romae fuit hastaeque subiectus
 48 invenit emptorem. voluit Hannibal contra imitari fiduciam subiecique argentarias urbis tabernas: nec sector inventus est, ut scias etiam praesagia fatis adfuisse.
- 49 Nihil actum erat tanta virtute, tanto favore etiam deorum, si quidem ab Hispania Hasdrubal frater Hanni-
 balis cum exercitu novo, novis viribus, nova belli mole
 50 veniebat. actum erat procul dubio, si vir ille se cum fratre iunxisset. sed hunc quoque tantum quod ab Alpe descenderat apud Metaurum castra metantem Claudius Nero
 51 cum Livio Salinatore debellat. Nero in ultimo Italiae
 angulo submovebat Hannibalem, Livius in diversissimam partem, id est in ipsas nascentis Italiae fauces signa converterat. tanto, id est omni qua longissima Italia solo
 52 interiacente, quo consilio, qua celeritate consules castra coniunxerint inopinatumque hostem conlatis signis op-
 20

I 1 recepit (*posterior e correcte ex i*) *L* | sinum (nunc correctum ex mo) *L* | totam *B* tantam *I* || 2 non inadoratam *B* | parva — deorum *om.* *I* || 3 quid *B* || 4 obsidebantur *L* | annibal *B* || 5 insiderat *C* || 6 annibal *B* | imitari *B* | fiduciam imitari (*mi supra verum*) *L* | fiduciam imitari (*q post a expunctis m. 1. postea erasum est*) *N* || 7 Subiectique *B* || 8 fuisse *C* || 9 Nihil (*h correcte ex b*) *L* | actum — veniebat (*vs. 12*) bis *B*, sed posteriora, in quibus discrepat hactum, *eras. m. 1* || 10 ab hispania *B* ab hispaniam *I* | hasdrybal *N* hasdrybal *L* | annibal *I* || 11 exercitu (*u sup. o*) *B* | mole (*e correcte m. 1 ex i*) *B* || 12 erat | est *I* || 13 fratre *om.* *L* | iunxisset *I* | set (*t in d mutavit m. 1*) *B* | tantum — metaurum *om.* *C* | an hunc quoque iam tum quom ab Alpe descenderat apud Metaurum castra? || 14 apud (*t in d mutata*) *B* apudque *I* | meditantem (*di expunctum*) *L* || 15 cum lauo *I* | in ultimo Italiae angulo summoverat *Halmius* || 16 angulo italiae *C* | summoverat *B* submoverat *I* | annibalem *A* || 17 nascentes *I* || 18 longissimum *B* | fuit post long. *add. B* est *add. I* | italiae *B* || 20 coniunxerint *C* | inopinanterque *C* | collatis *B* | opprimerint (*n in rasura m. 1*) *B* conpresserint *C*

presserint, neque id fieri Hannibal senserit difficile dictu
est. certe Hannibal re cognita cum proiectum fratris 53
caput ad sua castra vidisset, 'agnosco' inquit 'infelicitatem
Carthaginis.' haec fuit illius viri non sine praesagio quo-
dam fati imminenti prima confessio; iam certum erat 54
Hannibalem etiam ipsius confessione posse vinci.

Sed tot rerum prosperarum fiducia plenus populus
Romanus magni aestimabat asperrimum hostem in sua
Africa debellare. duce igitur Scipione in ipsam Africam 55
tota mole conversus imitari coepit Hannibalem et Italiae
suae clades in Africam vindicare. quas ille, dii boni, 56
Hasdrubalis copias fudit, quos Syphacis Numidici regis
equitatus. quae quantaque utriusque castra facibus inlatis
una nocte delevit. denique iam non a tertio lapide, sed
15 ipsas Carthaginis portas obsidione quatiebat. sic factum 57
ut inhaerentem atque incubantem Italiae extorqueret Han-
nibalem. non fuit maior sub imperio Romano dies quam 58
ille, cum duo omnium et ante et postea ducum maxime
duces, ille Italiae, hic Hispaniae victor, collatis comminus
20 signis direxere aciem. sed et colloquium fuit inter ipsos
de legibus pacis: steterunt diu mutua admiratione defixi. 59
ubi de pace non convenit, signa cecinere. constat utrius- 60
que confessione nec melius instrui aciem nec acrius

I 1 neque id fieri annibal (al cum marg. desectum) senserit
in marg. B¹ | annibal I | dictum (m erasa) B dictum codd. Palat.
Val. Iordanis dictus cod. Heid. Iordanis || 2 annibal A | fratris
caput praeter put in ras. B || 3 inquit (t correcta ex d m. 1) B
inquit I || 4 carthaginis (h sup. vers. m. 1) N | chartaginis I || 5
imminenti I || 6 annibalem A || 8 hasperris mufi (posterior s
erasa) B || 10 imitare L | annibalem A || 11 africa B | diis (s
erasa) B || 12 hasdrybalis N hasdiibalis L | cupias I | fudit
om. C | syfacis N sifacis L | numidici regis equitatus A exer-
citus fudit C || 13 clasis ante castra add. B classis I | illatis
BL || 15 carthaginis (posterior i correcta ex e) B | chartaginis
I || 16 inaherentem (a erasa) B herentem I || 18 cum in quum
mutavit B¹ | antea B | maxime B maxime (e in i mut. m. 2)
N maximi I Livius XXX 30, 1 || 19 duces (e in i mutavit
m. 2) N | hic (c correcta ex s) L | ispanie B spaniae I || 20
colloquium CI || 21 et post pacis add. B | ammiratione I ||
22 uero ante de add. I

potuisse pugnari; hoc Scipio de Hannibalis, Hannibal de
 61 Scipionis exercitu praedicaverunt. * sed tamen Hannibal ces-
 sit, praemiumque victoriae Africa fuit et secutus Africam
 statim terrarum orbis.

XXIII. BELLVM MACEDONICVM PRIMVM.

- 11, 7 Post Carthaginem vinci neminem puduit. statim Afri-
 cam secutae gentes, Macedonia Graecia Syria ceteraque
 2 omnia quodam quasi aestu et torrente fortunae, sed primi
 omnium Macedones, adfectator quondam imperii populus.
 itaque quamvis tum Philippus regno praesideret, Romani 14
 3 tamen dimicare sibi cum rege Alexandro videbantur. Mac-
 cedonicum bellum nomine amplius * quam spectatione gentis
 4 fuit. causa coepit a foedere Philippi, quo rex iam pridem
 dominantem in Italia Hannibalem sibi socium iunxerat, postea
 crevit implorantibus Athenis auxilium contra regis iniurias, 15
 cum ille ultra ius victoriae in templa et aras et sepulchra
 5 ipsa saeviret. placuit senatui opem tantis ferre supplici-
 bus. quippe iam gentium reges duces, populi nationes
 6 praesidia sibi ab hac urbe petebant. primum igitur Lae-
 vino consule populus Romanus Ionium mare ingressus 20
 tota Graeciae litora veluti triumphanti classe peragravit.
 7 spolia quippe Siciliae Sardiniae, Hispaniae Africae prae-

I 1 potuisset (*posteriorem t expunx. m. 2*) *N* | hannibalis
 (h *sup. vers.*) *B* annibalis *I* annibal *I* | de scipionis — han-
 nibal *om.* *B* || 2 annibal *I* || 3 africae (e *erasa*) *B* | secutus (cu
 in *qu* *mut. m. 1*) *B* || 4 terterrarum (*prius ter erasum*) *N* || 5.
 PRIMVM *om.* *N* || 6 africam iam vinci *I* | statim — petebant
 (*vers. 19*) *om.* *I* || 7 secutae sunt statim african gentes *C* sed
 aequo iure ubique subactae *I* | macedonia — repetebant *om.*
I || 8 asiae *ante* aestu *add.* *B* | sed] sic *C* || 9 affectator *L* ||
 10 tunc *C* || 13 aphoedere *B* | quod *B* || 14 sociauerat *C* ||
 15 inplorantibus *B* | iniurias (s *m. 2 in rasura*) *N* || 16 et *ante*
 aras *om.* *C* sed (s *expunxit m. 2*) *add.* *N* | sepulchra (h *supra*
versum) *B* || 17 ferret (et in e *mutavit m. 1*) *B* || 18 tam *N* || 19
 repetebant (n *supra versum*) *B* | Primo *C* || 21 velut *I* || 22
 hispaniae *om.* *I* | praeferebant *B* praeferebat *N*

ferebat, et manifestam victoriam nata in praetoria puppi
 laurus pollicebatur. aderat sponte in auxilium Attalus, 8
 rex Pergamenorum, aderant Rhodii, nauticus populus, qui
 navibus a mari, consul a terris omnia equis virisque
 quatiebat. bis victus, bis fugatus rex, bis exutus castris, 9
 cum tamen nihil terribilius Macedonibus fuit ipso volne-
 rum aspectu, quae non spiculis nec sagittis nec ullo
 Graeculo ferro, sed ingentibus pilis nec minoribus adacta
 gladiis ultra mortem patebant. enimvero Flammino duce 10
 invios antea Chaonum montes Aoumque amnem per ab-
 rupta vadentem et ipsa Macedoniae claustra penetramus.
 introisse victoria fuit. nam postea numquam ausus con- 11
 gredi rex ad tumulos, quos Cynocephalas vocant, uno ac
 ne hoc quidem iusto proelio opprimitur. et illi quidem 12
 consul pacem dedit regnumque concessit, mox, ne quid
 esset hostile, Thebas et Euboeam et grassantem sub
 Nabide suo Lacedaemona conpescuit. Graeciae vero ve- 13

I 1 quam ante nata add. *I* | nata (supra posteriorem a
 virgula, qua m significatur, erasa) *B* | impraetoria *B* | puppe
O | 2 attalus (prior t erasa) *B* | 3 et rodii *I* | 4 quibus a mari:
 corr. Freinshemius qui bis a mari Beckius | consul a om. *L* |
 otaniae quis in omnia. equis mut. *N** | 5 bis uictus rex bis exutus
 bis fugatus castris *C* | macedonum post rex add. *I* | 6 terri-
 bilius (prior i correcta ex e m. 2) *N* | macedonibus (b supra
 verum) *B* | vulnerum *AL* | 7 aspectu (u supra o) *B* aspectu
LI | 9 mortem (t expunxit m. 1) *N* | flamminio *A* flaminio
C | populus Romanus post duce add. *I* | 10 ante achaonum *B*
 antea achaonum *C* | sauum que *B* dumque *C* saumque *I*: corr.
 Vinetus | omnem *C* | abrupta *B* abruptam (p supra verum) *L*
 abruptam codd. Heid. Pal. Iordanis abruptam cod. Val. Iordanis
 abruptum cod. Poll. Iordanis | 11 et ipsa *C* adipsa bis, sed
 prioribus erasis *B* et ad ipsa *I* id est ipsa Freinshemius |
 macedoniae (prima e erasa) *B* machedoniae *L* | penetrabimus
N penetravit *I* | 13 direxit post rex ~ add. *L* | cynocephalos *B*
 cynocephalos *I* | ac] hac *B* | 14 proemio opprimitur *I* | et
 illi — didicit (p. 68, 11) om. *I* | 15 nequit (t in d mutavit
 m. 2) *N* | 16 esset (supra t virgula erasa) *N* | hostile (supra e
 virgula, qua m significatur, erasa) *N* | grassantem (a supra
 priorem e m. 2) *N* grassantem *L* | sub namibide *B* sum ma-
 uide *N* summa uide *L* | 17 tyranno ante suo add. *B* | et ante
 lacedemona add. *B* | græ in grecię mutavit *B*¹ | uero om. *L*

- terem statum reddidit, ut legibus viveret suis et avita
 14 libertate frueretur. quae gaudia, quae vociferationes fu-
 erunt, cum hoc forte Nemeae in theatro quinquennialibus
 ludis a praecone caneretur! quo certavere plausu! quid
 15 florum in consulem profuderunt! et iterum iterumque
 praeconem repetere vocem illam iubebant qua libertas
 Achaiae pronuntiabatur, nec aliter illa consulari sententia
 quam modulatissimo aliquo tibiarum aut fidium cantu
 fruebantur.

XXIII. BELLVM SYRIACVM REGIS ANTIOCHI. 10

- II, 8 Macedoniam statim Asia et regem Philippum Antiochus
 excepit quodam casu, quasi de industria sic adgubernante
 fortuna ut quem ad modum ab Africa in Europam, sic
 ab Europa in Asiam ultro se suggerentibus causis impe-
 rium procederet, et cum terrarum orbis situ ipse ordo 15
 2 victoriarum navigaret. non aliud formidolosius fama bel-
 lum fuit; quippe cum Persas et orientem, Xerxen atque
 Darium cogitarent, quando perfossi invii montes, quando
 3 velis opertum mare nuntiaretur. ad hoc caelestes minae
 terribant, cum umore continuo Cumanus Apollo sudaret. 20

1 habita *L* || 2 gaudia (e post posteriorem a deleta) *B* ||
 3 nemeae (secunda e supra versum m. 1) *N* | quinque naliibus
B || 4 caneretur *B* | plaussu *N* || 5 consulem (consu in rasura)
B | profuerunt *B* || 6 illam uocem *C* | iubebat *C* || 7 consularis
L || 8 fidium (posterior i supra versum m. 2) *N* | cantu (u cor-
 recta ex o) *B* cantum (m expunxit m. 1, deinde m. 2 litterae
 u virgulam, quae m significat, imposuit, quae postea erasa est)
N || 10 SYRIACVM *L* | ANTIOCHI *N* || 11 Asia om.: ante statim add.
Halmius statim Syria *Freinsheimius* | anthiocus *B* antiocus *L* ||
 12 quadam quasi industria *Freinsheimius* quadam casum quasi
 industria *I. F. Gronovius* quasidem dustria in quaside industria
 mutavit *B*¹ | de om. *C* || 13 aut *N* | ad om. *L* | ab supra versum
B | in achaiam *B* ineuropam *L* v. *Orosius* IV 20, 12 || 14 ab
 achaiam *B* || 15 situs *B* || 16 aliut *N* || 17 xersen *B* exersen *L* |
 adque *B* adque (d in t mutavit m. 2) *N* || 18 niuei *L* | montis
B || 19 ut hoc *N* || 20 terribant *B* | humore (h m. 2) *N* humore
L / cymanus *L* | suaderet *N*

sed hic faventis Asiae suae numinis timor erat. nec sane 4
 viris opibus armis quicquam copiosius Syria; sed in manus tam ignavi regis inciderat ut nihil fuerit in Antiocho
 speciosius quam quod a Romanis victus est. impulere 5
 5 regem in id bellum illinc Thoas, Aetoliae princeps, in-
 honoratam apud Romanos querens adversus Macedonas
 militiae suae societatem, hinc Hannibal, qui in Africa
 victus, profugus et pacis inpatiens hostem populo R.
 toto orbe quaerebat. et quod illud fuisset periculum, si 6
 10 se consiliis eius rex tradidisset, id est si Asiae viribus
 usus fuisset miser Hannibal? sed rex suis opibus et
 nomine regio fretus satis habuit bellum movere. Europa 7
 iam dubio procul iure belli ad Romanos pertinebat. hic
 Lysimachiam urbem in litore Thracio positam a maioribus
 15 suis Antiochus ut hereditario iure repetebat. hoc velut 8
 sidere Asiatici belli mota tempestas. set maximus regum
 contentus fortiter indixisse bellum cum ingenti strepitu
 ac tumultu movisset ex Asia, occupatis statim insulis
 Graeciaeque litoribus otia et luxur quasi victor agitabat.
 20 Euboeam insulam continenti adhaerentem tenui freto reci- 9
 procantibus aquis Euripus abscindit. hic ille positus aureis

1 sine *N* | oppibus (*prior p supra versum*) *L* || 2 armis
 quicquam *L* armisque quicquam *B* armisque id quam *N* |
 manibus *N* || 3 indicerat in inciderat mutavit *B* | fuerit (i
correcta ex a m. 1) *B* || 4 quot *B* | impulsere (*posterior u*
erosa) *N* || 5 mino thea sa etoliae *B* | etoliae (et *m. 1 in*
rasura) *N* || 7 annibal *B* || 8 . po . r . (*puncta m. 2*) *N* populum
 romanum *L* || 9 orbeque rebat *B* | illud (u *correcta ex e*) *B* | fuisset
 imperator *Hauptius* fuisset minister *Freudenbergius* fuisset Afer
C. Meiserus, at cf. II 9, 11 || 11 annibal *B* || 12 nomine (i *correcta*
ex e) *B* nomine (ne *add. m. 1*) *N* | abuit (uit *evanidum restituit*
m. 1) *B* | Europa iam *L* europaa (*prior a erasa*) iam *B* eu-
 ropiam (*supra p virgulam quae a significat posuit et i expunxit*
m. 2) *N* || 13 procul dubio *N*² | belli *om. C* || 14 dysimachiam (d
 in l mutavit *m. 1*) *N* hisimachiam *L* || 15 antiochus (u *correcta*
ex o) *B* | uthereditario (h *supra versum m. 2*) *B* || 16 asiastici
 (posteriorem s *expunxit m. 2*) *N* | bella (i *supra a m. 2*) *N* | et:
corr. Freinsheimius || 17 indixisse ante contentus, *add. B* | con-
 uentus *C* | induxisse *B* | cum *om. B* || 19 quasi] tamquam *C* || 20
 euboeam *N* euboea] *L* | tenuit *N* || 21 abs cidit (abs *corr. ex ex*) *B*

- sericisque tentoriis sub ipso freti murmure, cum prae-
fluentes aquae tibiis fidibusque concinerent, conlatis undi-
que quamvis per hiemem rosis, ne non aliquo genere
ducem agere videretur, virginum puerorumque dilectus
10 habebat. talem ergo regem iam luxuria sua debellatum
Acilio Glabrione consule populus R. in insula adgres-
sus ipso statim adventus sui nuntio coegit ab insula
11 fugere. tum praecipitem aput Thermopylas adsecutus,
locum trecentorum Laconum speciosa caede memorandum,
ne ibi quidem fiducia loci resistantem mari ac terra cedere
12 coegit. statim et e vestigio itur in Syriam. classis regia
Polyxenidae Hannibalique commissa — nam rex proelium
nec spectare poterat — duce Aemilio Regillo, adremigan-
tibus Rhodis tota laceratur. ne sibi placeant Athenae; in
13 Antiocho vicimus Xerxen, in Aemilio Alcibiaden aequavimus,
14 Epheso Salamina pensavimus. tum consule Scipione, cui
frater, ille modo victor Carthaginis Africanus, aderat vo-
luntaria legatione, debellari regem placet. et iam toto
15 cesserat mari, sed nos imus ulterius. Maeandrum ad
amnem montemque Sipylum castra ponuntur. hic rex,

abscidit *C* nescio an vere, v. *Vergil. Aen. III 418*, *Seneca ad Marc. 17, 2* || 1 siricisque *B* | cum prefluentes aque tibiis *B* cum interfluenta tibiis *N* cum interfluentatibus *L* || 2 contineret (c supra priorem t m. 1) *N* concineret *L* | collatis *B* || 3 quannis *L* | aliquod (d supra versum) *B* || 4 ducem generet *B* ducum genere *C* | agere videretur om. *B* | delectus *L* || 5 sua luxuria *C* || 6 populus romanus (pr. [puncta m. 2] *N*) ante acilio *C*, an delendum? v. ad p. 30, 9 | aggressus *L* || 8 cum *B* | apud (d correcta ex t) *B* | thermopylas (h correcta ex c) *B* | assecutus *L* || 9 trecentis *C* | clade *B* sede (s in c mutavit m. 2, sed postea erasit) *N* || 11 et ex *C* | siriam *L* | clausis *N* | stregia *N* regi *L* || 12 polixenidi *N* apolixenidie *L* | annibalique *B* | commissea (e expuncta) *L* || 13 igitur ante duce add. *C* || 14 rhodiis *B* | placeat|henae (h in b mutavit m. 1) *N* || 15 antiocho *L* | vicinus *L* | xersen *B* | alcibiadē *B* alcibiadenn (posterior a in rasura, n expuncta m. 1) *N* alcibiadem *L* || 16 efesiis *N* Efessus *L* | pensamus *N* || 17 aderat post legatione *C* || 18 debellari (posterior e correcta ex a) *B* || 19 imus radendo ex cessimus, ut videtur, correctum *N* || 20 Sipylum] sypylum. (posterior y ex i correcta m. 1) et spilum *N*

incredibile dictu quibus auxiliis, quibus copiis, consederat. trecenta milia peditum, equitum falcatorumque curruum 16 non minor numerus. elephantis ad hoc immensae magnitudinis, auro purpura argento et suo ebore fulgentibus aciem utrimque vallaverat. sed haec omnia praepedita 17 magnitudine sua, ad hoc imbre, qui subito superfusus mira felicitate Persicos arcus corruerat. primum trepidatio, mox fuga, deinde triumphus fuerunt. victo et sup- 18 plici pacem partemque regni dari placuit eo libentius, quod tam facile cessisset.

XXV. BELLVM AETOLVM.

Syriaco bello successit, et debebat, Aetolicum. victo II, 9 quippe Romanus Antiocho faces Asiatici belli persequatur. ergo Fulvio Nobiliori mandata ultio est. hic pro- 2 tius caput gentis Ambraciam, regiam Pyrrhi, machinis quatit. secuta deditio est. aderant Aetolorum precibus 3 Attici Rhodii, et memineraus auxilii; sic placuit ignoscere. serpsit tamen latius in proximos bellum omnemque late 4 Cephallaniam Zacynthon et quidquid insularum in eo mari inter Ceraunios montes iugumque Maleum; Aetoli belli accessio fuerunt.

1 considerat *L* || 2 falcatoremque *B* | curruum *correctum ex turrium L* || 3 immensa *B* immensae *N* || 4 purpora *B* purpura *N* | ebore *N* || 5 utrinusque (*n expunxit m. 2*) *N* utrinusque *L* | uariauerat *B* uallauerant *C* | praepedita (*prior a inter scribendum inserta*) *B* praedita *C* || 6 imber *Graevius* || 7 artus *L* | perruerat *B* || 8 dehinc *C* [fuerunt]? || 9 partemque *B* atque partem *C* || 11 AETOLJ CUM .; *N* ETOLICVM . *L* || 12 syriatico *N* SIRIATICO *L* | debebatur *N*² | aetolicum *BL* etolicum *N* v. *Levius XXVI* 25, 4 Aetolum *Iahnus* || 13 asiatici (*prior a in ras. m. 1*) *B* | persequabatur *B* || 15 phirri in pyrrhi mut. *B*¹ pirrhi *L* || 17 atici *L* | memineraus (*i ex e correcte m. 1*) *B* | auxiliis (*s expunxit m. 1*) *N* || 18 latius (*u correcte ex o m. 1*) *B* | omnisque late Cephallenia, Zacynthos *Freinshemius* || 19 cephalleniam *C* | zacynthon (*h supra versum m. 1*) *N* | quicquid *L* | insularum *L* || 20 ceraunios] cetera . unios *L* | aetolici *N* etolia *L*

- ultimum se Italiae recepit sinum, cum urbem tantum non
 47 adoratam reliquisset. parva res dictu, sed ad magnanimitatem populi Romani probandam satis efficax, quod illis ipsis quibus obsidebatur diebus ager, quem Hannibal castris insederat, venalis Romae fuit hastaeque subiectus
 48 invenit emptorem. voluit Hannibal contra imitari fiduciam subiecitque argentarias urbis tabernas: nec sector inventus est, ut scias etiam praesagia fatis adfuisse.
- 49 Nihil actum erat tanta virtute, tanto favore etiam deorum, si quidem ab Hispania Hasdrubal frater Hannibalis cum exercitu novo, novis viribus, nova belli mole
 50 veniebat. actum erat procul dubio, si vir ille se cum fratre iunxisset. sed hunc quoque tantum quod ab Alpe descenderat apud Metaurum castra metantem Claudius Nero
 51 cum Livio Salinatore debellat. Nero in ultimo Italiae angulo submovebat Hannibalem, Livius in diversissimam partem, id est in ipsas nascentis Italiae fauces signa converterat. tanto, id est omni qua longissima Italia solo
 52 interiacente, quo consilio, qua celeritate consules castra coniunxerint inopinatumque hostem conlatis signis op-

I 1 recepit (posterior e correcte ex i) *L* | sinum (nu correctum ex mo) *L* | totam *B* tantam *I* || 2 non inadoratam *B* | parva — deorum om. *I* || 3 quid *B* || 4 obsidebantur *L* | annibal *B* || 5 insiderat *C* || 6 annibal *B* | imitari *B* | fiduciam imitari (mi supra versum) *L* fiduciam imitari (q post a expunxit m. 1, postea erasum est) *N* || 7 Subiecitque *B* || 8 fuisse *C* || 9 Nihil (h correcte ex b) *L* | actum — veniebat (vs. 12) bis *B*, sed posteriora, in quibus discrepat hactum, eras. m. 1 || 10 ab hispania *B* ab spaniam *I* | hasdrybal *N* hasdybal *L* | annibalis *I* || 11 exercito (u sup. o) *B* | mole (e correcte m. 1 ex i) *B* || 12 erat | est *I* || 13 fratre om. *L* | iunxisset *I* | set (t in d mutavit m. 1) *B* | tantum — metaurum om. *C* an hunc quoque iam tum quom ab Alpe descenderat apud Metaurum castra? || 14 apud (t in d mutata) *B* apudque *I* | meditantem (di expunctum) *L* || 15 cum lauo *I* | in ultimum Italiae angulum summoerat *Halmius* || 16 angulo italiae *C* | summoerat *B* submoerat *I* | annibalem *A* || 17 nascentes *I* || 18 longissimum *B* | fuit post long. add. *B* est add. *I* | italiae *B* || 20 coniunxerint *C* | inopinanterque *C* | collatis *B* | oppresserint (n in rasura m. 1) *B* conpresserint *C*

est, mixta et adulterata est: reliquiae Gallorum, qui Brenno duce vastaverant Graeciam, orientem secuti in media Asiae parte sederunt; itaque uti frugum semina 4 mutato solo degenerant, sic illa genuina feritas eorum 5 Asiatica amoenitate mollita est. duobus itaque proeliis 5 fusi fugatique sunt, quamvis sub adventu hostis relictis sedibus in altissimos se montes recepissent. Tolostobogi Olympum, Tectosagi Magabam insederant. utrimque fundis sagittisque detracti in perpetuam se pacem dediderunt. 10 sed alligati miraculo quidam fuere, cum catenas morsibus 6 et ore temptassent, cum offocandas invicem fauces prae- buissent. nam Orgiacontis regis uxor a centurione stuprum passa memorabili exemplo custodiam evasit revolsumque adulteri hostis caput ad maritum reportavit.

15 XXVIII. BELLVM MACEDONICVM SECVNDVM.

Dum aliae aliaque gentes Syriaci belli secuntur ruinam, 11, 12 Macedonia se rursus erexit. fortissimum populum me- 2

I 1 adulterate (om. est) L | quibus (sic) brenno — euerterat post perirent (II 9, 20) C || 2 inorientem N moriente L | sicuti B || 3 ut C | frugu (sup. posteriorem u virgula, quae m significat, erasa) seminam B seminae (sic) L || 4 genuita (ta in na mut. m. 1) N || 6 fusi (si correctum ex ga) L | auentu (posterior u correctae ex o) B | ostis I hosti L || 7 recepissent (secunda e correctae ex i m. 1) B | colos cobegi olympum B colosobegit olympum I solos tolo gio rum N solos tologiorum L || 8 tec tossagi atiam (prior s supra versum, sed erasa) N tectos satagiam L || 8 magabant B magaba I: corr. H. Muellerus anal. philol. CIII (1871) p. 566 | insiderant L | utrimque (im additum inter scribendum) B utrique L || 9 detracti A acti C | imperpetuam L | sed (d expunxit m. 1) N | dedederunt L || 10 alligati (posterior i correctae ex o) B | miraculo (l correctae ex s) L | quodam: corr. Lipsii auditor nescio quis | catena B catenas (posterior a correctae ex i) L || 11 effocandas B offucandas I || 12 regis om. A | stuprum passa C struprum B stuprum I stuprata Iahnus || 13 reuulsusque LI || 14 adulteri hostis A militis C | capud L | suum post maritum add. C | retulit N retulit L || 15 MACEDONUM C | SECVNDVM] · II · add. N¹ || 16 Dum aliae — consulis Crassi (I 46, 2) om. I | syriaci (y correctae ex i) B syriatici N siriaci L | belli belli B || 17 macedoniam (posterior

- moria et recordatio suae nobilitatis agitabat, et successerat Philippo filius Perses, qui semel in perpetuum victam esse Macedoniam non putabat ex gentis dignitate. multo vehementius sub hoc Macedones quam sub patre exurgunt quippe Thracas in vires suas traxerant atque ita industriam Macedonum viribus Thracum, ferociam Thracum disciplina Macedonica temperavere. accessit his consilium ducis, qui situm regionum suarum a summo speculatus Haemo positus per abrupta castris ita Macedoniam suam armis ferroque vallaverat ut non reliquisset aditum nisi a caelo venturis hostibus videretur. tamen Marcio Philippo consule eam provinciam ingressus populus R. exploratis diligenter accessibus per Ascurida paludem Perhaebosque tumulos illa volucris quoque, ut videbantur, invia accessit regemque securum et nihil tale metuentem subita belli inruptione deprehendit. cuius tanta trepidatio fuit ut pecuniam omnem in mare iusserit mergi, ne periret, classem cremari, ne incenderetur. Paulo consule cum maiora et crebriora essent inposita praesidia, per alias

m erasa) B | se om. B | memoria (e correcte ex o) L || 1 recordatione (ne supra versum m. 2) N || 2 philippo L | perses om. B | uictam (c supra versum m. 1) B || 4 ueementius B | maccédones L | consurgunt C || 5 Quipe L | tra chas C | in res Iahnus, at cf. Iustinus III 2, 3 | traxerat B | adque B | industria || 6 macedonibus (ni in rasura m. 1) thracum disciplina reliquis omissis B | thracum L | thracum N trachum L || 7 dis ciplina-macedonica (virgula quae m significat supra priorem a erasa) B disciplinam macedonicam C | temperauerunt (runt compendio scriptum) C | hic N | consilium (posterior i supra versum) N || 8 a om. C || 9 abruta || 10 uallauerant N | reliquisset B || 11 uiderentur C || 12 nam: corr. Heinsius, an olim fuit hanc et eam illo corrupto adiectum? || 13 astudam (posterior a correcte ex e) paludem (e correcte ex a) B astundam paludem C: corr. Heinsius ex Livio XLIV 2, 3 | perrhebosque B per acerbos dubiosque C || 14 tumulos (ul in ill mutatum) B | quae post illa add. N que L | ut om. C | uidebatur C || 16 eruptione terruit C | depreëndit (spiritus m. 2) B || 18 et ante classem add. B | neincenderentur L || 19 creba N crebra L

vias Macedonia deprensa est, summa quidem arte et in-
 dustria ducis, cum alia minatus alia inrupisset. cuius 8
 adventus ipse adeo terribilis regi fuit ut interesse non
 auderet, sed gerenda ducibus bella mandaverit. absens 9
 ergo victus fugit in maria insulamque Samothracen, fretus
 celebri religione, quasi templa et arae possent defendere,
 quem nec montes sui nec arma potuissent. nemo regum 10
 diutius amissae fortunae conscientiam retinuit. supplex
 cum scriberet ad imperatorem ab illo quo confugerat
 templo nomenque epistola enotaret suum, regem addidit.
 sed nec reverentior captae maiestatis alius Paulo fuit.
 cum in conspectum venisset hostis, in tribunali recepit 11
 et conviviis adhibuit liberosque admonuit suos ut fortu-
 nam, cui tantum liceret, revererentur. inter pulcher- 12
 rimos hunc quoque populus R. de Macedonia duxit ac
 vidit triumphum; quippe cuius spectaculo triduum im-
 plevit. primus dies signa tabulasque, sequens arma 13
 pecuniam transvexit, tertius captivos ipsumque regem ad-
 tonitum adhuc tamquam subito malo et stupentem. sed 14
 multo prius gaudium victoriae populus Romanus quam
 epistolis victoris praeceperat. quippe eodem die, quo
 victus est Perses in Macedonia, Romae cognitum est: duo 15

1 depressa C || 2 alias ēminatus (*lineola et puncta m. 1*)
 N alia semina tus L, merito tamen vetuit N. Heinsius emi-
 nandi verbum, quod nisi apud Plaut. Capt. 891 non reperitur,
 recipi; alia se minatus I. Vossius | alias inrepisset C || 3 ipse
 eo C | terribi li L || 4 mandauerat L || 5 samothracē L || 6
 delubri Tollius | ore L | Yronia N² in marg. || 8 ammissae B |
 suplex N || 9 ad] et B | æ illo N de illo N² | quo add. N¹ ||
 10 epistola enotaret: correxi epistola denotaret N. Heinsius
 epistolae praenotaret Graevius || 12 conspectu B | reuerentior
 (posterior e correctæ ex i) B | maiestatis B || 12 tribunali
 (nal in rasura quattuor litterarum, quarum prima fuit l vel b,
 ultima n) B templum N tabernaculum Goertzius || 14 ciuitatem
 licet et in cui tantum liceret mutavit B || 15 ad post duxit
 et ui ante uidit erasit B || 16 cumius N || 17 primus (m
 supra versum m. 1) B || 18 pecunias C | attonitum BL ad-
 tonitum (d in t mutavit m. 1) N || 19 et om. L || 21 epistulis
 B | quod (d deleta) B || 22 cum ante duo add. B

iuvenes candidis equis apud Iuturnae lacum pulverem et cruorem abluabant. hi nuntiavere. Castorem et Pollucem fuisse creditum volgo, quod gemini fuissent; interfuisse bello, quod sanguine maderent; a Macedonia venire, quod adhuc anhelarent.

XXVIII. BELLVM ILLYRICVM SECVNDVM.

- II, 13 Macedonici belli contagio traxit Illyrios; si quidem ut Romanum a tergo distringerent, a Perse rege conducti
2 pecunia militaverunt. sine mora ab Anicio praetore subiguntur. Scodram caput gentis delesse sufficit; statim
3 secuta deditio est. denique hoc bellum ante finitum est quam geri Romae nuntiaretur.

XXX. BELLVM MACEDONICVM TERTIVM.

- II, 14 Quodam fato, quasi ita convenisset inter Poenos et Macedonas ut tertio quoque vincerentur, eodem tempore
2 utrique arma moverunt. sed prior iugum excutit Macedo,
3 aliquanto quam ante gravior, dum contemnitur. causa belli prope erubescenda. quippe regnum pariter et bellum vir ultimae sortis Andriscus invaserat, dubium liber an servus, mercennarius certe; sed qui vulgo Philippus ex²⁰

1 diuturnae *N* uiturnae *L* || 3 vulgo *BL* | interfuisent (nt expunctae) *L* || 4 sanguinem adherent (m supra versum m. 1) *B* sanguinem adherent in sanguine adherent (sic) mutavit *N*² || 5 anelarent *L* || 6 ILLIRICVM *C* | SECVNDVM om. *C* || 7 illyros *N* illirio *L* | ipsi quidem *BN* sed ipsi quidem *L*: corr. Iahnus || 8 a om. *B* | tergo (go supra versum m. 1) *N* | distringerent *B* | conducti (ti supra versum m. 1) *N* || 9 pecunia (p correcta ex d m. 1) *N* | abainitio *L* || 10 scoriadam (priorem a erasit m. 1) *B* scordam *C* | gentis (i m. 1 correcta ex e) *N* | delesse (prius se deletum) *N* adisse Sauppis || 13 TERTIVM om. *N* || 14 facto. *L* | poenos (posterior o correcta ex a m. 1) *B* || 15 vinceretur *L* || 17 arte *N* | contemnitur *L* || 20 quia vulgo philippus persae filius uocabatur. (ex similitudine et pseudophilippus om.) *B* quia vulgo philippus ex similitudine

similitudine Philippi Persae filii vocabatur, regiam formam, regium nomen, animum quoque regis implevit. igitur dum haec ipsa contemnit populus R., Iuventio 4 praetore contentus, virum non Macedonicis modo sed 5 Thraciae quoque auxiliis ingentibus validum temere temptavit invictusque a veris regibus ab illo imaginario et scaenico rege superatus est. sed consule Metello amissum 5 cum legione praetorem plenissime ultus est. nam et Macedoniam servitute multavit et ducem belli deditum ab 10 eo ad quem confugerat Thraciae regulo in urbem in caenis reduxit, hoc quoque illi in malis suis indulgente fortuna ut de eo populus Romanus quasi de rege vero triumpharet.

XXXI. BELLVM PVNICVM TERTIVM.

15 Tertium cum Africa bellum et tempore exiguum — nam II, 15 quadriennio patratum est — et in comparationem priorum minimum labore — non enim tam cum viris quam cum ipsa urbe pugnatum est — sed plane maximum eventum:

philippi pseudo filippus (philippus L) vocabatur (om. persae filii) C: corr. Sauppius || 2 animo quoque regio C animum quoque regium F. E. Koehlerus mimo quoque regio I. F. Gronovius || 3 contempnit (p expunx. m. 2) N contempnit L || 4 proetore (a sup. priorem e erasa) B | contemptus N | macedonicis (posterior c correcta ex s) B || 5 thraacie (posterior a erasa) B trachiae L || 6 invictusque non a veris regibus sed C Inualidus que non veris regibus sed (a om.) B: corr. Freinshemius invalidus, quique non a veris regibus, est ab illo . . . superatus Mommsenus invalidus, quique non a veris regibus, ab illo . . . superatus est Halmius inualidus atque non a veris regibus, sed ab illo . . . superatus est Iahnus | imaginario (prima i correcta radendo ex in) B || 7 superatus (est om.) N superatur L | consul (ul add. m. 1) metellus B | amissum (prior m lineola transfixa, postea erasa) B || 8 legione (le supra versum) B | ultus L || 9 at (t in d mutavit m. 1) B ad supra versum L || 10 thracie B || 12 ut deo N ut de hoc N² || 15 cum africa C punicum B || 16 raptum B | cōparationem B comparatione C || 18 et plane B, at v. II 13, 26 | maximo N | euentum B

- 2 quippe tandem Carthago finita est. atquin siquis trium
 temporum momenta consideret, primo commissum est
 3 bellum, profligatum secundo, tertio vero confectum. sed
 huius causa belli, quod contra foederis legem adversus
 4 Numidas quidem, sed parasset classem et exercitum. fre-
 quens autem Masinissa finis territabat; sed huic ut bono
 socioque regi favebatur. cum de bello sederet, de belli
 fine tractatum est. Cato inexpiabili odio delendam esse
 Carthaginem et cum de alio consuleretur pronuntiabat,
 5 Scipio Nasica servandam, ne metu ablato aemulae urbis¹⁰
 luxuriari felicitas inciperet; medium senatus elegit, ut urbs
 6 tantum loco moveretur. nihil enim speciosius videbatur
 7 quam esse Carthaginem, quae non timeretur. igitur Ma-
 nilio Censorinoque consulibus populus R. adgressus Car-
 thaginem spe pacis iniecta traditam a volentibus classem¹⁵
 8 sub ipso ore urbis incendit. tum evocatis principibus, si
 salvi esse vellent, ut migrarent finibus imperavit. quod
 pro rei atrocitate adeo movit iras ut extrema mallent.
 comploratum igitur publice statim et pari voce clamatum
 9 est 'ad arma' seditque sententia quoquo modo rebel-²⁰
 landum, non quia iam spes ulla superesset, sed quia
 patriam suam mallent hostium quam suis manibus everti.
 10 qui rebellantium fuerit furor vel hinc intellegi potest, quod
 in usum novae classis tecta domuum resciderunt; in armo-
 rum officinas aurum et argentum pro aere ferroque con-²⁵

1 adquin *B* | atque *C* || 2 punicum *post* est *add. B* || 3
 est *post* confectum *add. BL* || 4 phoederis *B* || 5 sed parassent
 (n *supra* *correxum*) *B* separasset *C* reparasset *Salmasius* | classem
B clausem (u *in s* *mutavit m. 1*) *N* || 6 masinissae *BC*: *corr.*
Iahnus | fines *L* | tentabat *Dukerus* | ut *om. C* || 7 de *post* cum
om. C | bellum (*om. de*) *Voss.* || 8 tractum *N* | hodie *B* || 10 na sic
*in nasica correxit N*² || 11 urbis *post* felicitas *add. BC*: *corr. eg.*
an felicitate inciperent? | ut bis *in* ut urbs *mutavit B*¹ || 14
 aggressus *L* || 15 iniecta *BN*² intacta *C* || 17 uellent (ll *correcta*
ex u) *N* | imperatum *C* || 18 pro re *C* pro rei *N*² | movit (t
correcta ex s) *L* || 19 statum. *L* || 20 armas (s *expunxit m. 1*) ||
 23 intelli *L* | ante poteest (*sic*) potest *in fine versus erasum*
B || 24 nouale *L* | domusque *C* | reciderunt *B* || 25 aurum
 argento (*om. et*) *B*

flatum est, in tormentorum vincula crinis suos matronae
 contulerunt. Mancino deinde consule terra marique fer-
 vebat obsidio. operi portus, nudatus est primus et se- 11
 quens, iam et tertius murus, cum tamen Byrsa, quod
 nomen arci fuit, quasi altera civitas resistebat. quamvis 12
 profligato urbis excidio tamen fatale Africae nomen Sci-
 pionum videbatur. igitur in alium Scipionem conversa
 res p. finem belli reposcebat. hunc Paulo Macedonico
 procreatum Africani illius magni filius in decus gentis
 adsumpserat, hoc scilicet fato ut quam urbem concus-
 serat avus nepos eius everteret. sed quem ad modum 13
 maxime mortiferi morsus solent esse morientium bestiarum,
 sic plus negotii fuit cum semiruta Carthagine quam cum
 integra. compulsis in unam arcem hostibus portum quo- 14
 que mari Romanus obstruxerat. illi alterum sibi portum
 ab alia urbis parte foderunt, nec ut fugerent; sed qua
 nemo illos nec evadere posse credebat, inde quasi enata
 subito classis erupit, cum interim iam diebus, iam nocti- 15
 bus nova aliqua moles, nova machina, nova perditorum
 hominum manus quasi ex obruto incendio subita de cine-
 ribus flamma prodibat. deploratis novissime rebus triginta 16
 sex milia virorum se dediderunt — quod minus credas —

1 crines *BN²L* | matronæ crinis suos *C* || 2 feruerat *N*
 ferbuerat *N²* || 3 operis portus *C* | est *B* et *C* || 4 maurus *L* |
 7 alium (u *correcta ex e*) *B* || 8 macedonicum *B* | procreatom
 (o in v *mutavit m. 1*) *N* || 9 africanam *L* | illius (*posterior i*
supra versum m. 2) *N* | filius in filio *mutavit N²* | in ante
 decus *om. B* || 10 adsumpserant *B* assumpserat *L* | facto (*c*
erata) *B* || 11 auius ~ *L* | uerteret *C* | quam (ad modum *om.*) *C* ||
 12 esse morsus solent *C* || 13 negotii fuerit in negotii fuit
mut. N² | negotii *BL* | semi rupta *B* | cum *om. C* || 14 terra
 post integra *inseruit Freudenbergius* || 15 mars *C* | obsederat
C, at v. *Livii perioch. 51 et mus. Rhen. XLIV (1889) p. 87* |
 alterum *C* autem *B* | ibi *C* || 16 quia *L* || 17 euadere (*tertia*
e correctata ex et) *B* | nota *B* || 18 Tum *L* || 19 aliqua (*i m. 1*
sup. vers.) *N* | noua post moles *om. B* || 20 obrucito *L* | subito
 (o in a *mutavit m. 2*) *N* || 12 deploratis (*e in rasura*) *B* |
 quadraginta (*supra versum xL m. 2*) semilia (se milia *m. 2*)
N. xL. sex milia L || 22 se *om. C* | quo *B* quid *Freudenbergius*

- 17 duce Hasdrubale. quanto fortius femina et uxor ducis!
 quae comprehensis duobus liberis a culmine se domus in
 medium misit incendium imitata reginam quae Carthaginem
 18 condidit. quanta urbs deleta sit, ut de ceteris taceam,
 vel ignium mora probari postest. quippe per continuos
 decem et septem dies vix potuit incendium extinguere quod
 domibus ac templis suis sponte hostes immiserant; ut qua-
 tenus urbs eripi Romanis non poterat, triumphus arderet.

XXXII. BELLVM ACHAICVM.

- II, 16 Quasi saeculum illud eversionibus urbium curreret,¹⁰
 ita Carthaginis ruinam statim Corinthos exceperit, Achaiae
 caput, Graeciae decus, inter duo maria, Ionium et Aegaeum,
 quasi spectaculo exposita. haec — facinus indignum —
 ante oppressa est quam in numerum certorum hostium
 2 referretur. Critolaus causa belli, qui libertate a Romanis¹⁵
 data adversus ipsos usus est legatosque Romanos, dubium
 3 an et manu, certe oratione violavit. igitur Metello ordi-
 nanti cum maxime Macedoniam mandata est ultio; et hinc
 Achaicum bellum. ac primum Critolai manum Metellus
 4 consul per patentis Elidis campos toto cecidit Alphio. et²⁰
 uno proelio peractum erat bellum, iam et urbem ipsam
 terrebat obsidio; sed — fata rerum — cum Metellus

1 hasdrubale (i expunxit m. 2) N asdrubale L || 2
 comprehensis B || 3 imitata (supra posteriorem a virgula,
 quae m significat, erasa) B || 5 vel ignium C de ignis B | poteest
 B || 7 a templis L | sponte (s supra versum m. 2) N || 8 urbs
 (b supra versum) L || 9 ACHAICVM N || 11 ita om. B, at v.
 I 22, 8; II 13, 73 | corinthus BL corinthos (v supra poste-
 riorem o m. 2) N | excipit B || 14 numero B | certorum (orum
 correctum ex um) B || 15 libertatem (m expunxit m. 2) N | a
 om. B || 16 data om. N | dubium manet manu B || 17 ordinato
 (post. o ex i correcta m. 2) N || 18 cum in cō. (= consul) mutavit
 N¹ | macedoniae codd. macedoniae statum Halmius | mandata
 (ta supra versum m. 2) N | ultio om. B || 19 primam N primum
 (u correcta ex a) L || 20 patentis N² | elidis N | alfeo C || 21 et
 C enim B || 22 fata (o supra posteriorem a posuit m. 2) N
 facta L | metellus (et supra versum m. 1) N

imicasset, ad victoriam Mummius venit. hic alterius 5
 ucis Diaei late exercitum sub ipsis Isthmi faucibus fudit
 eminosque portus sanguine infecit. tum ab incolis de-
 erta civitas direpta primum, deinde tuba praecinente
 eleta est. quid signorum, quid vestium, quidve tabu- 6
 rum raptum incensum atque proiectum est! quantas
 pes et abstulerit et cremaverit hinc scias, quod quidquid
 Iorinthe aeris toto orbe laudatur incendio superfuisse
 conperimus. nam et aeris notam pretiosiore ipsa opu- 7
 entissimae urbis fecit iniuria, quia incendio permixtis
 plurimis statuibus atque simulacris aeris auri argenteque
 venae in commune fluxerunt.

XXXIII. RES IN HISPANIA GESTAE.

Vt Carthaginem Corinthos, ita Corinthum Numantia II, 17
 secuta est; nec deinde orbe toto quicquam intactum armis
 fuit. post illa duo clarissimarum urbium incendia late 2
 atque passim, nec per vices, sed simul pariter quasi
 unum undique bellum fuit; prorsus ut illae quasi agitan-
 tibus ventis diffudisse quaedam belli incendia orbe toto
 viderentur.

Hispaniae numquam animus fuit adversum nos uni- 3

1 mummius *L* | invenit *B* interuenit *Woelfflinus* || 2
 dinei *B* dignitate *C*: *corr. Pighius* cf. *I* 21, 4; *II* 19, 5; *Oros.*
V 3, 3 | isthmi (hi in i mut. m. 1) *B* || 4 direpta *B* | tuba *L* *Voss.*
Palat. Rehd. turba *BN* | praecingente *B* || 5 delecta *L* | quid
 ne *B* || 6 que post incensum add. *B* | adque *B* || 7 quicquid
L || 8 corinthii *C* geris (ge in ae mut. m. 1) *B* | orbe (o correcte
 ex u) *N* || 9 conperimus *B* | aëriston tam *N* aëris tantam *N*² |
 pretiositate *N*² | oppulentissimae (posteriorem p expunxit m. 2)
N || 10 syniuria *B* ruina *Hauptius* | quia (d expunxit m. 1) *N* ||
 13 RES JNKIS PAN·IAE GESTÆ *N* | HISPANIA *B* || 14 corinthus
B corinthos (v supra posteriorem o posuit m. 2) *N* | corintum
L || 15 sequuta *B* || 16 clarissima: *corr. Freinhemius* || 18
 bellum (priorem l supra versum add. m. 1 et post eam duae
 litterae erasae sunt) *N* | favillae Isthmi scintillae *Woelfflinus* ||
 19 diffudisse (e correcte ex et) *B* | toto orbe *N*¹ || 20 viderentur
*BN*² videretur *C* || 21 hispaniae *B* | nunquam *L* | adversus *L*

versae consurgere, numquam conferre vires suas libuit,
neque aut imperium experiri aut libertatem tueri suam
publice. alioquin ita undique mari Pyrenaeoque vallata
4 est ut ingenio situs ne adiri quidem potuerit. sed ante
a Romanis obsessa est, quam se ipsa cognosceret, et sola
omnium provinciarum vires suas postquam victa est in-
5 tellexit. in hac prope ducentos per annos dimicatum est
a primis Scipionibus in primum Caesarem Augustum, non
continuo nec cohaerenter, sed prout causae lacerassent,
nec cum Hispanis initio, sed cum Poenis in Hispania. 6
inde contagium serpens causaeque bellorum.

6 Prima per Pyrenaeum iugum signa Romana Publius
et Gnaeus Scipiones intulerunt proeliisque ingentibus Han-
nonem et Hasdrubalem fratres Hannibalis ceciderunt; rapta-
que erat impetu Hispania, nisi fortissimi viri in ipsa 7
victoria sua oppressi Punica fraude cecidissent, terra
7 marique victores. igitur quasi novam integramque pro-
vinciam ultor patris et patrui Scipio ille mox Africanus
invasit, isque statim capta Carthagine et aliis urbibus,
non contentus Poenos expulisse, stipendiariam nobis pro-
vinciam fecit, omnes citra ultraque Hiberum subiecit im-

2 oriri (o *sup. vers. m. 1*) *N* | tueris (s *erasa*) *B* || 3 alioquin
(in *sup. vers. m. 1*) *N* | undique (*post e exeunte versu tres cir-
citer litterae deletae*) *B* | pyreneoque *L* || 4 ingensius *L* | nec *C* |
aadiri (*posterior a erasa*) *B* | antea a *C* || 5 reipsa *B* | cognos-
ceret (t *add. m. 2*) *N* || 7 prope per ducentos *L* | ducentos (o
correcta ex i) *B* || 8 in postremum *Saupp*ius, at v. II 33, 59 || 9
continue *C* | ne *L* | coherenter (*posterior r ex s correctam m. 1*) *N* |
lacerassent (i *radendo correctam ex l, ut videtur*) *B* || 10 his
spania (*posterior a correctam ex s*) *B* | inis spania *B* || 11 con-
tagium ad series *B* contagio et series *C*: *corr. Mommsen*
contagium ac series *Halm*ius | causaeque *B*, num causaeque
interpolatum ex vs. 9? || 12 pyreneum *L* | .p. etcñ. *N* .pet-
cñ. *L* || 13 annonem *B* hac nonen *L* || 14 hasdrubalem (d
correcta ex t) *N* as drubalem *L* | fratrem *N* | annibali *B* || 15
ispaniam (*prior i correctam ex in*) si *B* || 16 sua uictoria *N*, sed
transposuit m. 1 || 18 africanus (fr *correctam ex p*) *L* || 19 hisque
B | capta acarthagine *B* || 20 poenis expulisset *B* || 21 omnem
C | cytra utraque *L* | hiberum (hi *correctum m. 1 ex li*) *B*
hyberum *L* | imperio (o *correctam ex um*) *B*

perio primusque Romanorum ducum victor ad Gades et Oceani ora pervenit. plus est provinciam retinere quam 8 facere. itaque per partes iam huc, iam illuc missi duces, qui ferocissimas et in id tempus liberas gentes ideoque inpatientes iugi multo labore nec incruentis certaminibus 9 servire docuerunt. Cato ille Censorius Celtiberos, id est 9 robur Hispaniae, aliquot proeliis fregit. Gracchus, pater ille Gracchorum, eosdem centum et quinquaginta urbium eversione multavit. Metellus ille, qui ex Macedonia cogno- 10 men meruerat, et Celtibericus fieri meruit, cum et Con- trebiam memorabili cepisset exemplo et Nertobrigae maiore gloria pepercisset. Lucullus Turdulos atque Vaccaeos, de 11 quibus Scipio ille posterior singulari certamine, cum rex fuisset provocator, opima rettulerat. Decimus Brutus ali- 12 15 quanto latius Celticis Lusitanosque et omnis Callaeciae populos formidatumque militibus flumen Oblivionis, para- gratoque victor Oceani litore non prius signa convertit quam cadentem in maria solem obrutumque aquis ignem non sine quodam sacrilegii metu et horrore deprendit. 20 Sed tota certaminum moles cum Lusitanis fuit et 13 Numantinis. nec inmerito. quippe solis gentium Hispa-

3 uel illuc *L* || 4 ad id temporis *C* | liberas (*s sup. vers.*)
B | que *om. C* || 5 ingruentibus *B* || 7 aliquot (*t correcta ex d m. 1*)
N | graccus *B* || 8 graccorum *B* gracchorum (*prior c sup. vers.*)
L || 9 cui ex Macedonia cognomen, et *C. f. meruit N. Rubenius* ||
10 meruit *om. C an post meruerat ponendum?* | cantabriam *B*
cum/trebiam *L* || 11 memorabile (*i sup. posteriorem e m. 2*) *N* |
nectobricae (*prior c sup. vers.*) *B* neros. brigis (*nominis partes*
coniunxit *m. 2*) *N* nersobrigis *L* | maiore (*o supra versum*) *L* || 12
pepercit *C* | lucullus (*tertia u m. 1 correcta ex io, ut videtur*)
B | turdullos *L* || 13 ille scipio *B*, at *cf. p. 78, 18* || 14 prouoca-
tos (*v supra tertiam o m. 2*) *N* prouocatus *L* | retulerat
BL | decimus (*m expunxit m. 2*) *N* || 15 celitos in celticos
mutavit *B* ¹ celtiberos *Palatinus 1568* | omnis (*i in e mutavit*
m. 2) *N* | callaeciae *B* callecie (*priorem c in g mutavit m. 2*)
N callatie *L* || 16 populus *B* | fluminis *B* || 18 obruptumque
L | igne *N* || 19 orrore *B* horrere (*o supra priorem e m. 2*)
N | deprehendit *C* || 21 immerito *L* | solis (*a supra i m. 2, sed*
statim deleta) *N*

- niae duces contigerunt. fuisset et cum omnibus Celtiberis, nisi dux illius motus initio belli oppressus esset,
 14 summus vir astu et audacia, si processisset, Olyndicus, qui hastam argenteam quatiens quasi caelo missam vaticinanti similis omnium in se mentes converterat. set
 cum pari temeritate sub nocte castra consulis adisset,
 15 iuxta tentorium ipsum pilo vigilis exceptus est. ceterum Lusitanos Viriatus erexit, vir calliditatis acerrimae. qui ex venatore latro, ex latrone subito dux atque imperator et, si fortuna cessisset, Hispaniae Romulus, non contentus¹⁰ libertatem suorum defendere, per quattuordecim annos omnia citra ultraque Hiberum et Tagum igni ferroque
 16 populatus, castra etiam praetoria et praesidia adgressus Claudium Vnimanum paene ad internecionem exercitus cecidit et insignia trabeis et fascibus nostris quae ceperat¹¹
 17 in montibus suis tropaea fixit. tandem eum iam Fabius Maximus consul oppresserat; sed a successore Popilio violata victoria est. quippe qui conficiendae rei cupidus,

1 et cō L || 2 mortuus B | ut *post belli add.* B ui *Iahnus* | esset summae B sed summus C || 3 audaciae B astutus et audaciae C: *corr.* Voss. summus uir astutiae *Iahnus*, an vir astutus et summus? | recessisset C | solondicus C pro. n. (= *proprium nomen*) *supra versum* N² Olonicus *Liv. per. 53* || 4 hastam (h *supra versum*) B astam N | quasi B uelut C || 5 sed C || 7 ipso in ipsvm *mutavit* N¹ | uigiliis C || 8 uiriatus (m. 2 *supra versum* pro. n.) N uiritus L | acer equi in acerrimequi *mutavit* B || 9 adque B || 10 fortuna (t ex c *correcta* m. 1) N | gessisset L | contemptus B || 11 quattuor B XIII C | annos (o *correcta ex i*) B || 12 ultraque (l *supra versum*) B | et agrum C || 13 praetorum B praetriorum N pretoriarum L: *correx*i | et om. BN | praesidium: *corr.* *Halmius*, an [castra] etiam praetorium praesidium? || 14 claudium (au *corr.* ex u m. 1) B | unimammum B | paene (*posterior e corr.* ex i m. 1) B | internitionem BL || 15 cecidisset insignia: *corr.* *Freinshemius* || 16 trophea L | fixisset: *corr.* *Freinshemius* | tandundem (*posterior n inter scribendum correctae ex m.* dun *expunxit* m. 1) N | etiam fabius: *corr.* *Halmius*, at forte et iam *discrepans lectio est ad tandem adscripta* || 17 consulo presserat in consul oppresserat *mutavit* N² | successore (seo *ex sa correctum*) L | populo in popilio *mutavit* B¹

fractum ducem et extrema deditionis agitantem per fraudem et insidias et domesticos percussores adgressus hanc hosti gloriam dedit ut videretur aliter vinci non posse.

XXXIII. BELLVM NVMANTINVM.

5 Numantia quantum Carthaginis Capuae Corinthi opibus II, 18 inferior, ita virtutis nomine et honore par omnibus, summumque, si viros aestimes, Hispaniae decus. quippe quae 2 sine muro, sine turribus, modice edito in tumulo apud flumen sita quattuor milibus Celtiberorum quadraginta 10 exercitum per annos undecim sola sustinuit, nec sustinuit modo, sed saevius aliquanto perculit pudendisque foederibus adfecit. novissime, cum invictam esse constaret, opus fuit eo qui Carthaginem everterat.

Non temere, si fateri licet, ullius causa belli iniustior. 3 15 Segidenses, socios et consanguineos suos Romanorum 4 manibus elapsos, exceperant. habita pro his deprecatio nihil valuit. cum se ab omni bellorum contagione removerent, in legitimi foederis pretium iussi arma deponere. hoc sic a barbaris acceptum, quasi manus absciderentur. 20 itaque statim Megaravico fortissimo duce ad arma conversi. Pompeium proelio adgressi, foedus tamen maluerunt, cum debellare potuissent. Hostilium deinde Man- 5

2 aggressus L || 3 potuisse N || 5 carthaginis (posterior i ex e correcte) B | corinti L || 7 uero B || 8 apud N || 9 Durium post flumen add. vg., at v. p. 6, 15 | silata C | .x L. m. L || 10 exercituum (posterior u supra versum m. 2) N exercituum L | XIII C || 11 sae uius in sae uius mut. B¹ | aliquando Lipsius || 13 quoque ante eo add. N post eo L | id est scip supra euerterat N² || 14 si C est B | supra Non et in margine signis positus aliquid turbatum esse (v. p. 132, 13) indicat N² | si] est B || 15 egi dessee B egi dessee B¹ | consanguineos (posterior o correcte ex i) B | suos om. C iure, ut videtur || 16 suscipiant B, at v. p. 17, 20; 122, 12 | eis C || 18 legitimis B | phoederis B et deinceps || 19 receptum N || 20 megara uicto C Megara, viro vg. sed v. Momum. linguae Iber. ed. Aem. Huebner p. CXXI || 21 pro illo B | aggressi L || 22 adorti post Mancinum add. Mommsen

cinum. hunc quoque assiduis caedibus subegerunt, ut ne
 oculos quidem aut vocem Numantini viri quisquam susti-
 6 neret. tamen cum hoc quoque foedus maluerit, contenti
 armorum manubiis, cum ad internecionem saevire potuis-
 7 sent. sed non minus Numantini quam Caudini illius
 foederis flagrans ignominia ac pudore p. R. dedecus
 quidem praesentis flagitii deditione Mancini expiavit,
 8 ceterum duce Scipione Carthaginis incendiis ad excidia
 urbium inbuto tandem etiam in ultionem excaudit.
 9 sed tum acrius in castris quam in campo, nostro cum
 10 milite quam cum Numantino proeliandum fuit. quippe
 assiduis et iniustis et servilibus maxime operibus attriti
 ferre plenius vallum, qui arma nescirent, luto inquinari,
 qui sanguine nollent, iuebantur. ad hoc scorta calones
 11 sarcinae nisi ad usum necessariae amputantur. tanti esse
 exercitum quanti imperatorem vere proditum est. sic
 redacto in disciplinam milite commissa acies, quodque
 nemo visurum se umquam speraverat, factum ut fugientes
 12 Numantinos quisquam videret. dedere etiam se volebant,
 si toleranda viris imperarentur. sed cum Scipio veram
 vellet et sine exceptione victoriam, eo necessitatum con-
 pulsus primum ut destinata morte in proelium ruerent,
 cum se prius epulis quasi inferiis implevissent carnis
 semicrudae et caeliae; sic vocant indigenam ex frumento

1 tunc *N*² | hunc quoque *del. Iahnus* | assiduis *BL* |
 ita ante subegerunt *add. C* || 2 numantini (*a correctae ex e*) *B* ||
 3 contenti (*i correctae ex um*) *B* || 4 internecionem *B* || 5 cau-
 tini *B* || 6 fra clans *N* vel dira clades *N*² *sup. vers.* | aut *B* |
 puto re (*supra e erasa virgula, quae m significat*) *N* || 7 magni
B || 8 excidium *B*, at *cf. I 47, 3; II 10; 8* || 9 inbuto *B* || 10 tunc
C || 12 assiduis *BL* | invisus *Mommensenus*, an inusitatus? | attriti
L || 13 plenus *B* | quia arma *Iahnus*, at *cf. Livius per. 57* || 14
 quia sanguine *B* | nolent *N* || 15 necessaria *C* | anputantur (*m*
sup. priorem n m. 2) *N* anputantur *L* || 16 si *B* || 18 visurum se
del. Iahnus | est ante ut *add. L* || 19 quisquam *del. Iahnus* || 20
 uiri *B* || 21 compulsi *N* || 22 implium *L* || 23 inferiis (*secundam i*
expunctit m. 2) *N* inferiis (*ii correctae ex u*) *L* || 24 caeliae *C* (*v.*
Monum. ling. Iber. ed. Aem. Huebner p. LXXXI) praellae *B* |
 vocat *L* | indigenam (*am m. 1 corr. ex em, ut videtur*) *B* indigena

potionem. intellectum ab imperatore consilium; itaque 13
 non est permissa pugna morituris. cum fossa atque lorica
 quattuorque castris circumdatos fames premeret, a duce
 orantes proelium, ut tamquam viros occideret, ubi non
 15 impetrabant, placuit eruptio. sic conserta manu plurimi 14
 occisi, et cum urgueret fames, aliquantisper inde vixerunt.
 novissime consilium fugae sedit; sed hoc quoque ruptis
 equorum cingulis uxores ademere, summo scelere per
 amorem. itaque deplorato exitu in ultimam rabiem furo- 15
 20 remque conversi, postremo Rhoecogene duce se suos pa-
 triam ferro veneno subiecto igne undique peregerunt.
 macte fortissimam et meo iudicio beatissimam in ipsis 16
 malis civitatem! adseruit cum fide socios, populum orbis
 terrarum viribus fultum sua manu aetate tam longa susti-
 15 nuit. novissime maximo duce oppressa civitas nullum
 de se gaudium hosti reliquit. unus enim vir Numantinus 17
 non fuit qui in catenis duceretur; praeda, ut de pauper-
 rimis, nulla: arma ipsi cremaverunt. triumphus fuit tan-
 tum de nomine.
 20 Hactenus populus R. pulcher egregius pius sanctus II, 1:
 atque magnificus, reliqua saeculi ut grandia aequae, ita vel
 magis turbida et foeda crescentibus cum ipsa magnitu-
 dine imperii vitiis; adeo ut siquis hanc tertiam eius 2

(posterior i correctae ex e m. 2) N indigena L || 2 confossaque (at-
 que om.) B | lorica om. L || 3 ab C | duce (ante d erasa d) B ||
 4 orante N | et ante ubi add. L || 5 sic (c supra versum) B | con-
 servata B || 6 urgeret BL | uiserunt B || 8 singuli B || 10 post-
 remo mori hoc genere destinarunt duces suos seque patriamque
 ferro et veneno subiectoque undique igni peremerunt C, de no-
 mine v. Huebner l. c. p. 260 | duces (s erasa) B | se om. B: add.
 Iahnus || 11 subiecto glossam putat Mommsenus || 12 macte (t
 m. 1 (?) correctae ex i) B macte (supra ac m. 2 r = require) N |
 esse ante fortissimam add. codd.: del. vg. macte este! fortissi-
 mam Hauptius | et in eo L || 13 uel de supra adseruit N²
 adseruit L | s. r. (= scilicet romanum) supra populum N² || 14
 tam post fultum add. B | parua manu B, at v. Sauppius p. 11 ||
 15 nullo B || 17 pauperibus C || 18 cremaverant vg. | tantus B
 20 Haec tenuis B | plus B || 21 adque B | grandiaque B | ita
 magis turbida et foeda velut crescentibus Bezzenbergerus

aetatem transmarinam, quam ducentorum annorum fecimus, dividat, centum hos priores, quibus Africam Macedoniam, Siciliam Hispaniam domuit, aureos, sicut poetae
 3 canunt, iure meritoque fateatur, centum sequentes ferreos plane et cruentos, et siquid immanius. quippe qui Iugurthinis Cimbricis Mithridaticis Parthicis piraticis bellis, Gallicis atque Germanicis, quibus caelum ipsum gloria ascendit, Gracchanas Drusianasque caedes, ad hoc servilia bella
 4 miscuerint et, ne quit turpitudini desit, gladiatoria. denique in se ipse conversus Marianis atque Syllanis, novissime Pompei et Caesaris manibus quasi per rabiem et
 5 furorem — nefas — semet ipse laceravit. quae etsi iuncta inter se sunt omnia atque confusa, tamen quo melius appareant, simul et ne scelera virtutibus obstrepant, separatim referentur, priusque, ut coepimus, iusta illa et pia cum exteris gentibus bella memorabimus, ut magnitudo crescentis in dies imperii appareat, tum ad illa civium scelera turpesque et impias pugnas revertemur.

3 siciliam om. B Syriam Iahnus | hispaniam om. B || 5 siquit (t in d mutavit m. 1) B | immanius (priorem m in n mutavit m. 1) B immanius N inmanius (posterior i supra versum) L | quippe bis B, sed posterius erasum | quippe quibus Halmius infra ex B recepto miscuerit | qui — bellis ga- inter scribendum in rasura B | iugurthinis (h supra versum) B iugurthinis (h m. 1 supra versum) N || 6 piraticis om. C nescio an vere, post Parthicis posuit Iahnus | post bellis lacunam, qua haec fere verba: quibus arma per orbem terrarum circumtulit hausta esse putat, statuit Mommsenus, at enuntiaturum relativum etiam post Drusianasque caedes deest | Gallica atque Germanica? | gallicis (c correcta ex s) L || 8 athoc N || 9 miscuerit B | nequid L | turpitudini (tertia i correcta ex e) B || 10 sillanis B || 11 et ante nefas add. C hei nefas Acidalius || 12 Quę etsi L Voss. quasi B quęsi N || 13 interpediunt omnia B || 15 separatim (im m. 1 in rasura quattuor vel quinque litterarum) B | perferentur: corr. Halmius proferentur Rehd. || 16 exte**s (supra rasuram ri m. 1) N | memorauimus N

XXXV. BELLVM ASIATICVM.

ad occasum Hispania populus Romanus ad orien- II, 20
 um agebat, nec pacem modo, sed inusitata et in-
 quadam felicitate relictæ regiis hereditatibus opes
 insemel regna veniebant. Attalus rex Pergame- 2
 regis Eumenis filius, socii quondam commilitonis-
 tri, testamentum reliquit: 'populus R. bonorum
 heres esto. in bonis regis hæc fuerunt'. adita 3
 ereditate provinciam P. R. non quidem bello nec
 ed, quod æquius, testamenti iure retinebat. sed 4
 ficile dictu est utrum facilius amiserit P. R. an
 verit. Aristonicus, regii sanguinis ferox iuuenis,
 gibus parere consuetas partim facile sollicitat,
 esistentis, Myndon Samon Colophona vi recepit,
 uoque praetoris cecidit exercitum ipsumque cepit.
 memor et familiae et Romani nominis custodem 5
 arum virgula excaecat et in exitium sui, quod
 ita concitat. mox a Perperna domitus et captus 6
 leditionem in vinculis habitus. Aquilius Asiatici 7
 iquias confecit mixtis — nefas — veneno fonti-

ELLṼM L | ASYATICUM B || 2 hoc casum B | his
 || 4 relictas B | ereditatibus B || 5 insemel B | regna
 rasa t) B | ueniebant (posterior n supra versum) B || 6
 menis L | sociis (posteriorem s expunxit m. 1) N ||
 : (t correcta ex d m. 1) N | bonorum eorum (lineolam
 ignificat, priori u imposuit m. 2) N || 8 in — fuerunt
 tat Perizonius, post fuerunt lacunam statuit Virdungus,
 : Floro prima testamenti verba memorari, cf. Inschriften
 ion nr. 249 | regiis B regis C || 9 prouincia B || 10 est
 dius add. C || 11 dictu (virgula sup. u, qua m significatur,
 | P. R. om. L recte, ut videtur || 13 urbis (i in e mutavit
 : bes C | sollicitat (posterior t sup. vers.) B || 14 resistentes
 yndam B | colofona C || 15 cassi B | caede: corr. Rehd.
 lmasius an caede delevit (vel excidit)? cf. Oros. V 10, 3 |
 i (u post u erasa) B || 16 ille (ll m. 1 in ras.) N || 17 et
 et om. L | inexitum L | exitium (e supra versum) N ||
 perna B aperperna (post r interpunxit m. 2) N aper
 supra versum) L || 19 diditionem B

bus ad deditionem quarundam urbium. quae res ut maturam ita infamem fecit victoriam, quippe cum contra fas deum moresque maiorum medicaminibus impuris in id tempus sacrosancta Romana arma violasset.

XXXVI. BELLVM IVGVRTINVM.

5

- III, 1 Haec ad orientem. sed non ad meridianam plagam eadem quies. quis speraret post Carthaginem aliquod in
2 Africa bellum? atqui non leviter se Numidia concussit, et fuit in Iugurtha quod post Hannibalem timeretur. quippe rex callidissimus populum Romanum armis invictum opibus¹⁰ adgressus est. citra spem omnium fortuna cessit, ut rex
3 fraude praecipuus fraude caperetur. hic Massinissa avo, Micipsa patre per adoptionem cum interficere fratres statuisset agitatus regni cupiditate, nec illos magis quam senatum populumque R., quorum in fide et clientela regnum¹⁵
4 erat, metueret, primum scelus mandat insidiis. potitus Hiempsalis capite cum se in Adherbalem convertisset isque

1 dedit iouem (corr. m. 2) N || 3 impuris B | . L . AN
NEI . FLORI . EPITOMA . DE . TITOLI . UIO . EXPLICIT . LIB . II .
JNCIP LIB . III FELI CI TER . subscripsit N L . ANNEI FLORI
EPITOMA DE TITO LIVIO . EXPLICIT LIB . II . ; JNCIPIT LIB . III .
L || 5 BELLVM (corr. ex BELLORVM) LVGVRTINVM L om. N ||
7 Quisperaret BN || 8 at quin B adqui (d in t mutavit m. 2)
N | numida C || 9 iugurtha (h supra versum m. 1) N | anniba-
lem B || 10 populum (um correctum ex us m. 1) N | Roma-
num om. B | inclutum N armis inclitum et invictum opibus
L || 11 aggressus L | et ante citra add. C sed N. Hein-
sius at Schefferus | gessit L || 12 c post praecipuus. del. N |
auro masinissa C || 13 et ante micipsa add. C | patrem (m ex-
punctit m. 2) N || 15 que om. C | in om. L | fide m. (virgula inter
e et m ad spatium explendum inserta) L | in ante clientela
add. B | clementia H. I. Muellerus programm. gymn. Berol.
Friderico-Werderani a. 1876 p. 9 adn. || 16 metueret (a supra
tertiam e m. 2) N | potitus (o correcta ex u) B potiusque N
potitusque N²L || 17 hiem. salis (partes nominis coniunxit m. 2)
N hiem/salis L | adherbalem (h supra versum m. 1) B |
hisque BL

Romam profugisset, missa per legatos pecunia traxit in
sententiam suam senatum. et haec eius fuit de nobis 5
prima victoria. missos deinde, qui regnum inter illum
Adherbalemque dividerent, similiter adgressus, cum in
5 Scauro ipsos Romani imperii mores expugnasset, in-
choatum nefas perfecit audacia. sed non diu latent sce-
lera. corruptae nefas legationis erupit placuitque persequi 6
bello parricidam. primus in Numidiam Calpurnius Bestia 7
consul inmittitur; sed rex peritus fortius adversus Romanos
10 aurum esse quam ferrum pacem emit. cuius flagitii reus 8
cum interveniente publica fide a senatu arcesseretur, pari
audacia et venit et competitorem imperii Massivam inmisso
percussore confecit. haec altera contra regem causa belli 9
fuit. igitur sequens ultio mandatur Albino. set huius
15 quoque — pro dedecus — frater ita corripit exercitum,
ut voluntaria nostrorum fuga vinceret Numida castrisque
poteretur, addito etiam turpi foedere in pretium salutis,
quo quos emerat dimisit exercitus. tandem in ultionem 10
non tam imperii R. quam pudoris Metellus adsurgit, qui
20 callidissime hostem nunc precibus nunc minis, iam simu-
lata iam vera fuga eludentem artibus suis adgressus est.
agrorum atque vicorum populatione non contentus in ipsa 11

2 suam *supra versum* B | fuit de nobis eius C || 4 ad-
herbalem que (h *supra versum*) B atherbaleque N ather-
balemque N²L | aggressus L || 6 audacius C | diu non C
nescio an recte | letant in latent *mutavit* B || 7 bello perse-
qui C || 8 parricidam (*posterior r supra versum*) N | in (i
radendo correcta ex s) N | uestia B || 9 inmittitur L | ex-
pertus Iahnus, at v. Verg. ecl. 10, 32; Pers. 2, 32 || 11 cui
L | accesseretur C accersiretur N² || 12 etuenit (*priorem*
t expunctit m. 2) N | masinissae (m m. 2) *post imperii add.*
N masinisse L | massivam (*prior s supra versum m. 2*) N |
inmisso C || 14 fuit causa bellandi C | praesens ultio N. Hein-
sius | Sed L || 15 frater om. C || 17 poteretur B potiretur B¹C |
18 quod: corr. Perizonius | quos B primus C | exercitus del.
Sauppins | exercitum eodem tempore in C || 19 metellis B |
assurgit L || 20 callidissime BN² calidissime C || 21 quasi *post*
iam add. C | aggressus L || 22 non *add. vg. nec Iahnus* | con-
temptus *codd.* contemptis (om. non) Freinshemius, at v. Sallust.
Iug. 54, 6

- Numidiae capita impetum fecit; et Zamam quidem frustra
 adsiluit, ceterum Thalam gravem armis thesaurisque
 12 regis diripuit. tunc urbibus exutum regem et iam finium
 suorum regnique fugitivum per Mauros atque Gaetuliam
 13 sequebatur. postremo Marius auctis admodum copiis, cum
 pro obscuritate generis sui capite census sacramento ad-
 egisset, iam fusum et saucium regem adortus, non facilius
 14 tamen vicit quam si integrum ac recentem. hic et urbem
 Herculi conditam Capsam, in media Africa siti anguibus
 harenisque vallatam, mira quadam felicitate superavit et¹⁰
 saxeo inditam monti Muluccham urbem per Ligurem aditu
 15 arduo inaccessoque penetravit. mox non ipsum modo, sed
 Bocchum quoque Mauretaniae regem, iure sanguinis Nu-
 midam vindicantem apud oppidum Cirtam graviter cecidit.
 16 qui ubi diffusus rebus suis alienae cladis accessio fieri¹⁵
 17 timet, pretium foederis atque amicitiae regem facit. sic
 fraudulentissimus regum fraude gener soceri sui in in-
 sidias deductus Syllae in manum traditur, tandemque
 opertum catenis Iugurtham in triumpho P. R. aspexit.
 18 sed ille quoque, quamvis victus ac vinctus, vidit urbem,²⁰
 quam venalem et quandoque perituram, si habuisset em-
 ptores, frustra cecinerat. iam ut venalis fuisset, habuit

2 diuoluit *B* diu uoluit *C*: corr. *Freudenbergius* adivit
Iahnus diripere voluit *Halminus* advolavit *Baehrensus* involvit
Beckius | thesaurosque (n expunxit m. 2) *N* thesaurosque *L* ||
 3 regii (posteriorem i in s mutavit m. recens) *B* regis *C* regis
Halminus | diripuit (v. *annal. philol.* LXVI p. 328) in diripuit
 mutavit *N*² | regem (em m. 1 in rasura) *N* || 4 fugituum (tertia
 u in rasura) *B* | adque *N* || 6 censor *N*² || 8 si om. *L* | hac *B*
 et *C* regentem *L* || 9 ab hercule *B* | sitam *C* situ *Halminus* ||
 10 herenisque *B* | uallatam (tam m. 1 in rasura) *N* || 11 mu-
 luccham *C* *Sallust.* *Iug.* 19, 7; 92, 5; 110, 8 mulucam *B* mu-
 lucham *vg. cum Mela* I 5 et *Plinio* V 19 || 12 inaccessuque
B || 13 bochum *L* | maurethanie *B* mauritanie *C* | numidas
B || 14 apud *BL* || 16 phoederis *B* | adque *B* || 17 gener om. *C* |
 soceris (posterior s supra versum) *B* || 18 est et post deductus
 add. *C* | sillae *B* sullae *N* || 20 et vinctus *N* et iunctus *L* | vi
 ante uidit add. *N* in ut mutavit *N*² || 21 6 ante quam supra
 versum *N*²

emptorem; cum illum evaserit, certum erit non esse perituram.

XXXVII. BELLVM ALLOBROGVM.

Sic ad meridiem P. R. multo atrocius et multipliciter III, 2
 1 magis a septentrione venientem **. nihil hac plaga in-
 festius. atrox caelum, perinde ingenia. omni igitur tractu 2
 violentus hostis a dextris atque laevis et a medio septen-
 trionis erupit.

Prima trans Alpes arma nostra sensere Salluvi, cum 3
 10 de incursionibus eorum fidissima atque amicissima civitas
 Massilia quereretur; Allobroges deinde et Arveni, cum ad- 4
 versus hos similes Haeduorum querellae opem et auxilium
 nostrum flagitarent: utriusque victoriae testes Isara et
 Vindelicus amnes et inpiger fluminum Rhodanus. maxi- 5
 15 mus barbaris terror elephantum fuisse, inmanitati gentium
 pares. nihil tam conspicuum in triumpho quam rex ipse
 Bituitus discoloribus in armis argenteoque carpento, qualis
 pugnauerat. utriusque victoriae quod quantumque gaudium 6
 fuerit vel hinc aestimari potest, quod et Domitius Ahe-
 20 nobarbus et Fabius Maximus ipsis quibus dimicaverant
 locis saxeas erexere tures et desuper exornata armis

1 et ante cum add. C | illum B ille non C | euaserat (ua
 corr. ex a) B | erat B | eam ante non add. C || 3 ALLO BRO
 GIUM. N ALLO BROGIUM. L || 4 populus (1 corr. ex s) L || 5 et
 ante magis add. C | lacunam post venientem indicavit Mom-
 mienus saevitum vel saeviente vg. an venit malum vel exitum? ||
 6 caelum (um correctum ex o) B | ingenio C ingenivm N² || 7
 a ante medio om. C || 9 alpes (e correcte ex i) B | salluvii B
 salvi C, v. C. I. L. I² p. 176 (fast. triumph. 631/2); Plin. n. h.
 III 36; 47; 124; Appian. Gall. 12; al. || 10 de eis B, at v.
 p. 107, 18 || 11 massilias L | arueni B aruenni C || 12 hos in-
 terui eos Voss. Rehd. Monac. Palat. | haeduorum (c expunxit
 m. 2) N | quaerellae B quaerellae (post posteriorem æ sup. vers.
 s m. 2) N || 13 uariisque: corr. Iahnus Varus(que) vg | testis:
 corr. Dukerus | isara BN² isaura C || 15 elephantis B elefanti
 C || 17 uituitus B bis uisus C | argenteoque B || 18 pugna fuerit
 B || 19 potest (test m. 1 in rasura unius litterae) B | naeobar-
 bus N nobarbus L || 21 in ante locis add. C

hostilibus tropaea fixerunt; cum hic mos inusitatus fuerit nostris. numquam enim populus R. hostibus domitis victoriam exprobravit.

XXXVIII. BELLVM CIMBRICVM TEVTONICVM TIGVRINVM.

- III, 3 Cimbri Teutoni atque Tigurini ab extremis Galliae profugi, cum terras eorum inundasset Oceanus, novas
2 sedes toto orbe quaerebant, exclusique et Gallia et Hispania cum in Italiam demigrarent, misere legatos in castra Silani, inde ad senatum petentes ut Martius populus ali-
quid sibi terrae daret quasi stipendium, ceterum ut vellet
3 manibus atque armis suis uteretur. sed quas daret terras populus R. agrariis legibus inter se dimicaturus? repulsi
igitur, quod nequiverant precibus, armis petere coeperunt.
4 sed nec primum impetum barbarorum Silanus, nec secundum Manilius, nec tertium Caepio sustinere potuerunt;
5 omnes fugati, exuti castris. actum erat, nisi Marius illi saeculo contigisset. ille quoque non ausus congredi statim militem tenuit in castris, donec invicta illa rabies et
impetus, quem pro virtute barbari habent, consenesceret.
6 recessere igitur increpantes et — tanta erat capiendae urbis fiducia — consulentes, si quid ad uxores suas mandarent. nec segnius quam minati fuerant tripertito agmine per Alpes, id est claustra Italiae, ferebantur.
7 Marius mira statim velocitate occupatis compendiis prae-
venit hostem prioresque Teutonas sub ipsis Alpium radi-

1 tropaea L | inusitatus (v correctæ ex o) B || 3 suam post victoriam add. C || 4 inscriptionem add. N¹ | CYMBRICUM. BN || 5 TYGURINUM B TIBURINUM C || 7 *oceanus N || 8 sed ex in sedes mutavit N¹ || 9 remigarent C || 10 petentes (prima e correctæ ex o) B || 13 intra C || 14 ceperunt B constituunt C || 15 et nec Sauppius [sed] nec? || 16 manilius (liu m. 1 in ras.) B || 17 fuga B | exuti (post ti erasum est tri) B || 18 saeculo (d supra c m. 2) N | contigisset N || 23 mandarent (posterior n supra versum) B || 24 in alpes B || 25 Maurius L

cibus adsecutus in loco quem Aquas Sextias vocant quo
— fidem numinum — proelio oppressit. vallem fluvium- 8
que medium hostes tenebant, nostris aquarum nulla copia.
consultone id egerit imperator, an errorem in consilium
5 verterit dubium; certe necessitate acta virtus victoriae
causa fuit. nam flagitante aquam exercitu, 'si viri estis,' 9
inquit 'en, illic habetis.' itaque tanto ardore pugnatum
est, ea caedes hostium fuit ut victor Romanus cruento
flumine non plus aquae biberit quam sanguinis barbaro-
10 rum. certe rex ipse Teutobodus quaternos senosque 10
equos transilire solitus vix unum, cum fugeret, ascendit,
proximoque in saltu comprehensus insigne spectaculum
triumphi fuit. quippe vir proceritatis eximiae super tro-
paea sua eminebat.

15 Sublatis funditus Teutonis in Cimbros convertitur. hi 11
iam — quis crederet? — per hiemem, quae altius Alpes
levat, Tridentinis iugis in Italiam provoluti veluti ruina
descenderant. Atesin flumen non ponte nec navibus, sed 12
quadam stoliditate barbarica primum corporibus adgressi,
20 postquam retinere amnem manibus et clipeis frustra
temptaverant, ingesta obrutum silva transiluire: si statim 13

1 adsecutos *B* assecutus *L* | pro fidenuminum *B* quasi
denuminum *N* qua fide numinum *L*: corr. *Salmasius* || 2 ob-
pressit *N* || 4 consulo ne (a expunxit m. 1, v supra posteriorem
o posita, sed statim deleta) *N* | errorem (prior e m. 1 in
rasura) *B* || 5 causa uictoriae *C* || 6 flagitantem aquam exerci-
tum *B* | exercitus (s expunxit m. 1; supra u virgula, quae m
significat, erasa est) *N* | si om. *C* || 7 inquit estis *N* inquit
estis *L* | en (n in t mutavit m. 1) *B* || 8 est om. *N* | eaque (æ
in e mutavit m. 2) *N* eaque *L* | decruento *C* || 9 aqua ebiberit
B || 10 teuto uocatus *B* teutobocus *C* v. *Hauptius opusc.*
III p. 571 sq. || 11 transilire (prior s supra versum m. 2) *N* trans-
silire *L* | uis *L* || 12 compræensus in compræensus mutavit
B || 13 tropæa *L* || 15 sublatis (ubla in rasura) *B* Sublatis (i
correcta m. 2 ex u) *N* | incinbros *L* | hic *C* || 17 tridentinus
L | ueluti add. *N*. *Heinsius* || 18 adgesim *B* ad hostes in *C*:
corr. *Salmasius* || 19 aggressi *L* || 20 primumquam in postquam
mutavit *N*¹ | am nê* *B* || 21 temptauerant (n supra versum) *B* |
silua obrutum *B* inter obrutum. et silua supra versum s. st.
*N*² | trans siluere *N* transilire *L* | et ante si add. *C*

- infesto agmine urbem petissent, grande discrimen; sed in Venetia, quo fere tractu Italia mollissima est, ipsa soli caelique clementia robur elanguit. ad hoc panis usu carnisque coctae et dulcedine vini mitigatos Marius in
- 14 tempore adgressus est. †venere illi quam et in barbaris multa vestigia. diem pugnae a nostro imperatore petierunt, et sic proximum dedit. in patentissimo, quem Radium vocant, campo concurrere. inde milia sexaginta quinque
- 15 cecidere, hinc trecentis minus; per omnem diem conciditur barbarus. istic quoque imperator addiderat virtuti dolum secutus Hannibalem artemque Cannarum: primum nebulosum nactus diem, ut hosti inopinatus occurreret, tum ventosum quoque, ut pulvis in oculos et ora ferretur, tum acie conversa in orientem, ut, quod ex captivis
- 16 mox cognitum est, ex splendore galearum ac repercussu quasi ardere caelum videretur. nec minor cum uxoribus eorum pugna quam cum ipsis fuit, cum obiectis undique
- 17 plaustris atque carpentis altae desuper securibus contisque pugnarent. perinde speciosa mors earum fuit quam

1 infesto (o corr. ex a) B | esset. ante sed add. C || 2 a ante quo add. B | italia (posterior a corr. ex e) B || 3 dementia L || 4 mitigatos L || 5 aggressus L | est — uestigia om. B | uenere — uestigia om. L uenere illi. quam metus in b. nulla v. *Salmasius* venere ilico (ipsi *Halmius*), nam metus in b. nulla v. *Iahnus* atque rei illius tametsi in b. multa v., *Saupp* pius venere illi, quamquam metus ut in b. m. v. ? || 6 Jam ante diem add. L et diem *Halmius* || 7 et hic *Perizonius* || 8 milia inde C | sexaginta quinque B $\overline{\text{LX}}$ C id est $\overline{\text{XL}}$. in *margin*e N² numerum corruptum temptare nolui, *CXL* milia *Orosius* V 16, 16; *Eutropius* V 2 || 9 ceciderunt C | tertio: corr. vg. | omne B || 10 istic (c sup. vers. m. 2) N iste L | addiderit B | 11 hannibalem (h sup. vers.) B || 12 nactus BL | et (?) in ut mutavit B¹ | occurret (supra ret m. 2 re) N || 13 pulvis om. B | oculis B | ferretur (prima r supra versum m. 1) B || 14 acies B aciae (posteriorem a expunxit m. 2) N | captivis ex in quod ex correxit B || 15 splendore BN | galearum B | aere percusso (o correctae ex um) B aere repercusso *Iahnus* || 16 quam B || 18 alte desuper quasi eturribus N alte desuper quasi et urribus L | lanceis (e correctae m. 2 ex i) ante contisque add. N lanceis add. L

pugna. nam cum missa ad Marium legatione libertatem ac sacerdotium non inpetrassent — nec fas erat —, suffocatis elisisque passim infantibus suis aut mutuis concidere vulneribus aut vinculo e crinibus suis facto ab arboribus ingisque plaustorum pependerunt. Boiorix rex in prima 18 acie dimicans impigre nec inultus occubuit.

Tertia Tigurinorum manus, quae quasi in subsidio Noricos insederat Alpium tumulos, in diversa lapsi fuga ignobili et latrociniiis evanuit. hunc tum laetum tamque 19 felicem liberatae Italiae adsertique imperii nuntium non per homines, ut solebat, P. R. accepit, sed per ipsos, si credere fas est, deos. quippe eodem die quo gesta res 20 est visi pro aede Pollucis et Castoris iuvenes laureatas praetori litteras dare, frequensque in spectaculo rumor victoriae Cimbricae. ** 'feliciter!' dixit. quo quid admira- 21 bilius, quid insignius fieri potest? quippe velut elata montibus suis Roma spectaculo belli interesset, quod in gladiatorio munere fieri solet, uno eodemque momento, cum in acie Cimbri succumberent, populus in urbe plaudebat.

1 cum missa (cum m correctum ex pugna) B comissa (um supra o) L | legationem L || 2 inpetrassent BL | nefas L | 3 mutuis (s inseruit m. 1) B || 4 a erasa ante e B | ab om. B || 5 pependerunt (prior p correcte ex q) B | Boleris BL | bo eleris (priorem e expunxit m. 1 et 2) N | prima om. C || 6 occiditur B || 8 noricus B | insiderat L | elapsi B elapsa Iahnius | fugae (e erasa) B || 9 et C e B || 10 assertique L || 12 fas est sic credere B fas est sic credere L. Spengelius si del. Sauppius | quod B || 13 uisi praede BL | castores B | laureati C || 14 litteras (e correcte ex o) L | tradere C || 15 cymbrice L | post Cimbricae lacunam statuit Iahnius, voce subclamans explet Halmius, sed plura deesse patet | ante feliciter verba quod — solet ponit Iahnius || 16 poteest B || 19 cimbris N cymbri L | succumberent (prior c supra versum) B

XXXVIII. BELLVM THRACIVM.

- III, 4 Post Macedonas, si dis placet, Thraces rebellant, illi quondam tributarii Macedonum, nec in proximas modo provincias contenti incurrere, Thessaliam atque Dalmatiam, in Hadriaticum mare usque venerunt; eoque fine contenti quasi interveniente natura contorta in ipsas aquas tela miserunt. nihil interim per id omne tempus residuum crudelitatis fuit in captivos saevientibus: litare diis sanguine humano, bibere in ossibus capitum, cuiusquemodi ludibriis foedare mortem tam igni quam fumo, partus quoque gravidarum mulierum extorquere tormentis. saevissimi omnium Thracum Scordisci fuere, sed calliditas quoque ad robur accesserat: silvarum et montium situs cum ingenio consentiebant. itaque non fusus modo ab his aut fugatus, sed — simile prodigio — omnino totus interceptus exercitus quem duxerat Cato. Didius vagos et libera populatione diffusos intra suam reppulit Thraciam. Drusus ulterius egit et vetuit transire Danuvium. Minucius toto vastavit Hebro, multis quidem amissis, dum

1 BEL LUM (post priorem L erasa L) THRATICVM (prior mae tres litterae ligatae) N | THRATICVM ~. L || 2 sic (c supra versum m. 1) B | diis C | rebellabant C | ipsi C || 4 thesaliam B | atque (t m. 1 correctae ex d) N || 5 adriaticum B | irruerunt N. Heinsius | fini (posteriorem i in e mutavit m. 3) N | retenti Graevius cohibiti Perizonius continentis F. E. Koehlerus || 6 contortas N || 7 peridomne L perdi omne N per imperium donec B | residu (v supra u loco evanido incertum qua manu) N || 8 crudelitati B | dis N | sanguinem C || 9 humano (v supra o m. 2) N humanum L | libere L | cuius cemodi L || 11 gravidar N grauidar (v supra posteriorem r) N² | mulierum (prior u correctae ex e m. 1) B || 13 Siluarum L | quoque ante et add. L || 14 consentiebant (tertia n supra versum) B | fusus (q post posteriorem s deleta) B | abhis (h supra versum m. 2) N habis N || 15 simili BL simili (prior s expuncta, sed puncta erasa) N: corr. vg. || 17 suum B | thaciam B || 18 danibium (v supra priorem i) B danubium L | glacie flumen (n supra versum) equitatur mutius (prior u correctae ex o) infra omissa post danuvium B || 19 ammissis (prior m transfixa et erasa) B

per perfidum glacie flumen equitatur. Volso Rhodopen 6
Caucasumque penetravit. Curio Dacia tenus venit, sed
tenebras saltuum expavit. Appius in Sarmatas usque per-
venit, Lucullus ad terminum gentium Tanain lacumque
Maeotin. nec aliter cruentissimi hostium quam suis mo- 7
ribus domiti. quippe in captivos igni ferroque saevitum
est; sed nihil barbaris atrocius visum est quam quod
abscisis manibus relictī vivere superstites poenae suae
luebantur.

XL. BELLVM MITHRIDATICVM.

Ponticae gentes a septentrione in sinistrum iacent, a III, 5
Pontico cognominatae mari. harum gentium atque regionum
rex antiquissimus Aetas, post Artabazes, a septem Persis
oriundus, inde Mithridates, omnium longe maximus. quippe 2
cum quattuor Pyrrho, quattuordecim anni Hannibali suf-
fecerint, ille per quadraginta annos restitit, donec tribus
ingentibus bellis subactus felicitate Syllae, virtute Luculli,
magnitudine Pompei consumeretur. causam quidem illius 3
belli praetenderat apud Cassium legatum, adtrectari ter-
minos suos a Nicomede Bithyno; ceterum elatus animis
ingentibus Asiae totius et, si posset, Europae cupiditate

1 per ante perfidum om. B, at v. p. 18, 8 | fl ante glacię
aspunxit L | Uolso B piso C | rodopen B || 2 caucā umque
(inter & et u m. 1 supra versum m) B Haemumque Iahnus || 5
maetium B | cruentissimi (ultima i supra versum m. 1) B || 6
captivis (o supra posteriorem i m. 1 et infra punctum m. 2)
N || 10 MYTRIDATICUM B MITRI·DATICUM·L || 11 ad septen-
trionem N adseptētrionē L | mare post in add. C || 13 aetas
N aetas B etas L | post (t statim inserta) B || 14 mithridates
(supra versum m. 1) B || 15 quattuor L | pirro (y inter h et i,
inter r et o inseruit m. 1) N pyrrho L | quattuordecim C tre-
decim B, Florus, ut numeris luderet, hic (v. p. 51, 11 et 61, 7)
bellum Hannibalicum iam eo anno quo in Africam translatum
et finitum esse sumpsit | hannibali suffecerint om. B || 17
subactus (posterior u correcta ex i) L | syllae C sillae B || 19
parce. (r supra versum) post belli add. L | apud casium L |
adtrectari L || 20 bithynico N bythiuico L

- 4 flagrabat. spem ac fiduciam dabant nostra vitia. quippe cum civilibus bellis distringeremur, invitabat occasio, nudumque latus imperi ostendebant procul Marius Sylla
- 5 Sertorius. inter haec rei p. vulnera et hos tumultus repente quasi captato tempore in lassos simul atque districtos subitus turbo Pontici belli ab ultima veluti specula septentrionis erupit.
- 6 Primus statim impetus belli Bithyniam rapuit, Asia inde pari terrore correpta est, nec cunctanter ad regem
- 7 ab urbibus nostris populisque descitum est. aderat, instabat, saevitia quasi virtute utebatur. nam quid atrocius uno eius edicto, cum omnes qui in Asia forent Romanae civitatis homines interfici iussit? tum quidem domus templa et arae, humana omnia atque divina iura violata
- 8 sunt. sed hic terror Asiae Europam quoque regi aperiebat. itaque missis Archelao Neoptolemoque praefectis excepta Rhodo, quae pro nobis firmitus stetit, ceterae Cyclades Delos Euboea et ipsum Graeciae decus Athenae tenebantur.
- 9 Italiam iam ipsamque urbem Romam regius terror adflabat. itaque L. Sylla festinat, vir armis optimus, parique violentia ruentem ulterius hostem quadam quasi manu
- 10 reppulit. primumque Athenas urbem — quis crederet? — frugum parentem, obsidione ac fame ad humanos cibos compulit; mox subrutus Piraei portus sex et amplius

1 fraglabat *N* | dabant (*n supra versum*) *B* || 2 civilibus (*li sup. vers. m. 1*) *B* | distringeremur *B* disiungeremur (*re sup. vers. m. 1*) *N* disiungeremur *L* || 3 latus imperii *B* imperii (*ultima i sup. vers. m. 2*) latus *N* imperii latus *L* | Proculus (*us supra versum m. 1*) *B* | sylla (*prior l m. 1 correctae ex r*) *N* || 4 os *L* || 6 districtos (*posterior s erasa*) *B* | vel utili *B* || 7 spectacula (*cta expunxit m. 2*) *N* || 8 bythiniam *B* bithiniam *L* || 12 ut omnes *N* | romaniae *B* || 14 adque *B* || 15 regia peribat *B* || 16 excepta (*a correctae ex is*) *L* || 17 ceterum *N* ceterum *L* || 18 ipsamque (*ipsam supra versum m. 1*) *N* || 19 terror (*prior r supra versum m. 1*) *B* | adflabat (*f in rasura*) *B* afflabat *L* || 20 silla *L* || 21 eadem *Hauptius*, at *v. II 13, 49* || 22 primamque *B* || 23 hac *B* || 24 compulit *N* cōpulit *L* | subrutos (*v supra o*) *B* subruto *C* | piraci *L* | portu *C* | colchis tenuis (*p. 99, 16*) — latius quam sic illos quoque (*p. 102, 6*) post portu *C* | aut *B*

iuris cinctus. postquam domuerat ingratis-
simos hominum, tamen, ut ipse dixit, in honorem mortuorum sacris
uis famaeque donavit. mox cum Euboea atque Boeotia 11
raesidia regis depulisset, omnis copias uno apud Chaero-
niam, apud Orchomenon altero bello dissipavit statimque
in Asiam transgressus ipsum obrimit. et debellatum
oret, nisi de Mithridate triumphare cito quam vere ma-
nuisset. ac tum quidem hunc Asiae statum Sylla dederat: 12
tum cum Ponticis foedus, recepit Bithyniam a rege
Nicomedes, Ariobarzanes Cappadociam, Asia rursus nostra,
et coeperat, Mithridates tantum repulsus. itaque non
regit ea res Ponticos, sed incendit. quippe rex Asia et 13
Europa quodam modo inescatus non iam quasi alienam,
sed, quia amiserat, quasi raptam belli iure repetebat.
igitur ut extincta parum fideliter incendia maiore flamma 14
revivescunt, ita ille de integro, auctis maiorem in modum
copiis, tota denique regni sui mole in Asiam rursus mari
terra fluminibusque veniebat.

Cyzicum, nobilis civitas, arce moenibus portu turribus- 15

quoque et C, v. Oros. VI 2, 5; Velleius II 23, 3 || 1 cinctus om. C |
domus erat in domuerat mut. N² | ingratissimos (posterioris tis
exp. m. 1) N || 2 tamen post honorem ponit C || 3 domavit C |
boetia B || 4 depulisset BL dis cipulis set (ci expuncit m. 2) N |
omnis (i in e mutavit m. rec.) N omnes L | apud L || 5 orthome-
non L | dissipavit N || 6 ipsam (supra a deletam a m. 2) N | op-
primit BL | debellatum (a supra u m. 2) N || 7 demithridate
B || 8 silla L || 9 ponticis (posteriorem i in e mutavit m. 2, s
expuncit m. rec.) N | phoedus B | recepit (o supra versum)
B | bithyniam B bythiniam L | et rege B ex rege Woelfflinus ||
10 nicomede abariobar zenae B nicomede abariobarzane C:
corr. Lipsius Bithyniam regi Nicomedi, Ariobarzani Salmasius |
cappadociam (prior p supra versum m. 1) N capadotiam L |
ac sic erat ante asia add. C | rursū (lineola m. 1) N || 11
coeperat (o supra versum) B | mithridates tantus B || 12 ponti-
cos (posterior o correctea ex u) B | asiæet (e supra versum
m. 2) N || 13 alienam (am correctum m. 1 ex at) N || 17 rursus
(prior u correctea ex r) L || 18 fluminibusque mar|veniebat (mar-
rasum, veniebat in rasura scriptum) B || 19 ci zicus B Cy-
ziacum. N Cizicum L, cf. Plin. n. h. V 142, VI 216, Mela I 98 |
arce (supra e virgula, quae m significat, posita, sed m. 2 deleta) N

- que marmoreis Asiaticae plagae litora inlustrat. hanc ille
 16 quasi alteram Romam toto invaserat bello. sed fiduciam
 oppidanis resistendi nuntius fecit docens adventare Lucullum, qui — horribile dictu — per medias hostium
 naves utre suspensus et pedibus iter adgubernans viden-⁵
 17 tibus procul quasi marina pristis evaserat. mox clade
 conversa, cum ex mora obsidi regem fames et ex fame
 pestilentia urgueret, recedentem Lucullus adsequitur adeoque cecidit ut Granicus et Aesepus amnes cruenti red-
 18 derentur. rex callidus Romanaeque avaritiae peritus spargi¹⁰
 a fugientibus sarcinas et pecuniam iussit, qua sequentes
 moraretur. nec felicior in mari quam in terra [fuga].
 quippe centum amplius navium classem adparatu belli
 gravem Pontico mari adgressa tempestas tam foeda strage
 19 laceravit ut navalis belli instar efficeret, planeque ut¹⁵
 Lucullus quodam cum fluctibus procellisque commercio
 20 debellandum tradidisse regem ventis videretur. attritae
 iam omnes validissimi regni vires erant, sed animus malis
 21 augebatur. itaque conversus ad proximas gentes totum
 paene orientem ac septentrionem ruina sua involvit. Hi-²⁰

1 littora *B* | illustrat *L* || 4 orribile *B* || 5 gubernans *B*,
 at v. p. 64, 12 || 6 istris *N* pistris *L* || 7 obsidii (ultima i supra
 versum m. 1) *B* obsidentem *C* | fames et om. *N* fames om. *L* ||
 8 urgeret. *L* | lucullus (secunda l supra versum) *B* | assequitur
L || 9 cæcidit *N* cecidit *L* caedit *B* | granippus *B* | aesopus:
 corr. *Salmasius* || 11 aurum ante a add. *B* | sarcinas ante et
 om. *B*, at v. *Polyaenus VII 29, 2* | et pecuniam (et et cu supra
 versum m. 1) *N* | quo *N. Heinsius* | quae sequentes morarentur
Perizonius || 12 nefelicior (prior c supra versum m. 1) *N* |
 felicior (fe correctum m. 1 ex fide) *B* | immari *L* | in ante
 terra om. *B* | fuga seclusit *Perizonius* || 13 centum om. *B* |
 apparatus (m erasa) *B* adparatumque *N* apparatusque *L* ||
 14 graue *B* | pontu *B* in pontico *C* | adgressa (prior s sup. vers.
 m. 1) *N* aggressa *L* | tempestatem fudas (o in e mutavit m. 1)
 rage *B* || 15 instar (a correctæ ex e) *B* | post instar rasura
 duarum vel trium litterarum *N* | planequasi lucullus *C* || 17
 Attritae *L* || 18 naldissimi (ultimam i in e mutavit m. rec.)
N || 19 augebatur *N* augebantur *L* | adproximas (d supra versum
 m. 1) *N*

beri Caspii Albani et utraeque sollicitantur Armeniae, per
 quae omnia decus et nomen et titulos Pompeio suo For-
 tuna quaerebat. qui ubi novis motibus ardere Asiam 22
 videt aliosque ex aliis prodire reges, nihil cunctandum
 ratus, priusquam inter se gentium robora coirent, statim
 ponte navibus facto omnium ante se primus transit Eu-
 phraten regemque fugientem media nactus Armenia —
 quanta felicitas viri — uno proelio confecit. nocturna 23
 ea dimicatio fuit et Luna in partibus. quippe quasi
 commilitans dea cum a tergo se hostibus, a facie Romanis
 prae buisset, Pontici per errorem longius cadentis umbras
 suas quasi hostium corpora petebant. et Mithridates qui- 24
 dem nocte illa debellatus est. nihil enim postea valuit,
 quamquam omnia expertus more anguim, qui optrito
 capite postremum cauda minantur. quippe cum effugisset 25
 hostem Colchis tenus, iungere Bosphoron, inde per Thracen
 Macedoniamque et Graeciam transilire, sic Italiam nec-
 opinatus invadere tantum cogitavit. sed defectione civium 26
 Pharnacisque filii scelere praeventus male temptatum ve-
 neno spiritum ferro expulit.

Gnaeus interim Magnus rebellis Asiae reliquias sequens 27
 per diversa gentium terrarumque volitabat. nam sub
 orientem secutus Armenios, captis, ipso capite gentis,

1 ultraeque (l. *erasa*) B | perque C || 2 gloriae *post* titulus
 (sic) *add.* B, *at cf.* p. 31, 13; *alibi* || 3 querebant L | nobis B ||
 6 transit B | euphraten N Euphratē BL, v. *mus. Rhen. XLIV*
 (1889) p. 102 || 7 nactus L || 10 commilitans cum quasidea
 B | dea om. C | romanis (nis *add.* m. 2) N || 11 cadentes C |
 13 valuit om. B || 14 anguim L | optrito (*posterior* o *correcta*
ex um) B obtrito C || 15 postremum in postremo *mutavit* B¹ ||
 16 colchos (h. *sup. vers.* N¹) siciliae quoque litora et campaniam
 nostram subito aduentu terrere noluit sic felix *post* hostem
add. C *cf.* p. 96, 24; 102, 6 | bosphoron BL | thraciam C || 17
 que om. C || 18 tandem *Saupp*ius | sed defectione B perdefec-
 tionem C || 19 pharnacisque C | filii BL filii (*ultima* i *supra*
verum m. 2) N || 21 rebellis (i in o *mutavit* m. *rec.*) N || 22
 nunc sub C || 23 captae gentis atrapens supplicem *ceteris*
omissis B | in ante ipso *add.* C ad ipso capite *cf.* p. 88, 1 |
 gentis satrapen *Iahn*ius

- 28 Artaxatis supplicem iussit regnare Tigranen. at in septentrione Scythicum iter tamquam in mari stellis secutus Colchos cecidit, ignovit Hiberiae, pepercit Albanis. regem horum Oroden positus sub ipso Caucasio castris iussit in plana descendere, at Artocen, qui Hiberis imperabat, <tributa> et obsides liberos dare; Oroden etiam remuneratus est ultro ab Albania sua lectum aureum et alia dona
 29 mittentem. nec non et in meridiem verso agmine Libanum Syriae Damascumque transgressus per nemora illa odorata, per turis et balsami silvas Romana signa circumtulit. Arabes, siquid imperaret, praesto fuere. Hierosolymam defendere temptavere Iudaei; verum haec quoque et intravit et vidit illud grande impiae gentis arcanum patens, sub aurea vite Caelum. dissidentibusque de regno fratribus arbiter factus regnare iussit Hyrcanum, Aristobolum, quia renovabat imperium, in catenas dedit. sic

1 tigranen *N* tigranen (en *correctum ex ð*) *B* tigranē. *L* | ad *B* | septentrionem *N* septem trionem *L* || 2 scythicum *B* | maris tellis *B* | mari stellis (*verba unctim scripta divisit m. 2*) *N* maris stellis *L* | sequutus *B* || 3 regem colchorum: *corr. Graevius* (regemque horum) et *Goertzius* || 4 orhozen *B* | ipso (*i correctam ex p*) *L* | causaso (*supra priorem s m. 1 c*) *N* causa so *L* || 5 ad *codd.* | arthocen *B*, at *v. Appianus Mithr.* 117 | tributa ante et *inserui*, lacunam indicaverat *Halmius*, cf. *Appianus Mithr.* 103 *δμηρά τε καὶ δῶρα* et *del. Iahnus* || 6 horolen *B* | etiafe; muneratus. est (*distinxit m. 2*) *N* etiam muneravit *B* || 7 lectulum *N* nescio an recte lectulum (*c supra versum*) *L* | aureum (*e supra versum m. 2*) *N* aureum (*e supra versum*) *L* || 8 mittentem | mittentem (*posterius erasum*) *B* mittentem (*posteriolem m expunctit m. 2*) *N* | et *om. B* | im *C* | hacmine *B* || 9 siriae *B* || 11 siquit *B* si quod (*i supra o m. 2*) *N* siquidem *L* | ierosolimam *B* hierosolymam *N* hierosolimam *L* cf. *G. Wilmanns Exempla inscr.* 922 || 12 quoque haec *L*, *transpos. m. eadem* | haec (*i sup. æ m. 2*) *N* || 13 illum *B* | archanum *BL* || 14 aurea uitae caelum (*h. e. dei Caeli statuam, v. Iuvenal.* 6, 545; 14, 97, *Petron. fr.* 37, 2 *B.*, *Perrot et Chipiez Hist. de l'art dans l'antiqu. II fig.* 8, 235, *al.*) *B* aureo uti scelo (*s exp. m. 2*) *N* aureo uti celo. *L* sub aureo cillo *Le Moynius* aurea vite cillum *Iahnus* aureo vitem caelo *Lipsius* aureo utique velo *Graevius* || 15 regnare (*e radendo correctam ex &*) *B* | hircanum *N* hirtanum *L* | aristobolo *C* || 16 imperium *B* eam rem. *C* | in *om. C*

Pompeio duce P. R. totam, qua latissima est, Asiam pervagatus, quam extremam imperii habebat provinciam mediam fecit. exceptis quippe Parthis, qui foedus maluerunt, et Indis, qui adhuc nos nec noverant, omnis Asia inter rubrum et Caspium et Oceanum Pompeianis domita vel oppressa signis tenebatur.

XLI. BELLVM PIRATICVM.

Interim cum P. R. per diversa terrarum districtus III, 6 est, Cilices invaserant maria sublatisque commerciis, rupto
 10 foedere generis humani, sic maria bello quasi tempestate praecluserant. audaciam perditis furiosisque latronibus 2 dabat inquieta Mithridaticis proeliis Asia, dum sub alieni belli tumultu exterique regis invidia inpune grassantur. ac primum duce Isidoro contenti proximo mari Cretam 3
 15 inter atque Cyrenas et Achaïam sinumque Maleum, quod a spoliis aureum ipsi vocavere, latrocinabantur. missus- 4 que in eos P. Servilius quamvis leves et fugaces myoparonas gravi et Martia classe turbaret, non incruenta victoria superat. sed nec mari submovisse contentus 5
 20 validissimas urbes eorum et diutina praeda abundantes, Phaselim et Olympon evertit Isaurosque ipsam arcem Cili-

1 pompeio *L* | tota *B* totum (a *supra* u m. 2) *N* | asia
B || 3 partis (*spiritus* m. 1) *B* | phoedus *B* || 4 adhunc (n *ex-*
punctis m. 1 et 2) *N* | nos non *C* || 5 pompeianis (*prior i supra*
versum) *L* || 6 ignis *N* ignibus *N*² || 7 PYRATICVM *B* PYRA
 TICVM *L* || 8 dum *C*, quod fortasse recipere licet | districtus
B distractus *C* || 10 phoedere *B* || 11 praeduxerant *L* | audae-
 ciam (e *deleta et supra eam rasura unius litterae vel virgulae*)
B | periosique *B* || 12 mithridaticis (*primam e in i mutavit m.*
rec.) *N* || 13 exterritique *B* | inuidiam *B* | impune *B* | crassantur
B || 15 adque (d *in t correxit* m. 1) *N* | syrenas *B* | signum
 que *L* || 16 abspoliis *B*, at v. Goertzius II p. XI | missumque
B || 17 publius *B* || 18 myoparonas (y *correcta ex i*) *B* mio-
 paronas *L* | turbat et *Iahnus* || 19 summouisse *B* | contemptus
L || 20 habundantes *B* || 21 phaselim *B* | olympum *B* | euertit-
 que saurosque *B* evertit isaurosque *B*¹ | isauronque *N* isaurum-
 que *L* an Isaurumque? v. *Plin. n. h. V 94; Frontin. strat.*
 III 7, 1; alios | arcem (c *correcta ex t*) *B*

- ciae, unde conscius sibi magni laboris Isaurici cognomen
 6 adamavit. non ideo tamen tot cladibus domiti terra se
 continere potuerunt, sed ut quaedam animalia, quibus
 aquam terramque incolendi gemina natura est, sub ipso
 hostis recessu inpatientes soli in aquas suas resiliuerunt,
 et aliquanto latius quam prius Siciliae quoque litora et
 7 Campaniam nostram subito adventu terrere voluerunt. sic
 Cilix dignus victoria Pompei visus est et Mithridaticae
 provinciae factus accessio. ille dispersam toto mari pestem
 semel et in perpetuum volens extinguere divino quodam
 8 adparatu adgressus est. quippe cum classibus et suis et
 socialibus Rhodiorum abundaret, pluribus legatis atque
 praefectis utraque Ponti et Oceani ora complexus est.
 9 Gellius Tusco mari inpositus, Plotius Siculo; Atilius
 Ligusticum sinum, Pomponius Gallicum obsedit; Torquatus
 10 Balearicum, Tiberius Nero Gaditanum fretum, qua primum
 maris nostri limen aperitur; Libycum Lentulus Marcellinus,
 Aegyptium Pompei iuvenes; Hadriaticum Varro Terentius,
 Aegaeum et Ponticum et Pamphylium Metellus; Asiaticum
 Caepio, ipsas Propontidos fauces Porcius Cato sic obditis
 11 navibus quasi porta obseravit. sic per omnis aequoris

4 incolendi (*posterior i correcta ex a*) *L* || 5 recessu
 (*posterior e m. 1 correcta ex u*) *B* | impatientes (*posterior e ex
 i correcta m. 1, ut videtur*) *N* | inaquas (*prior a correcta ex i*)
L | siluerunt *B* || 6 prius sic illos quoque ante mox subtrato
 epiraei portu *C* *deinde sequuntur verba p. 96, 24 omissa* || 7
 uoluit *C* || 8 felix et dignus *C* | pompeius *C* | mithridaticae (*e
 supra versum m. 1*) *N* || 9 factas (*s expunxit m. 2*) *N* | ille (*e
 corr. m. 1 ex a*) *B* | tota *BL* || 10 impertuum *N* | extinguere
N extinguere *bis L* || 11 apparatu *BL* | aggressus *L* | et ante
 suis *om. C* || 12 habundaret *B* | adque (*æ in e mutavit m. 2*) *N* ||
 13 complexus *N* cōplexus *L* || 14 gratillus *B* gratillius *C: corr.
 I. F. Gronovius (P. Atilius) et Halmius* || 15 lugusticum *B*
 lieusticum *L* | pompeius: *corr. Dukerus* || 17 lentulus libicum
 (lybicum *N*) marcellinus: *corr. Mommsenus* || 18 egyptium *L* |
 hadriaticum (*h supra versum*) *B* || 19 pamphilius *L* || 20 pro-
 pontidos (*ti correctum ex di*) *B* propontidos (*i supra ultimam
 o m. 2*) *N* || 21 portam: *corr. Lipsius* | obseruabit *N* obser-
 uavit *N²* obseruavit *L*

portus sinus latebras recessus promunturia freta paeninsulas quidquid piratarum fuit quadam indagine inclusum et oppressum est. ipse Pompeius in originem fontemque 12 belli Ciliciam, nec hostes detractavere certamen. non ex 13
 15 fiducia, sed quia oppressi erant, ausi videbantur; sed nihil tamen amplius quam ut ad primum ictum concurrerent. mox ubi circumfusa undique rostra viderunt, abiectis statim telis remisque plausu undique pari, quod supplicantium signum fuit, vitam petiverunt. non alia 14
 20 tam incruenta victoria usi umquam sumus; sed nec fidelior in posterum reperta gens ulla est. idque prospectum singulari consilio ducis, qui maritimum genus a conspectu longe removet maris et mediterraneis agris quasi obli-
 gavit, eodemque tempore et usum maris navibus recuperavit et terrae homines suos reddidit. quid prius in hac 15
 16 mirere victoria? velocitatem? quadragesimo die parta est. an felicitatem? ne una quidem navis amissa est. an vero perpetuitatem? amplius piratae non fuerunt.

XLII. BELLVM CRETICVM.

20 Creticum bellum, si vera volumus, [nos fecimus] sola III, 7
 vincendi nobilem insulam cupiditas fecit. favissee Mithri-

1 promuntoria *L* | peneinsulas *N* pene insulas *L* || 2 quicquid *BL* | piratarum *B* piratarum (i *supra* *versum* *m. 1*) *N* ||
 3 oppressum est *om.* *B* | oppressum (prior s *supra* *versum* *m. 1*) *N* || 4 detractavere (priorem a *in* e *mutavit* *m. 1*) *N* |
 detractavere *L* || 5 oppressiaerant (prior a *erant*) *N* || 7 uiderent *B* || 8 adiectis *B* | talis *B* | pari quod supplicantium *in*
rasura *B* || 10 numquam (n *expunctit* *m. 2*) *N* | fideliori *Momm-*
senus || 11 reperta gens ulla est *om.* *B* || 12 genus (v *supra*
versum *m. 2*) *N* || 15 homines (mi *supra* *versum* *m. 1*) *B* | inae
B || 16 mirer *C* || 16 quod post velocitatem *add.* *C* | quadrage-
 simo *BL* | diem (m *expunctit* *m. 2*) *N* || 17 quod ante ne *add.*
C || 18 quod ante amplius *add.* *BC* | fuerunt (ante e *litterae*
vel ut deletae) *B* || 19 BELLVM *L* || 20 noscere (re *supra*
versum, r *m. 1* ex f *correcta*) ante nos *add.* *N* noscere ante nos
 id. *L* | nos fecimus *seclut* *Iahnus* || 21 cupiditate (*om.*
cit) *C*

- 2 dati videbatur; hoc placuit armis vindicare. primus in-
 vasit insulam Marcus Antonius cum ingenti quidem victoriae
 spe atque fiducia, adeo ut pluris catenas in navibus quam
 3 arma portaret. dedit itaque poenas vecordiae. nam pleras-
 que naves intercepte hostes captivaeque corpora religantes 5
 velis ac funibus suspendere ac sic velificantes triumphan-
 tium in modum Cretes portibus suis adremigaverunt.
 4 Metellus deinde totam insulam igni ferroque populatus
 intra castella et urbes redegit, Cnoson Eleythernan et, ut
 5 Graeci dicere solent, urbium matrem Cydoneam; adeoque 10
 saeve in captivos consulebatur ut veneno se plerique con-
 ficerent, alii deditionem suam ad Pompeium absentem
 6 mitterent. et cum ille res in Asia gerens eo quoque
 praefectum misisset Antonium, in aliena provincia inritus
 fuit, eoque infestior Metellus in hostes ius victoris exer- 15
 cuit victisque Lasthene et Panare, Cydoneae ducibus,
 victor redit. nec quicquam tamen amplius de tam famosa
 victoria quam cognomen Creticum reportavit.

XLIII. BELLVM BALEARICVM.

- III, 8 Quatenus Metelli Macedonici domus bellicis agnominibus 2
 adsueverat, altero ex liberis eius Cretico facto mora non

3 sug in spē mut. L | fiduciae B | pluris (i in e mut. m. rec.)
 N plures BL || 5 intercept hostis B | captivaeque (posterior a
 correctae ex e) L | religata C || 6 pependere C | siuelificantes
 B | triumphantium C || 9 et post redegit add. C | gnoson C | ae
 tery threan B et erythrean N et terithrean. L: corr. D.
 Vossius (Eleutheram) et Iahnus || 10 mater B | cydoneam (y
 correctae ex i) B | adeo/qua B || 11 consulebatur B consula-
 batur (e supra priorem a posuit m. 1, a expunxit m. 2) N || 12
 ad (d supra versum m. 1) B | pompeium (u correctae ex o) B ||
 13 re signasia L | gerens (n supra versum m. 1) B | eo quo-
 que del. Iahnus || 14 Antonium] immo Octavium | aliam pro-
 vinciam B alienam provinciam Mommsenus || 15 osten (spiritus
 m. 1) B || 16 lasthenae (h supra versum) B | cydonæ B cy-
 donæ C || 17 rediit B | nequicquam L | amplius tamen C || 18
 cognomen (cog supra versum) B || 20 id est sicut supra Qua-
 tenus N² | hacnominibus B nominibus C

uit quin alter quoque Balearicus vocaretur. Baleares 2
 per id tempus insulae piratica rabie maria corruperant.
 homines feros atque silvestris mireris ausos a scopulis
 mis saltem maria prospicere. ascendere etiam inconditas 3
 rates et praeternavigantes subinde inopinato impetu ter-
 ruere. set cum venientem ab alto Romanam classem 4
 prospexissent, praedam putantes ausi etiam occurrere et
 rimo impetu ingenti lapidum saxorumque nimbo classem
 peruerunt. tribus quisque fundis proeliantur. certos esse 5
 quis miretur ictus, cum haec sola genti arma sint, id
 num ab infantia studium? cibum puer a matre non ac-
 cipit, nisi quem ipsa monstrante percusserit. sed non
 liu lapidatione Romanos terruere. postquam comminus 6
 ventum est, expertique rostra et pila venientia, pecudum
 n morem clamore sublato petiverunt fuga litora dilapsi-
 que in proximos tumulos quaerendi fuerunt ut vincerentur.

XLIII. EXPEDITIO IN CYPRON.

Aderat fatum insularum. igitur et Cypros recepta sine III, 9
 bello. insulam veteribus divitiis abundantem et ob hoc 2
 Veneri sacram Ptolomaeus regebat. et divitiarum tanta 3
 erat fama, nec falso, ut victor gentium populus et donare
 regna consuetus P. Clodio tribuno plebis duce socii vivi-
 que regis confiscationem mandaverit. et ille quidem ad 4
 rei famam veneno fata praecepit. ceterum Porcius Cato 5

1 balleriacus L | B+aleares N || 2 idem C | pyratice L ||
 3 ferros (prior r erasa) B | ascopulis (prior s inter scribendum
 inserta) B || 5 praenauigantes C | inoppinato (prior p supra
 versum) B inopia nato N || 6 Sed BL et Sauppis | calassem
 (prior a erasa) L || 9 quisque (is correctum ex o) L | proeliantur
 C || 10 haec (n supra versum) B || 11 accepit B || 12 percusserit
 B percussit BC || 13 nam ante postquam add. B || 14 experti
 Lahnus, an est delendum? || 15 clamore bis (posterius expunxit
 m. 1) N | petierunt C | dilapsique bis (posterius deletum) N ||
 17 cyprium B || 18 fatum (f correcte ex st m. 1) B || 19 et Pa-
 phon C. Meiserus || 20 uenire B | sed B Sed L || 22 plebis om. C

Cyprias opes Liburnis per Tiberinum hostium invexit.
 quae res latius aerarium P. R. quam ullus triumphus
 implevit.

XLV. BELLVM GALLICVM.

- III, 10 Asia Pompei manibus subacta reliqua, quae restabant 6
 2 in Europa, Fortuna in Caesarem transtulit. restabant
 autem inmanissimi gentium Galli atque Germani et quam-
 vis toto orbe divisi, tamen quia vincere libuit, Britanni.
 Primus Galliae motus ab Helvetis coepit, qui Rhoda-
 num inter et Rhenum siti, non sufficientibus terris venere 10
 sedem petatum incensis moenibus suis: hoc sacramentum
 3 fuit ne redirent. sed petito tempore ad deliberandum,
 cum inter moras Caesar Rhodani ponte rescisso fugam
 abstulisset, statim bellicosissimam gentem sic in sedes
 4 suas quasi greges in stabula pastor reduxit. sequens 15
 longe longeqe cruentior pugna Belgarum, quippe pro
 libertate pugnantium. hic cum multa Romanorum mili-
 tum insignia, tum illud egregium ipsius ducis, quod
 nutante in fugam exercitu rapto fugientis e manu scuto
 5 in primam volitans aciem manu proelium restituit. inde 20
 cum Venetis etiam navale bellum, sed maior cum Oceano
 quam cum ipsis navibus rixa. quippe illae rudes et in-
 formes et statim naufragae, cum rostra sensissent; sed

1 cyprias *L* | liburnis (u corr. ex e) *L* | ostium *L* || 2 aerarium
 (ae in ras.) *B* || 5 reliqua *L* reliquias *Palat.* || 7 inmanissimi
C || 8 diuisam *L* diuisa *vg.* | qui uin cerit (uicerat *m.* 2) habuit
 britanniam (britanniam *m.* 1) *N* qui uinceret habuit britanniam
L qui uinceret habuit Britannia *vg.* <vicini> tamen? *v. anth. Lat.*
 425, 426 *R.* | britanni (prior t deleta) *B* || 9 ad (d exp. *m.* 2)
 belgetis *N* abelgetis *L* | heluetiis (h sup. *versum m.* 1) *N* | rodanum *C* ||
 10 hrenum *C* || 13 caesar (r correcta ex s) *B* | rodani *L* | rescisso
 (ultima s supra *versum*) *B* rescissos *L* || 14 abstulisset fugam
C | abstulisse *B* | sic inedes *L* || 15 quasi ante in *add.* *N* | sta-
 bulum *B* | deduxit *C* | Sequens (n supra *versum m.* 1) *N* || 16
 prius longe *om.* *C* | que *om.* *L* | belcarum *B* || 17 hinc *B* || 18
 egregius (s linea transversa deleta et ius radendo in i mutatum)
B || 19 fuga: corr. *Rhed.* | exercitus *B* || 20 inde (n supra *ver-*
sum m. 1) *N* Vnde *L* || 21 uenet siis *B* || 23 sed *om.* *B*

ibat in vadis pugna, cum aestibus solitis in ipso mine subductus Oceanus intercedere bello videretur. quoque accessere diversitates pro gentium locorum-6 natura. Aquitani, callidum genus, in speluncas se iebant: iussit includi; Morini dilabebantur in silvas: t incendi. nemo tantum feroces dixerit Gallos: frau-; agunt. Indutiomarus Treveros, Ambiorix concitavit 7 ones. utrique absente Caesare coniuratione facta ere legatos. sed ille fortiter a Dolabella summotus 8 relatumque regis caput; hic insidis in valle dispositis perculit. itaque et castra direpta sunt et Aurun-um Cottam cum Titurio Sabino legatos amisimus. ulla de rege mox ultio; quippe perpetua trans Rhe- fuga latuit.

Nec Rhenus ergo immunis; nec enim fas erat ut 9 esset receptor hostium atque defensor. et prima 10 a Germanos illius pugna iustissimis quidem ex causis. ui de incursionibus eorum querebantur. quae Ariovisti 11 superbia! cui cum legati dicerent 'veni ad Caesa-' et 'quis est Caesar?' et 'si vult, veniat' inquit, et ad illum, quid agat nostra Germania? num ego me

haerebant (n *transfixa et erasa*) B herebat (*prior e supra m m. 2*) N | cum *bis* (*prius delevit m. 2*) N | cum ipso recipiebant (n *supra verum m. 1*) B | morabantur in B nec (*supra verum m. 2*) mora dilabebantur in siluas ora . dilabebantur insiluas L: *corr. Vinetus* || 6 dixerat (*acta ex i m. 2*) N || 7 indubio marus B indutiomarus (*m. 2 a verum pro . N . [= proprium nomen] et i post r*) N | iros B | ambio (*o correcte ex um*) rex B ambiotrix L | occavit C || 8 euburones B | utrique (*r supra verum m. 1*) 9 inuenere N inuenire L || 10 insidis N insidiis BN² L | aurum ablatum: *corr. Perizonius* || 12 quod tam B m. cotta et posterior t *supra verum m. 1, post a supra verum rula erasa vel virgula* NM. cottam L | tirio B | legato C || ec L | immunis om. B || 16 sed C | 18 Haed uide B Haed- q B¹ haec aui de N Hec auide L | quae tario bisti B Quae o iusti L quae erat Ariovisti Iahnius quanta Ariovisti deliffimus || 19 cui om. C || 20 et om. C | autem post est *add. sit supra autem N² | ueniat (t correcte ex d)* B || 21 ger-ania (*i correcte ex e m. 1*) N

- 12 interpono Romanis?² itaque tantus gentis novae terror in
castris ut testamenta passim etiam in principiis scribe-
rentur. sed illa immania corpora quo maiora erant, eo
13 magis gladiis ferroque patuerunt. qui calor in proeliando
militum fuerit, nullo magis exprimi potest quam quod
elatis super caput scutis cum se testudine barbarus
tegeret, super ipsa Romani scuta salierunt et inde in
14 iugulos gladiis descendebant. iterum de Germano Tencteri
querebantur. hic vero iam Caesar ultro Mosellam navali
ponte transgreditur ipsumque Rhenum et Hercynis hostem
quaerit in silvis; sed in saltus ac paludis genus omne
diffugerat. tantum pavoris incussit intra ripam subito
15 Romanus visus. nec semel Rhenus, set iterum quoque
et quidem ponte facto penetratus est. maior aliquanto
trepidatio. quippe cum Rhenum suum sic ponte quasi
iugo captum viderent, fuga rursus in silvas et paludes, et,
quod acerbissimum Caesari fuit, non fuere qui vincerentur.
16 Omnibus terra marique peragratis respexit Oceanum
et, quasi hic Romanis orbis non sufficeret, alterum cogi-
tavit. classe igitur comparata in Britanniam transit mira
celeritate; quippe qui tertia vigilia cum Morinorum sol-

1 romanos (*posteriorem o in i mutavit m. 2*) *N* || 2 in ante
principiis *om. B* | scribe|rentur (*ante 2. r una littera deleta*) *N* ||
3 erant maiora *C* || 4 gladiis (*g m. 1 correcte ex c*) *B* || 5 fuit
N | maius *N* | poteest *B* || 7 romanis *L* | iniugulo *L* || 8 gladii *B*
gladiis *N* gladiis (*l supra versum*) *L v. Claudianus de bell.*
Get. 601 | iteoum (*a sup. e*) *B* | genter *B* centeri (*x expunxit*
m. 1?) *N* centeri *L* treuiri *vg. via haec sana* || 9 mosellam *Monac.*
musellam B massiliam C || 10 rhenum (*h sup. vers.*) *B* | hyrcanis:
corr. vg. || 11 paludes *C* | gens omnis *B*, *at v. p. 49, 7* || 12 subita
Wakefieldus || 13 romana vis *BN* romana ius *L: correxi* | et iterum
C || 14 sed ante maior *add. C, fortasse hoc recipiendum et in*
vs. 13 set delendum tum maior *Iahnus* || 17 sed quod *N* Sequi
(*i corr. ex s*) quod. *L* | aceruissimum *B* || 18 terraq (*q expuncta*)
L | peragratis *B* captis. *C* || 19 setquasi *N* | romanus *C* | alterum
om. B || 20 Classe (*l corr. ex a*) *L* | comparata *N* | britanniam (*om.*
in) *B* brittanniam (*om. in*) *C* | petit in brittanniam transit *N* brit-
tanniam petit. Inbritanniam transit *L* || 21 felere tate in celeriti-
tate *mutavit B¹* | com morinos mouisset *B* marino soluiisset
(*om. cum*) *C: corr. Halmius Morino solvisset*

visset a portu, minus quam medio die insulam ingressus
est. plena erant tumultu hostico litora, et trepidantia ad 17
conspicuum rei novae carpenta volitabant. itaque trepi-
datio pro victoria fuit. arma et obsides accepta a trepidis
et ulterius isset, nisi inprobam classem naufragio casti-
gasset Oceanus. reversus igitur in Galliam classe maiore 18
auctisque copiis in eundem rursus Oceanum eosdemque
rursus Britannos. Caledonas secutus in silvas unum quo-
que e regibus Casuellanum in vincla dedit. contentus his 19
— non enim provinciae, sed nomini studebatur — cum
maiore quam prius praeda reventus est, ipso quoque Oceano
tranquillo magis et propitio, quasi imparem se fateretur.

Sed maxima omnium eademque novissima coniuratio 20
fuit Galliarum, cum omnis pariter Arvernos atque Biturigas,
Carnuntas simul Sequanosque contraxit corpore armis spi- 21
rituque terribilis, nomine etiam quasi at terrorem com-
posito, Vercingetorix. ille festis diebus et conciliabulis,
cum frequentissimos in lucis haberet, ferocibus dictis ad
his pristinum libertatis erexit. aberat tunc Caesar Ra- 22
vennae dilectum agens, et hieme creverant Alpes: sic
interclusum putabant iter. sed ille qualis erat ad nun-

2 hostili|co (li in margine additum) B hostica Mommsenus |
et conspectum B || 5 inprobam (b correcta ex u) B inprobam
(a correcta m. 1 ex m) N improbam L || 6 reuersis B || 8 brit-
annos (o correcta m. 1 ex u) B brittannos C | calidonas C |
sequutus B | insulas L || 9 et regibus B ex regibus Iahnius |
ca|nella B caelialis C: correxi Dionem XL 2, 3 secutus, cf. Polyæn.
VIII 23, 5 Cassivellaunum Graevius | uincula C | is B || 10 nominis
(i erasa) B | studebatur (tu in rasura) B || 11 oceanoq (q ex-
puncta) L || 12 ma****gis (ultima litterarum erasarum fuit s) N |
imparem L | ei ante se add. B || 14 cum omnis (i in e mut. m.
nc.) N cum omnes L | aruennos B | bituricas BL || 15 car-
nuntas B | sequanos (i supra e m. 2) que N | hi ante corpore
add. B ille C hic Iahnius || 16 terribiles B | nomen B | quasi
terrore (at om.) C quasi in terrorem? || 17 ueringe torix B
uargin (n m. 1 in rasura) cetoris (supra versum m. 2 pro . N .
— proprium nomen) N ueringetoris L | conciliabulis L || 18
lucis (i correcta ex e m. 1) N | ferocibus (prior r erasa) B
20 delectum L | concreverant Halmius, sed ipse confert p. 91, 16

- tium rei — felicissimam temeritatem — per invios ad id tempus montium tumulos, per intactas vias et nives expedita manu emensus Galliam et ex distantibus hibernis castra contraxit et ante in media Gallia fuit quam ab
- 23 ultima timeretur. tum ipsa capita belli adgressus urbes, Avaricum quadraginta milium propugnantium [sustulit], Alesiam ducentorum quinquaginta milium iuventute sub-
- 24 nixam flammis adaequavit. circa Gergoviam Avernorum tota belli moles fuit. quippe cum octoginta milia muro et arce et abruptis ripis defenderent maximam civitatem,
- 25 vallo sudibus et fossa inductoque fossae flumine, ad hoc decem et octo castellis ingentique lorica circumdatam primum fame domuit, mox audentem eruptiones in vallo gladiis sudibusque concidit, novissime in deditionem redegit.
- 26 ipse ille rex, maximum victoriae decus, supplex cum in castra venisset, eum et phaleras et sua arma ante Caesaris genua proiecit. 'habe' inquit. 'fortem virum, vir fortissime, vicisti.'

1 felicissimae temeritatis: *correx*i, post qualis erat posuit *Freinsheimius* — rem felicissimae temeritatis — *I. F. Gronovius* felicissima temeritate *Salmasius* || 2 tumulos (*posterior* u *correcta* ex a) *L* | set (s *expunxit* m. 2) *N* || 3 emensus (*virgula* quae a *significat* supra u m. 2) *N* | occupat ante galliam add. *C* [occupat Galliam] *Tollius* || 5 aggressus *L* | urbes (s *sup. vers.*) *B* || 6 salaricum *B* aluaricum *N* auaricum in aluaricum mut. *L* | milia *N* | sustulit *seclusit* *Iahnus* Avaricum cum q. m. p. sustulit *vg.* || 7 alesiam *L* | ducentorum (*posterius* to *expunctum*) *L* || 8 georgo uiam *C* | aruen uennorum *B* aruennorum (*posteriores* r in n *mutavit* m. 1) *N* || 9 molles (*priorem* l *erasit* m. 1) *B* cum (octoginta *om.*) milite. (ite add. m. 2) muro *N* || 10 abruptis (b *correcta* ex p) *B* | ripis *om.* *C* male, nam *Elaver fluvius* prope abest a Gergovia, v. *Caesar bell. Gall. VII* 34; 35; 53 || 11 uallos (s *erasa*) *B* | subdibus *L* || 12 decem et octo *B* XVIII. *C* | intentique *B* | circumdata *B* || 14 gladiis *om.* *B* subdibusque *L* || 15 cum extra (*extra correctum* ex uenisset, ut *videtur*) uenisset *B* || 16 equum *B* cum *N* *om.* *L* | et *om.* *L* | phaleras *C* || 17 habes; *corr. Petrarca hist. Iul. Caes. 18, 52*

XLVI. BELLVM PARTHICVM.

Dum Gallos per Caesarem in septentrione debellat, III, 11 ipse interim ad orientem grave vulnus a Parthis populus Romanus accepit. nec de fortuna queri possumus; caret
 5 solacio clades. adversis et dis et hominibus cupiditas 2 consulis Crassi, dum Parthico inhiat auro, undecim strage legionum et ipsius capite multata est. et tribunus plebi 3 Metellus exeuntem ducem hostilibus diris devoverat, et cum Zeugma transisset exercitus, rapta subitis signa tur- 4
 10 binibus hausit Euphrates, et cum apud Nicephorium castra posuisset, missi ab Orode rege legati nuntiavere, percussorum cum Pompeio foederum Syllaque meminisset. regiis 5 inhians ille thesauris nihil ne imaginario quidem iure, set Seleucia se responsurum esse respondit. itaque dii 6
 15 foederum ultores nec insidiis nec virtuti hostium defuerunt. iam primum, qui solus et subvehere commeatus et munire poterat a tergo, relictus Euphrates, dum simulato transfugae cuidam Mazzarae Syro creditur. tum in mediam 7 camporum vastitatem eodem duce ductus exercitus, ut
 20 undique hosti exponeretur. itaque vixdum venerat Carrhas, 8 cum undique praefecti regis Silaces et Surenas ostendere

I 1 BELL PARTHICVM ., N || 2 septentrionem (m expunxit m. 1) N | ipse ante interim om. C | vulnus BL | aphartis N | [populus Romanus]? || 5 diis BL | set (s expunxit m. 2) N | cupiditas (di supra versum m. 1) B || 6 nam Crassus consul I || 7 legionum — operuerunt (p. 112, 7) om. I | plebis C || 8 Ateius Freinshemius | exeuntem B | ducem (d radendo in l mutata et m. 2 infra versum id est diem) N lucem L | hostibus B || 9 exercitus (e supra priorem e male exarata) L || 10 euphrates C | apud C | nicephorum BN niceforum L: corr. Vinetus || 11 ab herode B aberode L | denunciauere C || 12 phoederum B | sullamque C | meminisset (t expunxit m. 2) N | set regiis Iahnus, at v. vs. 14 || 13 thesauris BL | ne om. C | imaginario L || 14 sed L || 15 phoederum B | insidiis (is in rasura unius litterae) B insidis? || 16 muniri B || 17 euphrates N | Tum L || 18 mazzare N Festus brev. 17 mazare BL | siro L | tum om. B dum L || 19 ut om. C || 20 carhras L || 21 praefecti (rae in rasura) B | silaces (pro N = proprium nomen supra versum m. 2) N | sirenas B syrenas C: corr. vg. | hostendere B

- signa auro sericisque vexillis vibrantia. tunc sine mora circumfusi undique equitatus in modum grandinis atque nimborum densa pariter tela fuderunt. sic miserabili
 9 strage deletus exercitus. ipse in conloquium sollicitatus signo dato vivus in hostium manus incidisset, nisi tribunis
 10 reluctantibus fugam ducis barbari ferro occupassent. filium ducis paene in conspectu patris idem telis operuerunt. sic quoque relatum caput ludibrio hostibus fuit. reliquiae infelicis exercitus, quo quemque rapuit fuga, in Armeniam Ciliciam Syriamque distractae vix nuntium cladis retu-
 11 lerunt. caput eius recisum cum dextera manu ad regem reportatum ludibrio fuit, neque indigno. aurum enim liquidum in rictum oris infusum est, ut cuius animus arserat auri cupiditate, eius etiam mortuum et exangue corpus auro ureretur.

XLVII. ANAKEΦALAEOSIS.

- II, 12 Haec est illa tertia aetas populi R. transmarina, qua
 2 Italia progredi ausus orbe toto arma circumtulit. cuius aetatis superiores centum anni sancti pii et, ut diximus,

I 1 sereosque *L* | tum *C* || 3 mirabili *L* || 4 num sollicitatus est et signo dato occisus. vivus?, v. *Festus* 17 || 5 dato (o correcte ex u) *L* | in om. *B* hostium in manus *Halmius* | incidit sed nisi *C* inciderat?, v. *Festus* l. c. || 6 sic quoque — fuit post occupassent: post operuerunt (vs. 7) transposuit *F. E. Koehlerus* collato *Plutarcho Crass.* 25 sq., seclussit *Iahnus* filium — operuerunt et sic quoque — fuit post deletus exercitus (vs. 4) *Goertzius* || 7 cuius conspectu et filius hostilibus telis effossus et ipse peremptus caputque eius *I* | eisdem *C* || 8 hosti *C* | reliqui (sic) — retulerunt post ureretur (vs. 15) *I* || 9 uero ante infelicis add. *I* | quo om. *B* | quenque *L* || 10 siliciam *B* celiciam *Iordanis* codd. *Heid. Pal.* ciliciam *C* *Iordanis* codd. *Val. Laur.* | siriamque *B* | distracti *I* | uix cladis tantae nuntium *I* cladis (i m. 1 correcte ex e) *N* | retulerunt *AL* || 11 recisum *L* praecisum *I* || 12 ludibrium *I* || 14 exsanguine *NI* exsanguine *L* || 16 ANA · CEPKALAEOSIS ·, *N* ANACHEPHALAEOSIS · (prior *H* expuncta) *L* || 17 Haec est — sic *Cras* recepta (II 19, 7) om. *I* | tertia om. *B* tertia illa *Halmius* conferens p. 13, 4 || 19 sancti (c supra versum m. 1) *N*

aurei, sine flagitio, sine scelere, dum sincera adhuc et innoxia pastoriae illius sectae integritas, dumque Poenorum hostium imminens metus disciplinam veterem continebant. posteriori centum, quos a Carthaginis Corinthi Numantiaeque 3 excidiis et Attali regis Asiatica hereditate deduximus in Caesarem et Pompeium secutumque hos, de quo dicemus, Augustum, ut claritate rerum bellicarum magnifici, ita domesticis cladibus miseri et erubescendi. quippe sicut 4 Galliam Thraciam, Ciliciam Cappadociam, uberrimas validissimasque provincias, Armenios etiam et Britannos, ut non in usum, ita ad imperii speciem magna nomina adquisisse pulchrum ac decorum; ita eodem tempore dimicasse domi cum civibus sociis, mancipiis gladiatoribus totoque inter se senatu turpe atque miserandum. ac 6 nescio an satius fuerit populo R. Sicilia et Africa contento fuisse, aut his etiam ipsis carere dominanti in Italia sua quam eo magnitudinis crescere ut viribus suis conficeretur. quae enim res alia civiles furores peperit quam 7 nimiae felicitates? Syria prima nos victa corrumpit, mox 8 Asiatica Pergameni regis hereditas. illae opes atque divitiae adflixere saeculi mores mersamque vitiis suis quasi sentina rem p. pessum dedere. unde enim populus R. a tribunis agros et cibaria flagitaret nisi per famem quam

1 aureis sine *L* || 3 imminens *B* || 4 postremi *C* | quod *B* | achartaginis *B* achartaGinis (*Gi supra versum*) *L* | chortini *L* || 5 deduximus (*prior d correcte ex r*) *B* || 6 pompeium. *L* | sequutumque *B* | dicimus: *corr. Voss. Palat.* || 7 et claritate *C* || 9 gallia *B* | siciliam *B* | capadociam *L* || 10 earmenios (*prior e expuncta*) *L* | et brittannos - etiam *L* | brettannos (*posterior t deleta*) *B* brittannos *N* || 11 non inuisum *B* || 12 adquisisse *B* adquesisse (*i supra priorem e m. 2*) *N* adquisississe *L* || 12 pulchrum (*h supra versum*) *B* | hac *B* || 14 turre (*p supra posteriorem r m. 2*) *N* | annescio *N* || 15 ac satis *B* | fuerint *L* | populo (*prior o correcte ex u*) *L* | co tento *N* contentvm *N* || 16 parcere *B* | dominanti (*posterior i supra versum m. 2*) *N* || 18 enim *supra versum* *L* || 19 nimiae felicitatis *B* nimia felicitas *C* | corrupit *L* || 21 afficere in affligere *mutavit L* || 22 rei publice *L* || 23 famen *L*

- luxus fecerat? hinc ergo Gracchana prima et secunda
 9 et illa tertia Apuleiana seditio. unde iudiciariis legibus
 divulsus a senatu eques nisi ex avaritia, ut vectigalia rei
 p. atque ipsa iudicia in quaestu haberentur? hinc Drusus
 et promissa civitas Latio et per hoc arma sociorum. quid
 10 autem? bella servilia unde nobis nisi ex abundantia fami-
 liarum? unde gladiatori adversus dominos suos exercitus,
 nisi ad conciliandum plebis favorem effusa largitio, dum
 spectaculis indulget, supplicia quondam hostium artem fa-
 11 ceret? iam ut speciosiora vitia tangamus, nonne ambitus
 12 honorum ab isdem divitiis concitatus? atquin inde Mariana,
 inde Syllana tempestas. aut magnificus apparatus convi-
 viorum et sumptuosa largitio non ab opulentia paritura
 13 mox egestatem? haec Catilinam patriae suae inpegit.
 denique illa ipsa principatus et dominandi cupido unde
 nisi ex nimis opibus venit? atquin haec Caesarem atque
 Pompeium furialibus in exitium rei p. facibus armavit.
 14 hos igitur P. R. omnis domesticos motus separatos ab
 externis iustisque bellis ex ordine persequemur.

1 luxu C | inc (litt. initialis a rubricatore praetermissa) L |
 gracchana . et L grachana (supra 3. a virgula quae m significat
 del.) et B eracliana et N Gracchanae Iahnus || 2 appuleiana B |
 Inde B Vnde m. 2 sup. spatium vacuum 16 fere litterarum N om.
 L Vnde regnare Monac. Palat. || 3 diuulsus (vs m. 2 in rasura)
 N iussus L | at senatu B ab senatu Iahnus, at. v. Goertzus II
 p. XI | uictigalia N || 4 quaestum B | aberentur L | rursus C ||
 6 habundantia L | familiarium B || 7 gladiatori L gladiatori
 BN | aduersum B, at v. Goertzus II p. XIV || 8 nisi (si supra
 versum m. 2) N | at B | cum C || 9 supplicia (ci supra versum
 m. 2) N | arte fecere B artem facit C: corr. Iahnus || 11 ad
 B | hisdem N | incitatus C || 12 syllana B sullana N sillana
 L || 13 nonne N² | hopulentia B || 14 catillinam B | inpegit (n
 supra versum) B impegit C || 16 nimiis (tertia i supra versum
 m. 1 et 2) N nimiis BL | adquin N | caesarem (prior e m. 1
 in rasura) B || 17 inexitum L || 18 P. R. om. B | om̄s B omnis
 (i in e mutavit m. 2) omnes L || 21 EPYTOMA IVĒ FĒRI DE
 TITO LUIO EB . I . EXPĒCT . subscripsit B

L · ANNAEI FLORI
EPITOMAE DE TITO LIVIO
BELLORVM OMNIVM ANNORVM DCC
LIBER II

- 5 KAPITA LIBRI II.
I. De legibus Gracchanis.
II. Seditio Gracchi.
III. Seditio Apuleiana.
III. Seditio Drusiana.
10 V. Bellum adversus socios.
VI. Bellum servile.
VII. Bellum Sparthacium.
VIII. Bellum civile Marianum.
VIII. Bellum Sertorianum.
15 X. Bellum civile sub Lepido.
XI. Bellum Catilinae.
XII. Bellum civile Caesaris et Pompei.
XIII. Bellum Caesaris Augusti.
XIII. Bellum Mutinense.
20 XV. Bellum Perusinum. triumviratus.
XVI. Bellum Cassi et Bruti.
XVII. Bellum cum Sexto Pompeio.

1 *inscriptionem et capitum indicem om. C* || 6 Seditio Ti. Gracchi *post* Gracchanis *add. Iahnus* || 7 C. *ante* Gracchi *add. Iahnus* || 12 *sparthacum B*

XVIII. Bellum Parthicum sub Ventidio.	
XVIII. Bellum Parthicum sub Antonio.	
XX. Bellum cum Antonio et Cleopatra.	
XXI. Bellum Noricum.	
XXII. Bellum Illyricum.	5
XXIII. Bellum Pannonicum.	
XXIII. Bellum Delmaticum.	
XXV. Bellum Moesum.	
XXVI. Bellum Thracicum.	
XXVII. Bellum Dacicum.	10
XXVIII. Bellum Sarmaticum.	
XXVIII. Bellum Germanicum.	
XXX. Bellum Gaetulicum.	
XXXI. Bellum Armenicum.	
XXXII. Bellum Cantabricum et Asturicum.	15
XXXIII. Pax Parthorum et consecratio Augusti.	

8 mysum *B* || 16 EPTOMA IULI FLORI · BELLORUM OMNIUM ·
 EX TITO LIVIO · INCIPIT LIBER SECUNDUS' *subscripsit B*

I. DE LEGIBVS GRACCHANIS.

Seditionum omnium causas tribunicia potestas ex-III,13
citavit, quae specie quidem plebis tuendae, cuius in
auxilium comparata est, re autem dominationem sibi ad-
quirens studium populi ac favorem agrariis frumentariis
iudiciariis legibus aucupabatur. inerat omnibus species
aequitatis. quid tam iustum enim quam recipere plebem 2
sua a patribus, ne populus gentium victor orbisque
possessor extorris aris ac focis ageret? quid tam aequum 3
quam inopem populum vivere ex aerario suo? quid ad 4
ius libertatis aequandae magis efficax quam ut senatu
regente provincias ordinis equestris auctoritas saltem iu-
diciorum regno niteretur? sed haec ipsa in perniciem 5
redibant, et misera res p. in exitium sui merces erat.
15 nam et a senatu in equitem translata iudiciorum potestas 6
vectigalia id est imperii patrimonium subprimebat, et
emptio frumenti ipsos rei p. nervos exhauriebat, aerarium, 7
et reduci plebs in agros unde poterat sine possidentium
eversione, qui ipsi pars populi erant et tum relictas sibi
20 a maioribus sedes aetate quasi iure possidebant?

1 GRACCHANIS N || 3 species N | erat *supra* tuendae N² ||
5 ad favorem C | agrariis L || 6 ac (*inter scribendum transfixum*
et expunctum) iudiciariis B | In omnibus erat in Inerat omnibus
mutavit L || 7 plebem ius suum a C || 8 ne populus — ageret *del.*
Salmassius, v. p. 108, 7 || 9 extorri sacris L | afocis B | aequum
(*c supra* qu) N || 10 quid satius B Quid ius (*om. ad*) L || 12
provincias (*r supra versum m. 1*) N | equestres B || 13 uteretur B ||
14 rediebant C | inexitium B | suum C | merces serat (*posteri-*
orem s expunctit m. 2) N || 15 et *supra* versum L || 17 exhauriebat
B exhauriebat (*h supra versum m. 1*) N || 18 et *om. C* | plebs
(*b in p mutavit m. 1*) N || 19 qui et ipsi? | et tam B et tamen
C: *correxi*, et iam *Lahnus* tamen ante ipsi *traicit Freins-*
hemius | relictas (*s supra versum m. 1*) N

II. SEDITIO TIBERI GRACCHI.

- II, 14 Primam certaminum facem Ti. Gracchus accendit,
 2 genere forma eloquentia facile princeps. set hic sive Mancinianae deditionis, quia sponsor foederis fuerat, con-
 3 tagium timens et inde popularis, sive aequo et bono
 ductus, quia depulsam agris suis plebem miseratus est, ne populus gentium victor orbisque possessor laribus ac
 4 focis suis exularet, quacumque mente rem ausus ingentem
 rostra conscendit, nec deerat obvia manu tota inde nobi-
 5 litas; et tribuni in partibus. set ubi intercedentem legibus
 suis C. Octavium videt Gracchus, contra fas collegii, ius potestatis iniecta manu depulit rostris, adeoque praesenti metu mortis exterruit ut abdicare se magistratu cogeretur.
 6 sic triumvir creatus dividendis agris cum ad perpetranda
 coepta die comitiorum prorogari sibi vellet imperium, obvia nobilitas manu eorum, quos agris moverat. caedes
 7 a foro coepit; inde cum in Capitolium profugisset plebem-
 que ad defensionem salutis suae manu caput tangens hortaretur, prae-buit speciem regnum sibi et diadema
 poscentis atque ita duce Scipione Nasica, concitato in arma populo quasi iure oppressus est.

1 SEDITIO TIB *in rasura* N¹ | GRACCKJ: N || 2 pacem B | Ti. *add. vg.* | gracchum (chum *supra versum m. 1*) B || 3 Sed L | siue (s *correcta ex n*) L || 4 seditionis B | qua B | phoederis B || 6 . et ante ductus *add. L* || 7 ne populus — exularet *delevit Gruterus* | nemo cum gentium N | possessor (*tertia s supra versum et post eam 3 vel 4 litterae deletae*) N | acfocis (c *supra versum m. 1*) B || 8 exsolaret N || 9 sed ante postquam *add. B* est. postquam *Halmsius* | ederat B | <hinc> ingenti? acmine B || 10 indie L || 11 Sed BL || 12 . C. octavium B goctavium (g *exp. m. 2*) N G. octavium L, Marcum appellant Appianus b. c. I 12, Plutarchus T. Gr. 10, Livii per. 68, Obsequens 70 | iuris B || 13 infecta N || 14 abdicare (b *sup. vers.*) L || 15 at (t *in d mutata*) verperna cepta B || 17 nobilium manu eorumque B | moverat, edere foro (*vel a foro*) coegit *Halmsius* || 19 adque (d *in t mutavit* a. 2) N || 21 scipionena sic aconcitato *in scipione nasica concitato correxit B*¹

III. SEDITIO C. GRACCHI.

Statim et mortis et legum fratris sui vindex non III, 15
 minore impetu incaluit C. Gracchus. qui cum pari 2
 tumultu atque terrore plebem in avitos agros arcesseret
 et recentem Attali hereditatem in alimenta populo polli-
 ceretur iamque nimius et impotens altero tribunatu se 3
 cunda plebe volitaret, obrogare auso legibus suis Minucio 4
 tribuno, fretus comitum manu fatale familiae suae Capi-
 tolium invasit. inde proximorum caede depulsus cum se 5
 10 in Aventinum recepisset, inde quoque obvia senatus manu
 ab Opimio consule oppressus est. insultatum quoque 6
 mortis reliquis, et illud sacrosanctum caput tribuni plebis
 percussoribus auro repensatum.

III. SEDITIO APVLEIANA.

15 Nihilo minus Apuleius Saturninus Gracchanas adserere III, 16
 leges non destitit. tantum animorum viro Marius dabat,
 qui nobilitati semper inimicus, consulatu suo praeterea
 confisus**. occiso palam comitis A. Ninnio competitore

1 · G · codd. | GRACCKJ N || 2 Statim (i in u mutavit m. 1, sed postea denuo in i) B || 3 minu re in minore mutavit B¹ | .G · BL | graccus . L || 4 tumultus (s erasa) B | torrore L | arcesseret (prior r correcta ex c) B || 5 adtali B || 6 potens BL potens (o supra versum m. 1) N: corr. N. Heinsius praepotens Baehrensianus || 7 abrogare: corr. Vinetus | auxo L || 8 comitium B | fatalem (m expunctis m. 2) N || 9 depulsus (de supra versum m. 1) N || 12 mortui? | reliquis (tertia i supra versum m. 2) N reliquis BL || 13 pensatum est C, at v. Plinius n. h. XXXIII 48 || 15 Nihil hominus B | gracchanus B | asserere L || 16 animorum om. B | uiros L uiro del. Iahnus virium (om. animorum) Halmius | dabat (posterior a correcta ex i) L || 17 nobilitat* (supra litteram erasam virgula deleta est, quae m significat) N | consulatus L | suo] sexto Freinshemius || 18 lacunam indicavit Iahnus, sed fortasse qui (vs. 17) delendum | comitis L comitiis BN | annio B annio N annio (i correcta ex u) L Appianus bell. civ. I 28 sq. Nativus eum appellat, Nunnium Orosius V 17, 3, Nunnium Valerius Max. IX 7, 3; de viris ill. 73; Livii per. 69

- tribunatus subrogare conatus est in eius locum C. Gracchum, hominem sine tribu, sine notore, sine nomine; set
 2 subdito titulo in familiam ipse se adoptabat. cum tot
 tantisque ludibriis exultaret inpune, rogandis Gracchorum
 legibus ita vehementer incubuit ut senatum quoque cogeret
 in verba iurare, cum abnuentibus aqua et igni inter-
 3 dicturum se minaretur. unus tamen exiit qui mallet
 exilium. igitur post Metelli fugam omni nobilitate per-
 cussa cum iam tertium annum dominaretur, eo vesaniae
 progressus est ut consularia quoque comitia nova caede
 4 turbaret. quippe ut satellitem furoris sui Glauciam con-
 sulem faceret, C. Memmium competitorum interfici iussit
 et in eo tumultu regem ex satellitibus suis se appellatum
 5 laetus accepit. tum vero iam conspiratione senatus, ipso
 quoque iam Mario consule, quia tueri non poterat, adverso
 directae in foro acies; pulsus inde Capitolium invasit.
 6 sed cum abruptis fistulis obsideretur senatuque per legatos
 paenitentiae fidem faceret, ab arce degressus cum ducibus
 factionis receptus in curiam est. ibi eum facta inruptione
 populus fustibus saxisque coopertum in ipsa quoque morte
 laceravit.

V. SEDITIO DRUSIANA.

- III, 17 Postremo Livius Drusus non tribunatus modo viribus,
 sed ipsius etiam senatus auctoritate totiusque Italiae con-

1 g. gracchum C || 2 sine tribus B sinetrib. (bu *supra* b
 m. 2) N | sine notores B om. C | Sed L || 3 subito B | adop-
 tabat L adoptarat *Halmius* || 4 impune C || 5 ueementer B ||
 6 annuentibus B || 7 se om. B || 9 iam cum N || 10 consularia
 (v *supra posteriorem* o) B consulari L || 11 suis N | clauciam
 N clautiam L || 12 facere B | publium mumium B c. meum
 mium N c. memmum N² c. memmum L, cf. *Livii per.* 69,
Sallustius Jug. 27, 2 | cōpetorem B || 18 exatellitibus B se a
 satellitibus *Halmius* | se om. BN | apellatum B || 16 derectae
 B | expulsus C || 17 abruptis (p *supra versum*) B | fistolis (o
 in v *mutavit* m. 1) B | senatuque L || 18 digressus B || 19 facti-
 onis (*posterior* i m. 1 *correcta ex e*, s *in rasura* m. 1) N || 20
 opertum B | in om. B | mopte (p *in R mutavit* m. 1) B || 22
 DRUSIANA SEDITIO C

sensu easdem leges adserere conatus dum aliud captat 2
 ex alio, tantum conflavit incendium ut nec primam illius
 flammam posset sustinere et subita morte correptus here-
 ditarium in posteros suos bellum propagaret. iudicaria 3
 5 lege Gracchi diviserant populum R. et bicipitem ex una
 fecerant civitatem. equites R. tanta potestate subnixi, ut
 qui fata fortunasque principum haberent in manu, inter-
 ceptis vectigalibus peculabantur suo iure rem p.; senatus
 exilio Metelli, damnatione Rutili debilitatus omne decus
 10 maiestatis amiserat. in hoc statu rerum pares opibus 4
 animis dignitate — unde et nata Livio Druso aemulatio —
 equitem Servilius Caepio, senatum Livius Drusus adserere.
 signa aquilae et vexilla deerant: ceterum sic urbe in una 5
 quasi in binis castris dissidebatur. prior Caepio in sena-
 15 tum impetu facto reos ambitus Scaurum et Philippum
 principes nobilitatis elegit. his ut motibus resisteret 6
 Drusus, plebem ad se Gracchanis legibus isdemque socios
 ad plebem spe civitatis erexit. exstat vox ipsius nihil
 se ad largitionem ulli reliquisse, nisi siquis aut caenum

1 asserere L | alium B | captat (posterior t supra verum
 m. 2) N || 2 ne: corr. Vinetus | prima illius flamma: corr.
 Iahnus || 3 sustinere (e in i mutata) B sustineri C || 4 im-
 posteros L | iudicaria B || 5 g. ante gracchi add. C | peropulum
 romanum L | sed B || 6 subnisi L || 7 facta L | principum (m
 deleta) N || 8 speculabantur L | suo iure — exilio om. N in
 margine r (i. e. require) N* | Senatus L Voss. Monac. Palat.
 pilatus B || 9 rutili C || 10 regum (infra g punctum erasum
 est, supra maior rasura) N | opibus (ib supra verum) B || 11
 unde et natalium druso aemulatio accesserat B unde et nata-
 lium druso aemulatio accesserat N unde iulius (iulius deletum)
 et natalium druso aemulatio accesserat L: corr. Graevius cf.
 I, 1, 5, 6; II, 31, 40 (una natalium a Druso aemulatio facessierat)
 Hauptius (unde et nata aemulatio) omisso accesserat Mom-
 senus (unde et nata Livio Druso aemulatio exarserat) N.
 Heinsius || 12 equitem Voss. Rehd. equitatem B aequitum C |
 asserere L || 13 et post signa add. C | ad erant C || 14 insenatu
 B || 17 eisdem (om. que) C eosdem N¹ idemque Sauppis | sociis
 B || 18 traxit Freinsheimus allexit Lipsius pellexit Baehrensius,
 at v. p. 122, 20; Curtius VIII 13, 6 | exat B extat L || 19 largitionem
 (t supra verum) L | si ante quis om. N | aut (a supra verum) B

- 7 dividere vellet aut caelum. aderat promulgandi dies, cum subito tanta vis hominum undique apparuit, ut hostium
 8 adventu obsessa civitas videretur. ausus tamen obrogare legibus consul Philippus, sed adprehensum faucibus viator non ante dimisit quam sanguis in os et oculos redundaret. 5
 9 sic per vim latae iussaeque leges. et pretium rogationis statim socii flagitare, cum inparem Drusum aegrumque rerum temere motarum matura ut in tali discrimine mors abstulit. nec ideo minus socii promissa Drusi a populo Romano reposcere armis desierunt. 10

VI. BELLVM ADVERSVM SOCIOS.

- III, 18 Sociale bellum vocetur licet, ut extenuemus invidiam, si verum tamen volumus, illud civile bellum fuit. quippe cum populus R. Etruscos Latinos Sabinosque sibi miscuerit et unum ex omnibus sanguinem ducat, corpus fecit 15
 2 ex membris et ex omnibus unus est; nec minore flagitio socii intra Italiam quam intra urbem cives rebellabant.
 3 itaque cum ius civitatis, quam viribus auxerant, socii iustissime postularent, quam in spem eos cupidine domi-
 4 nationis Drusus erexerat, postquam ille domestico scelere 20 oppressus est, eadem fax, quae illum cremavit, socios in
 5 arma et in expugnationem urbis accendit. quid hac clade

1 promulgandi (gan *sup. vers.*) *L* || 3 tamen om̄s rogare *B* ||
 4 legibus *B* de legibus *C* | consul (1 *corr. ex s*) *L* | adpraeensum *B* apre-
 hensum *L* || 5 diuisit *B* | inoreoculos (*correx. m. 1*) *N* inara etoculos *L* || 6 lata eius aeque *N* | leges (*posterior e*
correcta ex i) *B* | sed *C* | rogationes *B* || 7 sociis *C* | flagitare
 (te *deletum*) *N* flagitavere *vg.* | interim *C* interim inparem *vg.* ||
 8 matura (*prior a m. 1 correctata ex e, ut videtur*) *B* natura
L || 9 minus *del. Perizonius* magis *Dukerus* || 10 destiterunt
Mommseus del. Perizonius || 11 BELLUM QUOD ADVERSUS SOCIOS
 GES TUM · (GESSVM *L*) EST *C* haec cum primis capitis verbis
 coniunxit *Halminus*, at *v. p. 103, 20* || 13 illut *N* | bellum *del.*
Dukerus || 14 sibi *om. C* || 16 é. membris *L* || 18 cum tusci ciui-
 tatis (ciuitates *L*) quas *C* || 19 ad quam spem (*om. in*) *C* | hos
 (h *supra versum m. 1*) *N* | dominationes (i *supra e m. 1*) *B* ||
 20 erexerant *B* || 21 opressus *B* || 22 in post et *om. B* | hec
 (a *supra e m. 2*) *N*

tristius? quid calamitosius? cum omne Latium atque Picenum, Etruria omnis atque Campania, postremo Italia contra matrem suam ac parentem urbem consurgerent; cum omne robur fortissimorum fidelissimorumque sociorum 6
 7 sub suis quisque signis haberent municipalia illa prodigia, Poppaedi Marsos et <Paelignos>, Latinos Afranius, Vmbros Plotius, Egnatius Etruscos, Samnium Lucaniamque Telesinus; cum regum et gentium arbiter populus ipsum se 7 regere non posset, et victrix Asiae et Europae a Corfinio 10
 11 Roma adpeteretur.

Primum fuit belli consilium, ut in Albano monte festo 8 die Latinarum Iulius Caesar et Marcius Philippus consules inter sacra et aras immolarentur. postquam id nefas 9 proditione discussum est, Asculo furor omnis erupit, in 10
 11 ipsa quidem ludorum frequentia trucidatis qui tunc aderant ab urbe legatis. hoc fuit impii belli sacramentum. inde iam passim ab omni parte Italiae duce et auctore 10 belli discursante Poppaedio diversa per populos et urbes signa cecinere. nec Hannibalis nec Pyrrhi fuit tanta va- 11

2 italiam (m erasa) N || 3 ac parentem suam C | ac (c sup. vers.) B | consurgeret B || 4 robur (o corr. ex u) B | fortissimorum (posterior i corr. ex o) L || 5 municipalia (ultima i corr. ex e) B || 6 poppedius BL poppedios N, v. Livii per. 76 et C. I. L. X 220, 417; Oros. V 18, 25 Popaedium, Plutarch. Cat. min. 2, Appian. b. c. I 40 alii eum Ποππαίδιον appellant | Paelignos add. Kellerbauerus Philol. XXI [1864] p. 163 Picentes Bergkiius Inschr. röm. Schleudergesch. p. 60 | afrienos B affranius (u in o mut. m. 1) N+ et Latinos Afrienus Halmius, at v. O. Kellerus mus. Rhen. XXXII [1877] p. 487 et Mendelssohnus ad Appianum bell. civ. I 40 | umbros totos B umbros totus. C: corr. Tollius Fortuitorum cap. 22, cf. Livii per. 74 || 7 senatos (v supra o) et consules B senatos et consules C: corr. Lipsius, cf. Appianus l. c. | samnium L || etelesinus B tele sinus (posterior e m. 1 in rasura) N || 8 rerum B regnum L || 9 ut C | uic turix (posteriorem u expunxit m. 1) N | asiæeuropæque C | aconfinio B || 10 roma om. B | peteretur C || 11 Primo B | in albano monte consilium ut: transposui || 12 consules (su m. 1 in rasura trium litterarum) B || 14 aesculo C | eripuit B || 15 tum C || 16 fuit inbellis sacramentum B || 17 passim (i radendo correcta ex u) B || 18 pompeio B poppedio C || 19 annibalis B | pyrrhi B pirrhi L

statio. ecce Ocriculum, ecce Grumentum, ecce Faesulae,
 ecce Carseoli Aesernia, Nuceria Picentia caedibus ferro et
 12 igne vastantur. fusae Rutili copiae, fusae Caepionis. nam
 ipse Iulius Caesar exercitu amisso cum in urbem cruentus
 referretur miserabili funere, media urbe per viam defecit.
 13 sed magna populi R. fortuna et semper in malis maior
 totis denuo viribus consurrexit; adgressique singulos po-
 pulos Cato discutit Etruscos, Gabinius Marsos, Carbo
 14 Lucanos, Sylla Samnites, Strabo vero Pompeius omnia
 flammis ferroque populatus non prius finem caedium fecit,
 10 quam Asculi eversione manibus tot exercituum consulum
 direptarumque urbium dis litaretur utcumque.

VII. BELLVM SERVILE.

II, 19 Etsi cum sociis — nefas — cum liberis tamen et
 ingenuis dimicatum est: quis aequo animo ferat in prin-
 2 cipe gentium populo bella servorum? primum servile

1 Ocriculum. Ecce grumentum. Ecce fesule. *hic omissa post*
cecinerunt p. 123, 19 posuit L | crumentum *B* | pessulae *B* || 2 et
 carseoli *B* eccep arseoli (*h inter p et a sup. vers. m.* 2) *N* |
 reserat anuceria *B* res erat nuceria *N* Reserata nuceria *L*: *corr.*
Iahnus (v. Appianus bell. civ. I 41) Reate Nuceria Salmasius |
 et ante picentia *add. C* | picenti moenibus *B* Picentia penitus
Hauptius <omniaque inde a> Picentium finibus *Bergkii* Ecus
 Tuticus? || 3 rutilae *B* frutuli *N* | copionis *B* || 4 iulius ipse *L* |
 illius caesar (*posterior s correcte ex r*) *B* Rutilius cos. *Freins-*
hemius | ammisso (*prior m transfixa*) cur *B* || 5 eferretur *N* |
 mediam urbem per viam fecit: *correx*i (defecit *Titius*) media
 in urbe per viam defecit *Halmsius* media in urbe populum
 Romanum luctu affecit *F. E. Koehlerus* mediam (dimidiam *E.*
Schwartzius ind. lect. Rostoch. 1889 p. 2) urbem praeficam fecit
Sauppius || 7 desuo *C* | insurrexit *C* fortasse recte | Aggressique
L | singuli *C* || 8 etruscos *B* tetruscos (*priorem t expunxit*
m. 2) *N* | gauinius *N* graunius *L* || 9 silla *L* | pompeius uero
 (om. strabo) *B* || 10 fecit om. *N* || 11 quam hac euersione *B*
 quam asculi (esculi *L*) euersione *C* || 12 diis *BL* | Vt cumque
initio proximi capitis C Id qualitercumque *ibidem B*: *huc trans-*
misit Lipsius, cf. p. 136, 6 Hucusque *Iahnus* || 14 et sic *L* |
 m post nefas. om. *B* | libertis *B* || 16 gentium om. *B*, at v.
 138, 21

bellum inter initia urbis Herdonio duce Sabino in ipsa urbe temptatum est, cum occupata tribuniciis seditionibus civitate Capitolium obsessum est et a consule receptum; sed hic tumultus magis fuit quam bellum. mox imperio per diversa terrarum occupato quis crederet Siciliam multo cruentius servili quam Punico bello esse vastatam? terra frugum ferax et quodam modo suburbana provincia latifundis civium Romanorum tenebatur. hic ad cultum agri frequentia ergastula catenatique cultores materiam bello praebuere. Syrus quidam nomine Eunus — magnitudo cladium facit ut meminerimus — fanatico furore simulato dum Syriae deae comas iactat, ad libertatem et arma servos quasi numinum imperio concitavit: idque ut divinitus fieri probaret in ore abdita nuce, quam sulphure et igni stipaverat, leniter inspirans flammam inter verba fundebat. hoc miraculum primo duo milia ex obviis, mox iure belli refractis ergastulis sexaginta amplius milium fecit exercitum; regisque, ne quid malis deesset, decoratus insignibus castella vicos oppida miserabili direptione vastavit. quin illud quoque ultimum dedecus belli, capta sunt castra praetorum — nec nominare ipsos

1 in italia urbis *B* inter initia libertatis *Iahnus* | duce sa | sabino (*prius sa erasum*) *N* duce | sabino *L* || 2 urbe (*r supra versum*) *L* || 3 captum *C* || 7 terram *B* | frugum (*um correctum ex o*) *B* | suburbana (*posterior u m. 1 correctam ex o*) *N* || 8 latifundis *B* latefundis *C* | latinorum *ante* tenebatur *add.* *N* | ad (*d correctam m. 1 ex t*) *B* || 10 praebuere (*re add. m. 1*) *B* | Syrus *BL* | conus *B* || 11 gladium *BN* cladium *L* | et *B* || 12 siriae *C* | iactant *B* | iactat (*j expunctis m. 1*) *N* || 13 servos (*prior s correctam ex f*) *B* || 14 ad divinitus *B* | ore adquam (*dita nuce om.*) *B* | sulphure *B* sulphure (*h supra versum m. 2*) *N* | sulfure *L* || 15 stipaverat *B* | leuiter: *corr. vg.* | inspirans (*posterior n macula tecta*) *N* | flammam *L* || 16 exobulis *C om.* *B*: *corr.* *Rehd.* || 17 amplius *om.* *L* || 18 regisque *B* regisque *C* | nec *B* | quid (*d correctam m. 1 ex t*) *N* | mali *B*, *at v. Freudenbergius mus. Rhen. XXII [1867] p. 28* || 19 oppida *L* | directione *L* || 20 quid *B* | illud (*t in d mutavit m. 1*) *N* | in *ante* ultimum *add.* *C* | belli dedecus *C* | decus *B*

- pudebit — castra Manli Lentuli, Pisonis Hypsaei. itaque qui per fugitivarios abstrahi debuissent praetorios duces profugos proelio ipsi sequebantur. tandem Perperna imperatore
 8 supplicium de eis sumptum est. hic enim victos et apud Hennam novissime obsessos cum fame quasi pestilentia consumpsisset, reliquias latronum compedibus catenis crucibusque punivit; fuitque de servis ovatione contentus, ne dignitatem triumphi servili inscriptione violaret.
- 9 Vixdum respiraverat insula, cum statim Servilio praetore a Syro reditur ad Cilicem. Athenio pastor interfecto
 10 domino familiam ergastulo liberatam sub signis ordinat. ipse veste purpurea argenteoque baculo et regium in morem fronte redimita non minorem quam ille fanaticus prior conflavit exercitum, acriusque multo, quasi et illum vindicaret, vicos oppida castella diripiens in servos infestius
 11 quam in dominos quasi in transfugas saeviebat. ab hoc quoque praetorii exercitus fusi, capta Servili castra, capta Luculli. sed Titus Aquilius Perpernae usus exemplo interclusum hostem commeatibus ad extrema compulit comminutasque copias fame armis facile delevit. dedi-
 20 dissent se, nisi suppliciorum metu voluntariam mortem

1 manlii *B* manili *N* manilii *L* | piseonis (c *expunxit m. 1*) *N* pisonis (o *correcta ex i*) *L* | hypsei *C* ipse *B* || 2 per (r *supra versum m. 1*) *N* | fugituario *B* | abstrai *B* distrahi *N* distrai *L* || 3 ipsi seque batur *B* | perperna (n *supra posteriorem r m. 2*) *N* | imperatores *B* || 4 his *B* | uicos *B* | apud *L* || 5 bennam *B* || 6 consumpsissent *B* | cum pedibus *L* | religavit *post* catenis *add. C* || 7 oratione *B* || 8 dignitate (*lineolam supra e, quae m significat, add. m. 2*) *N* || 9 Vixdum (i *radendo correctae ex u*) *L* | servile et asyro *B* servi. et a syro *C*: *corr. Mommsenus* || 12 purpurea *B* | in *supra versum L* || 13 more *B* || 14 conflavit *C* | multo (o *correcta ex um*) *L* || 16 in dominos quam in servos infestius (quam *om. C*): *transposui* in d., quamquam in servos inf. *Iahnus*, an in dominos mitior, in servos infestius? | ab hoc-que *N* || 17 praetoris *C* | caesi *C* | servilii (*ultima i supra versum m. 2*) *N* servilii *L* || 18 luculi *L* | titus *om. C*, immo Manius perperna eiusus (eius *m. 2 supra eusus*) *N* || 19 comeatibus *B* || 20 comminutas suae *B* communitasque *C* | armis fame *C* | Dedit sentque se *B* Dedissent se *L* || 21 metui *L* | ac ante voluntariam *add. N*

praetulissent. ac ne de duce quidem supplicium exigi 12
potuit, quamvis vivus in manus venerit. quippe dum
circa adprehendendum eum a multitudine contenditur,
inter rixantium manus praeda lacerata est.

5

VIII. BELLVM SPARTACIVM.

Enimvero et servilium armorum dedecus feras, nam III, 20
etsi per fortunam in omnia obnoxii, tamen quasi secundum
hominum genus sunt et in bona libertatis nostrae adop-
tantur; bellum Spartaco duce concitatum quo nomine
10 appellem nescio. quippe cum servi militaverint, gladia- 2
tores imperaverint, illi infimae sortis homines, hi pessumae
auxere ludibriis calamitatem Romanam.

Spartacus Crixus Oenomaus effracto Lentuli ludo cum 3
triginta aut amplius eiusdem fortunae viris erupere Capua;
15 servisque ad vexillum vocatis cum statim decem amplius
milia coissent, homines modo effugisse contenti iam et
vindicare volebant. prima sedes velut rabidis beluis mons 4
Vesuvius placuit. ibi cum obsiderentur a Clodio Glabro,
per fauces cavi montis vitineis delapsi vinculis ad imas

2 uiuus ante in om. C | manibus B || 3 addeprehendendum
C | multitudo contendit (om. a) C || 5 SPARTACUM: corr. vg. || 6
et om. C | nam et ipsi per C || 7 fortunam (n m. 1 in rasura)
N | obnoxii (prior o m. 1 correcta ex a) B || 8 adobtantur L ||
10 appellem B | serviliberi (beri in margine m. 1) B || 11 im-
petrauerint (priorem t expunxit m. 2) N | infime L | pessimam
C || 12 ludibrio C | Romanam om. C || 13 spartagus frixus B |
effracto L || 14 haut Gruterus, sed Florus ad Senecae exemplum
haut rarissime ponit; v. p. 96, 24 | erupere (virgulam quae m
significat litterae u imposuit m. 1) B | capuam B, at v. Sauppilus
p. 9 || 15 adauxilium B ad uexillum ad auxilium N ad uexillum
et auxilium L ad vexillum in auxilium Beckius | uocantis (n
expunxit m. 2) N | statim (m correcta ex s) B || 16 milia am-
plius BL | non ante modo add. C | quin ante iam add. N² |
et om. C || 17 prima (a ex i correcta m. 1) B | sedes om. C |
uelut bellus mons B uelut arauiris mons C: correxi (beluis
Seebodius) velut ara servis mons Sauppilus || 18 uaesunius B
uesubius C | glarione B || 19 per — vitineis om. B | uicineis L |
dilapsi BL | ungulis B cingulis Halmius

eius descendere radices et exitu inviso nihil tale opinantis
 5 ducis subito impetu castra rapuerunt, inde Vareniana,
 deinceps Thorani; totamque pervagantur Campaniam, nec
 villarum atque vicorum vastatione contenti Nolam atque
 Nuceriam, Thurios atque Metapontum terribili strage po-
 6 pulantur. adfluentibus in diem copiis cum iam esset
 iustus exercitus, e viminibus pecudumque tegumentis in-
 conditos sibi clipeos et ferro ergastulorum recocto gladios
 7 ac tela fecerunt. ac ne quod decus iusto deesset exer-
 citui, domitis obviis etiam gregibus paratur equitatus;
 captaque de praetoribus insignia et fasces ad ducem
 8 detulere. nec abnuit ille de stipendiario Thrace miles,
 de milite desertor, inde latro, deinde in honorem virium
 9 gladiator. qui defunctorum quoque proelio ducum funera
 imperatoriis celebravit exequiis captivosque circa rogam
 iussit armis depugnare, quasi plane expiaturus omne prae-
 teritum dedecus, si de gladiatore munerarius fuisset.
 10 inde iam consulares quoque adgressus in Appennino
 Lentuli exercitum perceciderit, apud Mutinam Gaii Cassi
 11 castra delevit. quibus elatus victoriis de invadenda urbe

1 in|diuiso *B* inuno *C*: corr. *Pighius Herculis Prodicii*
p. 469 invio *vg.* invento *Freudenbergius* inde viso *Binsfeldus*
mus. Rhen. XXII (1867) p. 310 | opinantes *B* || 2 Inde alia
 castra uareniana. castra deinceps *B* inde alia castra deinceps
C: corr. *Saupp* inde alia via Vareniana *Freudenbergius* || 3
 horani *N* || 4 adque *N* | vastationum *L* | nolam *B* || 5 thauros
B turios *C* | meta pontum *L* || 6 Affluentibus *L* | essent (*n*
erasit m. 1) *B* || 8 clypeos *N* | effero *L* ex ferro *Halimius* | re-
 cococ**to (to in rasura *m. 1*) *N* | gladios (1 supra *versum*) *L* |
 9 dedecus *B* | 10 ouis *L* | etiam *om. C* | gregibus (*B* *correcta*
ex l) *L* | parantur *B* || 11 captique *L* | insignia (*ultima i supra*
versum m. 1) *N* || 12 abnuit (*b correctae ex n*) *B* | thrace. *L* ||
 13 inde latro *C* delatro *B* de desertore latro *Momm*senus |
 honore: corr. *Rehd.* || 14 quia *B* qui *C* quin *Freinsheimius* || 15
 imperatorum *B* | exsequiis *B* || 16 depugnaret (et in e mutari
m. 1) *B* || 17 munerator *C* | tum ante fuisset *add. B* bustum
 fecisset *Iahn*ius || 18 iam *om. L* | consulares *C* | aggressus *L* |
 inappenino *B* || 19 caecidit *B* | apud *B* | mutinam (ti supra
versum m. 1) *N* | publi Cassi *B*, at *v. Liv. per. 96, Oros. V 24, 4*

Romana — quod satis est turpitudini nostrae — deli-
beravit. tandem enim totis imperii viribus contra myr- 12
millionem consurgunt, pudoremque Romanum Licinius
Crassus adseruit; a quo pulsī fugatique — pudet dicere
— hostes in extrema Italiae refugerunt. ibi circa Bruttium 13
angulum clusi cum fugam in Siciliam pararent neque
navigia suppeterent ratesque ex trabibus et dolia conexa
virgultis rapidissimo freto frustra experirentur, tandem
eruptione facta dignam viris obiere mortem et, quod sub 14
gladiatore duce oportuit, sine missione pugnatum est.
Spartacus ipse in primo agmine fortissime dimicans quasi
imperator occisus est.

VIII. BELLVM CIVILE MARIANVM.

Hoc deerat unum populi Romani malis, ut iam ipse III, 2
intra se parricidale bellum domi stringeret, et in urbe
media ac foro quasi harena cives cum civibus suis gladia-
torio more concurrerent. aequiore animo utcumque 2
ferrem, si plebei duces aut, si nobiles, mali saltem du-
catum sceleri praebuissent. tum vero — pro facinus —
qui viri! qui imperatores! decora et ornamenta saeculi
sui, Marius et Sylla, pessimo facinori suam etiam digni-
tatem prae buerunt.

Bellum civile Marianum sive Syllanum tribus, ut sic 3
dixerim, sideribus agitatum est. primum levi et modico

1 Roma Iahnus | satis esset Freudenbergius | turpitudinis
(s erasa) B || 2 tandem etiam C || 3 consurgitur C nescio an
recte || 4 grassus B | asseruit L || 5 bruttium C || 6 fusi B || 7
cratibus C | dolea C || 8 virgultis (prior i m. 1 supra versum)
N | in ante rapidissimo add. C | experiretur B || 9 digna B |
morte B || 11 Spartagus B | acmine B || 12 occisus (i correctā
ex en) L || 13 SIVESILLANVM · post MARIANVM add. L || 14 iam
ut C || 15 telum Freinshemius || 16 arena BN || 18 post prius
si rasura 1 vel 2 litterarum vel maculae N | nobiles (n correctā
radendo ex m) B | malis C || 19 cum* N Cum L | facinus (ci
supra versum) L || 20 iuri L || 21 silla L || 23 Bellum — sillanum ·
litteris maiusculis N om. L Palat. | sillanum BN | sic (c supra
versum m. 1) B || 24 a**gitatum N | primo C | et levi modico C

- tumultu maiore quam bello, intra ipsos dumtaxat armorum
 4 duces subsistente saevitia; mox atrocius et cruentius per
 5 ipsius viscera senatus grassante victoria; ultimo non civi-
 cam modo, sed hostilem quoque rabiem supergressum est,
 cum armorum furor totius Italiae viribus niteretur, eo
 usque odiis saevientibus, donec deessent qui occiderentur.
- 6 Initium et causa belli inexplabilis honorum Marii
 fames, dum decretam Syllae provinciam Sulpicia lege
 sollicitat. sed inpatiens iniuriae statim Sylla legiones
 circumegit dilatoque Mithridate Esquilina Collinaque porta
 7 geminum urbi agmen infudit. inde cum consules Sul-
 picius et Albinovanus obiecissent catervas suas, et saxa
 undique a moenibus ac tela iacerentur, ipse quoque iaculatus incendia viam fecit arcemque Capitoli, quae Poenos
 quoque, Gallos etiam Senonas evaserat, quasi captivam
 8 victor insedit. tum ex consulto senatus adversariis hostibus
 iudicatis in praesentem tribunum aliosque diversae factionis
 iure saevitum est; Marium servilis fuga exemit, immo
 fortuna alteri bello reservavit.
- 9 Cornelio Cinna Gnaeo Octavio consulibus male obrutum
 resurrexit incendium, et quidem ab ipsorum discordia,
 cum de revocandis quos senatus hostes iudicaverat ad

1 ipsos (*posterior s sup. vers. m. 2*) *N* | dumtaxat *om. C* ||
 2 cruentus *L* | per totius *C* || 3 ultimum *C* | ciuicam (*posterior c corr. ex t*) *B* ciuica *N* || 4 supergressus *L* | est delet *Iahnus* || 5 armorum (*posterior r correcta ex t*) *B* | niterentur *B* || 6 peractum est *post* saevientibus *add. B* || 8 decretam (*a correcta ex u*) *B* || 9 iniuria. *L* | silla *L* || 10 mithridates quilla *B* mithridate sylla *B*¹ mithridate escylia (*y correcta m. 1 ex i*) *N* mithridate - escylia *L*: *corr. Rehd.* || 11 agmen urbi infundit *N* urbi agmen infundit *N*¹ infudit urbi agmen *L* | unde *C* | consules (*u correcta ex o*) *B* consulto *C* || 12 suas *B* sudeas *N* sudesque *L* || 13 iaculatus (*prior a ex u corr. m. 1*) *B* iacolatus *N* || 14 incendio: *corr. Hauptius* | Poenos, quae Gallos *Iahnus* Poenos quoque, quae Gallos *Halnius* Poenos quaeque Gallos *Palatinus* || 16 Tum *L* *Voss. Palat.* tunc *Rehd.* cum *BN* | abuersariis *B* || 17 iudicatis *om. B* || 18 Marum *L* | eximit *N* || 19 reseruabit (*b in v mutavit m. 2*) *N* || 21 discordia (*a in rasura*) *L* || 22 quam *B an quom?*

populum referretur; cincta quidem gladiis contione, sed 10
 vincentibus quibus pax et quies potior, profugus patria
 sua Cinna confugit ad partes. redit ab Africa Marius
 clade maior; si quidem carcer catenae, fuga exilium horri-
 5 ficaverant dignitatem. itaque ad nomen tanti viri late 11
 concurritur, servitia — pro nefas — et ergastula armantur,
 et facile invenit exercitum miser imperator. itaque vi 12
 patriam reposcens, unde vi fuerat expulsus, poterat videri
 iure agere, nisi causam suam saevitia corrumperet. sed
 10 cum dis hominibusque infestus rediret, statim primo im-
 petu cliens et alumna urbis Ostia nefanda strage diripitur.
 mox in urbem quadruplici agmine intratur. divisere 13
 copias Cinna Marius, Carbo Sertorius. hic postquam
 manus omnis Octavi depulsa Ianiculo est, statim ad prin-
 15 cipum caedem signo dato aliquanto saevius quam vel in
 Punica urbe saevitur. Octavi consulis caput pro rostris 14
 exponitur, Antoni consularis in Mari ipsius mensis. Caesar
 et Fimbria in penetibus domorum suarum trucidantur,
 Crassi pater et filius in mutuo alter alterius aspectu.
 20 Baebium atque Numitorium per medium forum unci traxere
 carnificum. Catulus se ignis haustu ludibrio hostium 15
 exemit. Merula flamen Dialis in Capitolio Iovis ipsius 16
 oculos venarum cruore respersit. Ancharius ipso vidente
 Mario confossus est, quia fatalem illam scilicet manum
 25 non porrexerat salutanti. haec tot senatus funera intra 17

1 referretur (*secunda r supra versum*) *B* | contione *B* ||
 2 patior (*a in o mutavit m. 1*) *B* || 3 rediit *B* redit *C* || 5 Itaque
 (*a correcte ex e*) *L* || 7 miser *om. B* || 10 diis *BL* | rediret (*i*
correcte ex e) *L* || 11 urbis|urbs hostia *B* || 12 quadruplici (*v*
sup. primam i m. 1) *N* quadruplici *L* | agmine (*e corr. ex i*) *B* ||
 13 hinc? || 14 octavii *N² L* | principium *BL* || 15 ut *B* aut (*a in*
ras. L) *C*: *corr. Iahnus* || 16 aut in cimbrica (*cimbrica L*) ante urbe
add. C | orbe *B* | Octavii *L* | capud *L* || 17 antonii *B* | marii *N² L* |
 scilicet exponuntur post mensis supra versum *N²* | caesare fim-
 bria *B* caesar et fimbria *C Augustinus c. d. III 27* Caesares a
 Fimbria *Graevius* (Caesares *A. Schottus observat. hist. III 34*) ||
 18 penetralibus *Graevius* | domus (*s supra versum*) *B* domuum
Iahnus || 19 innutuo *B* || 20 baebium (*prior b correcte ex u*
m. 1) *N* | numitorum (*e supra posteriorem u m. 2*) *N* munitorium *L*

- kalendas et idus Ianuarii mensis septima illa Marii purpura dedit. quid futurum fuit, si annum consulatus impleisset?
- 18 Scipione Norbanoque consulibus tertius ille turbo civilis insaniae toto furore detonuit; quippe cum hinc octo legiones quingentae cohortes starent in armis, inde ab Asia
- 19 cum victore exercitu Sylla properaret. et sane cum tam ferox in Syllanos Marius fuisset, quanta saevitia opus erat ut Sylla de Mario vindicaretur? primo apud Capuam sub amne Vulturno signa concurrunt, et statim Norbani fusus exercitus, statim omnes Scipionis copiae ostentata spe
- 20 pacis oppressae. tum Marius iuvenis et Carbo consules quasi desperata victoria ne inulti perirent, in antecessum sanguine senatus sibi parentabant, obsessaque curia sic de senatu quasi de carcere qui iugularentur educti.
- 21 quantum funerum in foro, in circo, in penitis templis? nam Mucius Scaevola pontifex Vestalis amplexus aras
- 22 tantum non eodem igne sepelitur. Lamponius atque Telesinus, Samnitum duces, atrocius Pyrrho et Hannibale Campaniam Etruriamque populantur et sub specie partium

1 kalendas (k sup. c m. 1) N kalendas L | septimam L || 2 consularis C || 3 norbano (erasa b?) quinto cons. N norbano quinto consule - L || 4 hinc (n sup. vers.) L || 5 inde post legiones add. BC, del. Iahnus, in atque mutavit Freinshemius, in et Graevius | undequinaginta Halimius πενήκοντα καὶ τετρακочας πείκας omisso legionum numero Plutarchus Sulla 27 | **starent N || 6 silla L || 7 ferus C | insillanos BL insullanos (prior l supra versum m. 1) N | marios (o in v mutavit m. 1) N || 8 silla N silla L | primum C | apud (t in d mutata) B apud L || 9 amne (a m. 1 in rasura) N || 10 omnis B del. Halimius | hostentata B || 11 oppraessae B oppresse L || 12 nemulti L | post perirent verba p. 69, 1—81, 13 omissa ponit C | antecessum N anticensum L | 13 sanguinem C || 15 quantum id B quid C: corr. Iahnus quantum fuit Halimius quantum inde Opitzius | idcirco B | penitentibus B patentibus C: correxi penetralibus Iahnus || 16 cum post nam add. C | uestales C || 17 sepelitur (priorem l exp. m. 1) B sepelitur (posterior e corr. ex l) L | lucius lamponius B lamponius L, cf. Appianus bell. civ. I 40; 41; 90; 93; Plutarchus Sulla 29, alios || 18 pyrrho (h supra verum m. 1) N pyrro L | anniballe (posterior l erasa) B || 19 eturiamque B | speciē (virgula erasa) parium parium se vindicando B

se vindicant. apud Sacriportum Collinamque portam 23
 debellatae omnes hostium copiae; ibi Marius, hic Tele-
 sinus oppressi. nec idem tamen caedium qui bello finis
 fuit. stricti enim et in pace gladii, animadversumque in
 5 eos qui sponte se dediderant. minus est quod apud 24
 Sacriportum, apud Collinam septuaginta amplius milia
 Sylla concidit: bellum erat. quattuor milia deditorum
 inermium civium in villa publica interfici iussit: isti tot 25
 in pace non plures sunt? quis autem illos potest con-
 10 putare, quos in urbe passim quisquis voluit occidit?
 donec admonente Fufidio vivere aliquos debere, ut essent
 quibus imperarent, proposita est ingens illa tabula, et ex
 ipso equestris ordinis flore ac senatu duo milia electi
 qui mori iuberentur: novi generis edictum. piget post 26
 15 haec referre ludibrio habita fata Carbonis, fata Sorani,
 Plaetorios atque Venuleios, Baebium sine ferro ritu fer-
 rarum inter manus lacinatum, Marium, ducis ipsius
 fratrem, apud Catuli sepulcrum oculis effossis, manibus
 cruribusque effractis servatum aliquandiu, ut per singula
 20 membra moreretur. possis singulorum hominum ferre 27

1 vindicant nec apud N || 2 copiae (a m. 1 correcte ex o)
 B | telesinus (n supra versum) B || 3 ne B | belli *vg.* caedi qui
 bello Salmasius, at v. p. 134, 13; 135, 8 || 4 et om. B | animad-
 versumque (d supra versum) L || 5 se sponte dediderant C
 sponte me dediderant B cf. 21, 11 | apud (t in d mutavit m. 1)
 N apud L || 6 sacripertum L | apud N | milia amplius B ||
 7 sulla N silla L | quatuor L | milium B || 9 cōputare BL || 11
 forfidio B furdidio C: corr. Dukerus | aliquo B || 12 imperaret
 B, at v. Orosius V 21, 2 alii || 13 sequestri (priorem s expunctit
 m. 2) N equestri (u supra versum) L | ac — electi om. B || 14
 piget C longum B || 15 ferre B | habita (h supra versum m. 2
 et supra b deleta d manus 2) N | facta carbonis facta B || 16
 plaetorius B praetorios C P. Laetorius Orosius V 21, 8, at v.
 Valerius Maximus IX 2, 1 | venuleius B || 17 laniatum B
 laniantium manus diripuerunt Augustin. c. d. III 27 lacinatum
 (supra versum et t et duas fere litteras posuit m. 2, sed statim
 deleuit) N || 18 apud C | sepulchrum N sepulchrum (i expuncta)
 L | effossis om. C || 19 defossis · servatum C an fractis (vel dif-
 fissis) servatum? v. Iustinus XXI 4, 7 | aliquandiu et N || 20 po-
 sitis C | fere poenis N ferre penes L

poenas, municipia Italiae splendidissima sub hasta venie-
 28 runt: Spoletium Interamnium, Praeneste Florentia. nam
 Sulmonem, vetus oppidum socium atque amicum, — fa-
 cinus indignum — non expugnat aut obsidet iure belli;
 sed quo modo morte damnati duci iubentur, sic damnatam
 civitatem iussit Sylla deleri.

X. BELLVM SERTORIANVM.

II, 22 Bellum Sertorianum quid amplius quam Syllanae pro-
 scriptionis hereditas fuit? hostile potius an civile dixerim
 nescio; quippe quod Lusitani Celtiberique Romano gesserint
 2 duce. exul et profugus feralis illius tabulae, vir summae
 quidem sed calamitosae virtutis, malis suis maria terrasque
 permiscuit; et iam Africae, iam Balearibus insulis fortunam
 expertus usque in Oceanum Fortunatasque insulas pene-
 3 travit consiliis, tandem Hispaniam armavit. viro cum viris 15
 facile convenit. nec alias magis apparuit Hispani militis
 4 vigor quam Romano duce. quamquam ille non contentus
 Hispania ad Mithridaten quoque Ponticosque respexit
 5 regemque classe iuivit. et quid futurum fuit satis tanto
 hosti, cui uno imperatore resistere res Romana non 20
 6 potuit? additus Metello Gnaeus Pompeius. hi copias ad-

1 asta *BN* | uenerunt *L* || 2 interannium *C* | florentiam *B* |
 nam erasum *B* || 3 sulmone *C* || 4 nondum *C* | expugnata ut *B*
 expugnatam . ut *N* expugnatum . ut *L* | obsides *L* || 5 et modo
 (om. quo) *C* | dagnati . *L* | dampnatam *L* || 6 sulla *N* || 8 quid aliud
C, at v. p. 151, 23; 137, 17 | sillanae *BL* sullanae *N* || 11 exsul
N || 13 etiam *BL* | baliaribus (priorem i in e mutavit m. 2) *N* || 14
 **expertus *B* | missusque in *C* consiliis usque in *Sauppius* | for-
 tunatasque (o correctā m. 1 ex u) *N* || 15 consiliis om. *C* || 18 mithri-
 datē: correxi Mithridatem vg. | perrexit *B* || 19 qui *L* || 20 cui om.
C || 21 cneus (c in g mutavit m. 1) *B* · gn · *C* | hic (c supra versum
 m. 1) copias adtriuierant uiri diu et ancipiti (n correctā ex mi
 radendo) semper acie pugnatum est. nec tamen prius bello
 quam suorum scelere et insidiis extinctus est. copias eius
 prope tota hispania persequuti diu et uaria semper acie doma-
 uerunt. *B* hi copias uiri diu et ancipitis (s expunxit *N*² an-
 cipiti *L*) semper acie adtribuere (adtriuere. *L*) nec tamen prius

trivere viri prope tota Hispania persecuti. diu et ancipiti
semper acie pugnatum est; nec tamen prius bello quam
suorum scelere et insidiis extinctus est. prima per legatos
habita certamina, cum hinc Domitius et Thorius, inde
Hirtulei proluderent; mox his apud Segoviam, illis apud 7
Anam flumen oppressis, ipsi duces comminus invicem
experti apud Lauronem atque Sucronem aequavere clades.
tum illis ad populationes agrorum, his ad urbium excidia 8
conversis misera inter Romanos duces Hispania discordiae
poenas dabat, donec oppresso domestica fraude Sertorio, 9
victo deditoque Perperna ipsae quoque in Romanam fidem
venere urbes Osca Termes, Vlia Valentia, Auxuma et fame
nihil non experta Calagurris. sic recepta in pacem
Hispania. victores duces externum id magis quam civile
bellum videri voluerunt ut triumpharent.

XI. BELLVM CIVILE SVB LEPIDO.

Marco Lepido Quinto Catulo consulibus civile bellum paene III, 23
citius oppressum est quam inciperet. sed quantulumque
fax illius motus ab ipso Syllae rogo exarsit? cupidus 2
rerum novarum per insolentiam Lepidus acta tanti viri
rescindere parabat; nec inmerito, si tamen posset sine
magna clade rei publicae. nam cum iure belli Sylla 3

bello quam suorum scelere et insidiis extinctus copias eius
prope tota (tota^s L) hispania (hyspania L) persecuti diu et
ancipiti semper acie donauerunt C: corr. Iahnus et Halmius
hi copias viri prope tota Hispania persecuti diu et ancipiti
semper acie adtrivere, nec tamen prius bello quam suorum
scelere et insidiis extinctus est. prima per Sauppius || 4 hinc
(a sup. vers. m. 1) N | ethorius C || 5 hirtuleius B | apud (d corr.
ex t) B aput L || 7 expertiapud (i m. 1 sup. vers.) N | clades (es
corr. ex em) B || 8 apopulatione sacrorum B ad populationem
agrorum C || 10 oppressa (a in o mut. m. 1) N || 12 tergaest cum
B termestudia C: corr. Salmasius et Iahnus | auxume B Vxama
Plin. n. h. III 27; Oros. V 23, 14; C. I. L. II 2854, al. | in post
et add. C || 13 pace (om. in) B inpace L || 14 hispanie (e in a
mut.) B || 15 uidere C || 17 consule - L || 18 quantum lateque fax
C || 19 sillae B L | namque post cupidus add. C || 20 acta om.
B || 21 res. rescindere B || 22 sulla N

dictator proscripsisset inimicos, qui supererant revocante Lepido quid aliud quam ad bellum vocabantur? cumque damnatorum civium bona addicente Sylla quamvis male capta iure tamen <tenerentur>, repetitio eorum procul dubio
 4 labefactabat compositae civitatis statum. expediebat ergo quasi aegrae sauciaeque rei publicae requiescere quomodo-
 5 cumque, ne vulnera curatione ipsa rescinderentur. ergo cum turbidis contionibus velut classico civitatem terruisset, profectus in Etruriam arma inde et exercitum urbi ad-
 6 movebat. sed iam Mulvium pontem collemque Ianiculum Lutatius Catulus Gnaeusque Pompeius, Syllanae domina-
 7 tionis duces atque signiferi, alio exercitu insederant. a quibus primo statim impetu retro pulsus hostisque a senatu iudicatus incruenta fuga Etruriam, inde Sardiniam
 8 recessit ibique morbo et paenitentia interiit. victores quoque, quod non temere alias in civilibus bellis, pace contenti fuerunt.

XII. BELLVM CATILINAE.

III, 1 Catilinam luxuria primum, tum hinc conflata egestas rei familiaris, simul occasio, quod in extremis finibus mundi arma Romana peregrinabantur, in nefaria consilia

* 1 proscripsisset (*posterior r supra versum*) *L* || 2 aliut (*t in d mutavit m. 2*) *N* || 3 dampnatorum *L* | silla *BL* sulla (*γ supra u, u expunxit m. 2*) *N* || 4 capita (*i expunxit m. 2*) *N* | tenerentur *add. Dukerus* | repetita *B* || 5 compositam ciuitatem (*om. statum*) *C* | cōpositae ciuitati *B* || 6 aegres (*s exp. m. 1 et 2*) *N* egere *L* | quiescere *B* || 7 ne *om. B* | vulnera *BL* | cutio ipsa *B* || 8 turbinis *N* || 9 etruria *B* | et *om. B* | urbi (*ur in ras.*) *B* | admouerat *C* || 10 mulvium (*1. u in o mut. m. 2*) *N* || 11 latius *B* | sillanae *L* | dominationes *B* || 12 insiderant *BL* || 13 hostisque senatus (*om. a*) *B* || 14 ettruriam (*posterior t erasa*) *B* || 15 pestilentia *post* paenitentia *dd. N* || 16 quoque *om. C* | pacis *B* partis *Mommсенus* || 17 *L* ANNEI · FLORJ · EPITOMA · DETITO LIVIO EXPLICIT · LIB · III · JNCIPIT LIB III · FELICITER subscripsit *C* || 18 KATILINAE *B* CATILLINAE *N* || 19 Catillinam *C* | cum *B* tu *N* | conflant *B* || 20 hoc casio *B* || 21 romana (*posterior a correcte ex i*) *B* | nefaria (*n m. 1 supra versum*) *B*

opprimendae patriae suae conpulere. senatum confodere, 2
 consules trucidare, distringere incendiis urbem, diripere
 aerarium, totam denique rem p. funditus tollere et quid-
 quid nec Hannibal videretur optasse quibus — o nefas —
 sociis adgressus est! ipse patricius; sed hoc minus est: 3
 Curii Porcii Syllae Cethegi Autronii Varguntei atque
 Longini, quae familiae! quae senatus insignia! Lentulus
 quoque tum cum maxime praetor. hos omnis inmanissimi
 facinoris satellites habuit. additum est pignus coniurationis 4
 sanguis humanus, quem circumlatum pateris bibere: sum-
 mum nefas, nisi amplius esset propter quod biberunt.
 actum erat de pulcherrimo imperio, nisi illa coniuratio 5
 in Ciceronem et Antonium consules incidisset, quorum
 alter industria rem patefecit, alter manu oppressit. tanti 6
 sceleris indicium per Fulviam emersit, vilissimum scortum,
 sed patriciis innocentius. consul habito senatu in prae- 7
 sentem reum peroravit; sed non amplius profectum,
 quam ut hostis evaderet seque palam ac professe in-
 cendium suum restincturum ruina minaretur. et ille 8
 quidem ad praeparatum a Manlio in Etruria exercitum
 proficiscitur signa inlaturus urbi. Lentulus destinatum
 familiae suae Sibyllinis versibus regnum sibi vaticinans

1 contulere *B* || 2 destringere *B* || 3 quicquid *BL* || 4 ne
B | annibal *B* | obtasse *N* | nefas *L* || 5 aggressus *L* | patricius
 (ci *supra* *versum*) *L* | minus (i *evanidam* restituit *m. 2*) *N* || 6
 porci *L* | cethegia utronii (ro *in rasura m. 1*) *B* | uarcuntei
B || 7 quæfamiliae (a *post f in rasura duarum circiter litterarum*)
N || 8 tunc *C* | cum *om. L* | praeter *B* | omnis (i *in e mutavit*
m. 2) *N* omnes *BL* | immanissimi *N* || 10 humanum *B* | paperis
 (t *supra posteriorem p m. 1*) *N* || 11 ne amplius *B* || 15 iudicium
L || 16 patriciis (v *supra ultimam i m. 2*) *N* patricius *L* | inno-
 cens *C* | tum *ante* cons. *add. C* | habito (o *correcta ex u*) *L* |
 senatui *B* | in praesentem reum peroravit *B* in praesentem
 (tem *supra versum L*) parricidam · in praesentem (presentem
L) reum cicero (cycero *L*) peroravit *C* || 17 profectum (pro
correctum ex per) *B* || 18 cum *ante* palam *add. B* | palam hac
 professe *B* palam pro fesso *C* [palam] ex professo *Graevius* ||
 19 restincturum (*virgula supra priorem u erasa*) *B* || 20 exer-
 citu *B* || 22 sibyllinis *B* sybillinis *L* | uatiginans (*g in c mutavit*
m. 1) *B* uatiginans (cinans *supra versum m. 2*) *N* uatiginans *L*

- ad praestitutum a Catilina diem urbe tota viros faces tela
 9 disponit. nec civili conspiratione contentus legatos Allobrogum, qui tum forte aderant, in arma sollicitat. isset ultra Alpes furor, nisi altera proditione Volturci praetoris litterae tenerentur. statim Ciceronis imperio iniecta est
 10 barbaris manus; palam praetor in senatu vincitur. de supplicio agentibus Caesar parcendum dignitati, Cato
 11 animadvertendum pro scelere censebant. quam sententiam secutis omnibus in carcere parricidae strangulantur. quamvis parte coniurationis oppressa, tamen ab incepto
 Catilina non destitit; infestis ab Etruria signis patriam petens obvio Antonii exercitu opprimitur. quam atrociter
 12 dimicatum sit exitus docuit. nemo hostium bello super- fuit; quem quis in pugnando ceperat locum, eum amissa anima corpore tegebat. Catilina longe a suis inter hostium
 cadavera repertus est, pulcherrima morte, si pro patria sic concidisset.

XIII. BELLVM CIVILE CAESARIS ET POMPEI.

- III, 2 Iam paene toto orbe pacato maius erat imperium Romanum, quam ut ullis exteris viribus opprimi posset.
 itaque invidens Fortuna principi gentium populo ipsum
 2 illum in exitium sui armavit. ac Mariana quidem Cinnana-

1 catillina *C* | tota (*a correctā ex o*) *B* | viros (*s add. m. 1*) *B* | fasces *B* || 2 legatis *C om. B: corr. Halmsius* || 3 Inarmis *L* | sollicitatis. sed *B* sollicitatis et isset *N* sollicitatis isset *L: corr. Halmsius* || 4 furor (*u correctā ex o*) *L* | uolturcii *C* | praetoris (*o correctā m. 1 ex e*) *B* || 6 barbaris (*s supra versum m. 1*) *B* || 8 animaduertentum *N* | censebat *L* || 9 sequutis *B* | parricidae (*tertia i erasa*) *B* || 10 quam suis *B* || 11 catillina *C* | sed ante infestis *add. C* || 12 obuam (*am in o correctā*) *L* | antonio *B* | quā (*virgula m. 1*) *B* || 14 quamquis *B* | euna (*ante e supra versum m. 2 n*) missa *N* || 15 catillina *C* || 16 pulcherrima *om. B* | si sic pro patria siconcidisset *N* || 18 CIVILE *om. C* | POMPEI. *N POMPEI L* || 19 toto orbe paene *B* | paene peracto *Iahnus* || 20 ut illis (*v supra priorem i m. 2*) externis *N* utilis externis (*x correctā ex i*) *L* | posset (*e m. 1 correctā ex i*) *N* || 22 exitium (*posterior i supra versum m. 1*) *B* | suum *C* | cinnanaeque *L*

que rabies iam intra urbem praeluserat, quasi si experiretur. Syllana tempestas latius, intra Italiam tamen detonuerat. Caesaris furor atque Pompei urbem Italiam, gentes nationes, 3 totum denique qua patebat imperium quodam quasi diluvio et
 5 inflammatione corripuit, adeo ut non recte tantum civile 4 dicatur, ac ne sociale quidem, sed nec externum, sed potius commune quoddam ex omnibus et plus quam bellum. quippe si duces eius inspicias, totus senatus in 5 partibus; si exercitus, hinc undecim legiones, inde decem
 10 et octo, flos omnis et robur Italici sanguinis; si auxilia sociorum, hinc Gallici Germanique dilectus, inde Deiotarus Ariobarzanes Tarcondimotus Cotys et Rhascypolis, omne Thraciae Cappadociae, Macedoniae Ciliciae, Graeciae totius-
 15 que robur orientis; si moram belli, quattuor anni, set pro 6 clade rerum breves; si locum et spatium, commissum est intra Italiam, inde se in Galliam Hispaniamque deflexit reversumque ab occasu totis viribus in Epiro Thessaliaque

1 iam *om. C* | praeluserat *BN* precluxerat *L*: *corr. Gruterus* proluserat *Graevius*, v. p. 135, 5 | si *om. C* || 2 sillana *BL* | detinuerat *L* || 4 totumque potibat (*om. denique*) *B* totum denique patebat (*om. qua*) *L* || 5 corripuit (*cor in rasura m. 1*) *B* | rectet tantum (*secunda t deleta*) *N* || 6 sed ne *B* | extienus in externum mutavit *B*¹ || 8 quippe — partibus *bis*, prioribus erasis, sed ita ut inter ea verba et plus quam bellum repetantur et ipsa erasa *B* || 9 undecim (*posterior d deleta*) *N* | decemet (*em supra versum m. 2*) octo *N* decet octo *L* || 10 italicis anguinis in italicis sanguinis *mut. N*² || 11 romanique *B* | delectus *BL* | deiottarus *B* deiotarius (*posterior i expuncta*) *L* || 12 ariobarzanes (*tertia a correcte ex o*) *L* | tarcondi motus cotys (*y correcte ex i*) et thascypolis *B* tarchondimotus . co intus *N* tarcon . dimotus corinthus . *L* | omnes *C* || 13 thraciae (*r expunctit m. 1 et supra versum inter h et a inseruit*) *N* | cappadociaeque *C* | ciliciae macedoniae *C* | italiae post graeciae *add. C* || 14 belli (*b correcte m. 1 ex u*) *B* belli post orientis *transpos. N*¹ | annis sed *B* anni . et *L* [sed] *Perizonius animadv. hist. cap. X p. 422* || 15 clade** *N* | breue *B* breue tempus *C*: *corr. Halimius*, sed fortasse supra recepta *Perizonii coniectura hic nihil mutandum*, si bellum ex iis quae praecedunt et sequuntur *suppleveris* | spatium ubi commissum: *corr. Perizonius l. c.* | est . ita intra (*ita expunctum*) *L* || 16 his spaniamque *B* || 17 occasu (*virgulam delevit m. 1*) *B* | ineipyra *L*

- consedit, hinc in Aegypton subito transiluit, inde respexit
 7 et ibi aliquando defecit. sed non et odia partium finita
 cum bello. non enim prius quieverunt, quam in ipsa
 urbe medio senatu eorum qui victi erant odia victoris
 sese caede satiantur.
- 8 Causa tantae calamitatis eadem quae omnium, nimia
 felicitas. si quidem Quinto Metello Lucio Afranio consu-
 libus cum Romana maiestas toto orbe polleret recentesque
 9 victorias, Ponticos et Armenios triumphos in Pompeianis
 theatris Roma cantaret, nimia Pompei potentia aput otiosos,
 10 ut solet, cives movit invidiam. Metellus ob imminutum
 Cretae triumphum, Cato adversus potentes semper obli-
 quus detrectare Pompeium actisque eius obstrepere. hinc
 dolor transvorsum egit et ad praesidia dignitati paranda
 11 inpulit. forte tunc Crassus genere divitiis dignitate flore-
 bat, ut vellet tamen auctioris opes; C. Caesar eloquentia
 et spiritu, ecce iam et consulatu adlevabatur; Pompeius
 12 tamen inter utrumque eminebat. sic igitur Caesare dig-
 nitatem comparare, Crasso augere, Pompeio retinere
 cupientibus omnibusque pariter potentiae cupidis de in-
 vadenda re publica facile convenit. ergo cum mutuis
 viribus in suum quisque decus niterentur, Galliam Caesar
 invadit, Crassus Asiam, Pompeius Hispaniam: tres maximi

1 hinc *om. B* | inaegyptum *B* inegyptum *L* || 2 hispania
 (h *supra* *versum*) *B* | regnavit *B* regiravit *L* || 4 urbe ipsa *C* ||
 5 victoris *om. L* || 6 se *B* || 7 Causæ *C* | eademque omnium:
corr. vg. || 8 africano *B* | cost (t *add. m. 1*) *B* cos. *N* cons. *L* ||
 9 retentesque *L* || 11 apud *L* || 12 mouet *B* | imminutum *C* || 13
 petentes *B* | oblicus (q *supra c m. 1*) *N* obliquus (*prior u supra*
versum) *L* || 14 detrectare (*prior r supra versum m. 1*) *B* | pom-
 peio *B*, at *v. p. 162, 16* | hactisque (h *erasa*) *B* | hic *B* hunc
N. Heinsius || 15 transuersum *B* || 16 inpulit *N* inpulit (u *cor-*
recta ex a) *L* | genere (gene *initio versus in margine additum*)
B || 17 ut *inseruit Mommsenus* | auctiores *N* altiores *L* | g.
C del. Halmius || 19 inter (n *supra versum m. 1*) *B* super *C* |
 utrumque (*prior u supra versum m. 1*) *N* | caesarē (*virgula*
erasa) *B* cesare (a *correcta ex e*) *L* || 20 cōparare *B* || 23 mitte-
 rentur *L* || 24 maximos *C*

exercitus, et in his orbis imperium societate trium principum occupatur. decem annos traxit ista dominatio ex 13 fide, quia mutuo metu tenebantur. Crassi morte apud Parthos et morte Iuliae, Caesaris filiae, quae nupta Pompeio generi socerique concordiam matrimonii foedere continebat, statim aemulatio erupit. iam Pompeio suspectae 14 Caesaris opes et Caesari Pompeiana dignitas gravis. nec ille ferebat parem, nec hic superiorem. pro nefas! sic de principatu laborabant, tamquam duos tanti imperii fortuna non caperet. ergo Lentulo Marcelloque consulibus 15 rupta primo coniurationis fides. de successionem Caesaris senatus, id est Pompeius agitabat, nec ille abnuebat, si ratio sui proximis comitiis haberetur. consulatus ab 16 senti, quem decem tribuni favente Pompeio nuper decreverant, tum dissimulante eodem negabatur: veniret et peteret more maiorum. ille contra flagitare decreta, ac 17 nisi in fide permanerent, non se remittere exercitum. ergo ut in hostem decernitur. his Caesar agitatus statuit praemia armorum armis defendere.

Prima civilis belli arena Italia fuit, cuius arces levibus 18 praesidis Pompeius insederat; sed omnia subito Caesaris impetu oppressa sunt. prima Arimino signa cecinerunt. 19

1 et in his *B* et iam sic *N* etiam sic *L* an et [in] his? 2 exinde quoniam *C*, at *v. vs. 11 et 17* ex fide et quia vel dominatio, quia — tenebantur. exinde Crassi? || 4 partos *L* | et om. *B* | caesaris (caesa *m. 1 in rasura*) *N* | filieque *L* || 5 generis (s ex-punctis *m. 1*) *N* | socerique (o correctae ex e) *L* | phoedere *B* | tenebat *C* || 7 et cesaris *L* | nec (c supra verum *m. 2*) hic *N* nec hic *L* || 8 patrem. *L* | nec ille *C* | pro om. *C* 6 *N*² || 10 cost (t add. *m. 1*) *B* cos. *N* consule *L* || 11 prima coniurationis (postrema i in ras. *N*¹) fide: corr. *Halmius* (primo *Iahnus*) an prona? || 12 ille (e in rasura *m. 1*) *N* | iratio (om. si) *L* || 13 supra sui et in margine .. *N*² | comitatus *L* | ut daretur ante consulatus add. *B* | supra consulatus *N*² || 14 tribus *C* | decreverant cum *N* decreuerant. Tum *L* tum om. *B* || 15 de dissimulante in dissimulante mutavit *N*¹ | pompeio post dissimulante add. *L* || 16 maiorum more *C* || 17 nisi fides permaneret *B* | se om. *B* || 18 ostem (spiritum imposuit *m. 1*) *B* || 20 arena *B* | cuius (i supra verum *m. 1*) *N* || 21 praesidiis *BL* praesidis *N*

- tum pulsus Etruria Libo, Vmbria Thermus, Domitius Corfinio. et peractum erat bellum sine sanguine, si Pompeium Brundisi opprimere potuisset. et ceperat, sed ille per obsessi claustra portus nocturna fuga evasit. turpe dictu: modo princeps patrum, pacis bellicue moderator per triumphatum a se mare lacera et paene inermi navi fugiebat. nec Pompei ab Italia quam senatus ab urbe fuga turpior. quam paene vacuum metu Caesar ingressus consulem se ipse fecit. aerarium quoque sanctum, quod quia tardius aperiebant tribuni iussit effringi censumque et patrimonium populi Romani ante rapuit quam imperium.
- 22 Pulso fugatoque Pompeio maluit prius ordinare provincias quam ipsum sequi. Siciliam et Sardiniam, annonae
- 23 pignora, per legatos habet. nihil hostile erat in Gallia; pacem ipse fecerat. sed ad Hispanienses Pompei exercitus transeunti per eam duci portas claudere ausa Massilia est. misera dum cupit pacem, belli metu in bellum incidit. sed quia tuta muris erat, vinci eam sibi iussit absenti.
- 24 Graecula civitas non pro mollitia nominis et vallum rumpere et incendere machinas ausa, etiam congredi navibus;
- 25 sed Brutus, cui mandatum erat bellum, victos terra marique perdomuit. mox dedentibus sese omnia ablata praeter quam potioem omnibus habebant libertatem.
- 26 Anceps variumque, sed incruentum in Hispania bellum cum legatis Gnaei Pompei, Petreio et Afranio, quos Herdae

1 libro (r *expuncta*) L || 2 orfinio B | per hac tum B || 3 brundisii B || 5 dictum N || 6 inermi (*posterior i correctae ex a*) L | naue B || 7 ec (*littera initialis non expleta*) L | pompeius C | habita lia B || 8 fugatur prior (r *ante i supra verum et punctum add. m. 1*) B fugatur prior C: corr. Gruterus || 9 facit C | aerarium (arium *in margine m. 1*) B | quod (d *correcta ex t m. 1*) B || 10 que del. Mommsenus || 13 seque in sequi mutavit B¹ || 14 pignera B | hostilem (m *expunxit m. 2*) N || 15 sed om. N | exercitus (r *correcta ex x*) L || 16 clausere (d *supra s m. 2*) N || 17 ducupit L || 18 tutis C | iussit* N | abenti (*supra e m. 2 ie*) N || 19 sed B || 20 et congredi (iam om.) C || 21 mariaque (*posterior a erasa*) B || 22 se B | abbata B || 24 et C | cruentum N || 25 africanio in afranio mutavit B¹ ufranio. L

castra habentes apud Sicorin amnem opsidere et ab oppido
intercludere adgreditur. interim abundantione verni flu- 27
minis commeatibus prohibetur: sic fame castra temptata
sunt, obsessorque ipse quasi obsidebatur. sed ubi pax 28
luminis redit et pabulationibus et pugnae campos aperuit,
terum ferox instat et cedentes ad Celtiberiam consecutus
eggere et vallo et per haec siti ad deditionem compulit.
hic citerior Hispania recepta est, nec ulterior moram fecit. 29
quid enim una post quinque legiones? itaque ultro cedente
Iarrone Gades fretum Oceanus, omnia felicitatem Caesaris
aequebantur.

Aliquid tamen adversus absentem ducem ausa Fortuna 30
est circa Illyricum et Africam, quasi de industria prospera
eius adversis radiaret. quippe cum fauces Adriani maris 31
missi occupare Dolabella et Antonius, ille Illyrico, hic
Carthaginiensi litore castra posuissent iam maria late tenente
Pompeio, repente legatus eius Octavius Libo ingentibus
copiis classicorum utrumque circumvenit. deditionem 32
fames extorsit Antonio. missae quoque a Basilo in auxi-
lium eius rates, quales inopia navium fecerat, nova Pom-
peianorum arte Cilicum actis sub mari funibus captae
quasi per indagine. duas tamen aestus explicuit. una, 33

1 apud *C* | sicorin *B* | amneni *L* | opsidere *BN*² || 2
aggreditur *L* | habundatio *B* abundantione (2. n. expunctit *m.* 2)
N || 3 comeatibus *B* | prohibebat *B* prohibet *C*: corr. *Rehd.* ||
4 obsessorque (s. *sup.* priorem r. *m.* 2) *N* | qui post quasi *add.*
*N*² | obsidebatur *B* || 5 rediit *B* redit *C* | et *add.* *Salmasius*
[rediit] *N.* *Heinsius* reddita *Freinsheimius* | populationibus: *corr.*
Lipsius | pugna *BL* || 6 aceltiueriam (prior i. correcte ex e) *B* |
consecutus *B* || 7 contulit *B* || 10 gades (g. correcte ex c. *m.* 1)
B | oceanis (s. *erasa*) *B* | felicitatem (virgula *erasa*) *N* || 13 illi-
rium *B* illiricum *L* | et africam *L* | moranti ante quasi *add.* *B* |
circa Illyricam et Africam oram *Hauptius* || 14 adversis (v.
sup. vers. *m.* 1) *N* | radiarent *B* radiarentur *C*: *corr.* *Iahnus*, an
variaret? ut prospera eius adversis radiarent *Halmius* | Quippe
(prior p. ex d. *corr.* *m.* 1) *B* | hadriani *L* || 15 iussit *B* | illirico
L || 16 curritico *L* syretico *B*, v. *Lucan.* IV 406 *Strabo* p. 123, 315 ||
17 libo genibus *B* || 19 ablatio *B* ablasio *C*: *corr.* *F. Asulanus* || 20
fecerant *B*, at v. *De Senecae recens. et emendat.* p. 168 adn. 14 || 21
rubmari (i. *corr.* ex e) *B* || 22 indagine (g. *corr.* ex c. *m.* 1) *B*

- quae Opiterginos ferebat, in vadis haesit memorandumque posteris exemplum dedit. quippe vix mille iuvenum manus circumfusi undique exercitus per totum diem tela sustinuit, et cum exitum virtus non haberet, tamen ne in deditionem veniret hortante tribuno Vulteo mutuis ictibus inter se ⁵
- 34 concucurrit. in Africa quoque par et virtus et calamitas Curionis fuit, qui ad recipiendam provinciam missus pulso fugatoque Varo iam superbus subitum Iubae regis adventum equitatumque Maurorum sustinere non potuit. patebat victo fuga, sed pudor suasit ut amissum sua ¹⁰ temeritate exercitum morte sequeretur.
- 35 Sed iam debitum par Fortuna flagitante sedem bello
- 36 Pompeius Epiron elegerat, nec Caesar morabatur. quippe ordinatis a tergo omnibus, quamvis hiemps media prohiberet tempestate, ad bellum navigavit positisque ¹⁵
- 37 Oricum castris, cum pars exercitus ob inopiam navium cum Antonio relicta Brundisii moram faceret, adeo inpatiens erat ut ad arcessendos eos ardente ventis mari, nocte concubia, speculatorio navigio solus ire temptaverit. extat ad trepidum tanto discrimine gubernatorem vox ²⁰
- 38 ipsius 'quid times? Caesarem vehis.' contractis in unum undique omnibus copiis positisque comminus castris diversa erant ducum consilia. Caesar pro natura ferox et con-

2 exitum: corr. Freinshemius, cf. Lucanus IV 497 || 4 tandem Iahnus, an delendum? || 5 hortante (n supra versum m. 1) B ortante N | mutuis (ui correctum m. 1 ex iu) B matuis L | in se C || 6 concucurrit BL | africaque N || 7 scurionis N || 8 varro B | iam om. B || 9 maurorum (um correctum ex o) L | 11 mortis B || 12 debitum (a supra u m. 2) N || 13 et pyrone in epyron mut. B¹ | moratur C || 14 hiens L || 15 prohiberet media Halmius | ad dorycum (priorem r exp. m. 1) N addoricum L || 17 brundisio C an Brundisi? || 18 ut accersendos N ut accersiendos L | mare C || 19 concubia (a correctam m. 1 ex o) B | iret (t expunxit m. 2) N || 20 exta trepidum (ad om., supra ta m. 2 citat) N || 21 quid times om. B, at v. schol. Lucani V 577 | Tene ante cesarem add. L | vehis (h supra versum m. 2) N || 22 undi qe (q ex n correctam m. 1) N | omnibus (m m. 1 in rasura duarum litterarum) N || 23 Cesar = (r supra versum) L

ficiendae rei cupidus ostentare aciem, provocare lacessere;
 nunc obsidione castrorum, quae sedecim milium vallo ob- 39
 duxerat — sed quid his obsesset obsidio, qui patente mari
 omnibus copiis abundarent? — nunc expugnatione Dyrrachi 40
 irrita, quippe quam vel situs inexpugnabilem faceret; ad
 hoc adsiduus in eruptione hostium proeliis, quo tempore
 egregia virtus Scaevolae centurionis emicuit, cuius in scuto
 centum atque viginti tela sederunt; iam vero urbium 41
 direptione sociarum cum Oricum et Gomphos et alia
 castella Thessaliae vastaret. Pompeius adversus haec 42
 nectere moras, tergiversari, simul hostem interclusum
 undique inopia commeatum terere, usque dum arden-
 tissimi ducis consenesceret impetus. nec diutius profuit 43
 ducis salutare consilium. miles otium, socii moram, prin-
 cipes ambitum ducis increpabant. sic praecipitantibus
 fatis proelio sumpta Thessalia est, et Philippicis campis
 urbis imperii generis humani fata commissa sunt. num- 44
 quam ullo loco tantum virium populi Romani, tantum
 dignitatis Fortuna respexit: trecenta amplius milia hinc
 vel illinc praeter auxilia reges et senatum. numquam 45
 imminentis ruinae manifestiora prodigia: fuga victimarum,

1 hostentaret (et m. 1 *correcta in e*) B || 2 non B | castro-
 rumque B castrorum quibus sedecim milium vallum obduxerat
 Halmius | sexdecim L | milium (um *correctum m. 1 ex a*) B |
 uallo (o *correcta m. 1 ex ium*) B | obduxerant B || 3 is B iis
 Halmius || 4 abundarent (*posterior n supra versum*) B | dyrrachi
 B dyrrachii N dirrachii L || 5 irrita B | quam uis situs B ||
 6 asiduus B | inruptione B inruptionem L || 7 sceuolæ (æ *corr.*
ex am) L | scutum N || 8 tela om. L | CXX tela in uno scuto in
margin. N² || 9 directione L | oricūm (m *erasa*) N | gonphos B
 gōphos. L || 10 castella om. B | thes aliae B | uastarent N || 11
 necterre B | sic hostem B simul ut hostem C: *correxī* simul et
 Goertzius, *sed archetypi scriptura videtur fuisse* simul uel sic ||
 12 comeatum B | terreret utque (om. dum) C || 13 cum sene-
 scerer L || 14 duci C | miles in ille *mutavit* N² || 16 thesalia
 B thessaliæst (st in *rasura m. 1*) N || 17 orbis B || 19 fortuna
 uidit C | hinc belli illinc C hinc uel illinc *post auxilia Mom-*
senus || 20 regum et senatus C || 21 prodigia (a *correcta ex i*) B

examina in signis, interdiu tenebrae. dux ipse in nocturna
 imagine plausu theatri sui in modum planctus circum-
 sonatus et mane cum pullo pallio — nefas — apud prin-
 46 cipia conspectus est. numquam acrior neque alacrior
 exercitus Caesaris fuit; inde classica prius, inde tela. 5
 adnotatum quoque committentis aciem Crastini pilum, qui
 mox adacto in os gladio — sic inter cadavera repertus
 est — libidinem ac rabiem qua pugnaverat ipsa novitate
 47 vulneris praeferebat. sed nec minus admirabilior illius
 exitus belli. quippe cum Pompeius adeo equitum copia 10
 abundaret ut facile circumventurus sibi Caesarem videretur,
 48 circumventus ipse est. nam cum diu aequo Marte con-
 tenderent, iussuque Pompei fusus a cornu erupisset
 equitatus, repente hinc signo dato Germanorum cohortes
 tantum in effusus equites fecere impetum ut illi esse 15
 49 pedites, hi venire in equis viderentur. hanc stragem
 fugientis equitatus levis armaturae ruina comitata est,
 tunc terrore latius dato, turbantibus invicem copiis, reliqua
 strages quasi una manu facta est; nec ulla res magis
 50 exitio fuit quam ipsa exercitus magnitudo. multus in eo 20
 proelio Caesar mediusque inter imperatorem et militem.

1 examinum *B* | signis (*g* *correcta m. 1 ex c*) *N* | ipse et
C ipse et in? | nocturna (*prior n supra versum m. 1*) *B* || 2
 plausum theatrisui audiens in modum planctus circumsonatus
 et *B* theatri sui audiens plausum in modum planctus circum-
 sonat et *C*: *corr. Mommsenus* theatri sui audiens plausum in
 modum planctus circumsonantem *Salmasius* || 3 pallio *om. C* |
 apud *C* || 5 Dein classica *L* || 6 adnotatum (*n in m mutavit*
m. 2) *N* Annotatum *L* | erastini *L* || 7 adhacto in hoc gladio
B | cadit post gladio *add. Sauppius* vocabulo est infra omisso ||
 8 est *om. C* | hac *B* | novitates *B* || 9 vulneris *BL* vulneris (*is*
correctum ex um) *N* | preferebat (*prius re supra versum*) *B* |
 ullius *B* || 10 con *L* || 11 habundaret *B* || 12 contenderet *C* |
 13 fusus sui *B* effusus *Lipsius* fusus sibi *Iahnus* effusus *Hal-*
mius || 14 hinc (*n supra versum*) *B* | cohortes (*priorem h*
del. m. 1, posterior h supra versum) *B* || 15 facere *B* | essent
B || 16 ulli (*u radendo in i mutata*) venire *B* || 17 fugientes *B* |
 equitatus *om. B* || 18 errore *B* || 19 est. * (*punctum m. 2*) *N* |
 a ires (*i deleta*) *B* || 21 fuit ante mediusque *add. BN*

voces quoque obequitantis acceptae, altera cruenta, sed
 docta et ad victoriam efficax 'miles faciem feri!' altera
 ad iactationem composita 'parce civibus!' cum ipse se- 51
 queretur felicem utcumque in malis Pompeium, si eadem
 5 ipsum quae exercitum eius fortuna traxisset. superstes
 dignitatis suae vixit, ut cum maiore dedecore per Thessa-
 lica Tempe equo fugeret, ut una navicula Lesbos appli-
 caret, ut Syhedris, in deserto Ciliciae scopulo, fugam in
 Parthos Africam vel Aegypton agitare, ut denique Pelusio 52
 10 litore, imperio vilissimi regis, consilii spadonum et, ne
 quid malis desit, Septimi desertoris sui gladio trucidatus
 sub oculis uxoris suae liberorumque moreretur.

Quis non peractum esse cum Pompeio crederet? at- 53
 quin acius multo atque vehementius Thessalici incendii
 15 cineres recaluerunt. et in Aegypto quidem adversus 54
 Caesarem sine partibus bellum. quippe cum Ptolemaeus, 55
 rex Alexandriae, summum civilis belli scelus peregrisset et
 foedus amicitiae cum Caesare medio Pompei capite san-
 xisset, ultionem clarissimi viri manibus quaerente Fortuna
 20 causa non defuit. Cleopatra, regis soror, adfusa Cae- 56
 saris genibus partem regni reposcebat. aderat puellae

1 nocis B | obequitatis B obequitantis (n supra verum
 m. 1, posteriorem i in e mutavit m. 2) N | excepte C || 2 faciem
 (iem correctum m. 1 ex et, ut videtur) B | fieri L || 3 iactationem
 B iactationem (prior i in ras. 2 fere litterarum m. 1, priorem
 e in a mut. m. 1) N | composita BL | parte L | sequeretur (prior
 u sup. vers.) L || 4 utcumque B || 5 ipsumque BL || 6 iussit L | ut
 om. N | commaiore L | thesalica B || 7 tempore L | lesbos N les-
 bōn L | applicarentur et (interpunct m. 1 postea) B applicaretur
 pulsus C: correxi applicaretur ut Halmius || 8 hedris: corr. Sal-
 masius (Syedris, sed v. Lucan. VIII 259) || 9 aegyptum B egyptum
 L | in post denique add. C || 11 deesset Halmius | septimii B || 12
 occulis L || 13 bellum post crederet add. C || 14 atquin (t cor-
 recta m. 2 ex d) N | vehementius (h supra verum m. 1) B |
 ut post thesalici erasum B || 15 recalauerunt L | inegipto L ||
 16 ptolemeus N tolemeus L || 17 et phoedus B foedusque C ||
 18 amicitiae (c correcta m. 1 ex t) B || 19 ultionem quāemanibus
 (virgula erasa) clarissimi viri omnibus quaerente fortunae B ||
 20 effusa L || 21 reposcebat (repos in rasura sex litterarum,
 quarum prima erat p) B poscebat L

- forma, et quae duplicaretur ex illo, quod talis passa vide-
 57 batur iniuriam, odium ipsius regis, qui Pompei caedem
 partium fato, non Caesari dederat, haud dubie idem in
 58 ipsum ausurus, si expedisset. quam ubi Caesar restitui
 iussit in regnum, statim ab isdem percussoribus Pompei
 obsessus in regia quamvis exigua manu ingentis exercitus
 59 molem mira virtute sustinuit. ac primum proximorum
 aedificiorum atque navalium incendio infestorum hostium
 tela summovit, mox in paeninsulam Pharon subitus evasit;
 inde depulsus in maria mira felicitate ad proximam classem
 enatavit, relicto quidem in fluctibus paludamento seu fato
 seu consilio, ut illud ingruentibus hostium telis saxisque
 60 peteretur. tunc receptus a classicis suis, undique simul
 hostes adortus de inbelli ac perfida gente iusta generi
 manibus dedit. quippe et Theodotus, magister auctorque
 totius belli, et ne virilia quidem portenta, Pothinus atque
 Ganymedes diversa per mare et terras fuga morte con-
 sumpti. regis ipsius corpus obrutum limo repertum est
 in aureae loricae honore.
- 61 In Asia quoque novus rerum motus a Ponto, plane
 quasi de industria captante fortuna hunc Mithridatico regno
 exitum, ut a Pompeio pater, a Caesare filius vinceretur.

1 formae et B | forma et quod duplicaretur *Freudenbergius*
 forma et, quae duplicaretur — iniuria et odium *Baehrensius*, an
 et post forma delendum est et ante odium ponendum? || 2 pompeium
 regem B pompeio aedem N pompeii cedem L Pompei necem
Iahnus || 3 partium (i sup. vers. m. 1) N | idem om. B || 4 ausurus
 (virgula erasa) B | si ruisset hoccasio B || 5 hisdem B eisdem C |
 pompeii L || 6 quamquis (2. q exp. m. 1 et m. 2) N | exigua (a
 m. 1 corr. ex i) B || 7 hac B || 8 atque navalium om. B || 9 paene
 insulam C | faron C | euasit (e correcta ex in) L || 10 felicitate
 (ci supra versum) L | ad (d correcta m. 1 ex t) B || 11 facto
 in fato mutavit B¹ || 12 ut om. B | ingruentibus B || 13 tum C |
 14 adortus L | debella tam perfida (om. ac) L | hac B || 17
 ganymedes (g correcta ex c m. 1) B ganymedes (y correcta ex i
 m. 1) N ganymedes L | et ante morte add. C || 18 Regis (x ex-
 puncta) L || 19 aureae (u supra versum m. 1) B || 20 mortus ac
 sponte B | plane om. B || 22 a post ut om. B | accaesare L |
 filius supra versum B

rex Pharnaces magis discordiae nostrae fiducia quam suae 62
virtutis infesto in Cappadociam agmine ruebat. sed hunc 63
Caesar adgressus uno et, ut sic dixerim, non toto proelio
obtrivit more fulminis, quod uno eodemque momento
venit percussit abscessit. nec vana de se praedicatio est
Caesaris, ante victum hostem esse quam visum.

Sic cum exteris, at in Africa cum civibus multo atro- 64
cius quam in Pharsalia. huc reliquias partium naufragarum
quidam fugae aestus expulerat; nec reliquias diceret, sed
integrum bellum. sparsae magis quam oppressae vires 65
erant; auxerat sacramentum ipsa clades imperatoris, nec
degenerabat ducum successio. quippe satis ample sona-
bant in Pompeiani nominis locum Cato et Scipio. accessit
copiis Mauretaniae rex Iuba, videlicet ut latius vinceret
Caesar. nihil ergo inter Pharsaliam et Thapson, nisi quod 66
amplior; eoque acrior Caesarianorum impetus fuit in-
dignantium post Pompeium crevisse bellum; denique, quod
alias numquam, ante imperium ducis sua sponte signa
cecinerunt. strages a Iuba coepit, cuius elephantum bellorum 67
rudes et nuperi a silva consternati subito clangore lituorum
in suos sese circumegere. statim exercitus in fugam,
nec duces fortius quam ut effugerent. non inconspicua

1 fiduciae *B* | virtutis suae *C* || 2 cappadociam (am *m. 1*
correctum ex iam) *B* campadotiam *L* | ruebat (*i expunctis m. 2*)
N || 3 sic (*c supra versum m. 1*) *N* || 4 momento (prior *o correctae*
ex e m. 1) *B* || 5 Nec una *B* || 6 hostem victum *B* || 7 ad *B*
At B¹ ad (*d in t mutavit m. 2*) *N* || 8 an Thessalia? *cf. p. 145, 16*;
150, 22; *al.* | hic *B* || 9 furoris aestus *C* || 11 Anserat *L* || 12 qui
ipse satis *B* | sonabat *B* sanabant *L* || 13 scipio (*ci sup. vers.*)
L || 14 copiis (*ii correctum ex u*) *B* | moretanis *B* mauretaniae
(*i sup. priorem e m. 2*) *N* mauritaniae (*u sup. vers.*) *L* || 15
Thapson (*h sup. vers. m. 1*) *N* || 16 hic hostium exercitus *post*
amplior add. Halimius ardentior eo acriorque *Graevius* amplior
(*haec*)? | acrior *correctum ex amplior L* | caesareanorum *B* ||
17 bellum (*um correctum ex o*) *L* || 18 nunquam *L* || 19 et primum
ante strages add. B | aiuba coepit cuius *bis, sed priora erasa*
B | aiuba *N* iulia (*om. a*) *L* | eius *C* nescio an recte || 20 rudes
correcta ex q, ut videtur N | nuper: *corr. N. Heinsius* | litu-
rum — circumegere *om. C* || 21 et ante exercitus *add. C* || 22
et duces *C* | fortius (*us correctum m. 1 ex um*) *B*

- 68 tamen mors omnium. iam Scipio nave fugiebat; sed ad-
secutis hostibus gladium per viscera exegit et ubi esset
quodam requirente respondit hoc ipsum 'bene se habet
69 imperator.' Iuba cum se recepisset in regiam, magnifice
epulatus est postero die cum Petreio fugae comite super-
que mensas et pocula interficiendum se ei prae-buit. ille
et regi suffecit et sibi, cum interim semesi in medio cibi
et parentalia fercula regio simul Romanoque sanguine
70 madebant. Cato non interfuit bello. positus apud Ba-
gradam castris Vticam veluti altera Africae claustra serva-
71 bat. sed accepta partium clade nihil cunctatus, ut sapiente
dignum erat, mortem sibi etiam laetus accivit. nam post-
quam filium comitesque ab amplexu dimisit, in noctem
lecto ad lucernam Platonis libro qui immortalitatem animae
docet, paulum quieti dedit; tunc circa primam vigiliam
stricto gladio revelatum pectus semel iterumque percussit.
72 ausi post hoc virum medici violare fomentis. ille passus,
dum abscederent, rescidit plagas secutaque vi sanguinis
moribundas manus in ipso vulnere reliquit, quod ipse his
fecerat.
- 73 Quasi numquam esset dimicatum, sic arma rursus et
partes, quantoque Africa supra Thessaliam fuit, tanto

1 morte *C* | niam (n *deleta*) *N* | adsequentis *B* assecutis *L* |
2 hostis *B* | exigit *B* || 3 ipsum (u *pro s positurus erat li-*
brarius) *N* || 4 recepisset (2. e *correcta ex i*) *L* | regia *B* | magnifice
L || 5 est *om.* *C* | die (i *supra verum*) *L* || 7 sufficit *C* | interim
semesi (rim semesi in *rasura m. 1*) *B* | semensi *C* | cui *C* ||
8 pericula quaeregio *B* | regio (g *m. 1 in rasura*) *N* || 9 adibant
in madebant *correxerit B* | positisque *C* | apud *N* || 10 velut *C* ||
11 est ante ut *add. B* cunctatus est ut ut *Iahnus* || 12 sibi
om. C || 13 c ante filium *erasa N* | filius *B* | comitesque (prior
e *correcta ex i*) *B* | amplexū (*virgula erasa*) *B* | nocte *C* || 15
paululum *L* | quieuit *C* | tum *C* || 16 strictio (in *stricto corr.*
m. 2) gladio *N* | gladio (o *correcta ex um*) *B* | manu post reue-
latum *add. C* | peccatus (cc *expunxit m. 2*) *N* || 18 abscederent
(s *supra verum*) *B* ascenderent. *L* | plagas (g *correcta m. 2*
ex c) *N* | sequutaque *B* | uis *N* ius *L* || 19 moribundas (s *add.*
m. 1) *B* | vulnere *BL* | reliquit (d in t *mutavit m. 1*) *N* | quod
ipse bis fecerat *om. C* || 21 quasi non esset usquam dimi-
catum *C* || 22 thessaliam *B*

Africam superabat Hispania. plurimum quantum favoris 74
 partibus dabat fraternitas ducum et pro uno duos stare
 Pompeios. itaque nusquam atrocius nec tam ancipiti Marte 75
 concursus est. primum in ipso ostio Oceani Varus
 Didiusque legati confligere. sed acrius fuit cum ipso
 mari quam inter se navibus bellum; siquidem quasi
 furem civicum castigaret Oceanus, utramque classem
 naufragio cecidit. quinam ille horror, cum eodem tempore 76
 fluctus procellae viri naves armamenta conflingerent! adde
 situs ipsius formidinem, vergentia in unum hinc Hispaniae,
 inde Mauretaniae litora, mare et intestinum et externum
 imminentesque Herculis speculas, cum omnia undique simul
 proelio et tempestate saevirent. mox circa obsidionem 77
 urbium utrimque discursus est, quae miserae inter hos
 atque illos duces societatis Romanae poenas dabant. om-
 nium postrema certaminum Munda. hic non pro cetera 78
 felicitate, sed anceps et diu triste proelium, ut plane
 videretur nescio quid deliberare Fortuna. sane et ipse 79
 ante aciem maestior non ex more Caesar, sive respectu
 fragilitatis humanae, sive nimiam prosperorum suspectam
 habens continuationem, vel eadem timens, postquam idem
 esse coeperat quod Pompeius; et in ipso proelio, quod 80
 nemo unquam meminerat, cum diu pari Marte acies nihil
 amplius quam occiderent, in medio ardore pugnantium

1 quantum *N* || 2 duo *N* || 3 tamen *L* || 4 conuersum *L* |
 inito in inipso mutavit *B*¹ | hostio oceani *B* | uarius *B* || 6
 siqui dem uelut *N* Siquidem uelut *L* || 7 ciuium *B* auicum *L*,
 cf. p. 130, 3 | classe *B* || 9 fluctibus *B* fructus *C* | procellae (o
 pro r positurus erat librarius) *N* | arma . et armenta *B* arma
 et armamenta *Halmsius* | addesituus (prior d sup. vers. m. 1, verba
 diuinxit m. 2) *N* || 10 urgentia *B* | hinc inispaniae *B* || 11 mori-
 taniae (corr. m. 1) *B* mauretaniae (i sup. e m. 2) *N* mauritaniae
L | esternum *B* || 12 imminetisue *C* || 13 et om. *B* | obsidiones
C || 15 societatis (e m. 1 correctae ex t) *N* societates *L* | romae
B || 16 postremo *L* | numidia supra munda *N*² || 18 liberare *B*
 libere *Halmsius* || 19 caesaris . sue (punctum ante sue et i supra
 1 add. m. 1) *B* cesar sui *L* | respectum *B* respectus *C* || 20
 suspectans *L* || 22 sed: corr. *Iahnus* || 23 unquam *L* | marte
 pari. *L* | nihil aliud *C*, at v. p. 134, 8

- subito ingens inter utrosque silentium, quasi convenisset
 81 et hic omnium sensus esset 'quo usque?' illud novissime
 inusitatum Caesaris oculis — nefas — post quattuordecim
 annos probata veteranorum manus gradum retro dedit,
 quos, etsi nondum fugerant, apparebat tamen pudore
 82 magis quam virtute resistere. itaque ille ablegato equo
 similis furenti primam in aciem procurrit. ibi prensare
 fugientis, confirmare signiferos, orare hortari increpare, per
 83 totum denique agmen oculis manibus clamore volitare. dicitur
 in illa perturbatione et de extremis agitasse secum mani-
 festoque vultu fuisse, quasi occupare mortem manu vellet;
 nisi †quod cohortes hostium quinque per transversam
 aciem actae, quas Labienus periclitantibus castris praesidio
 84 miserat, speciem fugae praebuissent. hoc aut et ipse
 credidit aut dux callidus arripuit in occasionem, et quasi
 in fugientes invectus simul et suorum erexit animos et
 hostis perculit. nam et hi dum se putant vincere, fortius
 sequi, et Pompeiani dum fugere credunt suos, fugere
 85 coeperunt. quanta fuerit hostium caedes, ira rabiesque
 victoribus sic aestimari potest, quod a proelio profugi
 cum se Mundam recepissent, et Caesar obsideri statim

2 in hic *B* hic *C*: *corr. Mommsenus* | sensus erat *C* | illum
 nouissime *B* nouissime illud *C* bellum? novissime *Momm-*
senus || 3 inusitatum *Graevius* || 5 quod et si *N* Quod si *L* |
 fugerat: *corr. N. Heinsius* | apparuit *B* | pudorem *C* || 6 vir-
 tutem *C* | ille *om. C* || 7 pensabat *L* || 8 fugientes *N* refugientes
L | signiferos orare hortari increpare *om. C* | Pertotum itaque
L || 9 agmen *om. L* || 10 cogitasse *L* | et ita manifesto (*om.*
que) *C* || 11 vultu *BL* || 12 quod *om. Rehd.* an quod fecisset,
 nisi? || 13 pariclitantibus *B* || 14 autem et *B* | et *om. L* || 15
 attribuit *C* | quasi fugientem (*om. in*) *C* || 16 et inuictos *B* et
 iam victos *Iahnus* || 17 hostis (*i in e mutavit m. 2*) *N* hostes
L | et *om. C* | hi (*h supra versum*) *B* || 18 in post sequi *add. C* |
 pompeiani (*posterior i correctae ex e*) *B* in pompeiani *L* | fugire
 (*i in e mutavit m. 2*) *N* || 19 fuerit (*supra i virgula, quae n*
significat, erasa) *L* | hostibus *B* | caedentis in caedendis *muta-*
vit B¹ in hostibus caedendis *Iahnus* | rabiesque (*b m. 1 cor-*
rectae ex u, ut videtur) *N* || 20 aestimare (*posteriorem e in i*
mutavit m. 1) *B* | posset *B* | hoc a *C* || 21 mundare cepissent *C*

victos imperasset, congestis cadaveribus agger effectus est,
 quae pilis tragulisque confixa inter se tenebantur — foe-
 dum etiam in barbaros. sed videlicet victoriam desperanti- 86
 bus Pompei liberis, Gnaeum proelio profugum, crure
 5 saucium, deserta et avia petentem Caesoniū apud Lau-
 ronem oppidum consecutus pugnātem — adeo nondum
 desperabat — interfecit; Sextum fortuna in Celtiberia 87
 interim abscondit aliisque post Caesarem bellis reservavit.

Caesar in patriam victor invehitur, primum de Gallia 88
 10 triumphum trahens: hic erat Rhenus et Rhodanus et ex
 auro captivus Oceanus. altera laurus Aegyptia: tunc in
 ferculis Nilus Arsinoe et ad simulacrum ignium ardens
 Pharos. tertius de Pharnace currus et Ponto. quartus 89
 Iubam et Mauretaniam et bis subactam ostendebat Hi-
 15 spaniam. Pharsalia et Thapsos et Munda nusquam; et
 quanto maiora erant, de quibus non triumphabat!

Hic aliquando finis armis fuit; reliqua pax incruenta 90
 pensatumque clementia bellum. nemo caesus imperio praeter
 Afranium — satis ignoverat semel — et Faustum Syllam —
 20 docuerat generos timere Pompeius — filiamque Pompei cum

1 victor *B* | et ante congestis *add. L* | congestis (tis cor-
 rectum ex sit) *B* congestis (n supra versum *m. 2*) *N* | ager *L* ||
 2 plaustris stragulisque *B* pilis iaculisque *C* phalaricis tragulis-
 que *L. Spengelius* balistis tragulisque *Bezenbergerus* lanceis
 tragulisque *Iahnus* || 3 Sed videlicet (Sed uide in ras.) *B* || 4
 proelio (o corr. ex um) *L* | cruore *B* || 5 saucio *C* | auium *B* |
 tenentem (posterius en sup. vers. *m. 1*) *B* | caesoniū (a expunxit
m. 2) *N* | apud *L* || 6 consequutus (ultima u corr. ex i) *B* || 7
 interfecit *C* | in celti ante fortuna *add. C* | celtiberiam *C* || 8 aliis-
 que (s sup. vers.) *B* | seruauit *B* || 10 trans miserat rhenus *C* ||
 11 capitivus (prior i expuncta) *L* | oceanus *L* | egyptia *L* || 12
 ferculis (i corr. ex u) *B* | arsinoe (prior o erasa) *B* | arsinoe *L* |
 <auro> (an argento?) ardens *Barthius* || 13 pharus *C* | pharnace
N | cursus *C* | pōte *L* || 14 mauros *C* | hic *L* | ostendebat *B* |
 hispania *L* || 15 pharsaliam *B* | thapsos (h corr. ex a) *B* | tharsos
C | niunda *L* | nusquam *om. B* | et *om. L* || 16 nunc *L* | trium-
 phabant *B* || 17 Hic — reliqua *om. L* || 18 clementiam *L* || 19
 ignorauerat *C* | sillam *N* | sillam *L* || 20 didicerat generosum
 timere *C* | pompeius *om. C* | pompei (e correctā ex o) *L*

- 91 parvulis ex Sylla — hic posteris cavebatur. itaque non ingratis civibus omnes unum in principem congesti honores: circa templa imagines, in theatro distincta radiis corona, suggestus in curia, fastigium in domo, mensis in caelo, ad hoc pater ipse patriae perpetuusque dictator, novissime, dubium an ipso volente, oblata pro rostris ab Antonio
- 92 consule regni insignia. quae omnia velut infulae in destinatam morti victimam congerebantur. quippe clementiam principis vicit invidia, gravisque erat liberis ipsa beneficiorum potentia. nec diutius lata dominatio est, sed
- 93 Brutus et Cassius aliique patres consensere in caedem principis. quanta vis fati! manaverat late coniuratio, libellus etiam Caesari datus eodem die, nec perlitare centum victimis potuerat. venit in curiam tamen expeditionem Parthicam meditans. ibi in curuli sedentem
- 94 eum senatus invasit, tribusque et viginti vulneribus ad terram datus est. sic ille, qui terrarum orbem civili sanguine impleverat, tandem ipse sanguine suo curiam implevit.

XIII. RES SVB CAESARE AVGVSTO.

- III, 3 Populus Romanus Caesare et Pompeio trucidatis redisse in statum pristinum libertatis videbatur. et redierat, nisi aut Pompeius liberos aut Caesar heredem reliquisset, vel, quod utroque perniciosius fuit, si non collega quondam,

1 et paruulus *B* cum patruolis (e *sup.* o *m.* 2) *N* cum patruelis *L*: corr. *Perizonius* (parvulis) | exylla *BL* exsulla *N* || 2 unum *om.* *B* usum (s *sup.* vers. *inter* u et *m.* 2) *N* || 3 imagines *B* || 4 curia (u *m.* 1 *correcta ex o*) *B* || 6 volente *om.* *B* || 8 mortui *B* | uictimā (*lineola m.* 1) *B* || 9 grauisque *bis*, sed prius *erasum* *N* || 10 dilata dominatio *B* uilatio donata *N* dilatio donata *L*: corr. *Halmius* dilata coniuratio *idem* || 11 aliique (*posterior supra verum m.* 1) *B* | patres (s *add.* *m.* 1) *B* patricii *N* | patres *L* | consensere (re *add.* *m.* 1) *B* || 12 fati (i *correcta ex a*) *L* || 13 cesaris *L* || 14 expeditionem *L* || 15 curuli (*posterior u m.* 1 *correcta ex o*) *B* curulis *C* || 16 uulneribus *BL* | at *B* || 17 impleverat *N* || 18 inpleuerat *N* || 19 cunam *L* || 20 CAESAR AVGVSTVS *N* DE CAESARE AVGVSTO *L* || 22 pristinae *C* || 23 ad pompeii *B* || 24 collegam (*m deleta*) *B*

mox aemulus Caesarianae potentiae, fax et turbo sequentis
 saeculi superfuisset Antonius. quippe dum Sextus paterna 3
 repetit, trepidatum toto mari; dum Octavius mortem patris
 ulciscitur, iterum fuit movenda Thessalia; dum Antonius 4
 5 varius ingenio aut successorem Caesaris indignatur Octa-
 vium aut amore Cleopatrae desciscit in regem ** nam
 . aliter salvus esse non potuit, nisi confugisset ad servitutem.
 gratulandum tamen ut in tanta perturbatione est, quod 5
 potissimum ad Octavium Caesarem Augustum summa rerum
 10 redit, qui sapientia sua atque sollertia perculsum undique
 ac perturbatum ordinavit imperii corpus, quod haut dubie 6
 numquam coire et consentire potuisset, nisi unius prae-
 sidis nutu quasi anima et mente regeretur. Marco Antonio 7
 Publio Dolabella consulibus imperium R. iam ad Caesarem
 15 transferente fortuna varius et multiplex motus civitatis
 fuit. quodque in annua caeli conversione fieri solet ut 8
 mota sidera tonent ac suos flexus tempestate significant,
 sic tum Romanae dominationis id est humani generis con-
 versione penitus intremuit omnique genere discriminum,
 20 civilibus externis servilibus terrestribus ac navalibus bellis
 omne imperii corpus agitatum est.

1 caesareanae B caesarianae (i in e mutavit m. 1, ut vide-
 tur) N | potentiam B | turbos (s erasa) B || 3 mari (ri correctum
 ex ris) B || 5 vario B | indignantur (ultimam n delevit m. 1) B ||
 6 amorē (virgula erasa) B amorem N | post regem. spatium
 vacuum octo circiter litterarum B in reginam ** aliter Iahnus
 in regem, populus Romanus aliter Freinsheimius || 8 ut om. C ||
 9 potissimum B | Augustum del. Freinsheimius | rerum
 (posterior r correctā ex g) B || 10 redit B rediit C | Adque B |
 sollertia (posterior l supra versum m. 1) B solertia N || 11 hac
 B | aut B ita ut N ita aut L || 12 nunquam L' || 13 mentem
 B || 14 caesares C || 15 transferentem B | civitatis motus L |
 motis B || 16 conversatione B || 17 significant (nt add. m. 1)
 B || 18 sicca C | humane (e in i correctā) B | conversatione
 B || 19 petitus N || 20 externis servilibus om. C | ad servilibus
 v. p. 161, 13 || 21 omnem L

III, 4

XV. BELLVM MVTINENSE.

Prima civilium motuum causa testamentum Caesaris fuit, cuius secundus heres Antonius praelatum sibi Octavium furens inexpiabile contra adoptionem acerrimi iuvenis suscepit bellum. quippe cum intra octavum decimum annum tenerum et obnoxium et opportunum iniuriae iuvenem videret, ipse plenae ex commilitio Caesaris dignitatis lacerare furtis hereditatem, ipsum insectari probris, cunctis artibus cooptationem Iuliae gentis inhibere, denique ad opprimendum iuvenem palam arma moliri, et iam parato exercitu in Cisalpina Gallia resistentem motibus suis Decimum Brutum obsidere. at Octavius Caesar et aetate et iniuria favorabilis, et nominis maiestate quod sibi inderat revocatis ad arma veteranis, privatus — quis crederet? — consulem adgreditur, obsidione Mutinae liberat Brutum, Antonium exuit castris. tunc quidem etiam manu pulcher apparuit. nam cruentus et saucius aquilam a moriente signifero traditam suis umeris in castra referebat.

XVI. BELLVM PERVSINVM.

III, 5 Alterum bellum concitavit agrorum divisio, quod Caesar 2 veteranis patris pretium militiae persolvebat. semper alias

3 sibi antonium *L* || 5 decem et octo annos *C* || 6 et obnoxium *del. Hauptius* [et opportunum]? | oportunum *BC* || 7 uideret (t *add. m. 1*) *B* | tis plenae (t *erasa*) *B* . se . plene *L* | excommilitio (c *sup. vers.*) *L* || 8 dignitatis (*ultimam i in e mut. m. 2*) *N* | laceraret *N* | uiri fortis *B* fortis (o *in u mut.*) *L* | et heredem et ante hereditatem *add. B* || 9 probis *L* | artibus . Cumadoptionem *L* | gentis (i *corr. ex e m. 1*) *B* || 10 non desineret ante denique *add. C* | ad opprimendum (u *corr. ex e m. 1*) *B* ad depremendum *N* adprimendum *L* || 11 incisalpina (c *corr. ex p m. 1*) *B* || 12 decimum (i. m *exp. m. 2*) *N* | obsiderat *B* obsidebat *C: corr. Iahnus* obsidebat. at (*vel cum*) *Halmsius* | et ante aetate *om. C* || 13 favorabilis *B* | magestate *B* || 15 credere *B* | aggre- ditur *L* | obsidio *C* | munite *L* || 16 tum *C* || 17 aboriente *B* || 18 humeris *BL* || 20 agrorum (o *correcta ex a*) *L* | quos *C* || 21 aeteranis in castris *C* | soluerat *C*

Antonii pessimum ingenium Fulvia tum gladio cincta virilis militiae uxor agitabat. ergo depulsos agris colonos incitando iterum arma cierat. hic vero iam non privatis, 3 sed totius senatus suffragiis iudicatum hostem Caesar adgressus intra Perusiae muros redegit compulsi- 5 que ad extrema deditionis turpi et nihil non experta fame.

TRIVMVRATVS.

Cum solus etiam gravis paci, gravis rei publicae esset III, 6 Antonius, quasi ignis incendio Lepidus accessit. quid 10 contra duos consules, duos exercitus? necesse fuit venire in cruentissimi foederis societatem. diversa omnium vota 2 ut ingenia. Lepidum divitiarum cupido, quarum spes ex perturbatione rei publicae, Antonium ultionis de his qui se hostem iudicassent, Caesarem inultus pater et manibus 15 eius graves Cassius et Brutus agitabant. in hoc velut 3 foedus pax inter tres duces componitur. apud Confluentes inter Perusiam et Bononiam iungunt manus et exercitus

1 pessimum *BL* pessumum (1. m exp. m. 1) *N* | ut gladio *B* gladio *C*: corr. *Mommmsenus* | virilis audaciae *Anna Fabri* militiae del. *Baehrens* virilem militiam [uxor]? || 3 in arma reuocauerat *B* in arma ierat (ierat *N*) *C*: corr. *Hauptius* in arma rem vocauerat *Baehrens* | Hi *L* | non om. *B* || 4 ag- gressus *L* || 5 redigit *B* redegit (red correctum ex per) *L* | cõpu- litque *BL* | ad extrema (ad extre in rasura m. 1) *N* || 8 grauis paci om. *B* || 9 accersit *N* || 10 cui contra *B*, ante quae lacunam statuit *Iahnus* quid contra -- duos exercitus Caesar? *Graevius* Caesarique uni contra *Hauptius* sic Caesari contra *Baehrens* | duos (s supra versum m. 2) *N* | consules duos om. *C* || 11 iuri ante federis add. *L* | phoederis *B* | diuersã (virgula erasa) *B* | uota incendia (om. ut) *C* || 12 cupido (v supra o m. 2) *N* cupi- dum . *L* | erat post spes add. *B* || 13 perturbatione (ne add. m. 1) *B* turbatione *C* | eis *C* | ultionem *B* quo recepto sumendi ante qui add. *Halmius* || 14 cesarent in cesarem mut. *L* | inuitus peteret manibus *N* || 15 eius in margine *L* | cassius (prima s supra versum) *B* || 16 phoedus *B* | cõponitur *B* com- ponitur *L* || 17 perusium *B* Petrusiam *Malvasia* marmor. *Felsin*. III 2 p. 146 Mutinam vg. | inter se post consalutant ad- *Graevius*

consalutant. nullo bono more triumviratus invaditur, oppressaque armis re publica redit Syllana proscriptio, cuius atrocitas nihil in se minus habet quam numerum centum
 4 et quadraginta senatorum. exitus foedi truces miserabiles
 5 toto terrarum orbe fugientium. quis pro indignitate rei
 ingemescat, cum Antonius Lucium Caesarem avunculum
 suum, Lepidus Lucium Paulum fratrem suum proscripserint?
 5 Romae capita caesorum proponere in rostris iam usitatum
 erat; verum sic quoque civitas lacrimas tenere non potuit,
 cum recisum Ciceronis caput in illis suis rostris videret,¹⁰
 nec aliter ad videndum eum quam solebat ad audiendum
 6 concurreretur. haec scelera in Antonii Lepidique tabulis;
 Caesar percussoribus patris contentus fuit ideo ne, si
 inulta fuisset, etiam iusta eius caedes haberetur.

III, 7

XVII. BELLVM CASSI ET BRVTI.

15

Brutus et Cassius sic C. Caesarem quasi Tarquinium
 regem depulisse regno videbantur, sed libertatem, quam
 maxime restitutam voluerunt, illo ipso parricidio perdi-
 2 derunt. igitur caede perfecta cum veteranos Caesaris,
 nec inmerito, timerent, statim e curia in Capitolium con-²⁰
 fugerant. nec illis ad ultionem deerat animus, sed ducem

2 republica armis *C* | sullana *N* || 3 in séminus *N* insignis *Mommsenus* | quan *L* || 4 et *om.* *C* || 5 orbe terrarum orbe (*prius orbe erasum*) *B* | pro quibus *ante* quis *add.* *C* | pro dignitate *C* | rei *om.* *B* || 6 ingemiscat *L* || 7 suum fratrem *C* | proscripserunt (*runt compendio scriptum*) *L* || 8 Nam *ante* romana (*sic*) *add.* *B* | censorum *N* || 9 lacrimis *B* || 10 recisum *L* | suis (*prior s supra versum m. 1*) *B* | videretur *C* || 12 concurreretur *L* | lapidibus in lepidique *correzit B¹* || 13 contestus *B* | fuit his quoque nisi *C* fuit, his quoque caesis, ne si inulta fuisset, etiam iusta caedes *vel* fuit, his quoque non caesis, nisi ne si *Sauppis* || 14 multa *L* | eius *om.* *C* || 15 BRVTI (*ante B erasa B*) ETCASIJ BELLVM *L* || 16 casius *L* | *C. om.* *B g.* *C* || 17 depulisset *B* | videbatur *B* | sed (*d correcta ex l*) *B* || 20 ecuria (*r correcta ex s*) *B* curia (*om.* *e*) *N* incuriam (*in expunctum*) *L* | confecerant *L*

nondum habebant. igitur cum appareret, quae strages rei 3
publicae immineret, displicuit ultio, cum caedes inprobaretur.
igitur Ciceronis consiliis abolitione decreta, ne tamen pub- 4
lici doloris oculos ferirent, in provincias ab illo ipso quem
5 occiderant Caesare datas, Syriam et Macedoniam con-
cesserant. sic vindicta Caesaris dilata potius quam op-
pressa est.

Igitur iam ordinata magis ut poterat quam ut debebat 5
inter triumviros re publica, relicto ad urbis praesidium
10 Lepido, Caesar cum Antonio in Cassium Brutumque suc-
cingitur. illi comparatis ingentibus copiis eandem illam, 6
quae fatalis Gnaeo Pompeio fuit, harenam insederant. sed
nec tum imminetia destinatae cladis signa latuerunt. nam 7
et signis insedit examen et adusetae cadaverum pabulo
15 volucres castra quasi iam sua circumvolabant, et in aciem
prodeuntibus obuius Aethiops nimis aperte ferale signum
fuit. ipsique Bruto per noctem, cum inlato lumine ex 8
more aliqua secum agitare, atra quaedam imago se op-
tulit et quae esset interrogata 'tuus' inquit 'malus genius'
20 ac sub oculis mirantis evanuit. pari in meliora praesagio 9

1 appereret *N* || 2 immineret *N* imineret *L* | caedes —
ciceronis *om.* *C* || 3 consulis *C* | Nec *L* || 4 oculos (*s expunxit*
m. 2) *N* | sperrent (*fer supra spe m.* 2) *N* ferrent *L* || 6 dilatā
(*virgula erasa*) *L* | obpressa (*b in p mutavit m.* 2) *N* || 8 gitor
(*littera initialis non expleta*) *L* | iam *om.* *C* | quam uidebat
(*om. ut*) *N* || 9 in trium uiros *C* | res publica *N* || 11 cōparatis
BL || 12 gneio (*i supra verum m.* 1) *N* | arenam *L* | insederant
(*n supra verum*) *B* | ed (*littera initialis non expleta*) *L* || 13
nec tot *B*, at *v. p.* 145, 20 | imminetia *B* imminetia (*ultima i*
supra verum m. 1 et *s supra a m.* 2) *N* | cladis destinatae
(*ultimam e expunxit N*?) *C* imminetia *del. Perizonius*, at *v.*
p. 160, 4 et 145, 21 destinatae *Halmius*, at *v. p.* 82, 22 | signa
om. *B* omina post tum eiecto signa *add. Halmius*, an imminetis
destinato cladis signa? || 14 et — examen *om.* *C* | assuetae (*prior*
s m. 1 *correcta ex b*) *B* assuetae *L* || 15 castra *om.* *B*, at *v.*
Plutarchus Brut. 39 | et *om.* *N* || 16 obuius (*b supra verum*
m. 2) *N* | aethiope *B* | signum (*m correcta ex s*) *B* || 17 illato
L || 18 imagos et in imago · se *correxerit B*¹ | obtulit *B* || 19
quaesset *B* | inquit *B* | genus · *L* || 20 hoc sub *B* hoc et *sp*¹
N Hoc dixit et *L*: *corr. Hauptius* | mirantes (*e in i muta*

- in Caesaris castris omnia aves victimaeque promiserant. sed nihil illo praesentius, quod Caesaris medicus somnio admonitus est ut Caesar castris excederet, quibus capi
 10 imminebat; ut factum est. acie namque commissa cum pari ardore aliquamdiu dimicatum foret, et quamvis duces 5 inde praesentes adessent, hinc alterum corporis aegritudo, illum metus ignavia subduxissent, stabat tamen pro partibus invicta fortuna et ultoris et qui vindicabatur, ut exitus proelii docuit. primum adeo anceps fuit ut — par utrimque discrimen — capta sint hinc Caesaris castra, inde 10
 11 Cassi. sed quanto efficacior est fortuna quam virtus! et quam verum est, quod moriens <sapiens> efflavit, non in re, sed in verbo tantum esse virtutem! victoriam illi proelio
 12 error dedit. Cassius inclinato cornu suorum cum captis Caesaris castris rapido impetu recipientes se equites 15
 13 videret, fugere arbitratus evadit in tumulum. inde pulvere et strepitu, etiam nocte vicina eximentibus gestae rei sensum, cum speculator quoque in id missus tardius renuntiaret, transactum de partibus ratus uni ex proximis

m. 1) B | praesagio (o correcte ex a) B ppraesagio (priorem p expunxit m. 2 et a supra o posuit) N || 2 nihil hoc L | praesentius BN² | omnino N || 3 admonitus (d correcte ex n) B | est om. BN || 4 aciē (virgula vel deleta est vel evanuit) B || 5 aliquamdiu BL | et om. BN | quamvis deinde praesentes N quamvis duces non esse. presentes L || 6 adessent om. L | cum alterum L || 7 ignavia (g correcte ex n) B | starent (n deleta) B starent C: corr. Salmasius | tam L || 8 vindicabantur L | ut (om. B) exitus proelii (proelij inserta m. 1 littera j N) docuit post discrimen (vs. 10): transposuit Salmasius primum acies anceps fuit et par utrimque discrimen, ut exitus proelii docuit Sauppium || 9 ut om. N | et par L Monac. || 10 utrumque BN utrinque Palat. Rehd. utrique L utrique Monac. | sunt: corr. L. Spengelius || 11 classi B cassii N cassius. L | et B en Halmius || 12 et ante quod add. B | sapiens addidi, v. p. 150, 11; 161, 5 Brutus Tollius | effrauit (l sup. r m. 1) N | non resedet (i supra 2. e m. 2) in N non residet in L || 14 errore B | captis (s inseruit m. 1) N || 15 castris om. L || 16 tumulum (lum m. 1 in ras. quattuor circiter litterarum) N | Unde L || 17 rei gestae L || 18 speculato L | nuntiaret B enuntiaret N || 19 ratūs (virgula erasa) B ratum C | eproximis L

auferendum praeiuit caput. Brutus cum in Cassio etiam 14
suum animum perdidisset, ne quid ex constituti fide re-
signaret — ita enim non superesse bello conuenerat — ipse
quoque uni comitum suorum confodiendum praeiuit latus.
5 quis sapientissimos ac fortissimos viros non miretur ad 15
ultimum non suis manibus usos? nisi hoc quoque ex
persuasione sectae fuit, ne violarent manus, sed in amo-
litione fortissimarum piissimarumque animarum iudicio
suo, scelere alieno uterentur.

10

XVIII. BELLVM CVM SEXTO POMPEIO.

Sublatis percussoribus Caesaris supererat Pompei do- III, 8
mus. alter iuuenem in Hispania occiderat, alter fuga
evaserat contractisque infelicis belli reliquiis, cum insuper
ergastula armasset, Siciliam Sardiniamque habebat. iam
15 et classe medium mare insederat, o quam diversus a
patre! ille Cilicas extinxerat, hic se piratica tuebatur. 2
Puteolos Formias Vulturum, totam denique Campaniam
Pontias et Aenariam, ipsa Tiberini fluminis ora populatus
est. subinde congressus Caesaris naves et incendit et
20 demersit; nec ipse tantum, sed Menas et Menecrates, foeda

1 capud B || 2 perdidissent (n transfixa et erasa) B || 3 non
om. C | superesset B persuperesce N || 4 quoque (o supra ver-
sum) B || 5 hac B | ac fortissimos om. C || 6 nisi si hoc N || 7
suasione B persuasione N persuasione (o correcte ex a) L |
defuit (om. sectae) C | uelarent N | oblitione N abolitione L
8 sanctissimarum C | pietatissimarumque C pietissimarumque
Monac. pietissimarumque *vg. de quo vide* || 10 POMPEIO L || 11
pompeio C pompeii N¹ | domus (s in ras.) B || 12 in om. N |
hispania B || 13 cui in cum mut. N¹ || 16 cilicias N | extinc-
xerat (c expunxit m. 2) N extinxerat BL | secum L | pirata
naualis omissis mediis ad p. 162, 22 N piratas nauales omissis
mediis ad p. 162, 22 L | turbatur | per puteolos B: corr. Bezzen-
bergerus pirata tuebatur. post Puteolos Iahnus hic septus pira-
tica turba turpiter Puteolos Bachrensius hic se piratica turba
tuebatur. perpetuo Puteolos Binsfeldus mus. Rhen. XXII (1867)
p. 645, at per ortum videtur ex p. n. (= proprium nomen), v.
p. 80, 3; 8; 107, 7; de Senecae rec. et emend. p. 19 adn. 14 ||
17 tonam B || 18 et tenariam B || 19 congressas B || 20 emersit
B | mensas B | menecratis (i correcte in e) foedera (ex erasum)

servitia, quos classi praefecerat, praedabundi per litora
 3 cuncta volitabant. ob haec tot prospera centum bubus
 auratis Peloro litavit spirantemque equum cum auro in
 fretum misit, dona Neptuno, ut se maris rector in suo
 mari regnare pateretur. eo denique discriminum ventum
 est ut foedus et pax cum hoste — si modo hostis Pompei
 4 filius — tamen feriretur. quantum id, sed breve gaudium
 fuit, cum in Baiani litoris mole de reditu eius et bonorum
 restitutione convenit, cumque invitante ipso in navem
 discutitum est, et ille sortem suam increpitans 'hae sunt'
 inquit 'Carinae meae'. haut incomiter, quod cum in
 celeberrima parte urbis, Carinis, pater eius habitasset, ip-
 5 sius domus et penates in navi penderent. sed † inportu
 manes Antonii et Pompeianorum bonorum, quorum sector
 ille fuerat, praeda devorata possessio manere non poterat:
 detrectare coepit foederis pactum. itaque et ille ad
 arma rursus, et totis imperii viribus classis in iuvenem
 6 comparata est, cuius molitio ipsa magnifica. quippe inter-
 ciso Herculanae viae limite refossisque litoribus Lucrinus
 lacus mutatus in portum eique interrupto medio additus
 est Avernus, ut in illa aquarum quiete classis exercita
 7 imaginem belli navalis agitare. tanta mole belli petitus
 in Siculo freto iuvenis oppressus est magnique famam
 ducis ad inferos secum tulisset, si nihil temptasset ulterius;
 nisi quod magnae indolis signum est sperare semper.¹⁵

1 praedendi *B*: corr. *Halmius* || 2 bubus (*posterior b correctae ex d*) *B* || 4 hoc putabant ante ut add. *B*: del. *Hauptius* || 6 phoedus *B* || ut pax *B* || 8 redditu *B* || 11 inquit (*t correctae ex d*) *B* | meae (*prior e supra verum*) *B* | aut *B* | inceleberrima in inceleberrima mutavit *B*¹ || 13 inportunitate *Iahnus* inportuna auri fames Antonii; *Baehrensius* in pacto non manente Antonio? || 14 sector *B* sectator *B*¹ || 15 praede *B* | consensio *Baehrensius* || 16 phoederis *B* | inille *B*: *correcxi*, v. p. 174, 13 itum *Halmius* || 17 et intotis *B*: *correcxi* et iam totis *Halmius* || 21 auernus (*r supra verum*) *B* | utinillae quarum *B* || 22 agitare (*a supra e m. 2*) *N* | penitus *L* || 23 opraesuss *B* | famam (*am supra verum m. 2*) *N* || 24 nihil tulisset *L* | ulterius nihil nisi *N* || 25 speraret *L*

perditis enim rebus profugit Asiamque velis petit venturus 8
 ibi in manus hostium et catenas et, quod miserrimum
 est fortibus viris, ad hostium arbitrium sub percussore
 moriturus. non alia post Xerxen miserabilior fuga. 9
 quippe modo trecentarum quinquaginta navium dominus
 cum sex septemve fugiebat extincto praetoriae navis lu-
 mine, anulis in mare abiectis, pavens atque respectans,
 et tamen non timens nisi ne periret.

XVIII. BELLVM PARTHICVM SVB VENTIDIO.

10 Quamvis in Cassio et Bruto partes sustulisset, in Pom- III, 9
 peio totum parthium nomen abolevisset, nondum tamen ad
 pacis stabilitatem profecerat Caesar, cum scopulus et nodus
 et mora publicae securitatis superesset Antonius. nec ille 2
 defuit vitiis quin periret, immo omnia expertus ambitu
 15 et luxuria primum hostes, deinde cives, tandem etiam
 saeculum terrore liberavit.

Parthi clade Crassiana altius animos erexerant civiles- 3
 que populi Romani discordias laeti acceperant. itaque ut
 prima adfulsit occasio, non dubitaverunt et erumpere ultro
 20 quidem invitante Labieno, qui missus a Cassio Brutoque — 4
 qui furor scelerum — sollicitaverat hostes in auxilium.

1 perdidisset in perditis et mutavit N² | progit (g in d
 mutavit m. 1) N | asiamque (as in rasura) B | uelit (t in s
 correxit m. 1) B | ventus B || 2 manibus B | catenas L || 3 est
 om. L | post uiris verba ibi inmanus — fortibus uiris (om. est)
 repetit L | supercussore B sub percussoribus L || 4 Guaius ante
 non add. L | xersen B xerxen (s supra posteriorem x) L || 6
 portitoriae B praetorio C | navis om. L || 7 recitans B || 8 et
 iam non Baehrensium | nisi om. C || 9 XVIII — Quamvis in
 cas in rasura B¹ | PARTICUM. N PARTICVM L || 10 impom-
 peio B || 11 paratium L | abolesset C || 12 scopulus B || 13
 securitatis (ri supra versum m. 1) N || 14 ambitus B || 16 terrore
 saeculum B terrae saeculum C: corr. Halmsius terram et sae-
 culum Hauptius | libavit L || 17 classiana B || 18 populus
 romanus B | regi ante itaque add. B | ut supra versum B ||
 19 effulsit L | et del. vg. || 20 brutique B || 21 qui feros B

- et illi Pacoro duce, regio iuvene, dispulerant Antoniana praesidia; Saxa legatus ne veniret in potestatem gladio impetrauit. denique ablata Syria emanabat latius malum hostibus sub auxilii specie sibi vincentibus, nisi Ventidius, et hic legatus Antonii, incredibili felicitate et Labieni copias ipsumque Pacorum et omnem Parthicum equitatum toto inter Oronten et Euphraten sinu late cecidisset. 6 viginti amplius milium fuit. nec sine consilio ducis, qui simulato metu adeo passus est hostem castris succedere, donec absumpto iactus spatio adimeret usum sagittarum. 7 rex fortissime dimicans cecidit. mox circumlato eius per urbes, quae desciverant, capite Syria sine bello recepta sic Crassianam cladem Pacori caede pensavimus.

XX. BELLVM PARTHICVM SVB ANTONIO.

- III,10 Expertis invicem Parthis atque Romanis, cum Crassus et Pacorus utrimque virium mutuarum documenta fecissent, pari rursus reverentia integrata amicitia, et quidem ab 2 ipso foedus Antonio cum rege percussum. sed — immensa vanitas hominis — dum titulorum cupidine Araxen et Euphraten sub imaginibus suis legi concupiscit, neque

1 pagoro *C* | disputant (*n exp. N^a*) *C* || 2 xaxa *L* | nec *B* | claudio *B* a claudio *C*: *corr. Voss. agladio suo Palat.* || 3 imperavit *L* | Deinde *L* | siria. *L* | latus *L* | malum (*lum in ras.*) *L* || 4 specie auxilii *L* | auxiliis (*s erasa*) *N* | ventidius (*d m. 1 correcte ex n*) *B* || 5 hinc *C* | legatus (*e correcte ex i*) *B* | labieni (*prior supra versum m. 1*) *B* || 6 copias (*s erasa*) *B* | pagorum *L* | et que tantum in et qui tantum mutavit *B* || 7 totum *B* | orontē et eufratē *L* | sinū (*lineola m. 2*) *N* sinum *L* || 9 est *om. L* || 10 adsumpto *N* || 11 dimicans (*n supra versum*) *B* || 13 sic (*c supra versum*) *B* | grassianam *B* crassianam *L* | pagoriæ depensavimus *C* || 14 P. PARTHICUM *B* | PARTHICUM *N* PARTHICVM *L* | CUM ANTONIO; *C* || 15 inuicem *L* || 16 pagorus *BN* pagoriis *L* | utrinque *L* | documenta (*cu supra versum*) *L* | fuissent *Dukerus, v. p. 43, 20* dedissent *Graevius* 17 ingrata *B* || 18 phoedus *B* | antonio fedus *L* | antonio (*at in rasura m. 1*) *N* || 19 araxē *L* || 20 eufraten *N* eufratē *L* | in imaginibus (*tertia i ex a correcte*) *L*

causa neque consilio ac ne imaginaria quidem belli in-
 dictione, quasi hoc quoque ex arte ducis esset opreperere,
 relictæ repente Syria in Parthos impetum facit. gens 3
 præter armorum fiduciam callida simulat trepidationem
 5 et in campos fugam. et hic statim quasi victor seque-
 batur, cum subito nec magna hostium manus ex inproviso
 et iam in fessos via sub vespere velut nimbus erupit et
 missis undique sagittis duas legiones operuerunt. nihil 4
 acciderat in comparationem cladis, quæ in posterum diem
 10 imminerebat, nisi intervenisset deum miseratio. unus ex
 clade Crassiana Parthico habitu castris adequitatur et salute
 Latine data, cum fidem ipso sermone fecisset, quid im-
 mineret edocuit: iam adfuturum cum omnibus copiis 5
 regem, irent retro peterentque montis; sic quoque hostem
 15 fortasse non defore. atque ita secuta est minor vis
 hostium quam imminerebat; adfuit tamen. deletæ reliquæ 6
 copiae forent, nisi urgentibus telis in modum grandinis
 quidam forte quasi docti procubuissent in genua milites
 et elatis supra capita scutis caesorum speciem præbuis-
 20 tunt Parthus arcus inhibuit. dein rursus cum se Romani 7
 extulissent, adeo res miraculo fuit ut unus ex barbaris
 miserit vocem 'ite et bene valete Romani! merito vos
 victores fama gentium loquitur, qui Parthorum tela fu-
 gistis'. non minor ex via postea quam ab hostibus 8

1 agne (c sup. g m. 2) N | condicione L || 2 esset om. L | ob-
 repere B || 3 siria L | fecit L || 4 armorum (posterior r ex n corr.
 m. 1) B | fiducia (virgula m. 1) B | simul ad B || 5 et post fugam
 om. C | Hec L | uicta se habet. Cum L || 6 nec om. L | hostium
 om. L || 7 in om. B | et om. B || 8 suas B || 9 in comparationem
 B | gladiis N gladii L | qui L || 10 eminebat B | dei L | mise-
 ratio (e correctæ ex o) B || 12 sermone om. C | immineret L ||
 13 edocuit (e ex et correctæ m. 1) B || 14 montes B¹ C || 15 se-
 quuta B facta L || 16 Adfuit L | deletæque N delectæque L ||
 17 urgentibus BL | immodum L || 18 quidem (e in a mutavit
 m. 1) B quadam C | forte (s supra f m. 2 ut videtur) N | quasi
 om. L || 19 super C | specie B || 20 tum C | partus B | deinde
 C || 21 miraculo (o m. 1 correctæ ex a) N | non ante unus add.
 C, v. p. 171, 14 || 22 uos (o correctæ ex i) L || 23 tela fertis L ||
 24 minora B | ex aqua N ex ac L | abostibus B

accepta clades. infesta primum siti regio, tum quibusdam salmacidae [fluvius] infestiores, novissime quae iam ab invalidis et avidè hauriebantur noxiae etiam dulces fuere.
 9 mox et ardores per Armeniam et nives per Cappadociam
 10 et utriusque caeli subita mutatio pro pestilentia fuit. sic vix tertia parte de sedecim legionibus reliqua, cum argentum eius passim dolabris concideretur et subinde inter moras mortem a gladiatore suo flagitasset egregius imperator, tandem perfugit in Syriam, ubi incredibili quadam mentis vecordia ferocior aliquanto factus est, quasi vicisset, quia evaserat.

XXI. BELLVM CVM ANTONIO ET CLEOPATRA.

1,11 Furor Antonii quatenus per ambitum non poterat interire, luxu et libidine extinctus est. quippe cum post Parthos exosus arma in otio ageret, captus amore Cleopatrae quasi bene gestis rebus in regio se sinu reficiebat.
 2 hinc mulier Aegyptia ab ebrio imperatore pretium libidinum Romanum imperium petit; et promisit Antonius,
 3 quasi facilius esset Partho Romanus. igitur dominationem

I 1 excepta *C* | cum *N* om. *L* || 2 salmacidae fluvius in *B* salmacidis fluvius infestior *C*: correxit *Halmsius*, cf. *Plinius* n. h. XXXI 36 | fluvius — noxae om. *B* partim in rasura septendecim circiter litterarum partim in margine posuit *B* verbis festior no cum margine resectis | quae iam ab invalidis cum margine resecta *B* | qui *L* || 3 hauriebat (at fere evanuit) *B* hauriebatur *C* | noxae *B*¹ cnoxie *L* | dulcis *L* | fieri *N* fieret *L* || 4 capadotiam. *L* || 6 desexdecim *L* || 7 et om. *B* | subinde (e m. 1 corr. ex o) *B* || 8 adgladiatore *B* agladiatore *L* | efflagitasset *L* || 9 insiriam *L* | Jbi *L* || 10 aliquando (d in t mut. m. 1 et 2) *N* || 11 uicesset *N*: | qui euaserat; *C*, at v. *Velleius* II 82, 3 || 13 quatenus (q corr. ex e) *L* | ambitu (per om.) *L* | poterat om. *C* | interiret *C* || 14 luxuellibidie (u supra x m. 2 et inter i et e sup. vers. n m. 1) *N* | cum ante exosus ponit *C* || 15 cleopatrae (cle in rasura m. 1) *B* || 16 rebus (e ex o correcta m. 1) *B* || 17 haec *C* | pretium — imperium om. *B* || 18 petiit *Halmsius* || 19 felicior *B* | parthos *L* | coepit non sibi post igitur add. *B* coepit sibi (om. igitur) *I* | damnationem *L*

parare, nec tacite; sed patriae nominis, togae fascium oblitus totus in monstrum illud ut mente ita amictu quoque cultuque desciverat. aureum in manu baculum, ad latus acinaces, purpurea vestis ingentibus obstricta gemmis: ¹† diadema deerat, ut regina rex et ipse frueretur. ad ⁴ primam novorum motuum famam Caesar a Brundisio traiecerat, ut venienti bello occurreret, positisque castris in Epiro omne litus Actiacum Leucada insulam montemque Leucaten et Ambracii sinus cornua infesta classe succinxerat. nobis quadringentae amplius naves, ducentae ⁵ minus hostium; sed numerum magnitudo pensabat. quippe a senis in novenos remorum ordines, ad hoc turribus atque tabulatis adlevatae castellorum vel urbium specie non sine gemitu maris et labore ventorum ferebantur; quae ¹⁸ quidem ipsa moles exitio fuit. Caesaris naves a binis ⁶ remigum in senos nec amplius ordines creverant; itaque habiles in omnia quae usus posceret, ad impetus et recursus flexusque capiendos, illas gravis et ad omnia praepeditas singulas plures adortae missilibus, simul rostris,

I 1 tacite (i inseruit m. 1) B | patriae (i sup. vers. m. 1) N | toiae (g sup. i m. 2) N | fastium L || 2 oblitum totum I | in-monstrum (t m. 1 correctā ex c?) B ut monstrum C | in mente B | mente (prior e correctā ex o) L | animo quoque: corr. Freins-hemius, v. Claudianus in Rufin. II 81 habitu quoque Baeh-rensius nov. annal. philol. CV (1872) p. 51 || 3 et cultu L | in latus A in latere Iordanis cod. Polling. || 4 ac in acie N acinace L | purpurea I || 5 diadema (i m. 1 corr. ex e) B | aderat C adoratio Freinshemius [aderat] Dukerus <nec> diadema deerat? | et om. C | ad — revomebant (p. 168, 6) om. I || 8 omne litus Actiacum om. C | leucadam B laucadam C: correcti Leuc-adiam Iahnus || 9 leucatem N leucatē L | anbracii B am-brachii L | infesta B || 10 .ccc. L || 11 non ante minus del. Titius, an ante amplius transponendum? v. Oros. VI 19, 8 || 12 adenis B | innouenos (i sup. 2. o m. 2) N | ordines (e corr. ex i) B ordinibus C || 13 alleuate L | et urbium C | speciem B || 15 naues (e corr. ex i) B | a trirēmibus in senos C || 16 remigum B | non amplius L || 17 inomniaque B | poscebat C || 18 graues BN²L || 19 adortae (prior a m. 1 correctā ex o) B adoratae (n inter r et a supra versum m. 2) N | tum ante rostris add. C

- 7 ad hoc ignibus iactis ad arbitrium dissipavere. nec ulla
 re magis hostilium copiarum apparuit magnitudo quam
 post victoriam. quippe immensae classis naufragium bello
 factum toto mari fluitabat, Arabumque et Sabaeorum et
 mille Asiae gentium spolia purpura auroque inlita adsidue
 8 mota ventis maria revomebant. prima dux fugae regina
 cum aurea puppe veloque purpureo in altum dedit. mox
 9 secutus Antonius; sed instare vestigiis Caesar. itaque
 nec praeparata in Oceanum fuga nec munita praesidis
 utraque Aegypti cornua, Paraetionium atque Pelusium,
 profuere: prope manu tenebantur. prior ferrum occupavit
 Antonius, regina ad pedes Caesaris provoluta temptavit
 oculos ducis. frustra quidem; nam pulchritudo infra
 10 pudicitiam principis fuit. nec illa de vita, quae offere-
 batur, sed de parte regni laborabat. quod ubi desperavit
 a principe servarique se triumpho vidit, incautorem nanta
 custodiam in mausoleum se — sepulchra regum sic vocant —
 11 recepit. ibi maximos, ut solebat, induta cultus in differto
 odoribus solio iuxta suum se conlocavit Antonium, ad-

I 1 iactis dissipare (*om. ad arbitrium*) *praeter* ipare in rasura
B || 2 res *B* || 3 immensa *N* immensa *L* | naufragio belli facto
C || 4 mari ferebat *C* | fluitabat. (*abat m. 1 in rasura duarum
 litterarum et in margine*) *B* | abatarabumque (*abat erasum*) *B* ||
 5 aliarum post mille *add. C* | asiaeque (*que erasum*) *B* | Pur-
 puram *L* | aurumque in ripam *C* | assidue *L* || 6 removebant
*in revomebant mutavit N*¹ removebant *BL* | prima diu *L* |
 reginae *I* || 7 purpureo *A* purpvreo *B*¹ || 8 secutus (*c correcte
 ex qu*) *B* sequutus *L* || 9 parata *L* | praesidiis (*ultima i supra
 versum m. 1*) *N* presidiis *B* praesidiis *LI* || 10 egypti *L* | para-
 thonium *C* || 11 manum *N* | primum *I* | praeoccupavit *Iordanis
 cod. Laur.* || 13 oculos *L* | quidem *om. C* | pulchritudo (*i cor-
 recte ex a*) *B* pulchritudo (*tu supra versum m. 1*) *N* | intra:
corr. vg. cf. p. 11, 4 || 14 pulchritudinem principis *B* | uitaeque
B | auferebatur *I* || 16 a principe desperavit. *L* | set (*t expunxit
 m. 2*) *N* | quid et *B* cognovit *I* | nactacus todiam (*o m. 1 cor-
 recta ex e*) *B* nacta custodiam *L* || 17 masoleum (*u inter a et s
 sup. vers. m. 1*) *B* mausuleum *I* | se *om. L* | se regum recepit
reliquis omissis I | sese pulcra *B* | regem *B* | sic *om. B* || 18
 recipit *BC* | ibique *I* | referto *A* || 19 odoribus (*posterior o
 n. 1 correcte ex e*) *B* | collocauit *C*

otisque ad venas serpentibus sic morte quasi somno
luta est.

Hic finis armorum civilium, reliqua adversus exterarum^{III,12}
gentes, quae districto circa mala sua imperio diversis
his oris emicabant. nova quippe pax, necdum adsuetae 2
gentis servitutis tumidae gentium inflataeque cervices ab
posito nuper iugo resiliebant. ad septentrionem con- 3
fusa ferme plaga ferocius agebat, Norici Illyrii Pannonii
et Sarmatae Moesi, Thraces et Daci, Sarmatae atque Germani.

XXII. BELLVM NORICVM.

Noricis animos Alpes dabant, quasi in rupes et nives 4
illum non posset ascendere; sed omnes illius cardinis
populos, Breunos Vcennos atque Vindelicos, per privignum
et Claudium Drusum perpacavit. quae fuerit Alpinarum 5
gentium feritas facile est vel per mulieres ostendere, quae
efficientibus telis infantes suos adflictos humi in ora
illitum adversa miserunt.

I 1 somnio *Iordanis* *codd. Heid. Pal. Val.* || 2 uicta est *B*
soluta est *cod. Iordanis Polling.* || 3 armorum — (11) dabant
I || 4 districto *B* | circa *asa* sua *B* || 5 horis *L* | quippe
prior *p. m. 1* correcta ex *d*) *B* | assuetę *L Monac. Palat. Voss.*
ad. adsueta *BN* || 6 inflataeque (prior e *supra* versum) *B* |
imposito *L* || 7 cum uersa *L* || 8 ferme (2. e *m. 2* corr. ex *i*) *N* |
ricis *N* Horici. *L* | illirici *L* || 9 misi *B* mysis (oe *sup.* y et e
p. is *m. 2*) *N* . nisi. *L* | strages *L* | claci *B* | sarmates *N*
miate *L* || 10 *om. C* || 11 noras qui in alpinis noricis habi-
tantes credebant quasi *I* | noricis (o *sup.* 2. i *m. 2*) *N* | dabant
pes *L* | dabant — rupes *om. N* | quasi in rupes *om. L* | quod
st nives. *add. L* || 12 sed mox omnis *I* | cardinis (2. i *m. 1*
r. ex *e*) *N* || 13 brennos *A* | teutonium ante cennos *add. I* |
nos *B* scennos *C*: *correx*i, cf. *Plin. n. h. III 137* et *C. I. L.*
7817 Genaunos *Tollius* ex *Horatii* *carm. IV 14, 10* | uendi-
os *I* | per eodem gladio caesarem romanus uicit exercitus *I* |
vingnum *L* || 14 claudium (prior u *supra* versum) *B om. L*
cavit *B* | tamen *post* quae *add. I* | fuit *C* | albidarum *N*
lidarum *L* || 15 est *om. C* | per *om. C* | ostendere (h *erasa*
s *m. 1* correcta ex *r*, ut videtur) *B* || 16 infantes ipsos *C* |
lictos *L* | humi *I om. B* humano *N* inhumane *N²* humo *L*

XXIII. BELLVM ILLYRICVM.

- 6 Illyri quoque sub Alpibus agunt imasque valles earum
et quaedam quasi claustra custodiunt abruptis torrentibus
implicata. in hos expeditionem ipse sumpsit fierique
7 pontes imperavit. hic et aquis et hoste turbantibus cun-
tanti ad ascensum militi scutum de manu rapuit et viam
primus ingressus est. tum agmine secuto cum subrutus
multitudine pons succidisset, saucius manibus et cruribus,
speciosior sanguine et ipso periculo augustior terga hostium
percecidit.

XXIII. BELLVM PANNONICVM.

- 8 Pannonii duobus acribus fluuiis, Dravo Savoque val-
lantur. populati proximos intra ripas se recipiebant. in
hos domandos Vinnium misit. caesi sunt in utrisque
9 fluminibus. arma victorum non ex more belli cremata,

I 1 om. *C* || 2 nec minores his saeuitia illyri pariter ac-
cenduntur. contra quos ipse augustus e vicino egressus pontem,
unde aquas transiret, fieri imperavit. dumque aquis et hostibus
ad ascensum milites turbarentur, scutum ipse rapuit *I* | illiri
B | illiri *L* | imasque *L* | earum ad quaedam *L* || 3 quasi (*i*
add. m. 1) *B* | dastra *B* | abruptis (*b m. 1 corr. ex d*) *B* || 4 in-
plicati *N* | impliciti *L* | hos (*h sup. vers.*) *B* | fierique (*prior i sup.*
vers. m. 1) *B* || 5 hic seet *N* | hic - sé et *L* || 6 et inuia primus
C [et] in via primus [ingressus est]? || 7 ingressus est om. *C* |
tunc *C* | agmine *L* | secuto *L* | lubricus *N* | illiricus *L* | subruptus
I || 8 sputi (*s sup. vers. m. 2*) *N* | pontem *L* | succidisset (*priorem*
e exp. et i supra pos. m. 1) *N* | sauciis *AL* | saucis *N*: *corr. vg.*
ac cruribus *C* | nescio an recte || 9 specior *B* | cod. *Jordanis Lawr.*
speciosiore (*posteriorem e expunxit m. 2*) *N* | spetiosiore *L* | ipse
periculi *I* | auctior *A* | terga (*g m. 1 correcta ex c*) *B* | ostium
cecidit *I* || 11 om. *C* || 12 uero ante duobus *add. I* | duobus salti-
bus ac tribus fluuiis (*fluuius L*) *C* | acribus (*c m. 1 correcta ex g*)
B | drao *I* | uallantur (*prior u m. 1 in rasura*) *B* | uallabantur *L* ||
13 populati — recipiebant om. *I* | contra quos duennium misit,
qui eos plus uelociter uicit, quam eorum flumina cursu rapido
currunt *I* | reliquis usque ad finem aut in breuius coactis aut
omissis || 14 domandos (*om m. 1 correctum ex on*) *B* | uinnium
(*prior u m. 1 in rasura*) *B* | utrisque (*ris m. 1 in rasura*) *B*

et rupta sunt et in profluentem data, ut Caesaris nomen
eis qui resistebant sic nuntiaretur.

XXV. BELLVM DELMATICVM.

Delmatae plerumque sub silvis agebant; unde in latro- 10
inia promptissimi. hos iam pridem Marcius consul in- 11
ensa urbe Delminio quasi detruncaverat, postea Asinius
ollio gregibus armis agris multaverat — hic secundus
rator — sed Augustus perdomandos Vibio mandat, qui 12
fferum genus fodere terras coegit aurumque venis repur-
rare. quod alioquin gens omnium cupidissima eo studio,
a diligentia anquiri ut illud in usus suos eruere videatur.

XXVI. BELLVM MOESICVM.

Moesi quam feri, quam truces fuerint, quam ipsorum 13
tiam barbari barbarorum horribile dictu est. unus ducum 14
nte aciem postulato silentio 'qui vos' inquit 'estis?' re-
ponsum invicem 'Romani gentium domini.' et ille 'ita'
aquit 'fiet, si nos viceritis.' accepit omen Marcus Crassus. 15

I 1 sed C | capta: *correxi* fracta *Perizonius* | et om. N |
rofluente B profluentes C | ut ceteris C | nomen eis om. C |
victoria ante sic add. C || 3 XXV B, DELMATICVM — incensa
rbe (vs. 5) omisa in spatio vacuo relicto supplevit B¹ XXV
ELLVM DELMATICVM om. C || 4 inde C || 5 promptissimi L |
videm C | marcus B¹ | consul om. C || 6 deimnio B | detrunc-
uerat (at in rasura m. 1) B | asinius L || 7 armis. (i correct-
a) L | hic secundus orator inducit *Freinshemius*, at *Quintil.*
1, 113 secundo illum post *Ciceronem* loco ponit || 8 et ad-
ustus B | perdomando subio in perdomando subio mut. B¹ |
vio N iubio L || 9 efferrum L | efferrum genus (um genus ex
igenus corr. m. 1) B | cogit L | uenisque L | repurgare (2.
sup. vers.) B repugnare L || 10 stupidissima *Graevius* | eo
udio ea B studiosa C || 11 acquirit: corr. *Vinetus* | illut N |
ruare C || uideantur (n supra versum) B² uideatur BC || 12
i. C | MYSCVM B || 13 Mysi BN Moesi N²I Misi L | fuerunt
erant I || 14 dictum N | ut ante unus add. I || 15 inquit (in-
uit B) post estis A om. L || 16 Romani (o correct- ex a) L |
i C || 17 inquiet N inquiunt N¹L | fiet inquit I | fiet om. L |
anes L | marcus *Monac.* marcius BN martius L | grassus B

illi statim ante aciem immolato equo concepere votum
 6 ut caesorum extis ducum et litarent et vescerentur. deos
 audisse crediderim: nec tubas sustinere potuerunt. non
 minimum terroris incussit barbaris Cornidius centurio satis
 barbarae, efficacis tamen apud tales homines stoliditatis,
 qui foculum gerens super cassidem agitatum motu cor-
 poris flammam velut ardenti capite funditabat.

XXVII. BELLVM THRACICVM.

17 Thraces antea saepe et tum maxime Rhoemetalce rege
 desciverant. ille barbaros et signis militaribus et dis-
 ciplina, armis etiam Romanis adsueverat; set a Pisone
 perdomiti in ipsa captivitate rabiem ostendere. quippe
 cum catenas morsibus temptarent, feritatem suam ipsi
 puniebant.

I 2 exitus *B* || 3 crediderim (re *correctum* ex *e*) *L* | nec
 classicum audire ualuerunt. sic a marcio superati sunt. *I* | tubas
 (s *add. m. 1*) *B* tubam *C* | sustinere (re *add. m. 1*) *B* || 4 incussit
 (prior s *correcta ex r m. 1*) *B* | chornidius (h *supra verum*)
B chonidius *C* Comidius *Mommsenus*, Cortidius (*C. I. L.*
VIII 979) vel Considius? || 5 apud pares *C* | stoliditates
 (e in i *mutata*) *B* stodilitatis in stoliditatis *mutavit N* | stoli-
 ditas *L* || 6 gerens (rens *m. 1 in rasura*) *B* gerens (n *supra*
verum) *L* | suscitatum motu *C* || 7 fundebat *C* || 8 om. *C* |
 THRACICUM (h *expuncta*) *B* || 9 Thraces om. *C* | cum ante antea
add. Halmius autem *add. I* et ante tum *Iahnus* | ANTEASSERE
 GUMAXI ME DICITUR · DESCIVERANT ILLE ·; *N* Ante hos · stra-
 gum maxime populus desciverat ille *L* | tunc tamen romaetalce
 regnante sibi a romanis disciscunt. nam is barbaros *I* | rheme-
 talce *B* romaetalce *I* || 10 Barbarus *C* | et disciplina et signis
 militaribus *I* || 11 armis etiam romanis om. *I* | assuerat *L* |
 sed *CI* || 12 ostendebant *I* || 13 nam catenas quibus legati erant
 morsibus uellicantes *I* | morsibus (prior s *supra verum m. 1*)
N | ipsius *L* || 14 puniebant (posterior n *supra verum*) *B*

XXVIII. BELLVM DACICVM.

Daci montibus inhaerent. inde Cotisonis regis imperio, 18
 quotiens concretus gelu Danuvius iunxerat ripas, decurrere
 solebant et vicina populari. visum est Caesari Augusto 19
 5 gentem aditu difficillimam summovere. misso igitur Len-
 tulo ultra ulteriorem perpulit ripam; citra praesidia con-
 stituta. sic tum Dacia non victa, sed summotata atque
 dilata est.

XXVIII. BELLVM SARMATICVM.

10 Sarmatae patentibus campis inequant. et hos. per 20
 eundem Lentulum prohibere Danuvio satis fuit. nihil
 praeter nives pruinasque et silvas habent. tanta barbaria
 est ut nec intellegant pacem.

XXX. BELLVM GERMANICVM.

15 Germaniam quoque utinam vincere tanti non putasset! 21
 magis turpiter amissa est quam gloriose adquisita. set 22
 quatenus sciebat patrem suum C. Caesarem his transvectum

1 om. C || 2 daciam quoque ultra danubium sitam ex-
 indeque saepius dacos gelato danubii alueo ad furta in romania
 transeuntibus lentulo misso uicit expulit atque subegit I | inde
 om. C | gotisoni (punctum post 1. i inseruit m. 1) B || 3 con-
 concretus (con erasum) B congregatus L | danubius L | dis-
 currere L || 4 uiciniam L | aut in aug mutavit B¹ || 5 difcili-
 mam B difficillimam N || 6 reppulit (posterior p supra versum
 m. 1) N reppulit L | cithra (h supra versum) L | constituit N
 constituit L || 7 tunc C || 8 deleta B dilatata L || 9 om. C ||
 XXVIII — intellegant pacem om. B in spatio vacuo relicto
 supplevit B¹ || 10 sarmatas quoque per eundem lentulum ultra
 danubium pepulit, qui nihil aliud ubi degunt praeter nives I |
 iacentibus B | inequant (in supra versum m. 1) N || 11 danubio
 C || 12 nives rarasque siluas C | tantaque barbaries in illis est
 I || 13 ut pacem non intellegant (intelligant L) C || 14 om. C ||
 15 Germania L | uinceret anti B uinceret tanti N || 16 ad-
 quisitas et in adquisita set mutavit B¹ | sed C || 17 patroni
 suum B | C. om. C | transacto L

- ponte Rhenum quaesisse bellum, in illius honorem concupierat facere provinciam; et factum erat, si barbari tam vitia nostra quam imperia ferre potuissent.
- 23 Missus in eam provinciam Drusus primos domuit Vispetes, inde Tencteros percucurrit et Catthos. nam Marchomannorum spoliis et insignibus quendam editum tumultum
- 24 in tropaei modum excoluit. inde validissimas nationes Cheruscos Suebosque et Sygambros pariter adgressus est, qui viginti centurionibus in crucem actis hoc velut sacramento sumpserant bellum, adeo certa victoriae spe ut
- 25 praedam in antecessum pactione dividerint. Cherusci equos, Suebi aurum et argentum, Sygambri captivos elegerant; sed omnia retrorsum. victor namque Drusus equos pecora torques eorum ipsosque praedam divisit et vendidit.
- 26 praeterea in tutelam provinciae praesidia atque custodias ubique disposuit per Mosam flumen, per Albin, per Visurgin. in Rheni quidem ripa quinquaginta amplius castella direxit. Bormam et Gesoriacum pontibus iunxit classibus
- 27 que firmavit. invisum atque inaccessum in id tempus Hercynium saltum patefecit. ea denique in Germania pax

1 pontem (m expunxit m. 2) N | rheno C | concupiit C || 2 barbaricam vitia B || 3 quam imperia om. B || 4 primos (o corr. ex u) B | domum isipetes in domuit isipetes corr. B¹ | 5 indet (t erasa) B | cenceros B ceteros C | percucurrit BL | tactos C | marchomannorum N || 6 et om. C || 7 introphei L || 8 cherus chos B | suebosque (priorem s add. m. 1) B | sic*ambros B sicambros L | aggressus L || 9 centurionibus incrematis C | hactis B | uelud L || 10 certae B | uictoriam in victoriae correxit B¹ | 11 praedam ante pactionē (virgulam add. m. 1, om. in antecessum, at v. p. 132, 12) B praedam inantecessum (om. pactione) L | diuiserunt B diuiderent L || 12 sicambri B sycambri L | 14 torquens L | praeda C | et post uendidit add. B || 15 tutelam B | prouintiarum L || 16 ubique** B | permusam (r sup. vers. m. 2) N | albiu N alpiu L | peruisurginam C || 17 Per rheni L | ripam L | quingenta N || 18 bonam C | caesoria cum B gesogiam cum N genosoniam (no expunctum) cum L | uinxit L | classibusque (prima s sup. vers. m. 1) B cladibusque L || 19 inaccessum B inaccessum (in in marg. m. 2) N | in id tempus om. L || 20 hercynium (c m. 1 correctā ex g) B hercynium L | patefecit (c m. 1 correctā ex g) L | pax ingermania L

erat, ut mutati homines, alia terra, caelum ipsum mitius molliusque solito videretur. denique non per adulationem, 28 sed ex meritis, defuncto ibi fortissimo iuvene; ipse, quod numquam alias, senatus cognomen ex provincia dedit.

5 Sed difficilior est provincias optinere quam facere; 29 viribus parantur, iure retinentur. igitur breve id gaudium. 30 quippe Germani victi magis quam domiti erant moresque nostros magis quam arma sub imperatore Druso suspiciebant; postquam ille defunctus est, Vari Quintilli libidinem 31 ac superbiam haut secus quam saevitiam odisse coeperunt. ausus ille agere conventum, et † incauto sedixerat, quasi violentiam barbarum lictoris virgis et praeconis voce posset inhibere. at illi qui iam pridem robigine obsitos 32 enses inertesque maerent equos, ut primum togas et 15 saeviora armis iura viderunt, duce Armenio arma corripunt; cum interim tanta erat Varo pacis fiducia ut ne 33 prodita quidem per Segesten unum principum coniuratione commoveretur. itaque improvidum et nihil tale metuentem 34 ex improviso adorti, cum ille — o securitas — ad tribunal 20 citaret, undique invadunt; castra rapiuntur, tres legiones

1 terra alia *L* | ipsum *in rasura B* || 3 sed *om. C* | ipsi: *corr. Perizonius* | 4 nunquam *L* | alias — (*vs. 8*) druso *incipiente pagina om. B* || 5 obtinere *B* || 6 fuit *post gaudium add. N* || 8 suscipiebant *N* susceperant *L* || 9 quintilli *B* quinti *C* || 10 hac *B* | haud *C* || 11 incastos sedi rexerat *N* incastris se direxerat *L* in castris ius dicebat *Stadius* in castris sedem erexerat *G. Vossius* incautus edixerat *Halnius* — et in Catthos (*vel* Chaucos) edixerat — ? *cf. Liv. XXVI 51, 10* || 12 uiolentia *B* | ebarbarorum *N* barbarorum *L* | lictoris *B* lictoriis *Freinshemius* | uocē (*virgula sup. e deleta est aut evanuit*) *N* || 13 at *in ras. B* ad (*d in t mut. m. 2*) *N* | qui *om. L* | robigine (*o in v mut. m. 2*) *N* rubigine *L* | oblitus *B* *N* oblitus *L: corr. Rehd.* || 14 ererent *N* || 15 segniora *L* | armenio *C* ar meno *B, v. Strabo VII 291 sq., Dio Cassius LVI 19* | corripunt *B* || 17 perdita quidem aut prodita *B* ne praedicta quidem et prodita *C: corr. Iahnus* | segentem *B* segestē *L* | unius (*i supra versum*) *B* | coniurationē (*virgula erasa*) *B* cum iuratione *L* || 18 improdum *L* || 19 ex *om. C* | improviso (*posterior i supra versum*) *B* improvisio (*ui supra versum*) *L* || 20 rapiunt *C* | tres — patronos (*p. 176, 5*) *in spatio vacuo relicto B¹* | treslegiones (*prior s supra versum m. 2*) *N*

- 35 opprimuntur. Varus perditas res eodem quo Cannenser
 36 diem Paulus et fato est et animo secutus. nihil illa caed
 per paludes perque silvas cruentius, nihil insultation
 barbarum intolerabilius, praecipue tamen in causaru
 37 patronos. aliis oculos, aliis manus amputabant, uni c
 obsutum, recisa prius lingua, quam in manu tenens bar
 38 barus 'tandem' ait 'vipera sibilare desisti.' ipsiu
 quoque consulis corpus, quod militum pietas humi ab
 diderat, effossum. signa et aquilas duas adhuc barbar
 possident, tertiam signifer prius quam in manus hostium
 veniret, evolsit mersamque intra baltei sui latebras geren
 39 in cruenta palude sic latuit. hac clade factum ut im
 perium, quod in litore Oceani non steterat, in ripa Rhen
 fluminis staret.

XXXI. BELLVM GAETVLICVM.

- 40 Haec ad septentrionem. sub meridiano tumultuatum
 magis quam bellatum est. Musulamos atque Gaetulos
 accolos Syrtium, Cosso duce compescuit; unde illi Gaetuli

1 perdi castra eodem *B* perdita castra eodem *Halminus*
 canensem *C* || 2 diem potuisse (o *correcta ex a m. 1*) fassus est
 ex animo *B* | sequutus *B* || 3 pauludes *L* || 4 barbarorum *BL* |
 intolerantius *N* nescio an recte || 5 unius os sutum *C* | os *B* |
 6 recisa (cisa *m. 1 in rasura trium litterarum, quarum prima*
g fuit) *B* | inmanis in inmanu mutavit *B*¹ || 7 inquit *N* inquit *L* |
 desiste *C* || 8 consulis (i *correcta ex e*) *B* cumsulis *L* | humanius
 (virgulam us significantem add. *m. 2*) *N* | abdiderant *L* || 9 ef
 fossum (ss in rasura *m. 1*) *B* | adhuc (h *supra verum*) *B* | et
 ante barbari add. *C* || 10 signifer (n *supra verum*) *B* signi feri
N | inmanus *supra verum* *B*¹ im manus *N* || 11 euulsit *BL*
 euolsam *N*² | baltei (b *m. 1 correctata ex u*) *B* || 12 est post
 factum add. *C* || 13 inlittore *L* | Oceani constiterat *Baehrensium* |
 ripa (p *m. 1 corr. ex d*) *B* | reni *B* || 14 fluminis (is *m. 1 corr.*
ex e) *B* || 15 om. *C* || 16 Hec — fuit in spatio vacuo relicto sup
 plevit *B*¹ || 17 magis (g *m. 2 correctata ex c*) *N* | musulamos *B*¹
 musulamos (o *ex u correctata m. 2*) *N* Musulamas *L*, v. *Plin. n. h.*
V 30 Musulamii vocantur C. I. L. VIII 270, 10667 | getulas
L || 18 adcolas *N* | surtium *N* sirtium *L* | cossode *B*¹ | cōpescuit
C | gaetuli (a *supra verum*) qvum (q *correctata ex c* et v *supra*
verum) *B*¹

nomen latius quam ipsa victoria. Marmaridas atque Garantas Quirinio subigendos dedit. potuit et ille redire Marmaricus, sed modestior in aestimanda victoria fuit.

XXXII. BELLVM ARMENICVM.

Ad orientem plus negotii cum Armeniis. huc alterum ex Caesaribus, nepotibus suis, misit. ambo fato breves, set alter inglorius. Massiliae quippe morbo Lucius solvit, in Syria Gaius ex vulnere occubuit, cum Armeniam ad Parthos se subtrahentem recepit. Armenios victo rege Tigrane in hoc unum servitutis genus Pompeius adsueverat, ut rectores a nobis acciperent. intermissum ergo ius per hunc recuperatum non incruento, nec multo tamen certamine. quippe Donnes, quem rex Artageris praefecerat, simulata proditione adortus virum intentum libello, quem ut thesaurorum rationes continentem ipse porrexerat, stricto repente ferro subiit. et tunc quidem

1 nomen] eis *B*¹ | clarius quam pro ipsa victoria *Bezenbergerus* | quam *om.* *N* | ipsa *om.* *C* | patet post uictoria *add.* *C* victoria. pariter *Iahnus* | *B*¹ MARCOMANNICUM ante Marmarici (sic) *add.* *B* | garamantes *A* || 2 quirino *Rehd.* quirinio *N om.* spatio relicto *B* curinio *L Voss. Monac. Palat.* Cornelio *Nipperdeus Philol. I [1846] p. 670* | subegendos *B* | post et ille *B*¹ || 3 marmaricus spatio relicto *om.* *B* | una estimanda *B*¹ || 4 *om.* *C XXXIII B* || 6 uis *B* || 7 sed *L* | massiniæ *C* | lucius mormo (b supra posteriorem m. 2) *N* lutius morbo *L* || 8 siria *L* | ex uulnere *B* exulnere *L* | occubuit *om.* *C* | armenia *B* || 9 subtraente *B* subtraentem *N* | ipsos ante recepit *add.* *B* in ius recepit *Iahnus* | recipit *N* | uictor gentis tigranen] in *B* | armoenios *B* || 10 hunum *L* | gneus *L* | atsueuerat *B* adseuerat *N* asseuerat *L* || 11 reciperent (re in ac mutavit m. 1) *N* || 12 perhunc *om.* *L* | recuperatum (t correcta ex r) *B* reciperatum (v supra i posuit m. 2) *N* | incruento (in supra verum m. 1) *N* | ulto *B* | multa *L* || 13 tame *B* | quippe (prior p m. 2 in rasura) *N* | dones *B*, at v. *Rufus 19* | artaxer ser par this *B* artaxatis *N* artasatis *L*: corr. *G. Vossius* Artageris ex Parthis *Iahnus* et *Halmius* || 14 adhortus *B* | utrum *N* || 15 thesaurorum (n expunxit m. 2) *N* thesaurorum *L* || 16 scripto in stricto mutavit *B*¹ | strictos (v supra o m. 2) *N* | repente — caesar *om.* *C* | repente (p in rasura m. 1) *B*

- 45 Caesar recreatus est ex vulnere in tempus, set **. ceterum barbarus undique infesto exercitu oppressus gladio et pyra, in quam se percussus inmisit, superstiti etiam nunc Caesari satisfecit.

XXXIII. BELLVM CANTABRICVM ET ASTVRICVM.

- 46 Sub occasu pacata erat fere omnis Hispania, nisi quam Pyrenaei desinentis scopulis inhaerentem citerior adluebat Oceanus. hic duae validissimae gentes, Cantabri et Astures,
47 immunes imperii agitabant. Cantabrorum et prior et acrior et magis pertinax in rebellando animus fuit, qui non contenti libertatem suam defendere proximis etiam imperitare temptabant Vaccaeosque et Turmogos et Autrigonas crebris incursionibus fatigabant. in hos igitur, quia vehementius agere nuntiabantur, non mandata expeditio, sed sumpta est. ipse venit Segisamam, castra posuit, inde tripertito exercitu totam Cantabriam amplexus efferam
48 gentem ritu ferarum quasi quadam cogeabat indagine. nec ab Oceano quies, cum infesta classe ipsa quoque terga

1 arrecreatus (c *supra primam* r m. 2) *N* sare creatus *L* recreatus — profundo (p. 181, 6) *scripsit B*¹ | Caesar recreatus ex vulnere in tempus regressus in Syriam occubuit *ex R*¹ *Saupp*¹ | est om. *L* | ex om. *B*¹ | in tempore *L* | et *B*¹ om. *C*: *corr. et lacunam indicavit Iahn*¹, r. *Rufus* l. c. et *Velleius II 102* || 2 oppressus *L* | pira *L* || 3 percussu* (*erasa m*) *B* | summisit *B*¹ immisit *L* | etiamnum *N* etiam non *L* || 5 om. *C* | XXXIII *B*¹ || 6 fere erat *C* | hispania *B*¹ || 7 pyrenaei *N* pyrenaei *N*² pyrenaei (*prior e corr. ex i*) *L* | abluebat *B*¹ alluebat *L* || 10 altior *C* || 11 continenti (*ine expunxit m. 2*) *N* || 12 imperitate *L* | uacaeosque *B*¹ | curmogos *N* curgomos. *L* | aurigantes *B*¹ | aurigonas *C*: *corr. Salmasius* || 13 qua *B*¹ || 14 nuntiabatur *B*¹ | non est expeditio mandata sed sumpta *B*¹ || 15 segis samam *N* | castram (*m expunxit m. 1*) *N* | possuit *N* | inde (*e corr. m. 2 ex i*) *N* || 16 perito *N* perduto *L* | totam indiem (*sequitur ras. octo vel novem litterarum, quarum ultima fortasse s erat N*) amplexus cantabriam *C* || 17 quasi indagine bellabat nec *N* | uasi indagine debellabat nec *L* || 18 abocceano *L* | qui*^{es} *V* | cum in quum mutavit *B*¹ | infeta *N* | terga quoque *L*

hostium caederentur. primum adversus Cantabros sub
 moenibus Bergidae proeliatum. hinc statim fuga in
 eminentissimum Vindium montem, quo maria prius Oceani
 quam arma Romana ascensura esse crediderant. tertio 50
 5 Aracelum oppidum magna vi repugnat; captum tamen
 postremo fuit Medulli montis obsidio, quem perpetua XV
 milium fossa comprehensum undique simul adeunte Romano
 postquam extrema barbari vident, certatim igne ferro inter
 epulas venenoque, quod ibi volgo ex arboribus taxeis ex-
 10 primitur, praecepere mortem, seque pars maior a capti-
 vitate, quae morte gravior ad id tempus indomitis vide-
 batur, vindicaverunt. haec per Antistium Furniumque 51
 legatos et Agrippam hibernans in Tarraconis maritimis
 Caesar accepit. mox ipse praesens hos deduxit montibus, 52
 15 hos obsidibus adstrinxit, hos sub corona iure belli ve-
 nundedit. digna res lauro, digna curru senatui visa est; 53
 sed iam tantus erat Caesar ut triumpho augeri contem-
 neret. Astures per id tempus ingenti agmine a montibus 54

2 menicebus (2. e corr. in i) L | belgicae C Atticae Oros.
 VI 21, 5 | proeliatu N preliatus est. L | statim om. C | fugam
 (om. in) L || 3 eminentissimum (1. s sup. vers.) L | uinnium (ita
 etiam Oros. sed v. Ptol. II 6, 20) in ui niuium mut. B¹ || 4 quem
 L | romana arma L | astensura L || 5 aracillum N dracillum
 L Racillum Oros. sed v. Plin. nat. hist. III 24 | oppugnat
 B¹ || 6 decem et octo milium B¹, at v. Oros. XV milium N ||
 7 cōpræensum B cōprehensum - L | cinxit ante undique add.
 C || 8 inter epulas om. B¹ || 9 uulgo B¹ L | taxeo B [ex arboribus]
 taxeo Iahnus || 10 praecoepere B¹ c praecipere (priorem c ex-
 punxit m. 2) N preripere L | magis B¹ | a om. B¹ | captiuitatem
 L || 11 morte - indomitis om. C || 12 uenundarunt B¹ | antatium
 B¹ antestium L | firmumque B¹ firmum C Furnius Orosius || 13
 legatos agrippam (s agrip m. 2 in rasura) N | in terra tonis
 B¹ intarrachonis N intarraconis L || 14 mox om. C || 15 astrinxit
 B¹ L | succoronatur rebelli N || 16 dignas currus B¹ | uisa est
 senatui. L || 17 etiam N Et iam L at iam? | caesar tantus
 erat C | augeri (eri in rasura quattuor litterarum) contempneret
 ut triumphos B¹ ut posset triumphos contemnere (contempnere
 L) C: corr. Iahnus augeri contempneret ut triumpho Halmius
 ut auderet triumphos contemnere Sauppis, an augeri ex glossa
 augustus ortum est et olim fuit ut triumphos contempneret? ||
 18 Hastures L | peridem C | montibus suis C

- niveis descenderant. nec temere sumptus barbaris videbatur hic impetus; sed positis castris apud Asturam flumen trifariam diviso agmine tria simul Romanorum adgredi
 55 parant castra. fuissetque anceps et cruentum et utinam mutua clade certamen cum tam fortibus, tam subito, tam
 56 cum consilio venientibus, nisi Brigaecini prodidissent, a quibus praemonitus Carisius cum exercitu advenit. pro victoria fuit oppressisse consilia, sic quoque non incruento
 57 certamine. reliquias fusi exercitus validissima civitas Lancia excepit, ubi cum locis adeo certatum est ut, cum
 58 in captam urbem faces poscerentur, aegre dux impetraverit veniam, ut victoriae Romanae stans potius esset quam incensa monumentum.
- 59 Hic finis Augusto bellicorum certaminum fuit, idem rebellandi finis Hispaniae. certa mox fides et aeterna
 15 pax, cum ipsorum ingenio in pacis artes promptiore, tum consilio Caesaris, qui fiduciam montium timens, in quos

1 ut post sumptus add. C | uidebatur om. C || 2 tres litterae post uidebatur a tinea exesae, quarum prima fuit vel h vel l vel b, non t B¹: correxi tum Iahnus | impes. — et N impes. et L | astaram B¹ scuram C || 3 triphariam L | castra. adgredi parant N castra aggredi parabant L || 4 que om. C | ultimum ed. Plantin. diutinum? || 5 tunc C | tamen N | tam subito L Voss. Rehd. quam subito B¹ iam subito N || 6 ò (= cum, com) cum silio L | dri caecini B¹ drigaecini N drigenici L, v. C. I. L. II 6094, Ptol. II 6, 29 | prouidissent B¹ | a om. B¹ || 7 praemonitus (o correcte ex u) B¹ | adueniens. N | pro uictoria fuit om. C | pro ut uictoria B¹: corr. Iahnus || 8 oppressis sed (d in t mutavit m. 2) N oppressit L | sic tamen quoque B sic tamen quoque N Sic quoque tamen L: corr. Iahnus || 9 ualidissimi N || 10 lancea B¹ L, at v. C. I. L. II 760, 2889, 4223, Plinius n. h. III 28, IV 118 alios | excipit B¹ | cum locis om. L | loci N | pugnatum L | quum B¹ || 11 poposcerentur B¹ | dux (x correcte ex i) L | impetrauerat N || 12 inter uictori et manis foramen, quo quinque circiter litterae haustae sunt B¹ || 13 inter incensa et umen-tum foramen, in quo quattuor fere litterae ita perierunt ut ultimae litterae n altera hasta supersit B¹ || 14 His L | augusti belli ciuiliū certamin (ā post n periit in margine) fuit B¹ || 15 hispania (e post a periit in margine) B¹ hispaniae L | Mox certa L || 16 arte B¹ partes C || promptior et cum N promptione et cum L || 17 fiducia (virgula m. 2) N | in quo C

se recipiebant, castra sua, quia in plano erant, habitare
et incolere iussit: ibi gentis esse consilium, illud obser-
vari caput. favebat consilio natura regionis. circa omnis
aurifera et chrysocollae minique et aliorum colorum
ferax. itaque exerceri solum iussit. sic Astures nitentes
in profundo opes suas atque divitias, dum aliis quaerunt,
nosse coeperunt.

XXXIII. PAX PARTHORVM ET CONSECRATIO AVGVSTI.

Omnibus ad occasum et meridiem pacatis gentibus, 61
ad septentrionem quoque dum taxat intra Rhenum atque
Danuvium, item ad orientem intra Cyrum et Euphraten,
illi quoque reliqui, qui immunes imperii erant, sentiebant
tamen magnitudinem et victorem gentium populum Ro-
manum reverebantur. nam et Scythae misere legatos et 62
Sarmatae amicitiam petentes. Seres etiam habitantesque
sub ipso sole Indi cum gemmis et margaritis elephantos
quoque inter munera trahentes nihil magis quam longin-
quitatem viae inputabant — quadriennium impleverant;
et iam ipse hominum color ab alio venire caelo fatebatur.

1 sua sed quae N sua sedque L | inpleno L || 2 bigentis
N ingentis L | ubi ante illud add. B¹ | illud (d in t mutavit
m. 1) N | observare B¹ || 3 fauebat om. C | positura B¹ | cum
post circa add. B¹ se add. C circumcirca Iahnus circa scilicet
Dukerus circa enim Halmius || 4 auriferae B¹ aurifera est Iah-
nius | et chriso calle minique B¹ minimeque et chruso collae
N minioque et cruso colla L || 5 ferax sit supra recepto cum
Baehrensus | sic astare B¹ si castum res N sic astures N²
sic hastures L | ut latentes N ut lactantes L ui latentes
Iahnus || 6 post profundo (posterior o erasa) desinit B¹ in co-
dicis pagina ultima, cuius vix quarta pars expleta est | atque
diui diuitias L || 8 om. C || 10 ad ante septentrionem om.
N || 11 danubium L | ecyrum N cirum L: corr. Salmasius |
euphraten N eufratē L || 12 illi (posterior l supra verum m. 2)
N || 13 victoriam: corr. vg. | populi romani: corr. vg. [Romanum]
Toilius || 14 scythe (s supra verum m. 2) N scithe L || 16 in-
dicam gemmis L || 17 munerat (t expunxit m. 1) N || 18 im-
putabant. L | quam ante quadriennio (sic) add. L || 19 et tamen:
corr. Mommsenus tamen del. Anna Fabri | hipse (h expuncta) L

- 63 Parthi quoque, quasi victoriae paeniteret, rapta clade
 64 Crassiana signa ultro rettulere. sic ubique certa atque
 continua totius generis humani aut pax fuit aut pactio,
 aususque tandem Caesar Augustus septingentesimo ab urbe
 condita anno Ianum geminum cludere bis ante se clusum
 65 sub Numa rege et victa primum Carthagine. hinc con-
 versus ad pacem pronum in omnia mala et in luxuriam
 fluens saeculum gravibus severisque legibus multis coer-
 cuit, ob haec tot facta ingentia dictator perpetuus et pater
 66 patriae. tractatum etiam in senatu an, quia condidisset¹⁰
 imperium, Romulus vocaretur; sed sanctius et reverentius
 visum est nomen Augusti, ut scilicet iam tum, dum colit
 terras, ipso nomine et titulo consecraretur.

1 uictoriæpertineret *N* uictoria permaneret *L* *Monac.*: corr. *Rehd.* || 2 signa *om.* *N* | cuncta: corr. *Freinshemius*, v. p. 180, 15, una *I. F. Gronovius* || 3 factio (c *sup. vers. m.* 2) *N* pactio *L* *Palat.* paccio *Voss. Monac. Rehd.* fatigatio *Hauptius* || 4 gais augustus: corr. *Freinshemius* | septingentissimo *N* || 5 claudere *N*² *L* | ante reclusum *L* || 8 cohercuit *L* || 9 sl ante facta *add. et expuncti L* || 11 sanctius (c *supra versum*) *L* || 12 co literas *N* colitteras *N*² || 13 L. ANNEI FLORI EPITOMA DETITO LUIO. EXPLICIT. LIBER III; FELICITER. (FELICITER *om. L*) subscripsit C

P. ANNII · FLORI · VERGILIUS · ORATOR · AN

poeta incipit.

† Capienti mihi in templo et saucium vigilia caput
 plurimarum arborum amoenitate, euriporum frigore, aeris
 5 libertate recreanti obviam subito quidam fuere, quos ab
 urbis spectaculo Baeticam revertentes sinister Africae
 ventus in hoc litus excusserat. quorum unus, vir ut
 postea apparuit litteris pereruditus, subito ad me convenit
 et 'salve' inquit 'hospes. nisi molestum est, dic nomen
 10 tuum; nam nescio quid oculi mei ammonent et quasi per
 nubilum recognosco quid istic.' 'hic', inquam, 'Florum
 vides, fortasse et audieris, si tamen in illo orbis terrarum
 conciliabulo sub Domitiano principe certamini nostro ad-
 fuisti.' et Baeticus 'tune es' inquit 'ex Africa, quem
 15 summo consensu poposcimus? invito quidem Caesare et
 resistente, non quod tibi puero invideret, sed ne Africa
 coronam magni Iovis attingeret.' quae cum me videret
 verecunde agnoscentem, in amplexum effunditur et 'ama'
 inquit 'igitur fautorem tuum.' 'quidni amem?' et manu

1 cf. *Macrob. sat. V 1, 1* | VIRGILIUS || 3 Spatianti *Momm-
 senus* Cap. I. Enti *Elterus* Latenti? | quietem post mihi add.
Schopenus in templo glossam putat, quae genuinum verbum ex-
 pulerit, *Iordanus Hermæ VIII* (1874) p. 85 sq. capienti mihi in
 templo Iovis temperiem et *Eussnerus Philol. XLIV* (1885)
 p. 182 sq. | capud || 5 salubritate *Schopenus* || 6 affrice || 8 literis ||
 9 inquit et deinceps || 10 per nebulam te recognosco.' 'Quid
 istic?' inquam. 'Florum *Schopenus* || 11 hic ante inquam add.
Mommensenus || 13 crimini: corr. *Schopenus* specimini *Eussnerus*
Philol. XLIII (1884) p. 661 || 14 heticus | ille ante ex add. *Hal-
 mius* | affrica || 16 affrice corona: corr. *Ritschelius* Africae corona
 magni Iovis obtingeret *Bachrensium* || 19 manum

alterutrum tenentes avidissime nascentem amicitiam foederabamus, cum ille interim brevi intervallo usus 'et quid tu' inquit 'tam diu in hac provincia? nec in nostram Baeticam excurris nec urbem illam revisis, ubi versus tui a lectoribus concinuntur et in foro omni clarissimus 5 ille de Dacia triumphus exultat? potesne cum hoc singulari ingenio tantaque natura provincialem latebram pati? nihil te caritas urbis, nihil ille te <victor> gentium populus, nihil senatus movet? nihil denique lux et fulgor felicitis inperi, qui in se rapit atque convertit omnium oculos 10 hominum ac deorum?' atque ego varie perturbatus 'quid nunc vis ego respondeam? o quisquis es, mihi quoque ipsi hoc idem mirum videri solet, quod non Romae morer; sed nihil est difficilius quam rationem reddere reatus tui. quare desine me in memoriam priorum reducendo vulnus 15 dolorum meorum rescindere. propitia sit illa civitas, et fruantur illa quibus fortuna permittit. quod ad me pertinet, ex illo die, cuius tu mihi testis es, postquam ereptam manibus et capiti coronam meo vidi, tota mens, totus animus resiliit atque abhorruit ab illa civitate, adeoque 20 sum percussus et consternatus illo dolore ut patriae quoque meae oblitus et parentum carissimorum similis furenti huc et illuc vager per diversa terrarum'. et ille 'quae tamen loca quasve regiones peragrasti?'

'Si ita indulges otio, plane quam breviter exponam 25 nec invitus priorum recordabor. primum Siciliam nobilem vidi, domesticam Cereris. fecundam deinde Creten, patriam

1 alter alterum *Hauptius opusc. III 459* || 5 omnium? || 6 hoc post potesne erasum || 8 victor add. *Ritscheli*, v. epit. I 44, 3; II 1, 2 ille rex gentium *Baehrens* || 11 ad quae? || 13 moror *Ritscheli* || 14 actus: corr. *Freudenbergius* || 15 priorem: corr. *Momm* || 17 a me || 18 cuius (*infra* i virgula) quo tu cod. cuius, de quo tu *Halmius* cuius quod tu *Baehrens* | palmam ereptam *Momm* || 22 et add. *Ritscheli* || 23 vagarer *Ritscheli* || 24 tandem *Schopen* || 25 Si tu *Schopen* | sane *C. E. Georges Philol. XXXII (1873) p. 477* || 26 ut ante priorum add. *Eussnerus Philol. XLII (1883) p. 13* | sisciliam (*posterior s expuncta*) || 27 secundam: correxi, cf. *Avien. descr. 673 sq., Priscian. perieg. 526 sq.* Cereris sedem. deinde *Schopen*

Tonantis, et a latere vicinas Cycladas salutavi. inde me Rhodos † et ab regressu Aegyptium pelagus, ut ora Nili viderem et populum semper in templis otiosum peregrinae deae sinistra pulsantem. inde rursus Italiam redii, et taedio
 5 maris cum mediterranea concupissem, secutus Gallicas Alpes lustrò populos aquilone pallentes. inde sol occidentis placuit: flecto cursum. set statim par horrore, par vertice, par ille nivibus Alpinis Pyrenaeus excepit. vides, hospes, quae spatia caeli peragraverim, quae maris quaeve terrarum.
 10 non aliter mehercules, si conferre parvis magna licet, sacer ille iuvenis terras pervolitavit, cui Terra mater capaces oneraverat frugibus amictus, et cum alite serpente currum ipsa iunxisset, nisi toto orbe peragrato vetuit suas redire serpentes. liceat ergo tandem fatigato hic aliquando
 15 subcumbere. si Scythes essem, iam plaustra solvissem; si vagus gubernator, iam dicata pelagi deae prora penderet. quousque vagabimur? an semper hospites erimus? ferae cubile prospiciunt et aves senescunt in nido. si fata Romam negant patriam, saltem hic manere contingat. quid
 20 quod consuetudo res fortis est. et ecce iam familiaritate continua civitas nobis ipsa blanditur, quae, siquid credis mihi qui multa cognovi, omnium earum quae ad quietem eliguntur gratissima est. populum vides, o hospes et

1 invitavit ante inde add. *Freudenbergius* | me, quod in codice deletum esse putabatur, omisso Rhodon *Schopenus* me Rhodos habuit ingressum Aegyptium pelagus *Momm-senus* inde me Rhodos et ab regressu Aegyptium pelagus allexit *Ritscheli-us* pellexit pelagus *Hauptius* opusc. III 586 pelagus attraxit *Baeh-rensius*, an et ab hac regressum Aegyptium excepit (vel tenuit) pelagus? nisi forte plura exciderunt || 2 egyptium (i sup. vers.) || 4 redii correctum ex uidi || 5 medit erraneam: corr. *Momm-senus* mediterraneam plagam noscere concupiscerem *Ritsche-lius* | concupissem corr. ex concupiscem | sum post secutus add. *Ritscheli-us* || 6 et ante lustrò del. *Momm-senus* en lustrò *Iahnus* || 8 pireneus || 10 non ultra *Momm-senus* || 11 errans mater *Baehrensius* || 12 alites serpentes curru *Freudenbergius* || 15 sub umbra recumbere *Freudenbergius* | cithes: corr. *Welcke-rus* || 16 si navis *Schopenus* || 22 omnium rerum: corr. *Momm-senus*

amice, probum frugi quietum, tarde quidem, set iudicio hospitalem. caelum peculiariter temperatum miscet vices, et notam veris totus annus imitatur. terra fertilis campis et magis collibus — nam Italiae vites affectat et comparat areas — serotino non erubescit autumnus. siquid ad rem ⁵ pertinet, civitas ipsa generosissimis auspiciis instituta; nam praeter Caesaris vexilla, quae portat, triumphos, unde nomen accepit, adest etiam peregrina nobilitas. quippe si vetera templa respicias, hic ille colitur corniger praedo, qui Tyriam virginem portans dum per tota maria lascivit, ¹⁰ hic amisit et substitit, et eius quam ferebat oblitus subito nostrum litus adamavit.’

Hic cum ego respirassem, statim Baeticus ‘o’ inquit ‘beatam civitatem, quae in te fatigatum incidit. quem ad modum tamen te prosequitur, et quid hic agitur? unde ¹⁵ subvenit reditus? an pater ab Africa subministrat?’ ‘inde nequaquam, cum hac ipsa peregrinatione offenderim. in reditu est mihi professio litterarum.’ ‘o rem indignissimam! et quam aequo fers istud animo, sedere in scholis et pueris praecipere?’ ad quam illius interrogationem in hunc ²⁰ modum respondi. ‘non miror te eius nunc esse persuasionis, qua et ipse quoque aliquando laboravi. toto enim quod egimus quinquennio isto ita mihi pertaesum erat huius professionis ut nusquam vivere putarem hominem

1 tardem: corr. Schopenus || 4 italia: corr. Ritscheliuss || 5 non serotino Mommsenus || 7 portant Ritscheliuss, at v. Mommsenus *Hermæ I* (1866) p. 97 adn. 2 portendunt Schopenus || 9 uetera (te supra verum) || 10 tiriam | per tot maria? || 13 beaticus || 15 a te post hic add. Ritscheliuss || 16 affrica | unde nequaquam: corr. Mommsenus unde tu putas, nequaquam Schopenus unde tu putas? a patre quidem nequaquam Ritscheliuss [unde] nequaquam Hauptius opusc. III 459 || 17 cum eum vel quem Ritscheliuss || 18 redditu (posterior d expuncta) | possessio: corr. Schopenus | post litterarum nonnulla intercidisse putat Ritscheliuss || 19 istud correctum ex illud | scolis | at || 21 te add. Ritscheliuss, sed melius fortasse ante vel post esse inseritur || 17 aliquamdiu Schopenus | totum: corr. Iahnus || 23 hic post quod add. Schopenus ab initio add. Ritscheliuss | isto/isto: correxerit istoc ita Mommsenus ita Ritscheliuss

miseriorem. set subinde retractanti sortemque meam cum
 fortunis et ceteris vitae laboribus conferenti tandem ali-
 quando pulchritudo suscepti operis apparuit. scire te ergo
 nunc oportet nullum magisterium, nullam procurationem,
 5 nullum honorem decerni, quantus hic sit nostrae pro-
 fessionis. nempe si mihi maximus imperator vitem id est
 centum homines regendos tradidisset, non mediocris honor
 habitus mihi videretur; cedo si praefecturam, si tribu-
 natum: nempe idem honos, nisi quod merces amplior. si
 10 ergo non Caesar, sed Fortuna hoc genus stationis iniunxit
 uti pueris ingenuis atque honestis praesiderem, nonne tibi
 pulchrum <videor> atque magnificum consecutus officium?
 quaeso enim, propius intueri, utrum praeclarius sit sagu-
 latis an praetextatis inperare? barbaris efferatisque pectori-
 15 bus an mitibus et innoxiiis? bone Iuppiter, quam impera-
 torium, quam regium est sedere a suggestu praecipientem
 bonos mores et sacrarum studia litterarum, iam carmina
 praelegentem, quibus ora mentesque formantur, iam sen-
 tentiis variis sensus excitantem, iam exemplis ro***

1 et subinde retractant: *corr. Ritscheli* || 3 pulchritudo ||
 4 magis predium: *corr. Hauptius opusc. III p. 459* maius prae-
 dium *Oehlerus* || 6 inperem: *corr. Iahnus* imperator centuriatum
Schopenus imperator mille vel *Ritscheli* || 7 honos *Ritscheli* ||
 11 none || 12 videor ante pulcrum (*sic*) *add. Ritscheli*, post
 pulcrum *Iahnus* pulchrum <sum>? || 14 pretextatis || 15 iupiter |
 inperatorium || 16 in suggestu *Schopenus* || 19 excitantur: *corr.*
Ritscheli | exemplis Romanae eloquentiae *Ritscheli*, malim
 e. R. historiae

INDEX

NOMINVM ET RERV MEMORABILIVM.

- A**blegato equo primam in
aciemprocurrit Caesar p. 152, 6
abolitio caedis Caesaris consi-
liis Ciceronis decernitur
159, 3
accessus Ciminii saltus explo-
rat Fabius 31, 1, v. claustra
Achaia Tarento vicina 32, 4.
Corinthon caput habet 76, 11.
prope eam piratae latrocinan-
tur 101, 15
Achaicum bellum unde? 76,
19
M. Acilius Glabrio (cos.
191 a. Chr.) ab Euboea fugat
Antiochum magnum 66, 6
acinaces gestatur ab Anto-
nio III viro 167, 4
Acro, Caeninensium rex, de
quo spolia opima Romulus
refert 8, 11
actis Pompeii obstrepat Cato
140, 14. acta Syllae rescin-
dere parat M. Lepidus 135, 20
Actiacum litus classe cir-
cumdat Antonius III vir 167, 8
adfectabat ut Romanus ita
Poenus Siciliam 42, 10. Mace-
dones adfectator quondam
imperii populus 62, 9. Tar-
raco Italiae vites affectat 168, 4
Adherbal, Iugurthae frater,
Romam profugit 86, 17. reg-
num cum fratre dividere iu-
betur 87, 4
adulescentia populi Romani
6, 7. 38, 4
Adrianum mare v. Hadria-
num
Aedui v. Haedui
Aetas Ponti rex antiquissi-
mus 95, 13
Aegaeum mare Corinthon
adluit 78, 12. occupat Metel-
lus, Pompeii legatus 102, 19
Aegatae insulae. ad eas ulti-
mum proelium belli Punici
primi 47, 16
apud Aegimurum, insulam,
Punica classis caeditur 47, 6
Aegyptos sedes belli Pom-
peiani 140, 1. eo fugit Pom-
peius 147, 9. ibi seditio ad-
versus Caesarem fit 147, 15.
eius cornua non munit An-
tonius III vir 168, 10. Aegyp-
tium fretum Pompeii iuvenes
occupant 102, 18. Aegyptium
pelagus excipit Florum pere-
grinantem 184, 12
M. Aemilius Lepidus (cos.
a. Chr. 78) bellum civile mo-
vet 135, 16
M. Aemilius Lepidus III vir
se Caesari et Antonio iungit
157, 9. L. Paulum fratrem

- proscribit 158, 7. relinquitur ad urbis praesidium 159, 9
- L. Aemilius Papus (cos. 225) Gallos in Capitolio discingit 50, 8
- L. Aemilius Paulus (cos. 216) Cannis occiditur 54, 18. Varo et fato et animo similis 176, 2
- L. Aemilius Paulus Macedonicus Persen fugat 70, 18. pater Scipionis minoris 75, 8
- L. Aemilius Paulus pro-scribitur a Lepido III viro fratre 158, 7
- L. Aemilius Regillus vincit Antiochi magni classem 66, 13
- M. Aemilius Scaurus (cos. 215) a Iugurtha corrumpitur 87, 5. accusatur ambitus 121, 15
- aemulatio inter Latinos et Romanos 18, 16. 27, 3. inter Livium Drusum et Servilium Caepionem 121, 11. Caesaris et Pompeii morte Iuliae erumpit 141, 6
- Aenaria insula a S. Pom-peio vastatur 161, 18
- Aeneas cum Phrygibus in Italiam venit 8, 2. Lavinium condit 7, 6
- Aepulo, Histrorum rex, capi-tur ab Appio Pulchro 68, 8
- Aequi domantur a T. Quinctio dictatore 20, 7
- aerarium Romanum opibus Cypris impletur 106, 2. ex eo inopem populum Roma-num vivere aequum censent Gracchi 117, 10. ae. rei pu-blicae nervus, exhaustur emptione frumenti 117, 17. ae. sanctum Caesar rapit 142, 9
- aes Corinthium quomodo or-tum? 77, 8
- Aesepus, Asiae amnis, caede Mithridatici exercitus cruen-tus 98, 9
- Aesernia, Samnii oppidum, vastatur bello sociali 124, 2
- aestus Oceani Caesar exper-tus 107, 1. ae. fortunae Car-thagine victa rapit ceteras gentes 62, 8. ae. fugae expellit in Africam reliquias partium Pompeianarum 149, 9
- aetas Octavii Caesaris favora-bilis 150, 12. aetatis populi Romani quattuor gradus 5, 18. 14, 18. 38, 4. 41, 11. 84, 1. 112, 17. aetate divites Romani agros quasi iure possidebant 117, 20
- Aethiops Cassio et Bruto in aciem prodeuntibus ferale signum 159, 16
- Aetnaei ignis imitator Vesu-vius 28, 19
- Aetoliae princeps Thoas 65, 5
- Aetolicum bellum 67, 12
- Aetolis seditio ignoscitur a Romanis 67, 16
- L. Afranio Q. Metello coss. (60) Romana maiestas pollet 140, 8. Pompeii in Hispania legatus Caesari se dedit 142, 25. caesus a Caesare 153, 19
- T. Afranius bello sociali Latinorum dux 123, 6
- Africa. Coriolos quasi Afri-cam nomini induit Cn. Mar-cius 20, 3. Tarento vicina 32, 4. eam bellis peragrat populus Romanus 41, 17. in eam transit Regulus 44, 16. in eius vindictam nata ser-pens 45, 10. eius litora implet naufragium Fabii Buteonis 47, 9. eius captivitate mani-

- bus Saguntinorum parentatur 52, 20. in eius exitium crescit Scipio 53, 10. Hannibal media de Italia Africam facit 57, 7. Scipioni de ea nomen fata decreverant 58, 8. in eam transit Scipio 61, 9. Italiae clades in eam vindicat idem 61, 11. belli Punici secundi praemium, quod secutus est orbis 62, 3. eius spolia praefert classis Romana Graeciam peragrans 62, 23. ab ea in Europam procedit imperium Romanum 64, 13. ibi victus Hannibal 65, 7. ei fatale nomen Scipionum 75, 6. eam domat populus Romanus 84, 2. ibi Iugurthinum post Carthaginem bellum 86, 7. Capsa in media A. sita 88, 9. A. non contentus populus Romanus 113, 15. ab ea redit Marius clade maior 131, 3. eius fortunam expertus Sertorius 134, 13. bellum civile Caesianum ei incumbit 140, 2. in ea calamitas Curionis 144, 6. eo Pompeius fugam agitat 147, 9. ibi bellum Caesaris 149, 7. sinister eius ventus Flori amicos in Hispaniam excutit 183, 6. inde summo consensu poscitur Florus 183, 14. ab ea coronam magni Iovis attingi non vult Caesar 183, 16. Florus patrem ibi habitantem offendit 186, 16. in Africo mari Poenorum classem caedit Fabius Buteo 47, 6.
- Africanus v. Scipio
- ager regius Marti consecratus 15, 18. a. ab Hannibale castris insessus eodem die Romae venit 60, 4. agros a tribunis populus Romanus flagitat 113, 22. agrarius legibus tribuni favorem plebis aucupantur 117, 5. III vir agris dividendis Ti. Gracchus creatur 118, 15. agrorum divisio concitat bellum Perusinum 156, 20. agris Asinius Pollio Delmatus multat 171, 7.
- aggere Caesar Afranium et Petreium circumdat 143, 7.
- agger apud Mundam congestis cadaveribus effectus 153, 1. v. lorica, vallum
- Agrigento, Siciliae oppido, praesidium Poenorum detrahit Calatinus bello Punico primo 44, 1
- Agrippa bellum gerit in Hispania 179, 13
- Alba, Latii caput, ab Iulo condita 7, 5. a Tullo Hostilio diruta 11, 11
- Albaniae rex Pompeio donamittit 100, 7
- Albanos provocare ausus Tullus Hostilius 10, 11. non diu in fide manent 11, 4. Romam transferuntur 11, 12
- Albanos, Asiae populum, sollicitat Pompeius 99, 1. iis parcit idem 100, 3
- Albanus mons. in eo Latini rebelles consules Romanos immolare frustra conantur 123, 11
- L. Albinus Vestales virgines in Gallorum fuga plaustro recipit 24, 6
- P. Albinovanus (cos. 82) Syl-lae Romam irrumpenti catervas suas obicit 130, 12
- Albinus v. Postumius
- Albis. per eius ripas Drusus castella dirigit 174, 16

- Alcibiaden aequavit Aemilius Regillus 66, 15
- Aleria, Corsicae oppidum, excinditur bello Punico primo 44, 13
- Alesiam, belli Gallici caput, Caesar flammis adaequat 110, 7
- Alexander magnus, cum eo bello Macedonico primo Romani sibi dimicare videntur 62, 11
- Alexandriae rex Ptolomaeus XII 147, 17
- Allia flumen. ad eam Romanorum clades 23, 12
- Allobroges victi 89, 11. eorum legatos Catilina in arma sollicitat 138, 2
- inter Alpes et Padum Senonum sedes 23, 7. Italiae fines 41, 8. Italiae fauces, sub quibus siti Ligures Insubres Illyrici 48, 17. 170, 2. earum imis iugis adhaerent Ligures 49, 4. earum accolae Insubres 49, 14. iis invictus Hannibal 55, 12. ab Alpe descendit Hasdrubal, frater Hannibalis 60, 13. trans Alpes prima Romana arma sentiunt Salluvi 89, 9. per eas, claustra Italiae (cf. 170, 3), Cimbri et Teutoni transeunt 90, 24. in earum radicibus Aquae Sextiae 90, 26. eas altius hiems levat 91, 16. 109, 20. Noricos earum tumulos Tigurini insident 93, 8. ultra eas Catilina furorem proferre conatur 138, 4. eae Noricis animos dant 169, 11. Gallicas Alpes sequitur Florus 185, 6
- Alphius fluvijs. apud eum caeditur Critolaus 76, 20
- Alpina corpora nivibus similia 50, 3. Alpinarum gentium feritas 169, 14. Alpini nivibus par Pyrenaeus 185, 8
- Alsium, oppidulum, bello Latino Romanos terret 19, 13
- Ambiorix Eburones in Caesarem concitat 107, 7
- ambitus. usque ad a. armati Samnites 29, 6. a. honorum ab divitiis concitatus 114, 10. Scaurus et Philippus ambitus rei 121, 15. Pompeii ambitum principes increpant 145, 15. ambitu Antonius omnia expertus 163, 14. eiusdem furor ambitu non interit 166, 13
- Ambraciam, Aetolorum caput, Fulvius Nobilior expugnat 67, 15
- Ambracii sinus cornua Octavianus infesta classe succingit 167, 9
- Amullius septimus Latii rex fratre pulso Numitore 7, 7. eius imperio Romulus et Remus in profluentem iactati 6, 17
- Ana, Hispaniae flumen, apud quod Hirtuleii opprimuntur 135, 6
- Ancharius vidente Mario confossus 131, 23
- ancilia Numa colenda dat 9, 21
- Anci Marci regnum 11, 15
- aedificator 15, 4
- Andriscus, vulgo Philippus appellatus, Iuventium praetorem superat 72, 19. a Metello victus in catenis Romam ducitur 73, 9
- angues optrito capite cauda minantur 99, 14
- in angulo Italiae ultimo submovet Nero Hannibalem 60, 16.

- circa Bruttium a. Spartaci servi clusi 129, 6
- Anicius, praetor, subigit Illyrios 72, 7
- animalia quaedam aquam terramque incolunt 102, 4
- apud Anienem fluvium trucidati Galli 26, 9. agros Sabinorum ei vicinos vastat Curius Dentatus 28, 2
- in annalibus sunt Horatius Mucius Cloelia 17, 14. eorum fides laborat, ut Veios fuisse credamus 22, 13
- Anibal v. Hannibal
- Anno v. Hanno
- anser Manlium Capitolium custodientem excitat 25, 5
- Antiochus magnus excipit Philippum 64, 11. nihil in eo speciosius quam quod a Romanis victus est 65, 3. in bellum Romanum impellitur a Thoante et ab Hannibale 65, 5. satis habet bellum movere 65, 12. 17. fugatur ex Graecia ab Acilio Glabrione 66, 6. eius classis ab Aemilio Regillo funditur 66, 11. debellatur a Scipione, Africani fratre, ad Maeandrum 66, 15. pacem partemque regni accipit 67, 8
- C. Antistius Augusti in Hispania bellum gerentis legatus 179, 12
- Antium, Latii oppidum. classis eius rostra in suggestu fori fixa 20, 3
- C. Antonius, frater III viri, Curietico litore castra ponere a Pompeio iussus 143, 16. deditionem ei fames extorquet 143, 19
- C. Antonius Hybrida (cos. 63) Catilinae coniurationem manu opprimit 137, 13. 138, 12
- M. Antonius orator (cos. 99). eius caput in Marii mensis exponitur 131, 17
- M. Antonius III vir a Caesare cum parte exercitus Brundisii relictus 144, 17. Caesari regni insignia offert 154, 6. aemulus Caesarianae potentiae, fax et turbo sequentis saeculi 155, 2. varius ingenio 155, 5. consul cum Dolabella 155, 14. secundus Caesaris heres insectatur Octavium 156, 3. Decimum Brutum Mutinae obsidet 156, 12. exiit castris ab Octavio 156, 16. eius pessimum ingenium Fulvia uxor 157, 1. hostis a senatu indicatus et ab Octavio Perusiae obsessus 157, 4. pacem facit cum Octavio et Lepido 157, 15. avunculum proscrit 158, 6. cum Octavio in Cassium Brutumque succingitur 159, 10. sector bonorum Pompeianorum 162, 14. mora publicae securitatis 163, 13. Ventidius, eius legatus, Parthos vincit 164, 5. foedus cum Parthis facit 164, 18. iis bellum infert 165, 3. in Syriam refugit 166, 9. captus amore Cleopatrae 166, 15. fugatur ad Actium 168, 8. manus sibi infert 168, 11. iuxta eum Cleopatra se interficit 168, 19
- anuli a Tarquinio Prisco magistratibus dati 12, 13. eorum duo modii ex Cannensi clade Carthaginem missi 54, 20. senatus aurum praeter annos aerario tradit 55, 18. eos

- fugiens S. Pompeius in mare abicit 163, 7
- Aoum annem Flamininus Macedoniam aggressus penetrat 63, 10
- apes in signis malum omen 53, 22. 146, 1
- Apollo Cumanus sudat ante bellum Syriacum 64, 20. A. Pythio Veiorum praedae decimae missae 22, 9
- Appenninus. ibi Lentuli exercitum caedit Spartacus 128, 18
- Appius v. Claudius
- L. Apuleius Saturninus. eius seditio fame orta 114, 2. Gracchanas leges adserit 119, 15. duos annos dominatur 120, 9. interficitur 120, 20
- Apulos belli Tarentini ruina involvit 31, 17. Apulus inter captivos triumpho Tarentini 36, 15
- Apuliae caput Tarentos 32, 1. Asculum in A. sita 33, 7. Cannae eius vicus 54, 5. per eam volitat Hannibal 57, 6
- Aquae Sextiae. apud eas Marius Teutonas opprimit 91, 1
- aquilae prodire nolunt ante pugnam apud Thrasymennum lacum 53, 17. aquilam e proelio Mutinensi refert Octavius 156, 17. duas aquilas Varianus Germani possident, tertiam signifer abscondidit 176, 9. v. signa
- M. Aquilius (cos. 129) Asiatici belli reliquias conficit 85, 19
- T. (*lege*: M.) Aquilius (cos. 101) servos fame armis delet 126, 18
- Aquitani in speluncas se recipientes a Caesare includi iubentur 107, 4
- Arabes Pompeio se subiciunt 100, 11. eorum spolia in clade Actiaca 168, 4
- Aracelium, Hispaniae oppidum, ab Augusto captum 179, 5
- ad aram Hannibal patri ultionem iurat 51, 17. aras amplexus Scaevola interficitur 132, 16
- ab aratro dictator T. Quinctius 20, 9
- Araxen, Armeniae flumen, sub imaginibus suis legi Antonius concupiscit 164, 19
- arbiter regum populus Romanus ipsum se regere non potest 123, 8
- ad arbitrium hostium mori miserrimum viris fortibus 163, 3
- Arcades sub Euandro in Latium venerunt 8, 2
- arcantum Iudaeorum videt Pompeius 100, 13
- Archelaus, Mithridatis praefectus, Graeciam occupat 96, 16
- Archimedis ingenio Syracusae defensae 57, 12
- arcus Persicos Antiochi corrumpit imber 67, 7
- Ardeam, Latii oppidum, capit Tarquinius Superbus 13, 19
- Arethusa fons celebratus Syracusarum 57, 15
- argentea arma Samnitum 29, 5. argenteam hastam quatit Olyndicus 80, 3. in argenteo carpento pugnat Bituitus 89, 17
- argenti decem pondo Fabri-

- cuius censor notat 35, 18.
 argento fulgent elephanti Antiochi 67, 4. ex a. arma faciunt Carthaginienses rebellantes 74, 25. a. Antonii dolabris conciditur 166, 7
 Aricinum nemus bello Latino idem quod Hercynius saltus 19, 18
 ex Arimino, Vmbriae oppido, prima Caesariani belli signa cecinerunt 141, 22
 Ariobarzanes I ut Cappadociam a Mithridate reciperet Pompeius instituit 97, 10
 Ariobarzanes III, Cappadociae rex, inter Pompeii auxilia 139, 12
 Arioivstus, dux Insubrium, a Flaminio victus 50, 8
 Arioivstus, rex Germanorum, a Caesare victus 107, 18
 Aristobolus, rex Iudaeorum, a Pompeio in catenas datus 100, 15
 Aristonici Pergameni bellum cum Romanis 85, 12
 Armenia media Pompeius Mithridaten debellat 99, 7. in eam fugiunt Crassiani exercitus reliquiae 112, 9. per eam Antonius a Parthis se recipit 96, 30. Armeniam ad Parthos se subtrahentem C. Caesar recuperat 177, 8
 Armeniae utraque a Mithridate sollicitantur 99, 1
 Armenios subigit Pompeius 90, 21. A. adquisisse ad imperii speciem decorum 113, 10. A. triumphos Pompeii Romae cantat 140, 10. Augusti cum A. bellum 177, 4
 Armenius, Germanorum dux, Varum opprimit 175, 15
 Arruns, Tarquinii Superbi filius, super Brutum occisum expirat 18, 11
 Arsia flumen apud Illyrios 50, 17
 Arsinoe in triumpho Caesaris 153, 12
 Artabazes Ponti rex 95, 8
 Artageris, oppido, Parthorum rex Donnen praeficit 177, 13
 Artaxata, caput Armeniae, Pompeius expugnat 100, 1
 Artoces, Hiberorum rex, a Pompeio subactus 100, 5
 artuum humanorum dissidentium fabula 39, 8
 Arusini campi in Lucania. ibi Pyrrhus a Romanis victus 33, 16
 Arverni a Romanis victi 89, 11. Caesare absente rebellant 109, 14. eorum oppidum Gergovia 110, 8
 arx Capitolina. ab ea panes iaculatus Manlius 25, 7. idem inde deicitur 41, 5. ab ea degressus Apuleius 120, 18. eam Sylla capit 130, 14. ab a. Praenestina Pyrrhus Romam prospicit 36, 6. Clipeam, Punici litoris a., vastat Regulus 45, 7. Isauros, a Ciliciae, evertit P. Servilius 101, 21. tres a. Syracusarum 57, 14.
 aput Asculum, Apuliae oppidum, cum Pyrrho pugnant Curius et Fabricius 33, 8. Picentium caput, a Sempronio domitum 37, 5. inde bellorum furor erumpit 123, 14. a Strabone Pompeio evertitur 124, 11
 per Ascurida paludem Mar-

- cuius Philippus in Macedoniam invadit 70, 13
- Asdrubal v. Hasdrubal
- Asiam populus Romanus victoriis peragrat 41, 17. Asia Macedoniam excipit 64, 11. ab Europa in A. imperium Romanum procedit 64, 14. ei favet Cumanus Apollo 65, 1. ex ea movet Antiochus magnus 65, 15. Gallorum reliquiae in media A. sedent 69, 3. A. totius cupiditate Mithridates flagrat 95, 21. 97, 12. desciscit ad Mithridaten timore correpta 96, 8. omnes ibi Romani ab eodem interfecti 96, 12. eius terror Europam eidem aperit 96, 15. eo Sylla transgressus 97, 6. idem eam recuperat 97, 8. 10. Mithridates in A. redit 97, 17. A. novis motibus ardet 99, 3. rebellis A. reliquias Pompeius sequitur 99, 21. omnis A. Pompeianis signis oppressa 101, 6. inquieta audaciam piratis dat 101, 12. ibi res gerens Pompeius praefectum in Cretam mittit 104, 13. Pompeii manibus subacta 106, 5. eius victrix Roma a Corfinio adpetitur 123, 9. ab A. Sylla Romam properat 132, 5. eam respicit bellum Pompeianum 140, 2. eam Crassus invadit 140, 24. ibi novus rerum motus a Ponto 148, 20. eam victus S. Pompeius velis petit 163, 1. Asiae gentium spolia in victoria Actiaca 168, 5
- Asiatica amoenitate Gallorum feritas mollitur 69, 5. A. plagae litora inlustrat Cyzicum 97, 19. A. Attali hereditas corrumpit Romanos 113, 5. 20. A. fretum in piratarum bello obsidet Caepio 102, 19
- Asina v. Cornelius
- Asinius Pollio, secundus orator, Delmatis gregibus armis agris multat 171, 7
- apud Asturam, Hispaniae flumen, castra ponunt Astures 180, 2
- Astures, validissima Hispaniae gens, immunis imperii Romani 178, 8. Augusti castra aggressi vincuntur 179, 18
- asylum a Romulo institutum 7, 21
- Ateius v. Caecilius Metellus
- Atesin, Italiae flumen, Cimbri transiliunt 91, 18
- Athenae Romanorum auxilium implorant contra Philippi III iniurias 62, 15. eas aequaverunt Romani 66, 14. Syllae obsidione ad humanos cibos compelluntur 96, 23. expugnantur 97, 1
- Athenio, servorum dux, Italiam vastat 126, 10. praetorios exercitus fundit 126, 17. captus laceratur 127, 4
- A. Atilius Calatinus dictator Poenorum praesidia ex Sicilia detrahit 43, 22
- M. Atilius Regulus Sallentinos vincit 37, 9. in Africam navigat invitis militibus 44, 16. Africam vastat 45, 11. a Xanthippo captus 46, 5. Romanos vetat captivos commutare 46, 8. supplicium fortiter patitur 46, 11
- Atinius v. Albinus
- Attalus II Romanorum socius bello Macedonico primo 63, 2
- Attalus III testamento Ro-

- manis regnum relinquit 85, 5.
 eius hereditas Romanos cor-
 rumpit 113, 5. 20. eius here-
 ditatem C. Gracchus in ali-
 menta populo Romano polli-
 cetur 119, 5
- Attici precantur, ut Romani
 Aetolis ignoscerent 67, 17
- Attius Nevius, vir summus
 augurio, Tarquinium Priscum
 novaculam secare iubet 12, 5
- P. Attius Varus fugatur a
 Curione 144, 8. in Oceani
 ostio configit cum Didio,
 Caesaris legato 104, 7
- Aufidus, Apuliae fluvius,
 cruentus aliquamdiu clade
 Cannensi 54, 19
- auguratus sacer Romanis
 inde ab Attio Nevio 12, 10
- augures Numa instituit 9, 19
- augurio victor Romulus ur-
 bem condit 7, 14. vir sum-
 mus a. Attius Nevius 12, 5
- Augustus v. Caesar Augustus
 aureo curru ut triumpharetur
 Tarquinium Priscum instituit
 12, 14. aureum torquem Man-
 lius Gallo detrahit 26, 9. aurea
 Samnitum arma 29, 4. de tor-
 quibus Gallorum a. tropaeum
 Iovi Flaminus erigit 50, 11.
 a. tentoria Antiochi Magni
 65, 21. a. populi Romani anni,
 quibus Africam Macedoniam
 Siciliam Hispaniam domuit
 84, 3. 112, 19. a. lectum Oro-
 des ab Albania Pompeio mit-
 tit 100, 7. sub a. vite Pom-
 peius Hierosolymis Caeli sta-
 tuam videt 100, 14. a. mare
 inter Cretam et Cyrenas situm
 piratae vocant 101, 16. Pto-
 lemaei XII corpus reperitur
 in a. loricae honore 148, 19.
 a. baculum in manu Antonii
- IIIviri 167, 3. a. puppis Cleo-
 patrae in pugna Actiaca 168, 7
 aurifera Asturum regio 181, 4
 aurum praeter bullas et anu-
 los bello Punico secundo se-
 natus in medium profert 56, 1.
 auro fulgent elephantia An-
 tiochi magni 67, 4. a. for-
 tius adversus Romanos esse
 quam ferrum peritus Iugurtha
 87, 9. Crassus Parthico in-
 hiat a. 111, 6. auro vibrantia
 signa Parthorum 112, 1. a. li-
 quidum in rictum oris Crasso
 infusum 112, 12. auro re-
 pensatum C. Gracchi caput
 119, 13. ex a. Oceanus in
 triumpho Caesaris 153, 10. a.
 venis repurgare Delmatae ab
 Augusto coguntur 171, 9. a.
 ex praeda Romanorum non-
 dum facta eligunt Suebi 174,
 12
- L. Aurunculeius Cotta,
 Caesaris legatus, Ambiorigis
 insidiis circumventus 107, 11
- auspiciis victoriae veloci-
 tas classis a Duillio compa-
 ratae 43, 2. Claudius Pulcher
 apud Drepanum auspicia con-
 temnit 47, 2. a. generosissi-
 mis Tarraco instituta 186, 6
- Autrigonas, Hispaniae na-
 tionem, incursionibus fatigant
 Cantabri 178, 12
- P. Autronius Catilinae so-
 cius 137, 6
- Auxuma, Hispaniae oppidum,
 victo Perperna in Romanorum
 fidem venit 135, 12
- Avaricum, Galliae oppidum,
 crematur a Caesare 110, 6
- avaritiae Romanae peritus
 Mithridates 98, 10
- Aventinum montem Remus
 occupat 7, 12. Xvirorum do-

- minationem ab A. detrahit
 Virginius 39, 24. in A. C.
 Gracchus se recipit 119, 10
- Avernus lacus in Campania
 quoddam maris otium 28, 17.
 A. cum Lucrino lacu coniunctus,
 ut classis contra S. Pompeium
 exerceretur 162, 21
- aves sanguine et praeda ad-
 suetae (vulturii) Romam bel-
 latricem fore pollicentur 7, 16.
 a. Augusto victoriam promit-
 tunt 160, 1
- Baculo argenteo usus Athe-
 nio, servorum dux** 126, 12.
aureum b. in manu Antonii
IIIviri 167, 3
- Cn. Baebius (cos. 182) Ligu-
 ras in plana deducit 49, 11
- M. Baebius a Marianis inter-
 fectus 131, 20. 133, 16
- Baeticam revertunt ab urbis
 spectaculo Flori amici 183, 6.
 eo Florum non excurrere mi-
 ratur amicus 184, 4
- Baeticus, Flori amicus, vir
 litteris pereruditus, cum eo
 colloquitur 183, 8. 14. 186, 13
- apud Bagradam flumen posita
 Reguli castra serpens vexat
 46, 11. apud eum castra po-
 suit Cato Uticensis 150, 9
- Baiae, Campaniae oppidum,
 fontibus tepent 28, 17
- in Baiani litoris mole con-
 gressi cum S. Pompeio Octa-
 vius et Antonius 162, 8
- Baleares piratae vincuntur
 105, 1. B. insulis fortunam
 expertus Sertorius 134, 13
- Balearicum fretum obsidet
 Torquatus, Pompeii legatus
 102, 16. Balearicus cognomen
 Q. Metelli 105, 1
- balsami per silvas Pompeius
 Romana signa circumfert 100,
 10
- baltea non prius posituros
 se quam Capitolium ascen-
 dissent Galli iurant 50, 6.
 intra b. sui latebras abscondit
 Vari signifer aquilam 176, 11
- barbaria Sarmatarum tanta
 ut nec intellegant pacem 173,
 12
- apud barbaros ius nullum
 23, 10. 180, 1. barbari Galli
 25, 2. Hispani 58, 19. Nu-
 mantini 81, 19. Cimbri 90,
 20. Thraces 95, 7. Germani
 175, 12. 176, 4. Parthi 178, 2.
 Cantabri 179, 8. barbaris ef-
 feratisque pectoribus inpe-
 rant centuriones 187, 14
- Basilus, Caesarianus, C. An-
 tonio rates auxilio mittit
 143, 19
- Belgarum cruentissimum
 contra Caesarem proelium
 106, 16
- beneficiorum potentia gra-
 vis liberis 154, 9
- Bergidae, Hispaniae oppidi,
 sub moenibus proelium Au-
 gusti adversus Cantabros 179, 2
- bestiarum morientium morsus
 maxime mortiferi 75, 12
- Bithyniam rapit primus belli
 Mithridatici impetus 96, 8.
 eam recipit Nicomedes 97, 9
- Bithynus Nicomedes adtre-
 ctare Mithridatis fines dicitur
 95, 20
- Bituitus, Gallorum rex, in
 triumpho conspicuus discolori-
 bus armis 89, 17
- Biturigas ad seditionem in
 Caesarem Vercingetorix com-
 pellit 109, 14
- Bocchum, Mauretaniae re

- gem, graviter caedit Marius 88, 13
- Boeotia Mithridatis praesidia depellit Sylla 97, 3
- Boiorix, Cimbrorum rex, in prima acie dimicans occumbit 93, 5
- Bomilcar Maharbalis pater 55, 4
- apud Bononiam, Italiae oppidum, IIIviratum ineunt Antonius Caesar Lepidus 157, 17
- Bormam (bonam C), Ubiorum oppidum, classe firmat Drusus 174, 18
- Bosporon iungere Mithridates cogitat 99, 16
- de Bovillis bello Latino triumphatur 19, 14
- Brenno duce Galli Graeciam vastant 69, 2
- Breunos, populum Noricum, Drusus perpacat 169, 14
- Brigaecini, Hispaniae natio, Augusto insidias Asturum produnt 180, 6
- Britanni toto orbe divisi 106, 8. eos vincit Caesar 109, 8. eos adquisisse ad imperii speciem decorum 113, 10
- in Britanniam transit Caesar 108, 20
- Brittomaro duce Galli iurant se non prius baltea posituros quam Capitolium ascendissent
- Brundisium, caput regionis Sallentinae, expugnatum 37, 8. inde Pompeius nocturna fuga evadit 142, 3. ibi remanet pars exercitus Caesaris 144, 16. Octavius inde in Epirum traicit 167, 6
- Bruttius captivus in triumpho Tarentino 36, 15. servi Spar-
- taci circa B. angulum clusi 129, 5
- Brutus v. Iunius
- praeter bullas singulosque anulos senatus bello Punico secundo aurum in medium contulit 55, 18
- Byrsa, Carthaginis arx, capta urbe quasi altera civitas resistit 75, 4
- de Cadaveribus iussu Hannibalis pons factus 54, 19. c. congestis agger apud Mundam a Caesare effectus 153, 1
- L. Caecilius Metellus (cos. 251) Poenos apud Panhormum caedit 46, 16
- Q. Caecilius Metellus Macedonicus Pseudophilippum vincit et de eo triumphat 73, 7. Critolai manum ad Alphium caedit 76, 19. 22. Contrébiarum capit et Nertobrigae parciat 79, 9. eius domus bellicis agnominibus adsueverat 104, 20
- Q. Caecilius Metellus Balearicus (cos. 123) Balearibus victis agnomen accipit 105, 1
- Q. Caecilius Metellus Numidicus Iugurtham vincit 87, 10. persequitur 88, 3. cum in Apuleii verba non iurasset, in exilium it 120, 7. eius exilio senatus debilitatus 121, 9
- Q. Caecilius Metellus Creticus in Creten victam saepe consulit 104, 8. Macedonici filius ipse quoque agnomen accipit 104, 21. ob imminutum Cretae triumphum actis Pompei obstreperit 140, 12
- Q. Caecilius Metellus Pius (cos. 80) bellum cum Sertorio

- gerit a Gnaeo Pompeio adiutus 134, 21
- Q. Caecilio Metello Celere consule (60) Romana maiestas toto orbe pollet 140, 8
- Q. Caecilius Metellus Nepos (cos. 57) legatus Cn. Pompei bello piratico 102, 19
- Caecilius Metellus (*immo* Ateius), tribunus plebi, Crassum in Parthos exeuntem hostilibus diris devovet 111, 8
- caelium vocant Numantini ex frumento potionem 82, 24
- caelo Campaniae nihil mollius 28, 13. nisi a c. venturis hostibus Perses aditum in Macedoniam non reliquisse videbatur 70, 11. quasi c. missam argenteam hastam Olyndicus Celtiber quatit 80, 4. c. ipsum gloria ascendit populus Romanus bellis Gallicis atque Germanicis 84, 7. c. Veneti clementia Cimbrorum robur elanguit 92, 3. in pugna contra Cimbro ex splendore galearum c. ardere videtur 92, 16. in c. mensis Caesari decretus 154, 4. in annua eius conversione mota sidera tonant 155, 16. eius subita mutatio Antonio e Parthis se recipienti pro pestilentia est 166, 5. in Germaniae pace sub Augusto c. ipsum mitius videtur 175, 1. ab alio Indos ad Augustum venire c. ipse color fatetur 181, 19
- Caeninensium oppidum dirutum a Romulo 8, 9
- Caepio v. Servilius
- Caesar v. Iulius
- Caesonius Cn. Pompeium Cn. f. interficit 153, 6
- Caesoriacum v. Gesoriacum
- Caieta Campaniae portus nobilis 28, 16
- Calabriae caput Tarentos 31, 19
- Calagurris, Hispaniae oppidum, victo Perperna in Romanam fidem venit 135, 13
- Calatinus v. Atilius
- Caledonius saltus invius 30, 16. in Caledonias silvas Caesar Casuellanum sequitur 109, 9
- Callaeciae populos vincit Decimus Brutus 79, 15
- calliditatis acerrimae Viriatus 80, 8
- calones a Scipione ab exercitu Numantino remoti 82, 14
- L. Calpurnius Bestia (cos. 111) ab Iugurtha corruptus 87, 8
- Calpurni Flammae tribuni militum virtute Romani e Camerinensium saltu a Poenis insesso evadunt 44, 3
- Calpurnii Pisonis praetoris castra bello servili capta 126, 1
- L. Calpurnius Piso (cos. 15) Thraces perdomat 172, 11
- Camerinensium saltus in Sicilia bello Punio a Carthaginiensibus insessus 44, 2
- Camillus v. Furius
- Campani foedus cum Romanis percussum sanctius omnium suorum deditione faciunt 28, 9. Campanos Tarentinum bellum ruina involvit 31, 14. C. soles Hannibalem subigunt 55, 12
- Campaniae precibus motus populus Romanus Samnitas invadit 28, 7. eius plaga toto orbe terrarum pulcherrima 28, 13. apud eius oppidum Heracleam prima cum Pyrrho

- pugna 32, 19. tota tremente
C. Pyrrhus Lirim Fregellasque
populatus 36, 5. C. peragrat
Hannibal relicta Roma 55, 9.
in C. sua Claudius Marcellus
Hannibalem perculit 56, 18.
per C. volitat Hannibal 57, 6.
eam subito adventu terrent
piratae 102, 7. ea bello so-
ciorum contra matrem suam
ac parentem urbem consurgit
123, 2. totam C. pervagantur
Spartaci catervae 128, 3. C.
Sannitum duces bello Ma-
riano populantur 132, 19. to-
tam C. populatus S. Pompeius
161, 17
- campus v. Arusini, Martius,
Philippici, Raudius
- Cannae, ignobilis Apuliae
vicus, paene ultimum vulnus
imperii 54, 4. Hannibalis C.
Capua 55, 11. artem Canna-
rum secutus Marius 92, 11
- Cannensem diem Paulus fato
secutus 176, 1
- Cantabri, validissima Hispa-
niae gens, immunes imperii
agitabant ante Augustum 178,
8. pertinax eorum in rebel-
lando animus 178, 9. primum
adversus eos sub moenibus
Bergidae proeliatum 179, 1.
in Vindium montem fugiunt
179, 3. in Medullio monte
multi C. ferro et veneno mor-
tem praecipiant 179, 10. Au-
gustus eos montibus deducit,
obsidibus adstringit, sub co-
rona venundat 179, 14
- Cantabriam totam tripertito
exercitu Augustus amplexus
quasi indagine cogit 178, 16
- cantu modulatissimo tibiarum
aut fidium Graeci Nemeae in
theatro fruuntur 64, 8
- C. Canuleio, tribuno plebis,
(445) duce tumultus in monte
Ianiculo exarsit 40, 3
- Capitolini montis arcem
bello Gallico Manlius insedit
24, 10
- in Capitolio nuncupatis vo-
tis Praeneste petitur 19, 16.
eius vindex Manlius ab eo
deiectus 41, 3. Gallos qui C.
se ascensos iuraverant Ae-
milius victos ibi discingit
50, 7. in C. Hannibal epulari
potuisset, si victoria Cannensi
uti scisset 55, 3. Hannibal a
C. divinitus submovetur 59,
20. in C. profugit Ti. Gracchus
118, 18. C. fatale familiae
suae C. Gracchus invadit
119, 8. idem facit Apuleius
120, 16. Herdonius primo
bello servili C. obsidet 125, 3.
eius arcem insidet Sylla vic-
tor 130, 14. ibi Merula cae-
sus Iovis oculos cruore res-
pergit 131, 22. in C. Cae-
saris percussores confugiunt
158, 20
- Cappadociam recipit Ario-
barzanes 97, 10. eam acqui-
sisse ad imperii speciem de-
corum 113, 9. eius robur a
Pompeio stat 139, 13. in eam
ruit Pharnaces 149, 2. eius
nives Antonio ex Parthis se
recipienti pro pestilentia 166, 4
- apud Caprae paludem Romu-
lus e conspectu ablatus 9, 8
- Capsam, urbem Africae, Ma-
rius superat 88, 9
- captivitas morte gravior
Cantabris indomitis videbatur
179, 10. eius sensus elephantis
Pyrrhi 36, 19. manibus Sa-
guntinorum captivitate Afri-
cae parentatum 52, 20

Capua, Campaniae caput, quondam inter tres maximas urbes numerata 29, 2. apud eam Latini proeliis congregi audent 27, 5. C. Hannibali Cannae 55, 11. C. sedes et patria altera Hannibalis de novo a Romanis tenetur 59, 6. eam populus Romanus de urbe sua sollicitus non omittit 59, 12. Numantia eius opibus inferior, honore par 81, 5. inde erumpunt Spartacus Crixus Oenomaus 127, 13. apud eam Sylla Norbani exercitum fundit 132, 8

circa caput Servii Tullii flamma visa clarum fore promittit 12, 20. humanum c. molientibus aedem repertum 14, 10. capite velato Decius diis manibus se devovet 27, 10. c. Hasdrubalis ad Hannibalis castra proiectum 61, 3. in caput ossibus bibunt Thraces 94, 9. c. optrito cauda minantur angues 99, 15. c. Crassi ad regem Parthorum reportatum ludibrio est 112, 11. Ti. Gracchus c. tangens praebet speciem sibi diadema poscentis 118, 19. c. C. Gracchi percussoribus auro repensatum 119, 12. proscriptorum c. pro rostris exposita 131, 16. 158, 8. Antoni consularis c. in Mari mensis expositum 131, 17. Pacori c. per Syriae urbes quae desciverant circumlatum 164, 12. — Alba Latio c. 7, 5. papaverum c. eminentia virgula excutit Tarquinius Superbus 14, 2. c. terrarum Roma 14, 11. c. Campanarum urbium Capua 29, 2. Tarentini c. belli cum iis gesti

31, 15. c. Picentium Asculum 37, 4. c. belli Punici primi Carthago 45, 16. invictum ante Marcellum Siciliae c. Syracusae 57, 12. c. gentis Illyricae Scodra 72, 10. Achaiae c. Corinthos 76, 11. Numidiae capita Zama et Thala 88, 1. Armeniae c. Artaxata 99, 23. Gallici belli capita Avaricum Alesia Gergovia 110, 5. — capite census sacramento Marius adigit 88, 6

in Caralim, Sardiniae urbem, saevitum a Graccho 57, 19

Carbo v. Papirius

carceris supplicio non deformata Reguli maiestas 46, 10. in c. strangulantur Catilinae socii 138, 9

cardinis Alpini populos Drusus perpacat 169, 12

in Carinis, celeberrima parte urbis, Pompeius habitabat 162, 12

T. Carisius Augusto in pugna contra Cantabros auxilio venit 180, 7

carnis semicrudae epulis quasi inferiis Numantini se implent 83, 23. c. coctae usu mitigati Cimbri 92, 4

Carnuntas ad seditionem in Caesarem compellit Vercingetorix 109, 15

carpento vecta Tullia Tarquinii Superbi uxor 13, 15. carpenta Gallorum in triumphis 36, 13. in argenteo c. pugnat Bituitus, Gallorum rex 89, 17. obiectis c. Cimbrorum uxores pugnant 92, 18. c. Britannorum in litore volitabant, cum Caesar adventaret 109, 3

- Carrhae, Mesopotamiae oppidum, nuper idem quod Fae-sulae bello Latino 19, 17. apud eas Crassi caedes 111, 20
- Carseoli, Lati oppidum, bello sociorum vastantur 124, 2
- Carthago a Regulo paene capitur 45, 5. 16. non ces-serat Regulo 46, 26. in mari deleta pugna apud insulas Aegatas 48, 1. 11. eo post Cannas duo modii anulorum missi 54, 21. aversi ab ea di post pugnam Cannensem Hannibalem Roma prohibent 55, 7. eius infelicitatem Han-nibal post pugnam ad Me-taurum agnoscit 61, 3. eius portas Scipio obsidione quatit 61, 15. post C. vinci nemi-nem puduit 62, 6. eius victor Scipio fratri in pugna apud Sipylum adest 66, 17. C. tan-dem finita bello Punico ter-tio 74, 1. eam delendam esse Cato pronuntiat, Scipio ser-vandam 74, 9. 13. eius clas-sis Romanis tradita incendi-tur 74, 14. cum semirata C. plus negoti quam cum in-tegra 75, 13. reginam quae C. condidit imitata Hasdru-balis uxor se in incendium arcis misit 76, 3. eius ruinam Corinthos excipit 76, 11. 77, 14. eius opibus inferior Numan-tia 81, 5. eo qui C. everterat in Numantiam opus erat 81, 13. eius incendiis Scipio ad ex-cidia urbium inbutus 82, 8. post C. quis speraret aliquod in Africa bellum? 86, 7. a C. Corinthi Numantiaeque ex-cidiis centum anni in Caesa-rem et Pompeium 113, 4. pri-mum vieta C. Ianus clusus 182, 16
- Carthago Hispaniae a Sci-pione facile vieta 58, 16. 78, 19 in casam Romulum et Remum Faustulus fert 7, 4. pasto-rum casas ignis Gallicus abs-condit 25, 19
- Caspia a Mithridate sollici-tantur 99, 1
- inter Caspium et rubrum mare omnis Asia Pompeianis signis oppressa 101, 5
- Cassius Viscellinus regiae dominationis suspectus morte multatur 40, 18
- L. Cassius legatus ad Mithri-datem missus 95, 19
- C. Cassi castra apud Mutinam Spartacus delet 128, 19
- L. Cassius Longinus Cati-linae socius 137, 7
- C. Cassius cum Bruto aliis-que patribus in caedem Caes-aris consentit 154, 11. C. et Brutus manibus Caesaris graves 157, 15. C. et B. liber-tatem Caesaris parricidio per-diderunt 158, 16. in eos Cae-sar cum Antonio succingitur 159, 10. eius castra apud Philippos capta 160, 11. in tumulum evadit 160, 16. uni ex proximis auferendum prae-bet caput 160, 19. in eo animum suum Brutus per-didit 161, 1. in C. et Bruto partes sustulit Octavius 163, 10. ab iis Labienus missus Par-thos in auxilium sollicitat 163, 20
- castellis XVIII Caesar Ger-goviam circumdat 110, 12. castella miserabili direptione Eunus vastat 125, 19. castel-lorum speciem praebent naves

- Antonii 167, 13. L. amplius castella in ripa Rheni Drusus dirigit 174, 17
- Castor et Pollux in pugna ad Regilli lacum more siderum praetervolaverunt 19, 7. victoriam Macedonicam Romanam nuntiavere 72, 2. victis Cimbris visi laureatas praetori litteras dare 93, 13
- castra Hasdrubalis et Syphacis Scipio facibus inlatis delevit 61, 13. castris bis exutus Philippus III 63, 5. c. Silanus Manilius Caepio a Cimbris exuti 90, 17. castra Cottae et Sabini a Gallis direpta 107, 11. c. praetorum a servis capta ultimum dedecus belli 125, 21. c. Vari rapiuntur a Germanis 175, 20
- castrensis quodam genere classis Romana apud Aegatas insulas 48, 3
- Casuellanum Caesar in vincula dat 109, 9
- catenas morsibus temptant Gallograeci 69, 10; Thraces 172, 13. in catenis nullus Numantinus ductus 83, 17. Metellus Andiscum in c. in urbem reduxit 73, 10. in catenas Aristobolus dat Pompeius 100, 16. pluris c. in navibus quam arma portat M. Antonius 104, 3. Perperna servos victos catenis punivit 126, 6. in manus hostium et c. venit S. Pompeius 163, 2
- catenati cultores agrorum materiam bello servili praebent 125, 9
- Catilina v. Sergius
- Cato v. Porcius
- Catthos percurrit Drusus 174, 5. cf. 175, 11
- Catulus v. Lutatius
- Caucasum penetravit Volso 95, 2. sub ipso C. Pompeius castra posuit 100, 4
- apud Caudinas furculas clades ex Samnitibus accepta 29, 14. populus Romanus Numantini non minus quam C. foederis flagrat ignominia 82, 5
- in causarum patronos praecipue saeviunt Germani 176, 4
- ad Celtiberiam Petreum et Afranium consecutus Caesar 143, 6. ibi S. Pompeium fortuna abscondit 153, 7
- Celtibericus fieri meruit Metellus 79, 10
- Celtiberos, robur Hispaniae, Cato Censorius fregit 79, 7. eorum dux Olyndicus pilo vigili exceptus 80, 7. IV milibus Celtiberorum XL exercitum Numantia sustinet 81, 9. Celtiberi bellum Sertorianum gerunt Romano duce 134, 10
- Celticos D. Brutus vincit 79, 14
- Cenni v. Vcenni
- Censorinus v. Marcius
- in censum populus Romanus a Servio Tullio relatus 13, 3. actus a Servio c. effecit ut ipsa se nosset Romana res publica 15, 8. c. populi Romani Caesar ante rapuit quam imperium 142, 10
- centuriis tribus Tarquinius Priscus auxit equites 12, 4. centuriarum bello Punico secundo in eligendis magistratibus sapientia 56, 5
- centurio Moesos casside ardenti terret 172, 5. XX centuriones a Germanis in crucem acti 174, 9

- in Cephallaniam insulam bellum Aetolicum serpit 67, 19
inter Ceraunios montes iugumque Maleum insulae 67, 20
Cereris Liberique certamen Campaniae solum dicitur 28, 15. Siciliam, domesticam Cereris, Florus vidit 184, 27
Cethegus v. Cornelius
apud Chaeroniam, Boeotiae oppidum, Lucullus Mithridatis copias dissipat 97, 5
Chaonum montes Flamininus penetrat 63, 10
Cheruscus adgressus Drusus 174, 8. Cherusci equos e praeda Romana nondum facta elegerant 174, 11
chrysocolae Asturia ferax 181, 4
cibaria a tribunis populus Romanus flagitat 113, 23
cibum puer Balearis a matre non accipit nisi ipsa monstrante percussus 105, 11
Cicero v. Tullius
Cilices invaserant maria 101, 9. Cilix dignus victoria Pompei visus 102, 8. C. pastor Athenio servorum dux 126, 10. Pompeianorum C. arte captae Basilides rates 143, 21. Cilicas extinxerat Pompeius pater 161, 16
Ciliciae arx Isauri 101, 21. C. origo belli piratici 103, 4. in C. reliquiae Crassiani exercitus distractae 112, 10. eam adquisisse decorum 113, 12. C. in partibus Pompei 139, 13. in deserto eius scopulo Pompeius fugam agitat 147, 8
Cimbri novas sedes toto orbe quaerebant 90, 8. in eos Marius convertitur 91, 15. Atesin ingesta silva transiliunt 91, 21. in Raudio campo vincuntur 92, 7. non minor cum uxoribus eorum pugna quam cum ipsis 92, 16. cum in acie C. succumberent, populus Romanus in urbe plaudebat 93, 19
Cimbricae victoriae frequens in spectaculo rumor 93, 14
Ciminius saltus olim Romanis terrori erat 30, 15
cingulis equorum ruptis uxores Numantinis fugam adiungunt 83, 8
Cinna v. Cornelius
apud Cirtam, Numidia oppidum, Iugurtham et Bocchum Marius graviter caedit 88, 14
a classicis suis Caesarnatans recipitur 148, 13
velut classico M. Lepidus civitatem turbidis contentionibus terret 136, 8. classica prius a Caesare apud Pharsaliam 146, 5
Appius Claudius Caecus in Pyrrhi legatos perorat 35, 10
sub Appio Claudio Sabino Regillensi (cos. 264) exercitus vincere hostem noluit 38, 10
Appius (*lege*: P.) Claudius Pulcher (cos. 249) a diis superatus, quorum auspicia contempserat 47, 1
in Appium (*lege*: C.) Claudium Pulchrum Q. Fulvium coss. (212) adulescentia populi Romani patet 6, 4. sub eo, cum Hannibal Romam aggressus esset, pars exercitus ad Capuam relicta 59, 13
Appius Claudius Pulcher (cos. 79) in Sarmatas usque pervenit 95, 3

- per Claudium Drusum Ne-
ronem, privignum suum,
Augustus Noricos perpacavit
169, 14. Germanos domat
174, 4. 13. sub eo Germani
mores magis Romanos quam
arma suspiciebant 175, 8. de-
functus 175, 9
- M. Claudius Marcellus (cos.
1222) occiso Viridomaro tertia
Feretrio Iovi opima suspen-
dit 50, 13. eo Laevinoque coss.
vix suffecere tabulae, cum
privatorum opes in publicum
deferrentur 56, 3. Hannibalem
perculit in Campania sua
56, 17. Sicilia ei mandata
non diu restitit 57, 10
- C. Claudio Marcello Lentu-
loque coss. (49) rupta Illvira-
tus fides 141, 10
- C. Claudius Nero (cos. 207)
Hasdrubalem debellat 60, 14.
in ultimo Italiae angulo sub-
movebat Hannibalem 60, 15
- Ti. Claudius Nero bello
piratico Gaditanum fretum
obsedit 102, 16
- Claudium Vnimanum Viria-
tus paene ad internecionem
exercitus cecidit 80, 14
- claustra Macedoniae Fla-
minius penetravit 63, 11. c.
Italiae Alpes 90, 24. per c.
obsessi Brundisini portus
Pompeius evasit 142, 4. Vtica
altera Africae claustra 150, 10
- Cleopatram, regis Ptol-
maei XII sororem, Caesar in
regnum restitui iubet 147, 20.
148, 4. eius amore Antonius
desciscit in regem 155, 6.
idem victus a Parthis in eius
sinu se reficit et ei Romanum
imperium promittit 166, 16.
dux fugae in proelio Actiaco
168, 6. Caesaris oculos frustra
temptat 168, 12. admotis ad
venas serpentibus perit 169, 1
- Clipea, civitas litoris Africi,
prooemium expeditionis Re-
guli 45, 6
- clipeis Tarpeia a Sabinis
obruta 8, 15. c. inconditos e
viminibus milites Spartaci
faciunt 128, 8
- P. Clodius tr. pl. (58) regis
Cyprici confiscationem mandat
105, 22
- a Clodio Glabro Spartacus
frustra obsessus 127, 18
- Cloelia nisi in annalibus
foret, fabula videretur 17, 14.
- Porsennae elapsa custodiam
per Tiberim equitat 18, 8
- Clusium, Etruriae urbem,
Senones obsident 23, 8. inde
Romam convertuntur 23, 11
intra Cnoson, Cretae urbem,
Metellus incolas redigit 104, 9
- Cocles v. Horatius
- cognomen Tarquinio Superbo
ex moribus datum 13, 9. Druso
c. senatus ex provincia dedit
175, 4
- Colchis tenus Mithridates
hostem effugit 99, 16. eos
caedit Pompeius 100, 3
- a L. Tarquinio Collatino
Brutoque coss. (509) adule-
scentia populi Romani patet
6, 4. iis ducibus populus Ro-
manus regem destituit 15, 14.
C. ob genus regium urbe di-
missus 16, 4
- collegii tribunicii contra fas
Ti. Gracchus Octavium de-
pellit rostris 118, 12
- Collina porta Sylla urbi
agmen infundit 130, 11. apud
eam Marianos debellat 133,
1. 6

- Colophona, Asiae urbem,
Aristonicus vi recipit 85, 14
colorum ferax Asturia 181, 4
comitia consularia Apuleius
caede turbat 120, 10. comi-
tiis rationem sui haberi Caesar
vult 141, 13
ex commilitio Caesaris An-
tonius plenae dignitatis 156, 7
commilitonibus diis (Ca-
stori et Polluci) templum
aedificat Postumius imperator
19, 10. commilito Romanorum
Eumenes II 85, 6
compedibus servos Perperna
punit 126, 6
conciliabula frequentissima
Vercingetorix in lucis habet
109, 17
confiscationem Ptolomaei,
regis Cypri, P. Clodius tr. pl.
mandat 105, 23
apud Confluentes Antonius
Caesar Lepidus iungunt manus
157, 16
in compendium missum bel-
lum Tulli Hostilii cum Alba-
nis 10, 14. compendiis Marius
Teutonas Alpes transgreden-
tes praevenit 90, 25
competitorem imperii Mas-
sivam Iugurtha necat 87, 13.
c. tribunatus Apuleius palam
occidit 119, 18. idem c. con-
sulatus interfici iubet 120, 12
consecrat Remus sanguine
suo munitionem urbis 7, 19.
c. populus Romanus agrum
regium Marti 15, 18. pri-
mores natu post pugnam apud
Alliam dis se manibus con-
secrant 23, 18. Augustus dum
colit terras, nomine et titulo
consecratur 182, 13. v. de-
vovere
consecrationis Romuli spe-
ciem praebet oborta tempestas
9, 11
consuetudo res fortis 185, 20
contis pugnant Cimbrorum
uxores 92, 18
Contrebiam, Hispaniae op-
pidum, Metellus capit 79, 10
conventum apud Germanos
ausus agere Varus 175, 11
conviviorum magnificus ap-
paratus ab opulentia paritura
egestatem 114, 14
cooptationem Iuliae gentis
inhibet Antonius 156, 9
Cora, Latii oppidum, olim
Romanis terrori 19, 12
a Corfinio, Samnii oppido,
socii Romam, victricem Asiae,
adpetunt 123, 9. Corfinio Do-
mitium Caesar pellit 142, 2
Corinthium v. aes
Corintho oriundus Tarqui-
nius Priscus 12, 2. C. Car-
thaginis ruinam excipit 76, 11.
77, 14. tuba praecinente de-
leta 77, 5. eius opibus Nu-
mantia inferior 81, 5. centum
annos populus Romanus ab
eius excidio in Caesarem de-
duxit 113, 4
Coriolanus v. Marcius
Coriolos, Volscorum oppi-
dum, captos nomini induit
Cn. Marcius 19, 19
C. Cornelius Cethegus
Catilinae socius 137, 6
C. Cornelio Cinna Cn. Octa-
vio coss. denuo exardescit
bellum Marianum 130, 20.
profugus patria confugit ad
partes 131, 3. Romam redit
cum Mario 131, 13
Cinnana rabies bello Caesaris
et Pompei intra urbem prae-
luserat 138, 22

Cornelius Dolabella
mus (cos. 283) reliquias
um ad lacum Vadimo-
levit 26, 14

Cornelius Cossus, equi-
nagister, apud Regilli
exuere frenos impera-
3

abella, Caesaris lega-
ndutionarum fortiter
vet 107, 9. a Caesare
Adriani maris occupare
143, 10

abella M. Antonio coss.
rtuna imperium Roma-
ad Octavium transfert
1

Cornelius Lentulus Cau-
 (cos. 237) Sardiniam
amque Poenis eripit

li praetoris castra a
capta 126, 1

entuli Batiati ludo
cus erumpit 127, 13

entuli Clodianum (cos.
ercitum Spartacus per-
128, 19

entulus Marcellinus,
i legatus, piratarum
Libycum fretum occu-
2, 17

entulus Sura Catilinae
137, 7. destinatum
e suae regnum sibi
atur 137, 21. urbe
faces tela disponit

entulo Crure Marcel-
coss. (49) rupta Pom-
e coniurationis fides
)

us ab Augusto missus
vincit 173, 5. Sarma-
nivio prohibet 173, 11
sus Lentulus Musu-

lamos atque Gaetulos com-
pescit 176, 18. ei Gaetulici
nomen latius quam ipsa victo-
ria 177, 1

L. Cornelius Merula, fla-
men Dialis, a Mario caesus
131, 22

P. Cornelium Rufinum (cos.
290) ob decem pondo argenti
Fabricius censor damnat 85, 18

P. Cornelio Scipione Asina
Duillioque coss. (260) populus
Romanus mari cum Poenis
congrredi ausus 43, 1. ab
hostibus oppressus simulato
colloquio 43, 19

P. Scipio (cos. 218) ab Han-
nibale ad Ticinum fusus et
a filio protectus 53, 7. Hispan-
niam cum fratre paene totam
Poenis eripit 58, 1. 78, 12.
occisus insidiis 58, 5. 78, 15.
ab eo in Augustum prope du-
centos per annos in Hispania
dimicatum 78, 8

Cn. Scipio, Publii frater, in
Hispaniam missus magnis
proeliis Punicas opes caedit
58, 1. 78, 13. fraude occisus
58, 5. 78, 16. ab eo in Augustum
prope ducentos per annos in
Hispania dimicatum 78, 8

P. Scipio Africanus maior
praetextatus apud Ticinum
patrem ab ipsa morte rapit
53, 8. nomen ex malis Afri-
cae habiturus 53, 9. Hispan-
niam recuperat 58, 7. facile
capit Hispaniae Carthaginem
58, 16. singularis eius sancti-
tas 58, 17. in ipsam Africam
belli molem convertit 61, 10.
Hannibalem vincit 62, 2. fratri
contra Antiochum adest vo-
luntaria legatione 66, 17. avus
Scipionis minoris 75, 9. patris

- et patrum ultor Hispaniam stipendiariam facit 78, 18
- L. Scipio Asiaticus Antiochum apud Maeandrum vincit 66, 16
- P. Scipio Nasica Corculum (cos. 1162) Carthaginem servandam pronuntiat 74, 10
- P. Scipione Nasica Serapione (cos. 138) duce Ti. Gracchus oppressus 118, 21
- P. Scipio Africanus minor Paulo Macedonico procreatus et ab Africani magni filio in decus gentis adsumptus 75, 8. Carthaginem avus concusserat, nepos evertit 75, 11. de Vaccaeorum rege opima refert 79, 13. Numantiam expugnat 82, 8, 20
- Q. Metello Pio Scipione Norbanoque coss. (83) tertius turbo civilis insaniae detonat 132, 3. eius copiae a Sylla oppressae 132, 10
- Scipionum nomen fatale Africae 75, 6
- L. Cornelio Syllae Iugurtha a Boccho in manum traditur 88, 18. eius felicitate Mithridates consumptus 95, 17. Mithridaten repellit 96, 20. Atheniensibus domitis ignoscit 97, 1. Asiam pacat 97, 8. foedera Parthorum cum eo perculsa Crassus spernit 111, 12. Samnites bello sociali vincit 124, 9. decus et ornamentum saeculi sui pessimo facinori belli civilis suam dignitatem praebet 129, 21. ei decretam provinciam Marius sollicitat 130, 8. dilato Mithridate Capitolium insidet 130, 9. ab Asia cum victore exercitu properat 132, 6. Norbanum fundit, Scipionem obprimit 132, 9. apud Sacriportum Colliamque portam hostes debellat 133, 1. ab eo proposita ingens proscriptorum tabula 133, 12. Sulmonem deleri iubet 134, 3. ab eius rogo fax motus Lepidi exardescit 135, 19. iure belli dictator inimicos proscribit 135, 22. damnatorum civium bona addicit 136, 3
- Syllana tempestas unde? 114, 12. intra Italiam detonat 139, 2. bellum civile S. tribus sideribus agitata 139, 23. in Syllanos ferox Marius 132, 7. S. proscriptionis hereditas bellum Sertorianum 134, 8. S. proscriptio reddit altero Illviratu 158, 2. S. dominationis Catulus et Pompeius signiferi 136, 11
- Serv. et P. Syllae Catilinae socii 137, 6
- Faustum Syllam, dictatorem filium, et parvulos ex eo Caesar occidit 153, 19
- Corniculum, Latii oppidum, olim Romanis provincia 19, 14
- Cornidius (?), centurio, Moeos foculo super cassidem ardenti terret 172, 4
- a cornu erumpit Pompei equitatus 146, 13. cornua Ambracii sinus infesta classe succingit Antonius 167, 9. Aegypti c. ab eodem praesidiis munita 168, 10
- corona in theatro distincta radiis Caesari decernitur 154, 3. Cantabrorum partem sub c. Augustus venundat 179, 15. Domitianus coronam magni Iovis ab Africa attingi non vult 183, 17. 184, 19

- Corsicam subigit L. Cornelius Scipio 44, 12
 Corvini v. Valerius
 Cossus v. Cornelius
 cotem secari iubet Attius Nevius 12, 9. quasi cote Insubribus populus Romanus ferrum suae virtutis acuit 49, 2
 Cotisonis regis imperio Daci vicina populantur 173, 2
 Cotta v. Aurunculeius
 Cotys Thrax in Pompei partibus 139, 12
 Crassus, Crassianus v. Licinius
 Crastini pilum aciem Pharsalicam committit 146, 6. C. interficitur 146, 7
 aput Cremeram trecenti Fabii caesi 21, 6
 Cretam inter atque Cyrenas mare aureum piratae vocant 101, 14. Cretes portibus suis adremigant de M. Antonio triumphantes 104, 7. ob inminutum Cretae triumphum Metellus Pompeium detrectat 140, 13. Creten, patriam Tonantiss, Florus salutat 184, 27
 Creticum bellum vincendi nobilem insulam cupiditas fecit 103, 20. C. cognomen reportat Metellus 104, 18. 21
 crinis suos matronae Carthaginienses in tormentorum vincula conferunt 75, 1. vinculo e crinibus suis facto pependerunt Cimbrorum uxores 93, 4
 Critolaus Achaeus legatos Romanos violat 76, 15. eius manum caedit Metellus 76, 19
 Crius cum Spartaco Capua erumpit 127, 13
 crudelitate gravior bonis superbia 13, 17. Thracum crudelitas in captivos saevientium 94, 8
 crucibus punit servorum reliquias Perperna 126, 7
 Cumae, Campaniae urbs, ad mare sitae 29, 1
 Cunctator cognomen Fabio novum et rei publicae salutare 56, 13
 cuniculo Veiorum excidium peractum 22, 7
 in curia suggestus Caesari decretus 154, 4. eo idem venit expeditionem Parthiam meditans et occiditur 154, 14. inde in Capitolium confugiunt Brutus et Cassius 158, 20
 Curiatiis Horatiisque Sabinorum et Romanorum fata permissa 10, 14
 Curibus Sabinis Numa agit 9, 16
 Curietico litore Antonius, Caesaris legatus, castra ponit 143, 16
 Curio v. Scribonius
 M. Curio Dentato consule Sabini subacti 28, 1. apud Asculum Pyrrhum vincit 33, 8. medicum regis caput offerentem remittit 35, 15. fictilia sua Samnitico praefert auro 35, 17
 Q. Curius Catilinae socius 137, 6
 inter currus duos Mettium Fufetium religatum Tullus Hostilius pernicibus equis distrahit 11, 10. aureo curru ut triumphetur Tarquinius Priscus instituit 12, 14. c. in Caesaris triumpho 153, 13. c. digna Augusti de Cantabris victoria senatui vi-

- 179, 16. Triptolemi currum alite serpente Terra mater iungit 185, 13
 curules (sellae) inde a Tarquinio Prisco 12, 13. in iis urbe a Gallis capta maiores natu sese reponunt 23, 20. in curuli sedentem Caesarem senatus invadit 154, 15
 Cyclades a Mithridatis praefectis tenentur 96, 17. Cycladas salutatur Florus 185, 1
 Cydoneam urbium matrem Graeci dicere solent 104, 10. eius duces Metellus vincit 104, 16
 ad Cynocephalas tumulos Philippus, Macedoniae rex, oppressus 63, 13
 Cypriae opes aerarium latius implent quam ullus triumphus 106, 1
 Cypros recepta sine bello 105, 18
 inter Cyrenas et Cretam mare situm piratae aureum vocant 101, 15
 intra Cyrum amnem et Euphraten ad orientem gentes ab Augusto pacatae 181, 11
 Cyzicum, nobilem Asiae civitatem, Mithridates frustra oppugnat 97, 18
- D**aci ad septentrionem siti ferocius agunt 169, 9. ultra Danubium perpelluntur 173, 6
 Dacia tenus Curio venit 95, 2. ab Augusto non victa, sed dilata 173, 7. in foro omni clarissimus de Dacia triumphus exultat 184, 6
 Damascus, Syriae oppidum, transgressus Pompeius 100, 9
 Danuvium Drusus Thraces transire vetat 94, 18. gelu D. ripas iungit 173, 3. ultra eum Daci perpelluntur 173, 6. gentes intra Rhenum atque D. ab Augusto pacatae 181, 11
 Darium bello Syriaco Romani cogitant 64, 18
 deae Egeriae quasi monitu omnia facit Numa 10, 4. d. Luna commilitat Romanis contra Mithridaten 99, 10. Eunus Syriae d. comas iactat 125, 12. peregrinae d. sistra populus Aegyptius pulsant 185, 4
 debitorum plerosque Manlius, Capitolii vindex, liberat 41, 4
 decemviratus libido secundam seditionem conflatur 39, 13
 Deciates imis Alpium iugis adhaerentes subiguntur 49, 9
 L. Decidius Saxa, Antonii legatus, ne veniret in Parthorum potestatem, gladio impetravit 164, 2
 decimae praedae Veis captae Apollini Pythio mittuntur 22, 9
 P. Decius Mus (cos. 340) bello Latino dis manibus se devovet 27, 2. 10
 P. Decius Mus D. f. (cos. 312) more patrio devotum diis manibus offert caput 31, 9
 decora, quibus imperii Romani dignitas eminet, a Tarquinio Prisco instituta 12, 16. ad libertatis et pudicitiae decus vindicandum populus Romanus regem destituit 15, 16. in d. gentis Africani filius Paulo Macedonico procreatum Scipionem adsumit 75, 9. Numantia Hispaniae d. 81, 7. Graeciae d. Athenae

- 96, 18. d. Pompeio suo Fortuna quaerit 99, 2. maximum victoriae Gallicae d. Vercingetorix 110, 15. d. saeculi sui Marius et Sylla 129, 20
 decuriis populum Romanum Servius Tullius distribuit 13, 3
 deditione Campani foedus sanctius faciunt 28, 10. voluntaria d. consules turpitudinem foederis Samnitici dirimunt 30, 2. d. Mancini ignominia foederis Numantini expiata 82, 7. Manciniana d. contagium Ti. Gracchus timet 118, 4. d. suam ad Pompeium absentem mittunt Cretenses 104, 12. ad extrema deditionis Antonium compellit Octavius Caesar 157, 5
 debitorum civium III milia interfici iubet Sylla 133, 7
 defectio solis in morte Romuli consecrationis speciem praebet 9, 10
 Deiotarus, Thraciae regulus, in partibus Pompei 139, 11
 Delmatae ferocius agunt 169, 9. ab Augusto perdomiti 171, 4
 in Delmatiam excurrunt Thracae 94, 4
 Delminio urbe incensa Marcus Delmatas quasi detruncat 171, 6
 Delos insula a Mithridate tenetur 96, 18
 diadema non deest Antonio IIIviro 167, 5
 Diaei, Achaeorum ducis, exercitum Mummus caedit 77, 2
 Dialis flamen in Capitolio a Marianis caesus Iovis oculis cruore respergit 131, 22
 dictator ab aratro T. Quinctius 20, 9. d. perpetuus Caesar 154, 5; Augustus 182, 9. d. Postumius bello Latino 19, 1. d. Quinctius seditione agraria 41, 2. d. Calatinus bello Punico primo 43, 22
 T. Didius (cos. 98) Thracas repellit 94, 16
 C. Didius, Caesaris legatus, in Oceani ostio cum Pompeianis confligit 151, 5
 (Didonem) imitata Hasdrubalis uxor in incendium se mittit 76, 3
 dignitas imperii eminet decoribus et insignibus 12, 16. dignitatis discrimina in tabulas referuntur inde a Servio Tullio 13, 5. d. addunt principi populo ornamenta Tarquinii et insignia 15, 7. integra d. et salva fide paratur vera victoria 21, 17. in sua quisque d. mori vult maiorum natu urbe a Gallis capta 23, 21. matrimoniorum dignitas seditionem excitat 40, 1. natalium dignitatem populus R. vindicat 40, 13. d. equestris in Cannensi clade taxata mensura 54, 21. triumphus d. Perperna servili inscriptione violare non vult 126, 8. d. praebent Marius et Sylla pessimo facinori 129, 21. d. sociorum Catilinae parcendum Caesar censet 138, 7. ad praesidia d. suae paranda dolor Pompeium impellit 140, 15. superstes d. suae Pompeius vivit 147, 6
 diis manibus se deovent Decii 27, 11. 31, 9; maiores natu 23, 17. commilitonibus d. stipendium templa 19, 10. deorum cultum docet Numa

- 9, 18. d. ceteris cedentibus restitere Iuventas et Terminus 14, 6. deorum instinctu populus Romanus regem destituit 15, 17. deus quidam incitat Gallos in Romanos 48, 19. de dis non possumus queri in Thrasymenna clade 53, 17. aversi a Carthagine di Hannibalem Roma averunt 55, 7. 59, 16. adversis dis cupiditas Crassi multatur 111, 5. direptarum urbium dis litatur caede sociorum 124, 12. dis infestus Marius Romam redit 131, 10. deum miseratio intervenit cladi Antonii 165, 10. deorum omnium oculos in se convertit fulgor felicitis imperi 184, 11
- Dolabella v. Cornelius
dolabris argentum Antonii fugientis conciditur 166, 7
- Domitianus v. Flavius
- Cn. Domitius Ahenobarbus (cos. 122) victis Allobrogibus tropaea erigit 89, 19
- L. Domitius Ahenobarbus (cos. 54) Corfinio a Caesare pulsus 142, 1
- Domitius, Pompei aut Metelli legatus, bello Sertoriano proludit 135, 4
- Donnes a Parthorum rege Artageris praefectus Gaium, Augusti nepotem, vulnerat 177, 13
- pro dote soceri Sabini cum generis Romanis opes sociant 9, 2
- Dravo, acri fluvio, Pannonii vallantur 170, 12
- Drepanis, Siciliae oppido, Calatinus praesidium Poenorum detrahit 44, 1
- Drusus v. Claudius, Livius ducatum sceleri praebent Marius et Sylla 129, 18
- C. Duillio Cornelioque coss. populus Romanus mari cum Poenis congregi ausus 43, 1. victor apud Liparas cotidie triumphat 43, 15
- Dyrrachi, Epiri urbis, expugnatio Caesari inrita 145, 4
- Eburones, Galliae populum, Ambiorix concitat 107, 8
- edicto uno omnes in Asia Romanae civitatis homines interfici iubet Mithridates 96, 12. e. Syllae duo milia senatorum et equitum mori iussa 133, 14
- Egeriae deae quasi monitu Numa omnia instituit 10, 4
- egestatem parit opulentia 114, 14
- Egnatius Etruscorum dux bello sociorum 123, 7
- ex elementis variis Romulus congregat corpus unum 8, 3
- elephanti Romanis ante Pyrrhum incogniti 32, 17. apud Asculum eorum terror iam exolevit 33, 9. in Arusinis campis Romanis victoriam tradunt 34, 9. in triumpho Tarentino victores equos sequuntur 36, 19. elephantorum apud Panhormum captivitas 46, 19. iis Antiochus aciem utrimque vallat 67, 3. maximus Allobrogibus terror 89, 15. apud Thapson subito clangore consternati 149, 19. eos inter munera Augusto offerenda Indi trahunt 181, 16
- Eleythernan, Cretae oppidum, Metellus oppugnat 104, 9
- per Elidos campos Metellus Critolai manum caedit 76, 20

- Epheso Salamina pensaverunt Romani 66, 16
 in Epiron vela dimittit Tarentos 32, 4. cum totis Epiri viribus Pyrrhus veniebat 32, 16. in E. bellum civile Caesarianum consedit 139, 7. E. sedem bello Pompeius eligit 144, 13. in E. castra ponit Octavius 167, 8
 epulis expleantur morituri Numantini 82, 23. Iuba et Petreus 150, 5. Cantabri in Medullio monte obsessi 179, 9
 ergastula frequentia in Sicilia 125, 9. e. refringit Eunus 125, 17. ergastulo Athenio familiam liberat 126, 11. eorum ferro recocto tela sibi facit Spartacus 128, 8. e. armat S. Pompeius 161, 14
 errorem in consilium vertit Marius 91, 4. error proelio apud Philippos victoriam dat 160, 14
 Eryce, Siciliae monte, praesidium Poenorum Calatinus detrahit 44, 1
 Esquiline porta Sylla urbi agmen infundit 130, 10
 ab Etruria anniversarii hostes Veientes 21, 3. in E. Gallorum reliquias delet Dolabella 26, 14. per E. infesta III agminum signa volitant 30, 14. Etruria contra Romam consurgit 123, 2. eam Samnitum duces populantur 132, 19. ex E. arma urbi admovet Lepidus 136, 9. eo idem recedit incruenta fuga 136, 14. ad praeparatum a Manlio in E. exercitum Catilina proficiscitur 137, 20. idem infestis ab E. signis patriam petit 138, 11. inde a Caesare pulsus Libo 142, 1
 Etruscorum rex Porsenna 17, 8. E. XII populi in Romanos coniurant 30, 10. E. opulentissimi Volsinii 37, 12. E. sibi miscuit populus Romanus 122, 14. E. sub signis habet Egnatius 123, 7. E. discutit Cato 124, 8. v. Tusci
 sub Euandro Arcades in Latium influxerant 8, 3
 Euboeam conpescit Flaminius 63, 16. E. continenti Euripus abscindit 65, 21. tenetur a Mithridate 96, 18. inde praesidia regis depellit Sylla 97, 3
 Euburiates Ligures subacti 49, 9
 Eumenes II, Pergami rex, socius et commilito Romanorum 85, 6
 Eunus Syrus servos concitat 125, 10. praetorum castra capit 125, 21. vincitur a Perperna 126, 4
 Euphrates idem quod olim Tiberis 19, 19. eum transit Lucullus 99, 6. haurit Crassi signa 111, 10. relinquitur temere a Crasso 111, 17. inter eum et Orontem Parthos caedit Ventidius 164, 7. eum sub imaginibus suis legi Antonius concupiscit 164, 20. intra eum et Cyrum omnes gentes ab Augusto pacatae 181, 11
 Euripus tenui freto Euboean continenti abscindit 65, 21
 Europam populus Romanus victoriis peragrat 41, 17. in E. ab Africa et ab E. in Asiam imperium procedit 64, 13. belli Syriaci temporibus ad Romanos pertinet 65, 12. eius cupiditate flagrat Mithridates 95, 21. eam Asiae ter

- Mithridati aperit 96, 15. ea
 rex quodam modo inescatus
 97, 13. quae in E. restant
 Fortuna ad Caesarem trans-
 fert 106, 6. E. et Asiae
 victrix Roma a Corfinio ad-
 petitur 123, 9
 Eurys ventus Romanis apud
 Cannas obversus 54, 12
 ut exitis caesorum ducum li-
 tarent et vescerentur Moesi
 vovent 172, 2
- F**abiorum gens adversus
 Veientes privatum bellum
 gerit 21, 5. per Fabios patres
 et liberos Samnites subacti
 29, 10
 Q. Fabius Ambustus ad
 Alliam victus 23, 12
 M. Fabius Ambustus alte-
 ram filiam patricio dat, alte-
 ram plebeius sibi iungit 40, 5
 M. Fabio Buteone cos. (245)
 populum Romanus classem
 Punicam apud Aegimurum
 caedit 47, 5
 C.(?) Fabius Dorsopontifex
 ab arce per medias Gallorum
 custodias dimissus 25, 8
 Fabio Gurgite duce Volsi-
 niorum servi poenas dant
 38, 2
 Q. Fabius Maximus Rul-
 lianus Ciminium saltum
 transgressus Etruscos vincit
 31, 3
 Q. Fabius Maximus Cunc-
 tator novam de Hannibale
 victoriam commentus, non
 pugnare 56, 11. Hannibalem
 mora comminuit 56, 15
 Q. Fabius Maximus Ser-
 vilianus (cos. 142) Viriatum
 vincit 80, 16
 Q. Fabius Maximus Allo-
- brogicus Gallis victis tro-
 paea erigit 89, 20
 C. Fabricio Luscino Curio-
 que coss. (282) apud Ascu-
 lum contra Pyrrhum dimicatur
 33, 8. oblatam sibi a rege
 imperii partem repudiat 35, 16.
 X pondo argenti censoria gra-
 vitate damnat 35, 19
 fabula Meneni Agrippae, qua
 dissedissee quondam humanos
 dixit artus 39, 8
 fabulosis infame monstis
 fretum Siculum 42, 19. fabu-
 losae altitudinis nives Alpium
 53, 3
 Faesulae, Etruriae oppidum,
 idem olim quod Carthae nuper
 19, 17
 per Falernos saltus Fabius
 Hannibalem macerat 56, 15.
 F. mons vitibus amictus in
 Campania 28, 18
 Falisci, Etruriae populus,
 sponte se dedunt 21, 12
 fama non dubitat Romulum
 Marte genitum esse 6, 17.
 famam Leonidae adaequat
 Calpurnius Flamma 44, 7.
 fama non aliud formidolosius
 bellum quam Syriacum 64, 16.
 f. gentium Romanos victores
 loquitur 165, 23
 fame urguet Romam Porsenna
 17, 10. in summa f. Manlius
 panes ab arce iaculatus 25, 7.
 f. fessi Saguntini 52, 7. f.
 Numantinos Scipio premit
 83, 3. f. Athenas ad humanos
 cibos compellit Sylla 96, 23.
 eam luxus facit 113, 23. ser-
 vos f. quasi pestilentia Per-
 perna consumit 126, 5. f.
 nihil non experta Calagurris
 135, 12. f. deditionem extor-
 quet Antonio, Caesaris legato

- 143, 19. Antonius IIIvir Perusiae ad extrema deditionis compulsus turpi et nihil non experta f. 157, 6
- contra fas deum Aquilius veneno fontes miscet 86, 2. contra f. collegii tribunicii Ti. Gracchus Octavium rostris depellit 118, 12
- fasces inde a Tarquinio Prisco 12, 13. f. regibus abrogati 16, 5. f. populo pro contione summittit Horatius Publicola 16, 8. Voleronis cos. f. a detrectantibus militiam fracti 38, 12. Xviri f. regio furore retinent 39, 16. f. capti et ad Spartacum delati 128, 11
- fastigium in domo Caesari dictatori decretum 154, 4
- fatale Africae nomen Scipionum 75, 6. f. Gracchorum familiae Capitolium 119, 8. f. Marii manus in proscriptione 131, 14. f. eadem harena Cassio Brutoque quae Cn. Pompeio 159, 12
- fatorum industria VII reges varii ingenio 14, 19. fata Romanorum et Albanorum Horatiis Curiatisque permissa 10, 15. fatum urbis imperaturae Hannibalem Roma aufert 55, 6. fata Scipioni grande de Africa nomen decreverant 58, 8. fatis praesagia adsunt 60, 8. f. imminens praesagit Hannibal post Hasdrubalis cladem 61, 5. fata rerum! 76, 22. fatum insularum 105, 18. Ptolomeus, Cypri rex, veneno fata praecipit 105, 24. f. principum in manu habent equites Romani 121, 7. f. praecipitantibus Philippicis campis urbis fata commissa 145, 16. partium fato, non Caesari data Pompei caedes 148, 3. vis fati 154, 12
- faucibus urbis incubat Porsenna 17, 11. in maris Hadriani f. posita Tarentos 32, 3. sub Italiae f. sitae gentes 48, 19. in f. Italiae nascentis signa convertit Livius 60, 17. offocandas invicem f. praebent Gallograeci 69, 11. sub Isthmi f. Diaei exercitum Mummius fundit 77, 2. Propontidos f. navibus obserat Porcius Cato 102, 20. faucibus Philippum cos. adprehendit Drusi viator 122, 4. per f. Vesuvii delapsus Spartacus 127, 19. f. Hadriani maris a Caesare iussi occupare Dolabella et Antonius 143, 15
- Faustulus, regii gregis pastor, Romulum et Remum repertos fert in casam 7, 4
- generatorum ob inpotentiam prima discordia orta 39, 3
- fercula parentalia Iubae et Petreii regio simul Romanoque sanguine madent 150, 8. in triumpho Caesariani ferculis Nilus Arsinoe Pharos 153, 12
- Ferentanae turmae praefectus Obsidius Pyrrhum cogit proelio excedere 32, 20
- Feretrius v. Iuppiter
- ferro ultus Horatius inmaturnum amorem sororis 11, 2. f. dedecus expiat Lucretia 14, 16. f. Romanis pares non sunt Fidenae 21, 18. Ligurius f. vix relictum quo terra coleretur 49, 12. Graeculum ferrum 63, 8. male temptatum veneno spiritum f. expellit Mithridates 99, 20

- fugam Crassi Parthi ferro occupant 112, 6. f. ergastulorum recocto gladios sibi faciunt Spartaci milites 128, 8
fictilia sua Curius Samnitico praeferat auro 35, 17
Fidem pacis ac belli Numa colendam dat 10, 2
Fidenae, oppidum Etruscum, suo igne crematae 21, 10. habitus feralis iis eversionis omen 22, 2
Fidenate bello Albani medii inter duos expectant fortunam 11, 4
C. Fimbria in penetibus domus suae trucidatus 131, 18
fistulis abruptis Apuleius in Capitolio obsessus 120, 17
flamines post cladem apud Alliam religiosissima partim recondunt, partim Veios auferunt 24, 1. f. Dialis a Mario caesus Iovis oculis cruore respergit 131, 22
Flamininus v. Quinctius
C. Flaminius (cos. 223 et 217) de torquibus Gallorum aureum Iovi tropaeum erigit 50, 11. ad Thrasymentum lacum ab Hannibale caesus 53, 18
sub T. Flavio Domitiano principe Flori certamen Romae 183, 13. Floro resistit, ne Africa coronam Iovis attingeret 183, 16
flexus siderum in annua caeli conversione 155, 17
Florentia, municipium Italiae splendidissimum, bello civili Syllano sub hasta venit 134, 2
Florus sub Domitiano principe certamen subit Romae 183, 11. ex Africa summo consensu poscitur 183, 14.
Caesar non ei puero invidet, sed non vult Africam coronam magni Iovis attingere 183, 16. diu moratur in provincia Tarraconensi 184, 3. eius versus in urbe a lectoribus concinuntur 184, 4. patriae et parentum oblitus vagatur per diversa terrarum 184, 22. eius itinera 184, 26. quod ei fata Romam negant patriam, Tarracone manere vult 185, 18. patrem peregrinatione offendit et in reditu habet professionem litterarum 186, 16. bonos mores et litteras docet 187, 17
focis suis ac laribus exulabat populus orbis possessor 118, 8
foculus super cassidem centurionis Moesis terrorem incutit 172, 6
fomentis Catonem moribundum ausi violare medici 150, 17
fons celebratus Arethusae 57, 15. veneno fontes miscet Aquilius 85, 20. Cilicia fons belli piratici 103, 3
Formiae Campaniae urbs ad mare sita 29, 1. eas populatur S. Pompeius 161, 17
Fortuna et Virtus contempsisse ad constituendum imperium Romanum videntur 5, 9. Albani Fidenate bello f. expectant 11, 6. eius aestu et torrente Africam secutae gentes 62, 8. de industria casus adgubernat f. 64, 13. f. amissae conscientiam retinet Perses 71, 8. Paulus liberos admonet, f., cui tantum liceret, revererentur 71, 13. F. Pompeio suo decus et nomen

- quaerit 99, 2. Asia subacta quae restant in Europa ad Caesarem transfert 106, 6. f. populi Romani semper in malis maior 124, 6. Marius alteri bello reservat 130, 19. Africae fortunam expertus Sertorius 134, 13. F. invidet principi gentium populo 138, 21. debitum par, Pompeium et Caesarem, sibi flagitat 144, 12. nunquam tantum virum populi Romani quantum ad Pharsaliam respexit 145, 19. ultionem Pompei manibus quaerit 147, 19. de industria hunc Mithridatico regno exitum captat, ut a Pompeio pater, a Caesare filius vinceretur 148, 21. ad Mundam nescio quid deliberare videtur 151, 18. S. Pompeium aliis post Caesarem bellis reservat 153, 7. ad Caesarem transfert imperium Romanum 155, 15. invicta stat pro partibus Octavii 160, 8. efficacior quam virtus 160, 11. Florus frui Roma eos iubet quibus f. permittit 184, 17. in Fortunatas insulas Sertorius penetrat consiliis 134, 14. fossa Numantinos circumdat Scipio 83, 2. Caesar Gergoviam 110, 11. Augustus Medullium montem 179, 6. Fregellae, Latii oppidum, idem olim quod Carrhae 19, 17. eas populatur Pyrrhus 36, 5. frugum semina mutato solo degenerant 69, 3. f. parens Athenae 96, 23. frugibus Terra Triptolemo capaces onerat amictus 185, 12. frumentariis legibus studium populi tribunicia potestas aucupatur 117, 5. Mettium Fufetium, Albanorum regem, pernicibus equis distrahit Tullus Hostilius 11, 9. Fufidius Syllam admonet vivere aliquos debere 133, 11. per fugitivarios servi abstrahi debuissent 126, 2. fulmen Romanis destinatum Saguntino igne conflatur 53, 2. tertium f. Hannibalis Thrasymennus lacus 53, 17. more fulminis Pharnacen Caesar obterit 149, 4. Fulvia, Antonii uxor, arma ciet 157, 1. per Fulviam, vilissimum scortum, sceleris Catilinae indicium emergit 137, 15. Cn. Fulvio Centimalo (cos. 229) duce Illyrii late domantur 51, 6. in Q. Fulvium Flaccum Appium Claudium coss. (212) a Bruto Collatinoque coss. CL annis populus Romanus Italiam subegit 6, 5. eum pars exercitus Capuam obsidentis in urbem secuta 59, 13. M. Fulvio Nobiliori (cos. 189) Aetoli se dedunt 67, 14. funalia Duillio a cena redeunti praelucent 43, 17. M. Furius Camillus Gallos caedit 25, 16. urbem restituit 26, 2. Senones persequitur 26, 7. inique inter plebem et exercitum divisisse Veientem praedam videtur 38, 17. C. Furnius Augusti contra Cantabros legatus 179, 12. A. Gabinius († 89) Marsos bello sociali vincit 124, 8.

Gabios, Latii oppidum, capit Tarquinius Superbus 13, 20. eo filius eius per simulationem transfugit 13, 22.
 ad Gades, Hispaniae oppidum, Scipio Africanus maior pervenit 79, 1. G. felicitatem Caesaris sequuntur 143, 10
 Gaditanum fretum Tiberius Nero, Pompei legatus, bello piratico obsidet 102, 16
 per Gaetuliam Metellus Iugurtham sequitur 88, 4
 Gaetulicus v. Cn. Cossus Lentulus
 Gaetulicos, accolos Syrtium, Augustus Cosso duce compescit 176, 17
 Galli urbem igni ferro manibus exaequant 24, 13. a Gallis in Latinos populus Romanus convertitur 27, 2. eorum carpenta in triumphis 36, 14. de hoste G. Romanos vindicat Camillus 38, 19. eorum reliquiae in media Asiae parte 69, 1. G. atque Germani inmanissimi gentium 106, 7. G. fraudibus agunt 107, 6. G. Caesar debellat 111, 2
 Galli Insubres sub Alpibus siti Romanos lacesunt 48, 17. iis animi ferarum 49, 14
 Galli Senones imperii Romani cursum parumper supprimunt 22, 16. nati ad hominum interitum 23, 3. eos ita persequitur Camillus ut nulla vestigia supersint 26, 8. Capitolium eos evasit 130, 15
 Galliae ab extremis Cimbri Teutoni atque Tigurini profugi 90, 6. iidem G. et Hispania exclusi 90, 8. primus eius motus ab Helvetiis coenit 106, 9. in G. Caesar re-

versus e Britannia 109, 6.
 Galliarum novissima coniuratio sub Vercingetorige 109, 14. Galliam idem expedita manu emensus 110, 3. eam adquisisse decorum 118, 9. in G. se deflectit bellum civile Caesarianum 139, 16. G. Caesar invadit 140, 23. in G. pacem Caesar fecerat 142, 14. primum de G. triumphum trahit 153, 9. in Cisalpina Gallia Antonius Decimus Brutum obsidet 156, 11
 Gallicam gentem persequitur Camillus 26, 5. G. sinum obsidet Pomponius, Pompeii legatus 102, 15. Gallici dilectus in Caesaris partibus 139, 11. G. Alpes secutus Florus 185, 5.
 Gallograeciam Syriaci belli ruina convolvit 68, 13
 Gallograecorum gens in media Asiae parte sedet 68, 17. G. fugati in perpetuam se pacem dedunt 69, 6
 Ganymedes, spado Aegyptius, morte consumptus 148, 17
 Garamantas Quirinio subigendos Augustus dat 177, 2
 per Gauranos saltus Hannibalem Fabius macerat 56, 15
 Gaurus Campaniae mons vitibus amictus 28, 18
 L. Gellius a Pompeo Tusco mari inpositus 102, 14
 gemmis ingentibus Antonii Illviri vestis obstricta 167, 4. gemmas Seres et Indi Augusto donant 181, 16
 velut genios Galli senes Romanos venerantur 24, 17. malus g. Bruto per noctem se offert 159, 19

- Gergoviam, Arvernorum maximam civitatem, Caesar in deditionem redigit 110, 8
- Germani inmanissimi gentium 106, 7. contra G. Ariovisto rege in Haeduos incurrentes Caesaris pugna 107, 17. eos Hercyniis in silvis Caesar quaerit 108, 8. G. dilectus in partibus Caesaris 139, 11. eorum cohortes Pompeianos equites fugant 146, 14. victi magis a Druso quam domiti 175, 7. duce Armenio arma corripunt et tres legiones opprimunt 175, 15
- Germania quid agat nihil ad Caesarem pertinere putat Ariovistus 107, 21. G. magis turpiter amissa quam gloriose acquisita 173, 15. in G. post Drusi expeditionem ea pax ut mutati homines viderentur 174, 20
- Gesoriacum, Morinorum oppidum, idem quod olim Fregellae 19, 19. G. et Bormam pontibus iungit classibusque firmat Drusus 174, 18
- Gigantes v. terrigenae
- glacie perfidus Hebrus fluvius 95, 1
- cum gladiatoribus dimicasse miserandum 113, 13. gladiator in honorem virium Spartacus 123, 14. idem de g. munerarius 128, 17
- gladiatorium munus 93, 18. g. adversus dominos suos exercitus consurgunt 114, 7. cives cum civibus suis g. more concurrunt 129, 17
- Glaucia v. Servilius
- Gomphos, Thessaliae castellum, Caesar vastat 145, 9
- Gracchus v. Sempronius
- Graeci Cydoneam urbium matrem dicere solent 104, 10
- Graeciae clarissimus rex Pyrrhus 31, 16. idem in G. suam fugatur 36, 8. a G. allatas leges X principes lecti conscribunt 39, 14. G. Africam secuta 62, 7. eius litora Laevinus peragrat 62, 21. ei veterem statum reddit Flaminius 63, 17. eius insulas et litora Antiochus magnus occupat 65, 19. G. vastant Galli Brenno duce 69, 2. eius decus Corinthos 76, 12. per G. transilire Mithridates cogitat 99, 17. eius robur in partibus Pompeii 139, 13
- Graeculum ferrum diversum a pilis Romanis 63, 8. G. civitas Massilia 142, 19
- Graecum ingenium Italicis artibus miscet Tarquinius Priscus 12, 2
- Granicus, Asiae fluvius, cruentus clade Mithridatis 98, 9
- Grumentum, Lucaniae oppidum, bello sociorum vastatur 124, 1
- H**adriano tenus mari Curius Dentatus Italiam vastat 28, 2. in ipsis H. maris faucibus posita Tarentos 32, 3. Illyrii longissime per totum H. maris litus effusi 51, 1. in Hadriaticum mare usque Thraces veniunt 94, 5. H. fretum bello piratico obsidet Varro 102, 17. Adriani maris fauces a Caesare iussi occupare Dolabella et Antonius 143, 14
- Haeduorum querellae auxilium adversus Allobroges flagitant 89, 12. H. de Germa-

- norum incursionibus queruntur 107, 18
 ab Haemo, monte Thraciae, situm regionum suarum speculatus Perses 70, 9
 hastae subiectus ager, quem Hannibal insederat 60, 5
 Hebro toto Thraciam vastat Minucius 94, 19
 ab Helvetiis primus Galliae motus coepit 106, 9
 aput Hennam, Siciliae oppidum, servi seditiosi fame consumpti 126, 5
 aput Heracleam Campaniae prima Romanorum cum Pyrrho pugna 32, 19
 Herculanae viae limes intercisus 162, 19
 Herculaneum Campaniae urbs ad mare sita 29, 1
 Herculis semine se procreatum dicit Pyrrhus 35, 8. in H. columnas a Pyrenaeis montibus Hispaniam Scipio recuperat 58, 11. Capsa urbs Herculi condita 88, 9. eius speculae mari imminent 151, 12
 Hercynius saltus idem quod olim nemus Aricinum 19, 18. invius plane quasi belli Etrusci tempore Ciminus 30, 16. H. in silvis Caesar Germanum quaerit 108, 10. H. saltum Drusus patefecit 174, 20
 Herdonio Sabino duce primum servile bellum inter initia urbis 125, 1
 Herennium patrem Pontius, Samnitium dux, aput Caudinas furculas consulit 29, 18
 Hiberi, Caucasi populus, a Mithridate sollicitantur 98, 20. eis imperat Artoces 100, 5
 Hiberiae ignoscit Pompeius 100, 3
 Hiberus, Hispaniae fluvius. omnes citra ultraque eum imperio subicit Scipio 78, 21. omnia citra ultraque eum et Tagum populatur Viriatus 80, 12
 per hiemem ab Antiocho magno conlatae undique rosae 66, 3. h. altius Alpes levat 91, 16. 109, 20. quamvis h. prohiberet, Caesar ad bellum navigat 144, 15
 Hiempsalis fratris capite potitus Iugurtha 86, 17
 Hieronem II Syracusanum Appius Claudius devincit 42, 22
 Hierosolymam, Iudaeorum urbem, Pompeius intrat 100, 11
 Hirtulei proludunt bello inter Pompeium et Sertorium 135, 5
 Hispaniae vetus civitas Saguntos 51, 18. in H. se movet Punici belli vis 52, 22. in H. populus Romanus arma mittit 57, 8. in H. Cn. et P. Scipiones missi paene totam Poenis eripuerant, sed rursus amiserant 58, 1. 78, 15. H. totam recuperat Scipio Africanus maior 58, 9. eius Carthago facile victa omen Africae victoriae 58, 16. ab H. Hasdrubal, frater Hannibalis, venit 60, 10. eius victor Scipio maior 61, 19. ei numquam animus universae consurgere 77, 21. in H. cum Poenis bellum 78, 10. H. stipendiarum facit Scipio maior 78, 20. eius robur Celtiberi 79, 7. solis gentium eius Numantini duces contigerunt 79, 21. eius Romulus Viriatus 80, 8. eius decus Numantia 81, 7.

- H. *populus Romanus* domuit 84, 3. 85, 2. H. *Cimbri* et *Teutoni* exclusi 90, 8. H. *armatus Sertorius* 134, 15. H. non contentus *Sertorius* 134, 18. prope tota H. *Sertorium* persecuti *Metellus* et *Pompeius* 135, 1. H. *discordiae Romanorum* ducum poenas dat 135, 9. in pacem recepta 135, 14. in H. se deflectit bellum civile *Caesarianum* 139, 16. idem ibi deficit 140, 2. H. *Pompeius* invadit 140, 24. in H. *incruentum Caesaris* bellum cum *Petreio* et *Afranio* 142, 24. citerior et ulterior *Hispania* a *Caesare* recepta 143, 8. H. *Africam* superat bello civili *Caesariano* 151, 1. H. et *Mauretaniae* litora in unum vergunt 151, 10. bis subactam H. ostendit quartus *Caesaris* triumphus 153, 14. in H. alter *Pompei* iuvenum occiderat 161, 12. *Augusti* temporibus pacata fere omnis H. 178, 6. finis *Augusto* bellorum civilium idem *rebellandi* finis *Hispaniae* 180, 15. *Hispanienses Pompei* exercitus 142, 15. cum *Hispanis* initio bellum non est, sed cum *Poenis* in *Hispania* 78, 10. H. *militis* vigor non alias magis apparuit quam *Romano* duce 134, 16. *Histri* vincuntur ab *Appio Pulchro* 68, 2. in *Histriam Tarentos* vela dimittit 32, 4. *Horatiis*, *trigeminis* fratribus, *populi Romani* fata permessa 10, 14. *Horatius Curiatius* exuperat 10, 18. *inmaturum sororis* amorem ultus ferro 11, 2. *Horatius Cocles* nisi in *analibus* foret, *fabula* videretur 17, 14. ponto rescisso transnatat *Tiberim* 17, 17. *M. Horatius Publicola* in locum *Collatini* consulis substitutus 16, 6. summo studio adnissus ad augendam *liberi populi maiestatem* 16, 7. *Tullus Hostilius* excipit *Numam* 10, 8. in honorem virtutis regnum ei ultro datum 10, 9. *militarem disciplinam* artemque bellandi condidit 10, 9. provocare ausus *Albanos* 10, 11. *Fidenates* vincit 11, 6. *Mettum Fufetium* pernicibus equis distrahit 11, 9. *Albam* diruit 11, 11. *militiae* artifex acuit ratione virtutem 15, 3. *C. Hostilio Mancino* consule *Carthaginis* obsidio fervet 75, 2. cum eo foedus faciunt *Numantini* 81, 22. eius *deditione* foederis dedecus expiatur 82, 7. *Manciniana* deditionis contagium timet *Ti. Gracchus* 118, 4. *hostium* v. *ostium*. *Hyrceanum Iudaeum* regnare iubet *Pompeius* 100, 15. *Ianiculo* occupato *Porsenna* ipsis urbis faucibus incubat 17, 10. in monte *I.* tumultus duce *Canuleio* exardescit 40, 3. *Ianiculo* manus *Octavi* depulsa a *Marianis* 131, 14. *collem I.* exercitu *Syllani* insident 136, 10. *Ianum geminum* *Numa* colendum dat 9, 22. *Iani* porta

- peracto Punico bello primum post Numam clausa 48, 16. I. geminum Augustus cludere ausus 182, 5
- igni ferro manibus Galli urbem exaequant 25, 1. i. Aetnaei imitator Vesuvius 28, 19. ignibus Ligurum latebras Fulvius saepit 49, 10. i. oleoque ante pugnam apud Trebiam se foveat Poeni 53, 14. ignium mora probatur Carthaginis magnitudo 76, 5. aqua et i. senatoribus interdictum se minatur Apuleius Saturninus 120, 6. i. haustu Catulus se ludibrio Marianorum eximit 131, 21. tantum non Vestali i. Scaevola pontifex sepelitur 132, 17. quasi i. incendio Lepidus Antonio accedit 157, 9. i. iactis dissipantur Antonii naves 168, 1
- Ilerdae, Hispaniae in oppido, Caesar Petreium et Afranium opsidet 142, 25
- in Illyricum Tarentos vela dimittit 34, 4. circa I. aliquid adversus Caesarem ausa Fortuna 143, 13. I. litore Dolabella, Caesaris legatus, castra ponit 143, 15
- Illyrii, gens sub Alpibus sita, Romanos lacessit 48, 18. 50, 16. 170, 2. Cn. Fulvio Centimalo duce domantur 51, 7. eos trahit Macedonici belli contagio 72, 7. ferocius agunt 169, 8. ab Augusto vincuntur 170, 4
- imaginarium rex Andronicus 73, 6. ne i. quidem iure Crassus Parthis respondet 111, 13. ne i. quidem belli indictione Antonius in Parthos impetum facit 165, 1
- imaginem populi Romani totam amplectitur Florus 5, 14. i. urbis magis quam urbem fecerat Romulus 7, 20. in nocturna i. Pompeius plausu theatri sui in modum planctus circumsonatus 146, 2. imagines Caesaris circa templa 154, 3. atra quaedam i. Bruto se optulit 159, 18. sub i. suis Euphraten legi concupiscit Antonius 164, 20
- imber Persicos arcus Antiochi corrumpit 67, 6
- imperator quanti est tanti exercitus 82, 16. inter i. et militem medius apud Pharsaliam Caesar 146, 21. Pompei i. clades sacramentum partium auget 149, 11
- imperii senectus sub Traiano principe quasi reddita iuventute revirescit 6, 14. secreta i. pignora ancilia atque Palladium 9, 22. i. dignitas insignibus a Tarquinio Prisco institutis eminet 12, 16. i. sedem humanum repertum caput promittit 14, 11. imperium regibus abrogatum 14, 16. i. cursus parumper Gallorum incursione suppressitur 22, 16. i. aemulatione Latini semper infesti 27, 3. in i. plus est quam in victoria 27, 9. cum magnitudine imperii crescunt vitia 83, 23. i. patrimonium vectigalia 117, 16. i. totum qua patet Caesaris furor atque Pompei corripit 139, 4. i. corpus Augustus ordinat 155, 11. Romanum i. petit Cleopatra ab Antonio 166, 18. i. in ripa Rheni fluminis stat 176, 12
- incendium Gallicum Romam

- expiat et lustrat 25, 20. ex obruto i. subita de cineribus flamma prodit 75, 20. 130, 20. Carthaginis i. per XVII dies vix potuit extinguere 76, 6. eiusdem incendiis Scipio ad excidia urbium inbutus 82, 8. i. parum fideliter extincta maiore flamma reviviscunt 97, 15. incendiis urbem distingere Catilina aggreditur 137, 2. i. suum Catilina ruina se restincturum minatur 137, 18. Thessalici i. cineres Pompeio mortuo recalescunt 147, 15. aedificiorum incendio Caesar Alexandriae hostium tela summovet 148, 8. i. Antoniano quasi ignis Lepidus accedit 157, 9
- incursione Gallorum imperii cursus parumper supprimitur 22, 16. de incursionibus Germanorum Haedui queruntur 107, 18. crebris i. Cantabri Vaccaeos fatigant 178, 13
- indagine quadam quidquid piratarum fuit inclusum et oppressum 103, 2. quasi per i. missae a Basilo naves funibus capiuntur 143, 22. quasi quadam i. Cantabriam cogit Augustus 178, 17
- Indi Pompeii temporibus Romanos nec noverant 101, 4. sub ipso sole habitant 181, 16. Augusto munera ferunt 181, 17
- indictione belli ne imaginaria quidem Antonius in Parthos impetum facit 165, 1
- indolem Servii Tullii eximiam Tanaquil liberaliter educat 12, 19. i. magnae signum est sperare semper 162, 25
- Indutiomarus Treveros concitat 107, 7
- infantes suos suffocant Cimbrorum uxores 93, 3. i. suos humi adfigunt mulieres Alpinae 169, 16
- infantia populi Romani sub regibus 6, 3. 14, 18
- inferiae Saguntinorum vastatio Italiae, captivitas Africae 52, 17. epulis quasi inferiis se implent Numantini 82, 23
- ab inferis Romanus post Cannas emergit 55, 14. ad i. magni ducis famam paene secum fert S. Pompeius 162, 24
- velut infulae in victimam honores in Caesarem congeruntur 154, 7
- Ingauni, Ligurum populus, a Romanis vincuntur 49, 9
- inter initia urbis Herdonius primum servile bellum temptat 125, 1
- immortalitatem animae docet liber Platonis 150, 14
- Insanorum montium immanitas Sardis nihil contra Gracchum prodest 57, 18
- insignia quibus imperii dignitas eminet ex Tuscia 12, 16. i. Tarquinii principi populo dignitatem addunt 15, 6. i. proiectis Pyrrhus apud Heracliam proelio excedit 33, 2. insignia Romanae virtutis bello Punico primo 45, 18. i. multa Romanorum militum Caesaris pugna contra Belgas 106, 18. i. senatus Catilinae socii 137, 7
- Insubres v. Galli
- Interamnium, municipium Italiae splendidissimum, sub hasta venit 134, 2

ad internecionem exercitus
 Viriatus Claudium Vnimanum
 caedit 80, 14. ad i. Numan-
 tini contra Mancinum saevire
 poterant 82, 4
 invidia deum imperii cursus
 supprimitur 22, 15. sub ex-
 teri regis invidia inpune gras-
 santur Cilices 101, 13. ut ex-
 tenuetur invidia, sociale bel-
 lum vocatur 122, 12. i. movet
 nimia Pompei potentia 140,
 12. i. vincit clementiam Cae-
 saris 154, 9
 inundatione Gallici sangui-
 nis Camillus incendiorum ve-
 stigia delet 25, 17
 Ionium mare populus Ro-
 manus primum Laevino con-
 sule ingressus 62, 20. inter I.
 et Aegaeum mare Corinthos
 exposita 76, 12
 ira vivit in morte Romano-
 rum a Pyrrho caesorum 35, 3
 Isara, Galliae fluvius, testis
 victoriae Gallicae 89, 13
 Isaurici cognomen adamat
 P. Servilius 102, 1
 Isauros, arcem Ciliciae, ever-
 tit P. Servilius 101, 21
 Isidoro duce piratae prope
 Cretam latrocinantur 101, 14
 sub Isthmi faucibus Mum-
 mius Achaeos fundit 77, 2
 Italiam populus Romanus
 subigit 6, 6. 17, 5. 41, 8. 11.
 19. per I. Galli vagantur
 23, 8. per I. Galli victi a
 Manlio naufragia sua latius
 trahunt 26, 6. eius pulcher-
 rima plaga Campania 28, 12.
 eius antiquissimus populus
 Vmbri 30, 11. totam I. una
 veluti ruina involvit bellum
 Tarentinum 31, 16. maximam
 eius partem populus Roma-

nus subigit 36, 1. omnis I.
 post Tarentum pacem habet
 37, 2. I. suae Sicilia quodam
 modo abscissa 42, 6. classem
 Carthaginensium in I. navi-
 gantem apud Aegimurum po-
 pulus Romanus caedit 47, 6.
 sub eius faucibus siti Ligu-
 res 48, 19. I. sibi rupto foe-
 dere aperit Hannibal 52, 2.
 eius vastatione Saguntinorum
 manibus litatur 52, 20. de I.
 media Africam facit Hanni-
 bal 57, 7. eius visceribus in-
 haeret idem 59, 2. in ulti-
 mum eius sinum se recipit
 idem 60, 1. in ultimo eius
 angulo Nero eundem sub-
 movet 60, 15. in nascentis
 I. fauces Livius signa con-
 vertit 60, 17. I. suae clades
 in Africam vindicat Scipio
 61, 10. eius victor Hannibal
 61, 19. ibi dominatur idem
 62, 14. in I. demigrant Cim-
 bri Teutoni atque Tigurini 90, 9.
 eius claustra Alpes 90, 24.
 in eam Cimbrum Tridentinis
 iugis provoluti 91, 17. I. in
 Venetia mollissima 92, 2. li-
 beratae I. nuntium populus
 Romanus per deos accipit
 93, 10. I. invadere Mithri-
 dates tantum cogitavit 99, 17.
 satius erat populo Romano
 in I. dominari quam viribus
 suis confici 113, 16. totius I.
 consensu Livius Drusus Grac-
 chanas leges adserere cona-
 tus 120, 23. intra I. socii
 non minore flagitio quam intra
 urbem cives rebellant 122, 17.
 I. contra matrem suam ur-
 bem consurgit 123, 2. ab omni
 eius parte bello sociali signa
 canunt 123, 17. in eius ex-

- trema refugit Spartacus a Crasso pulsus 129, 5. totius I. viribus armorum Mariano furor nititur 130, 5. eius municipia bello Mariano sub hasta veneunt 134, 1. intra I. Syllana tempestas detonat 139, 2. intra I. bellum civile Pompeianum committitur 139, 16. I. prima civilis belli Pompeiani harena 141, 20. ab I. fugit Pompeius 142, 7. rursus Italiam redit Florus 185, 4. Italiae vites affectat provincia Tarraconensis 186, 4
- Italicis** artibus Graecum ingenium miscuerat Tarquinius Priscus 12, 3. Italicorum postremi in fidem venere Volsinii 37, 12. I. quoque viribus contra Romanos utitur Hannibal 59, 4. I. sanguinis flos et robur in Pompeii partibus 139, 10
- Iubae** I, Mauretaniae regis, adventum non sustinet Curio 144, 9. I. accedit copiis Catonis et Scipionis 149, 14. eius elephantum apud Thapson in suos sese circumagunt 149, 19. Petreio se interficiendum praeberet 150, 4. eum ostendit quartus Caesaris triumphus 153, 14
- Iudaei** Hierosolimam frustra contra Pompeium defendere temptant 100, 12. impiae gentis arcanum sub aurea vite Caelus 100, 13
- sub iugum Aequos et Volscos mittit T. Quinctius 20, 7. Romanos Pontius Herennius 29, 20. i. Samnitibus reponit Papirius 30, 6. imis Alpium iugis Ligures adhaerent 49, 4. inter i. Maleum et Ceraunios montes insulae 67, 20. i. excutit Macedo Andrisco duce 72, 16. per Pyrenaeum i. signa Romana Scipiones inferunt 78, 12. iugi inpatientes Hispaniae gentes 79, 5. Tridentinis i. in Italiam provoluti Cimbri 91, 17. Rhenus ponte quasi i. a Caesare captus 108, 16. ab inposito i. gentium cervices post bella civilia resiliunt 169, 7
- in Iugurtha fuit quod post Hannibalem timeretur 86, 9. fratres interficit 86, 17. in Scauro Romani imperii mores expugnat 87, 5. pacem emit a Bestia 87, 10. competitorem imperii Massivam conficit 87, 12. Albinum vincit 87, 16. eum fugitivum Metellus persequitur 88, 4. apud Cirtam graviter caeditur 88, 12. per insidias captus in triumpho ducitur 88, 19. v. Numida
- Iuliae**, Caesaris filiae Pompeio nuptae, generi socerique aemulatio erumpit 141, 4
- Iuliae** gentis cooptationem inhibet Antonius IIIvir 156, 9
- Sex. Iulium** Caesarem (cos. 91) festo die Latinarum immolare conantur socii 123, 12. amisso exercitu media urbe per viam deficit 124, 4
- L. Caesarem**, avunculum suum, proscribit Antonius IIIvir 158, 6
- in **C. Iulium** Caesarem Asia a Pompeio subacta Fortuna quae restabant in Europa transfert 106, 6. Helvetios in sedes suas reducit 106, 15. cum Belgis confligens proelium restituit 106, 20. Aquitanos et Morinos vincit 107, 4.

eo absente Treveri et Eburones legatos invadunt 107, 8. Ariovistum ad se venire iubet 107, 19. Rhenum transgressus Germanos frustra quaerit 108, 9. 17. in Britanniam transit 108, 20. classe maiore eodem redit 109, 6. Ravennae dilectum agit, cum Vercingetorix Gallos ad arma vocaret 109, 19. Avaricum flammis adaequat 110, 6. Gergoviam expugnat 110, 8. Vercingetorix ei se dedit 110, 16. per C. Gallos debellat populus Romanus 111, 2. aetatis populi Romani transmarinae partem posteriorem in C. et Pompeium Florus deducit 113, 6. ambitus honorum C. atque Pompeium in exitium rei publicae armat 114, 16. parcendum dignitati sociorum Catilinae censet 138, 7. eius furor atque Pompei totum imperium corripit 139, 3. eloquentia spiritu consulatu adlevatur 140, 17. dignitatem comparare cupit 140, 19. Galliam invadit 140, 23. eius filia Pompeio nupta 141, 4. eius opes Pompeio suspectae 141, 7. de successione eius in Gallia senatus agit 141, 11. praemia armorum armis defendere statuit 141, 18. eius adventu praesidia Pompeiana in Italia oppressa 141, 21. Romam ingressus consulem se ipse facit 142, 8. aerarium effringi iubet 142, 10. pulso Pompeio provincias ordinat 142, 12. Massiliam vinci sibi iubet absenti 142, 18. Petreium et Afranium siti ad deditionem compellit 143, 7. omnia eius

felicitatem sequuntur 143, 10. adversus absentem eum aliquid ausa Fortuna circa Illyricum et Africam 143, 12. ad bellum in Epiron navigat 144, 15. natura ferox Pompeium lacessit 144, 23. Pompeium vincit 146, 10. medius inter imperatorem et militem 146, 21. in Aegypto adversus eum sine partibus bellum 147, 16. Ptolomaeus foedus amicitiae cum eo medio Pompeii capite sancit 147, 18. Cleopatram in regnum restitui iubet 148, 4. Alexandrinos adortus iusta generi manibus dat 148, 14. Pharnacen obterit more fulminis 149, 3. apud Thapsos Pompeianos et Iubam vincit 149, 15. apud Mundam ante aciem maestior 151, 19. ibidem proelium restituit 152, 7. ibidem de extremis agitasse secum dicitur 152, 10. victos Mundaе obsidet 152, 21. in patriam victor invectus triumphat 153, 9. pensat clementia bellum 153, 18. omnes in eum congesti honores 154, 2. sanguine suo curiam implet 154, 18. eo et Pompeio trucidatis populus Romanus rediisse in pristinum statum videbatur 154, 21. 158, 16. eius successorem Octavium indignatur Antonius 155, 5. 156, 3. eius testamentum motum causa 156, 2. eius veteranis pretium militiae persolvebat Octavius 156, 21. inultus Octavium agit 157, 14. veteranos eius Brutus et Cassius timent 158, 19. iidem in provincias ab eo datas concedunt 159, 4. eius percussores sublatis 161,

ermaniam in eius; hono-
 rovinciam facere Au-
 concupiscit 173, 17
 us Caesar Augustus
 aesare heres relictus
 3. eum successorem
 s Antonius indignatur
 156, 3. Fortuna ad
 imperium Romanum
 t 155, 14. aetate et
 favorabilis Antonium
 inam exiit castris 156,
 rorum divisionem ve-
 patris pretium mili-
 rsolvit 156, 20. Anto-
 erusiae ad deditionem
 it 157, 4. eum inultus
 gitat 157, 14. foedus
 tonio et Lepido con-
 57, 16. percussoribus
 in p̄scriptione con-
 158, 13. cum Antonio
 sium Brutumque suc-
 c 159, 10. ante proe-
 pud Philippos in eius
 omnia aves promittunt
 eius medicus somnio
 tus ut C. castris ex-
 160, 3. eius castra
 60, 10. 15. victoriam
 alio error dat 160, 13.
 ves incendit S. Pom-
 31, 19. in Siculo freto
 us iuvenis ab eo op-
 162, 23. nondum ad
 abilitatem profecerat,
 peresset Antonius 163,
 us Actiacum classe
 it 167, 6. eius naves
 in senos ordines cre-
 167, 15. Antonii victi
 s instat 168, 8. eius
 frustra temptat Cleo-
 68, 12. Noricos per
 perpacat 169, 14. Il-
 vincit 170, 4. in Pan-

nonios domandos Vinnium
 mittit 170, 13. eius nomen
 armis victorum Pannoniorum
 in profluentem datis resiten-
 tibus nuntiatur 171, 1. Del-
 matas perdomandos Vibio
 mandat 171, 8. Dacos ultra
 Danuvium perpellit 173, 6.
 Sarmatas prohibet Danuvio
 173, 10. Germaniam in ho-
 norem patris concupiscit fa-
 cere provinciam 173, 17. Dru-
 sus missus ab eo in Ger-
 maniam 174, 4. Musulamos
 atque Gaetulos Cosso duce
 conpescit 176, 17. Marmari-
 das atque Garamantas Qui-
 rinio subigendos dat 177, 1.
 contra Armenios C. Caesarem
 nepotem suum mittit 177, 5.
 Cantabros quasi quadam cogit
 indagine 178, 16. Cantabro-
 rum hos deducit montibus,
 hos obsidibus adstringit, hos
 venundat 179, 14. triumpho
 augeri contemnit 179, 17.
 Astures opprimit non in-
 cruento certamine 180, 8. Lan-
 ciam civitatem ab incendio
 servat 180, 11. Astures castra
 sua in plano habitare iubet
 180, 17. Astures exercere so-
 lum iubet 181, 5. ausus anno
 DCC ab u. c. Ianum cludere
 182, 4. pronum in omnia
 mala saeculum legibus coer-
 cet 182, 7. Augusti nomine
 et titulo consecratur 182, 12.
 septingenti anni a Romulo
 in Caesarem A. 5, 2
 C. (vel L.) Caesar in penatibus
 suis a Mario trucidatur 181,
 17
 C. Caesar, Augusti nepos,
 contra Armenios missus 177, 5.
 ex vulnere occumbit 177, 8

- L. Caesar, Augusti nepos, Massiliae morbo solvitur 177, 7
 Caesarianorum acrior impetus apud Thapson 149, 16.
 Caesarianae potentiae aemulus Antonius 155, 1
 Iulius Proculus visum a se Romulum adfirmat 9, 11
 Iuli, Aeneae filii, opus Alba 7, 5
 a L. Iunio Bruto Collatinoque coss. adulescentia populi Romani incipit 6, 4. iis ducibus populus Romanus regem destituit 15, 14. B. favori civium domus suae clade velificatus 16, 11. super Arruntem mutuo vulnere expirat 18, 12
 D. Iunius Brutus Callaecus Celticis Lusitanosque vincit 79, 14
 D. Brutus († 43) Massiliam perdomat 142, 21. eum Mutinae obsidet Antonius 156, 12. eum obsidione liberat Octavius 156, 16.
 M. Brutus alique patres consentiunt in caedem Caesaris 154, 11. Cassius et B. manibus Caesaris graves 157, 15. libertatem parricidio perdunt 158, 16. in provincias a Caesare datas concedunt 159, 4. moriens B. efflat non in re, sed in verbo esse virtutem 160, 12. in Cassio et B. partes sustulerat Augustus 163, 10. Labienus missus a Cassio B.que sollicitaverat Parthos 163, 20
 in M. Iunii Silani (cos. 109) castra Cimbri legatos mittunt petentes ut Martius populus aliquid sibi terrae daret 90, 10. primum impetum barbarorum non sustinet 90, 15
 Iuppiter Stator unde? 8, 18.
 Feretrio Iovi spolia opima Romulus reportat 8, 11. I. orat Romulus, foedam suorum fugam sisteret 8, 17. ad Feretrium spolia de Larte Tolumnio reportata 22, 6. Iovi aureum tropaeum de torquibus Gallorum Flaminius erigit 50, 10. Feretrio I. Flaminius opima suspendit 50, 14. I. ipsius oculos Merula a Marianis caesus cruore respergit 131, 12. bonum I. invocat Florus 187, 15
 iusta generi manibus Caesar de Alexandrinis dat 143, 14
 apud Inturnae lacum Castores pulverem et cruorem abluunt 72, 1
 Iuventas et Terminus restitute cedentibus ceteris diis 14, 7
 P. Iuventius († 149) praetor ab Andrisco superatus 73, 3
 T. Labienus apud Mundam periclitantibus Pompeianis auxilia mittit 152, 13
 Q. Labienus T. f. missus a Cassio Brutoque Parthos in auxilium sollicitat 163, 20. eius copias cum Parthis coniunctas Ventidius caedit 164, 5
 Lacedaemon Xanthippum ducem mittit Poenis 46, 3. eam conpescit Flaminius 63, 17
 Lacedaemoniorum opus Tarentos 31, 19. 32, 15
 Laconum CCC speciosa caede Thermophylae memorandae 66, 9.
 Laevinus v. Valerius

- Lamponius, Samnitum dux, atrocissime Campaniam Etruriamque populatur 132, 17
- Lancia, validissima civitas Hispaniae, reliquias exercitus Asturum excipit 180, 10
- largitione nulla potuit corrumpi populus Romanus adulescens 40, 16. l. suspectum Spurium populus Romanus praesenti morte multavit 40, 18. ad conciliandum plebis favorem effusa l. supplicia quondam hostium artem facit 114, 8. nihil se ad l. ulli reliquisse Drusus dicit 121, 19
- laribus ac focus suis exulabat populus orbis possessor 113, 7
- de Larte Tolumnio, Veientium rege, spolia ad Feretrium reportata 22, 6
- Lasthenem, Cydoneae ducem, Metellus vincit 104, 16
- latifundiis civium Romanorum Sicilia tenetur 125, 8
- Latinarum festo die socii rebelles consules immolare conatur 123, 12
- Latini pastores Romam influunt 8, 1. cum L. adsidue et sine intermissione pugnatum 19, 12. eorum pervicacissimi Aequi et Volsci 20, 7. in eos a Gallis conversus populus Romanus 27, 2. ab iis populus Romanus adgressus gentem Sabinorum, qui se Latinis adiuncxerant 27, 15. eos sibi miscuit populus Romanus 122, 14. eos bello sociali Afranius sub signis habet 123, 6
- Latio Alba caput ante Romulum 7, 5. valida Latio oppida a Tarquinio Superbo capta 13, 19. inter L. atque Tuscos populus Romanus quasi in bivio conlocatus 17, 1. omne L. in Tarquinii Superbi ultionem tollit animos 18, 18. ei promissa civitas a Druso 114, 5. omne L. contra urbem consurgit bello sociali 123, 1 laureatas litteras Castores praetori dant 93, 13
- apud Lauronem, Hispaniae oppidum, proelium contra Sertorium 135, 7. ibi Cn. Pompeius Cn. f. interfectus 153, 5
- laurus nata in praetoria puppi manifestam victoriam pollicetur 63, 2. altera l. Caesaris Aegyptia 153, 11. Augusti victoria Cantabrica digna l. senatui visa 179, 16
- Lavinium, Latii oppidum, patris Aeneae Iulus contemnit 7, 5
- lectum aureum Pompeio ab Albania Orodes mittit 100, 7
- Lentulus v. Cornelius
- Leonidae famam Calpurnius Flamma adaequat 44, 7
- Lepidus v. Aemilius
- a Lernaeco quasi angue caesa hostium capita sibi renasci dicit Pyrrhus 35, 8
- Lesbon una navicula Pompeius applicat 147, 7
- Leucada insulam Octavius occupat 167, 8
- Leucaten montem Octavius occupat 167, 9
- Libanum Syriae Pompeius transgressus 100, 8
- libellum ut thesaurorum rationes continentem Donnes C. Caesari, Augusti nepoti, porrigit 177, 15
- Liberi Cererisque certamen Campania dicitur 28, 15

- libertatis cupiditate populus agitatus iniuriis incendiatur 15, 12. ad vindicandum eius decus populus Romanus quasi instinctu deorum concitatus 15, 16. eius novae gaudium summum 16, 3. pro l. populus Romanus arma adversus externos corripit 16, 18. 17, 7. 19, 11. l. a dominis datam in ipsos erigunt Voluniorum servi 37, 14. eam seditione vindicat populus Romanus 40, 12. nullius acrior custos populus Romanus quam libertatis 40, 15. Saguntos in libertatem communi Romanorum et Carthaginensium foedere excepta 51, 20. ut avita l. Graecia frueretur, Flamininus permittit 64, 1. l. a Romanis Achaeis data Critolaus adversus ipsos usus 76, 15. pro l. pugnantium Belgarum cruentior pugna 106, 17. Brutus et Cassius eam paricidio perdunt 158, 17.
- libido donec aberat, superbiam Tarquinii populus Romanus perpersus 14, 13. l. decemviratus secundam discordiam in urbe conflat 39, 13. libidinem qua pugnaverat novitate vulneris praefert Crastinus 146, 8. ea extinctus furor Antonii 166, 14. libidinum pretium imperium Romanum ab Antonio petit mulier Aegyptia 166, 17. libidinem Vari Germani oderunt 175, 10.
- Libo v. Scribonius
- Liburni sub extremis Alpium radicibus agunt 50, 16. legatos Romanos securi percutiunt 51, 3. Fulvio Centimalo duce domantur 51, 6. l. (navibus) Cyprias opes Cato per Tiberinum hostium invexit 106, 1
- Libycum fretum Lentulus Marcellinus Pompei legatus obsidet 102, 17
- licentiae scelus addunt Illyrii 51, 2
- P. Licinii Crassi (cos. 131) praetoris Aristonicus cecidit exercitum ipsumque cepit 85, 15
- P. Crassus pater (cos. 97) et filius a Mario trucidantur in mutuo alter alterius aspectu 131, 19
- M. Crassi Illviri cupiditas, dum Parthico inhiat auro, XI strage legionum multata 111, 6. exeuntem trib. pleb. hostilibus diris devovet 111, 8. percussorum cum Parthis foederum non meminit 111, 11. occisi caput ludibrio hostibus 112, 8. 11. ab eo Spartacus pulsus fugatusque 129, 3. genere divitiis dignitate floret 140, 16. dignitatem augere cupit 140, 20. Asiam invadit 140, 24. eius morte apud Parthos aemulatio Pompei et Caesaris erumpit 141, 3
- Crassiana clade Parthi altius animos erigunt 163, 17. C. c. Pacori caede pensavimus 164, 13. unus ex c. C. Antonii castris adequitat 166, 11. rapta clade C. signa Parthi ultro rettulere 182, 1
- M. Crassus Augusti legatus contra Moesos 171, 17
- L. Licinius Lucullus (cos. 151) Turdulos atque Vaccaeos vincit 79, 12
- L. Luculli, patris Pontici, capta castra a servis 126, 18

- M. Lucullus** (cos. 73) ad Tannain lacumque Maetotin pervenit 95, 4
- L. Luculli Pontici virtute** Mithridates consumitur 95, 17. nuntius eum adventare Cyzicenis fiduciam resistendi facit 98, 3. Mithridaten recedentem caedit 98, 8. eiusdem classe foeda strage lacerata debellandum tradidisse regem ventis videtur 98, 16
- C. Licinius Stolo** plebeius filiam Fabii Ambusti sibi iungit 40, 6
- l**ictoriae virgae sonum expavescit Stolonis coniunx 40, 7
- l**ictoris virgis Varus violentiam barbarum inhibere posse sibi videtur 175, 12
- per Ligurem** Marius Mulucham urbem penetrat 88, 11. Ligures sub Alpibus siti Romanos lacesunt 48, 17. maior labor eos invenire quam vincere 49, 4
- Ligusticum sinum** Atilius, Pompeilegatus, obsidet 102, 15
- Lilybaeo**, Siciliae oppido, praesidium Poenorum detrahit Calatinus dictator 44, 1
- apud Liparas** (insulas) mersa aut fugata Poenorum classis a Duillio 43, 13
- apud Lirim** fluvium prima pugna contra Pyrrhum 32, 19
- Lirim**, Latii oppidum, populus Pyrrhus 36, 5
- M. Livius Salinator** (cos. 207) cum Claudio Nerone Hasdrubalem apud Metaurum debellat 60, 15
- M. Livius Drusus** (cos. 112) Thracas vetat transire Danuvium 94, 18
- M. Livius Drusus** (trib. pleb. 91) unde? 114, 4. Gracchanas leges adserere conatus 120, 23. senatum adserit 121, 12. plebem ad se sociosque ad plebem erigit 121, 17. vox ipsius nihil se ad largitionem ulli reliquisse 121, 18. per vim ab eo latae iussaeque leges 122, 6. matura eum mors abstulit 122, 8. socii eius promissa reposcere armis non desinunt 122, 9
- Longinus v. Cassius**
- lorica** atque fossa Numantini circumdati a Scipione 83, 2.
- Gergovia** ingenti l. circumdata a Caesare 110, 12
- Lucaniae caput** Tarentos 32, 1. eius suprema pugna sub Arusinis campis contra Pyrrhum 33, 16. per L. sequi ausus Hannibalem Sempronius Gracchus 56, 20. Telesinus L. sub signis habet bello sociali 123, 7
- Lucanos bellum** Tarentinum ruina involvit 31, 15. Lucanus in triumpho belli Tarentini 36, 16. eos bello sociali discutit Carbo 124, 8
- ad lucernam** Platonis librum Cato legit 150, 14
- Lucretiae**, ornatissimae feminae, stuprum infert S. Tarquinus 14, 15. eius maritum ob nomen regum Romani urbe dimittunt 16, 4. eius oblitus Appius Xvir ingenuam virginem stupro destinat 39, 18
- Lucrinus**, nobilis Campaniae portus, quoddam maris otium 28, 17. L. lacui bello contra S. Pompeium additus Avernus 162, 19
- Lucullus v. Licinius**

- lucus a Romulo asyllum factus 7, 21. in lucis conciliabula habet Vercingetorix 109, 18
- ludibriis foedant mortem Thraces 94, 10. caput Crassi ludibrio hostibus 112, 8. 12. ludibriis servi et gladiatores augent calamitatem Romanam 127, 12. ludibrio Marianorum se ignis haustu Catulus eximit 131, 21. ludibrio habita fata Carbonis a Sylla 133, 15
- ludi magistrum, urbis proditorem, Faliscis imperator Romanus remittit 21, 14
- ludis equestribus a Romulo simulatis virgines praedae sunt 8, 7. ludos celebrant Tarentini, cum adremigant classes Romanae 32, 7. quinquennialibus l. Nemeae libertas Graeciae pronuntiatur 64, 3. ludorum frequentia Asculi trucidantur legati Romani 123, 15. effracto Lentuli l. Spartacus erumpit Capua 127, 13
- lumine extincto praetoriae navis S. Pompeius fugit 123, 6
- Luna dea in partibus Luculli contra Mithridaten 99, 9
- lupa Romulo et Remo infantibus ubera admovet 7, 2
- Lusitanos, Hispaniae gentem, D. Brutus vincit 79, 15. cum iis tota certaminum moles 79, 20. eos Viriatus erigit 80, 8. bellum Sertorianum gerunt Romano duce 134, 10
- C. Lutatio Catulo cos. (242) finis inpositus bello Punico primo 47, 15
- Q. Lutatius Catulus (cos. 102) se ignis haustu ludibrio Marianorum eximit 131, 21.
- aput eius sepulcrum Marii frater trucidatus 133, 18
- Q. Lutatio Catulo M. Lepido coss. (78) civile bellum paene citius oppressum quam inciperet 135, 17. cum Pompeio Lepidum pellit 136, 11 quasi luxuriam X pondo argenti Fabricius censoria gravitate damnat 35, 19. iam l. sua debellatus Antiochus 66, 5
- luxus quasi victor agitat Antiochus 65, 19. l. famem populi Romani facit 114, 1. luxu furor Antonii extinctus 166, 14
- Lysimachiam, urbem in litore Thracio positam, Antiochus uthereditario iure repetit 65, 13
- M**acedones in triumpho Tarentino 36, 15. M., adfectator quondam imperii populus, primi post Carthaginem victi 62, 9. iis nihil terribilius vulnere a Romanis adactorum aspectu 63, 6. adversus M. militiae suae societatem inhonoratam apud Romanos Thoas queritur 65, 6. sub Perse vehementius quam sub patre exurgunt 70, 4. Thracas in vires suas trahunt 70, 5. Poeni et M. eodem tempore arma movent 72, 15. Macedo gravior quam ante, dum contemnitur 72, 16. post eos Thraces rebellant, quondam tributarii Macedonum 94, 2
- cum Macedoniae viribus Pyrrhus in Italiam venit 32, 16. eius victoria Africanam secuta 62, 7. eius claustra Romani penetraverunt Fla-

- minino duce 63, 11. eam statim Asia excepit 64, 11. se rursus erexit 69, 17. Perses eam semel in perpetuum victam esse non putat ex gentis dignitate 70, 3. idem M. suam armis ferroque vallat 70, 9. M. deprensa Paulo consule 71, 1. pulcherrimum de ea Paulus ducit triumphum 71, 15. eodem die, quo victus est Perses in Macedonia, Romae cognitum est 71, 22. Castores a M. venire creditum volgo 72, 4. eam servitute multat Metellus 73, 9. eam ordinat idem 76, 18. ex ea Metellus cognomen meruerat 79, 9. Africam M. Siciliam Hispaniam C prioribus annis aetatis transmarinae domat populus Romanus 84, 2. per Thracen M. que et Graeciam in Italiam transilire Mithridates cogitat 99, 17. M. a Pompeio stat 139, 13. in eam provinciam a Caesare datam Brutus concedit 159, 5
- Macedonica** disciplina ferociam Thracum temperat Perses 70, 7. M. bellum (primum) nomine amplius quam spectatione gentis 62, 11. M. belli (secundi) contagio trahit Illyrios 72, 7. Andriscus non M. modo sed Thraciae quoque auxiliis validus 73, 4
- machina** nova in Carthaginis defensione 75, 19. fame machinis ferro fessi Saguntini 52, 7. machinis Fulvius Nobilior Ambraciam quatit 67, 15. eas incendere ausa Massilia 142, 20. m. validae navium Romanarum apud Liparas 43, 11
- ad Maeandrum**, amnem Asiae, Antiochus consederat 66, 19
- Sp. Maelium** largitione suspectum populus Romanus praesenti morte multat 40, 18
- C. Maenius** (cos. 338) de Antio spolia in suggestu fori suffigit 20, 4
- ad Maeotin lacum** Lucullus pervenit 95, 4
- Magabam**, Galatiae montem, Tectosagi insederant 69, 8
- inter Magram et Varum** flumen Ligures siti 49, 4
- Maharbalis** Poeni dictum de Hannibale 55, 3
- maiestatem** senatus numero ampliat Tarquinius Priscus 12, 3. ad augendam liberi populi m. summo studio adniscus Horatius Publicola 16, 8. m. Reguli supplicio non deformata 46, 11. captae m. non reverentior alius Paulo 71, 11. omne eius decus senatus exilio Metelli, damnatione Rutili amiserat 121, 10. m. Romana Q. Metello L. Afranio coss. toto orbe pollet 140, 9. Octavii Caesaris nominis maiestate revocati ad arma veterani 156, 13
- inter Maleum iugum** montesque Ceraunios insulae 67, 20. mare inter Cyrenas sinumque M. piratae aureum vocant 101, 14
- Mamilio** Tusculano duce omne Latium in Tarquinii ultionem tollit animos 18, 18
- Mancinus** v. Hostilius
- manibus** legatorum Romanorum strictae in principum Illyriorum colla secures litant 51, 8. m. Saguntinorum vasta-

- tione Italiae litatum 52, 19.
m. exercituum et consulum
Asculi eversione litatur 124,
11. m. Pompei ultionem quae-
rit Fortuna 147, 19. m. Cae-
saris graves Cassius et Bru-
tus 157, 14. v. diis
- Manili cos.** (*immo* Minuci 458)
castra Quinctius Cincinnatus
recuperat 20, 10
- M'. Manilius cos.** (149) tra-
ditam a Carthaginiensibus
classem incendit 74, 14
- Manilius Cimbrorum impe-**
tum non sustinet 90, 16
- M. Manlio Capitolino duce**
iuventus arcem insedit 24, 9.
M. subeuntis Gallos a rupe
deiecit 25, 4. adserta ab eo
urbs 26, 2. ab illa ipsa quam
defenderat arce deiectus 41, 5
- T. Manlius Torquatus cos.**
340) torquem aureum barbaro
detraxit, unde Torquati 26,
10. filium suum, quia contra
imperium pugnaverat, occidit
27, 7
- Manlius Torquatus**, Pom-
pei legatus, Balearicum fre-
tum obsedit 102, 15
- Cn. (vel A.) Manli Vulsonis**
(cos. 178) castra capiunt
Histri 68, 4
- Cn. Manlio Vulsoni cos.**
189) negatus triumphus de
Gallograecis 68, 15
- Manli praetoris castra capta**
a servis Euno duce 126, 1
- a **Manlio praeparatus exerci-**
tus in auxilium Catilinae
137, 20
- manus ferreae navium Ro-**
manarum apud Liparas 43, 10
- Marcellus v. Claudius**
- L. Marcius Censorinus cos.**
149) traditam a Carthagi-
niensibus classem incendit
74, 14
- Cn. Marcius Coriolanus**
captum oppidum nomini in-
duit 20, 2. eum inferentem
signa mater Veturia lacrimis
suis exarmavit 38, 15
- C. Marcius Figulus cos.**
(156) Delminium, urbem Del-
matarum, incendit 171, 5
- Q. Marcius Philippus cos.**
(186) Persen subita belli in-
ruptione deprehendit 70, 11
- L. Marcius Philippus cos.**
91), princeps nobilitatis, reus
ambitus 121, 15. ausus Drusi
legibus obrogare 122, 4. eum
festo die Latinarum socii im-
molare conantur 123, 12
- Marcomannorum**, Germa-
niae gentis, spoliis Drusus
tumulum in tropaei modum
excolit 174, 5
- margarita Indi Augusto do-**
nant 181, 16
- Mariana tempestas unde?**
114, 11. M. bellum civile tri-
bus sideribus agitata 129,
23. M. rabies intra urbem
praeludit 138, 22
- C. Marius Iugurtham non**
facile vincit 88, 5. Capsam
et Muluccham expugnat 88,
9. 11. Bocchum apud Cirtam
graviter caedit 88, 13. bello
Cimbrico actum erat de Ro-
manis, nisi M. illi saeculo
contigisset 90, 18. Teutonas
ad Aquas Sextias opprimit
90, 25. in Cimbro converti-
tur 91, 15. in tempore eos
adgressus in Raudio campo
vincit 92, 4. Cimbrorum ux-
ores frustra ad M. legationem
mittunt 93, 1. M. Sylla Ser-
torius nudum imperii latus

- ostendunt Mithridati 96, 3.
animos Apuleio Saturnino M.
dat 119, 16. M. consul eidem,
quia tueri non poterat, ad-
versus 120, 16. eius inexpli-
bilis honorum fames initium
belli civilis 130, 7. eum caedi
Syllanae servilis fuga exemit
130, 18. redit ab Africa clade
maior 131, 3. cum Cinna Car-
bone Sertorio urbem intrat
131, 13. in eius ipsius mensis
Antoni consularis caput ex-
ponitur 131, 17. eo ipso vi-
dente Ancharius confossus
131, 24. septima eius purpura
plurima funera dat 132, 1.
cum tam ferox in Syllanos
M. fuisset, quanta saevitia
opus erat ut Sylla de M.
vindicaretur? 132, 7
- C. Marius C. f. iuvenis et
Carbo coss. in antecessum
sanguine senatus sibi paren-
tant 132, 11. apud Sacri-
portum oppressus 133, 2
- C. Marius Gratidianus,
ducis frater, a Syllanis tru-
cidatus 133, 17
- Marmaricus cognomen Qui-
rinus aspernatur 177, 3
- Marmaridas, Libyae popu-
lum, Augustus Quirinus subi-
gendos dat 177, 1
- marmoreus portus Syracu-
sarum 57, 14. arce moenibus
portu turribusque marmoreis
Cyzicum Asiaticae plagae li-
tora inlustrat 98, 1
- Marsos, Italiae populum, Pop-
paedius sub signis habet 123, 6.
eos discutit Gabinus 124, 8
- Marte genitus Romulus 6, 16.
agrum regium M. suo con-
secrat populus Romanus 16,
18. M. suo torquem vovent
- Galli 50, 9. diu aequo M.
apud Pharsalum contendunt
Caesar et Pompeius 146, 12.
apud Mundam diu pari M.
acies nihil amplius quam oc-
cidunt 151, 23
- ut Martius populus aliquid
sibi terrae daret petunt Cim-
bri 90, 10. myoparonas Cili-
cum M. classe turbabat P.
Servilius 101, 18
- Masinissa, Numida, frequens
Carthagini finis territat 74, 6.
Massinissa avus Iugurthae
86, 12
- Massicus mons Campaniae
vitibus amictus 28, 18
- Massilia, fidissima atque ami-
cissima civitas, de incursionibus
Salluviorum queritur 89,
11. Caesari portas claudere
ausa 142, 16. Brutus eam
perdomat 142, 21. ibi morbo
solutus Lucius, Augusti nepos
177, 7
- Massivam, imperii competi-
torem, Iugurtha conficit 87, 12
- matrimonia a primis Romae
incolis manu capta 8, 5. eorum
dignitas seditionem excitat
40, 1. eius foedere Iulia, Cae-
saris filia, generi socerique
concordiam continet 141, 5
- matrona (Lucretia) dedecus
ferro expiat 14, 15. matronae
Carthaginienses in tormen-
torum vincula crinis suos con-
ferunt 75, 1
- Mauretaniae rex Bocchus
88, 13. Pompeianis accedit
copiis Mauretaniae rex Iuba
149, 14. Hispaniae et Maure-
taniae litora in unum vergunt
151, 11. Mauretaniam ostendit
quartus Caesaris triumphus
153, 14

- per Mauros fugitivum Iugurtham Metellus sequitur 88, 4.
equitatum eorum sustinere non potest Curio 144, 9
in mausoleum — sepulchra regum sic vocant — se recepit Cleopatra 168, 17
Mazzarae, simulato transfugae Syro, creditur a Crasso 111, 18
medicaminibus inpuris Romana arma Aquilius violat 86, 3
medicum venale Pyrrhi caput offerentem Pyrrhus remisit 35, 15. Octavii Caesaris m. somnio admonitus ut Caesar castris excederet 160, 2
Medullius, mons Cantabriae, ab Augusto captus 179, 6
Megaravico fortissimo duce Numantini ad arma conversi 81, 20
C. Memmium interfici iubet Apuleius Saturninus 120, 12
Menas, S. Pompei libertus, perlitora cuncta volitat 161, 20
Menecrates, S. Pompei libertus, per litora cuncta volitat 161, 20
Meneni Agrippae, facundi et sapientis viri, auctoritate plebs revocata 39, 6
Merula v. Cornelius
Messana, foederata Siciliae civitas, de inpotentia Poenorum queritur 42, 9
Metapontum, oppidum Italiae, Spartacus populatur 128, 5
apud Metaurum, Italiae fluvium, Hasdrubal, frater Hannibalis, debellatur 60, 14
Metellus v. Caecilius
Mettus v. Fufetius
Micipsa pater Iugurthae per adoptionem 86, 13
minii ferax Asturia 181, 4
M. Minucius Rufus (cos. 110) Thraciam toto vastat Hebro 94, 19
M. Minucius Rufus trib. pleb. (121) obrogat legibus C. Gracchi 119, 7
M. Minucius Thermus, Cn. Pompei legatus, Vmbria pulsus a Caesare 142, 1
Misenus nobilis portus Campaniae 28, 16
sine missione pugnatum in ultimo Spartaci proelio 129, 10
Mithridates VI regum Ponti longe maximus 95, 14. Asiae et Europae cupiditate flagrat 95, 21. 97, 12. uno edicto omnes in Asia Romanae civitatis homines interfici iubet 96, 13. Sylla eum repellit 96, 21. 97, 11. vincitur apud Chaeroniam, apud Orchomenon 97, 4. auctis copiis in Asiam rursus venit 97, 16. Cyzicum toto invadit bello 97, 19. recedentem Lucullus terra marique vincit 98, 8. totum paene orientem ac septentrionem ruina sua involvit M. 98, 19. Pompeius eum uno proelio confecit 99, 7. 12. Italiam necopinatus invadere M. tantum cogitavit 99, 17. male temptatum veneno spiritum ferro expulit 99, 20. Creta ei favissee videbatur 103, 21. ob bellum civile a Sylla dilatus 130, 10. eum classe iuvat Sertorius 134, 18
Mithridatico regno hunc exitum fortuna captat, ut a Pompeio pater, a Caesare filius vinceretur 148, 21
intra moenia a Tarpeia Sabini admissi 8, 16. non contentus populus Romanus Gal-

- licam gentem moenibus expulisse 26, 6. m. suis incensis Helvetii veneresedem petitem 106, 11. adversus Cantabros sub m. Bergidae proeliatum 179, 2
- Moesi** ad septentrionem ferocius agunt 169, 9. ipsorum barbari barbarorum 171, 13. a M. Crasso vincuntur 171, 17
- molitio** magnifica classis in S. Pompeium conparatae 162, 18
- Molossi**, Epiri populus, in triumpho Tarentino 36, 15
- monumentum** fidei erga Romanos Saguntos 51, 20. m. victoriae Romanae Lancia stans potius quam incensa 180, 13
- monstrum** pulcherrimum in fundamentis aedis repertum humanum caput 14, 11. monstis virtutum territus Porsenna Romanos valere iubet 18, 10
- Morinos**, Belgicae gentem, Caesar vincit 107, 5. ab eorum portu in Britanniam transit idem 108, 20
- morsus** morientium bestiarum maxime mortiferi 75, 12
- per Mosam flumen** Drusus praesidia disposuit 174, 16
- Mosellam flumen** Caesar navali ponte transgreditur 108, 9
- C. Mucius Scaevola** Romani nominis prodigium 17, 14. Porsennam in castris ipsius adgreditur 17, 18
- Q. Mucius Scaevola** pontifex maximus Vestalis amplexus aras a Mario necatur 132, 16
- mulier** (Teutana) caedi legatos Romanos iubet, quo indignius foret 51, 6. mulieres feritatem Alpinarum gentium ostendere 169, 15. v. uxores
- Muluccham**, Mauretaniae urbem, Marius expugnat 88, 11
- Mulvium pontem** Syllanae dominationis signiferi contra Lepidum insident 136, 10
- L. Mummius** (cos. 146) Diaeum, Achaeorum ducem fudit 77, 1
- Munda**, urbs Hispaniae, Caesari omnium certaminum postrema 151, 16. Pompeianos victos ibi obsideri imperat Caesar 152, 21. in triumpho Caesaris nusquam 153, 15
- munerarius** de gladiatore Spartacus 128, 17
- in munere gladiatorio fieri** solet, ut eodem momento quo gladiator succumbit populus plaudat 93, 18
- munitionem urbis novae** Remus sanguine suo consecravit 7, 19
- murus triplex** Syracusarum 57, 14. Carthaginis primus sequens tertius m. nudatus 75, 3. sine m. Numantia 81, 8. Piraei portus sex aut (*sic legendum*) amplius muris cinctus 96, 24. v. moenia, munitionem
- Musulamos**, accolae Syrtium, Augustus Cosso duce compescuit 176, 17
- apud Mutinam**, oppidum Italiae, C. Cassi castra delevit Spartacus 128, 19. Octavius Caesar obsidione ibi liberat Brutum 156, 15
- Myndon**, oppidum Cariae, vi recepit Aristonicus 85, 14
- myoparona**s piratarum leves et fugaces gravi classe turbat P. Servilius 101, 17
- contra myrmillonem** (Spartacum) Romani totis imperii viribus consurgunt 129, 2

- sub Nabide grassantem Lacedaemona Flamininus con-
pescuit 63, 17
Nari, amni Italiae, vicinum
tractum Curius Dentatus va-
stavit 28, 2
naufragarum Pompei par-
tium reliquias quidam fugae
aestus expellit 149, 8
naufragia sua Galli per Ita-
liam latius trahunt 26, 6.
naufragio Fabii Buteonis clas-
sis litora implevit 47, 8. n.
inprobam classem Caesaris
castigat Oceanus 109, 5. n.
Vari Didique classem Ocea-
nus cecidit 151, 8. Antonianae
classis n. bello factum toto
mari fluitat 168, 3
Nautius trib. mil. auget me-
tum Punici maris 45, 1
navalium incendio Caesar
Alexandrinorum tela summo-
vit 148, 11
navigio speculatorio solus
classem accessit Caesar 144,
19
Neapolis ad mare sita Cam-
paniae urbs 29, 1
Nemeae in theatro Graeco-
rum libertas a praecone pro-
nuntiatur 64, 3
nemus Aricinum idem olim
quod post Hercynius saltus
19, 18. per nemora odorata
Pompeius Romana signa cir-
cumtulit 100, 9
Neoptolemus, Mithridatis
praeffectus, insulas Graecas et
Athenas occupat 96, 16
Neptuno S. Pompeius equum
cum auro in fretum mittit
162, 4
Nertobrigae, Hispaniae op-
pido, Metellus parcit 79, 11
apud Nicephorium, Meso-
potamiae oppidum, castra
ponit Crassus 111, 10
a Nicomede III Bithyno ad-
trectari terminos suos Mithri-
dates queritur 95, 20
Nilus in ferculis triumphii
Caesaris 153, 12. eius ora
vidit Florus 185, 2
nimbo lapidum saxorumque
Romanam classem Baleares
operuerunt 105, 8. nimborum
in modum Parthi tela fun-
dunt 112, 3. Parthi velut
nimbus in Antonii exercitum
erumpunt 165, 7
A. Ninnius competitor tribu-
natus ab Apuleio Saturnino
occisus 119, 18
Nolae, Campaniae urbis, ab
obsidione Hannibalem Mar-
cellus excludit 56, 19. eam
Spartacus populatur 128, 4
C. Norbano Balbo Scipione-
que coss. (83) tertius turbo
civilis insaniae detonuit 132, 3.
eius exercitus a Sylla fusus
132, 9
Norici ad septentrionem fero-
cius agunt 169, 8. iis animos
Alpes dant 169, 11. Augustus
per privignum suum Claudium
Drusum eos perpacat 169, 13
Noricos Alpium tumulos Ti-
gurinorum manus insederat
93, 8
novacula cotem secat Tar-
quinius Priscus 12, 9
Nuceria, oppidum Campa-
niae, bello sociali vastatur
124, 2. eam Spartacus popu-
latur 128, 5
Numa v. Pompilius
quasi Numantiam Cn. Mar-
cius Coriolos nomini induit
20, 2. Corinthum N. secuta
77, 14. Hispaniae decus, si

- viros aestimes 81, 7. quadraginta milium exercitum sola sustinuit 81, 9. 83, 13. in eam opus fuit eo qui Carthaginem everterat 81, 12. adseruit cum fide socios 83, 13. maximo duce oppressa nullum de se gaudium hosti reliquit 83, 15. a Carthaginis Corinthi N.que excidiis C anni in Augustum 113, 4
- Numantinis solis gentium Hispaniae duces contigerunt 79, 21. N. Segidenses exceperant 81, 15. ad arma conversi Pompeium, deinde Mancinum vincunt 81, 20. Scipioni acrius nostro cum milite quam cum Numantino proeliandum fuit 82, 11. factum ut fugientes eos quisquam videret 82, 19. destinata morte in proelium ruunt 82, 22. se suos patriam ferro veneno subiecto igne undique peregerunt 83, 10. unus vir N. non fuit qui in catenis duceretur 83, 17
- Numantini foederis ignominia populus Romanus non minus quam Caudini flagrat 82, 5
- C. Numicius, quartae legionis hastatus, apud Asculum elephanti proboscidem abscindit 33, 9
- Numida (Iugurtha) voluntaria Romanorum fuga vincit 87, 16. eum iure sanguinis Bocchus vindicat 88, 13. adversus Numidas Carthago classem et exercitum paraverat 74, 5
- Numidia non leviter se concussit 86, 8. in eam Calpurnius Bestia inmittitur 87, 8.
- in eius capita impetum fecit Metellus 88, 1
- Numidici regis Syphacis equitatus Scipio fudit 61, 12
- numinum contumacia placet vatibus 14, 7. fidem numinum! 20, 16. 91, 2
- Numitore fratre pulso Amulius regnat 7, 7
- C. Numitorium per medium forum unci traxere carnificum 131, 20
- blivionis flumen formidatum militibus D. Bruti Hispaniam peragantibus 79, 16
- obscuritas generis non inhibuit Servium Tullium 12, 18. pro obscuritate generis sui Marius capite census sacramento adigit 88, 6
- obsidibus partem Cantabrorum adstrinxit Augustus 179, 15. ex obsidibus Porsennae datis elapsa custodiam Cloelia 18, 8. Artoces a Pompeio iussus obsides liberos dare 100, 6
- Obsidius, Ferentanae turmae praefectus, invectus in Pyrrhum 33, 1
- Oceanus omnia cingit 23, 5. a Pyrenaeis montibus in O. Scipio Hispaniam recuperavit 58, 12. 79, 2. 17. O. Cimbriorum Teutonorum atque Tigrinorum terras inundat 90, 7. Asia inter rubrum et Caspium et O. Pompeianis signis tenebatur 101, 5. Pompeius legatis Ponti et O. ora complexus 102, 13. maior Caesaris apud Venetos cum O. quam cum navibus rixa 106, 21. 107, 2. eum terra marique peragratiss respexit Caesar 108, 18. O. eius classem naufragio

- castigat 109, 6. reversus Caesar in eundem rursus O. 109, 7. idem reiectus ipso quoque O. tranquillo 109, 11. Sertorius in O. penetravit consiliis 134, 14. O. felicitatem Caesaris secutus 143, 10. in eius ostio Varus Didiusque conflixere 151, 4. ex auro captivus O. in triumpho Caesaris 153, 11. non praeparata Antonii in eum fuga 168, 9. in litore eius non steterat imperium 176, 13. ab O. infesta classe terga Cantabrorum caeduntur 178, 18. maria prius eius quam arma Romana in Vindium montem ascensura esse crediderant Cantabri 179, 3
- Oericulum, validum Latii oppidum, captum a Tarquinio Superbo 13, 20. bello sociali vastatur 124, 1
- O. Octavium trib. pleb. (133) abdicare se magistratu cogit Ti. Gracchus 118, 12
- Cn. Octavio Cornelio Cinna coss. (87) resurrexit incendium belli Mariani 130, 20. manus omnis eius depulsa Ianiculo a Mario 131, 14. eius caput pro rostris exponitur 131, 16
- Octavius Libo, Pompei legatus, Dolabellam et Antonium circumvenit 143, 17
- odia partium non finita cum bello 140, 3
- Oenomaus cum Spartaco Capua erumpit 127, 13
- in officinas armorum aurum et argentum conflatum a Carthaginensibus 74, 25
- Olbiae Sardiniae urbis, ex
- cidio incolae bello Punico primo terrentur 44, 12
- Olympion, piratarum urbem, P. Servilius evertit 101, 21
- Olympum, Asiae montem, Tolostobogi insident 69, 8
- Olyndicus, Celtiberorum dux, pilo vigilis exceptus 80, 3
- omen eversionis habitus ferilis Fidenatum 22, 2. o. Africanae victoriae quod facile victa est Hispaniae Carthago 58, 15. a Moesis datum o. accepit M. Crassus 171, 17
- a L. Opimio cos. (121) C. Gracchus oppressus 119, 11
- Opiterginos, populum Italiae, fertratis Caesariana 144, 1
- opulentia paritura egestatem 114, 13
- orbis imperium ut Romanus ita Poenus adfectabat 42, 12. o. terrarum viribus fultus populus Romanus 83, 13. toto o. divisi Britanni 106, 9. quasi Romanis o. non sufficeret, alterum cogitavit Caesar 108, 19. populus o. possessor extorris aris ac focus agebat 117, 9. o. imperium societate trium principum occupatur 141, 1
- apud Orchomenon, Boeotiae oppidum, Sylla Mithridatis copias dissipavit 97, 5
- Orgiacontis, Gallograecorum regis, uxor revolsum adulteri hostis caput ad maritum reportavit 69, 12
- ad Oricum, Macedoniae oppidum, castra a Caesare posita 144, 16. O. vastat Caesar 145, 9
- ornamenta Tarquinii principi populo addiderunt dignitatem 15, 6

- Oroden, Albaniae regem, remuneratus Pompeius 100, 6
 ab Orode, Parthorum rege, ad Crassum missi legati 111, 11. eius praefecti 111, 21
 inter Oronten, fluvium Syriae, et Euphraten sinu Labienum et Parthos caedit Ventidius 164, 7
- Oscæ, Hispaniae urbs, Perperna victo in Romanam fidem venit 135, 12
 in ossibus capitum Thraeces bibunt 94, 9
- Ostiam coloniam posuit Ancus Marcius 11, 7. cliens et alumna urbis a Mario diripitur 131, 11
- in ostio Oceani Varus Didiusque legati confluxere 151, 4.
 per Tiberinum hostium Cato Cyprias opes invexit 106, 1
- Oxubii, Galliae Narbonensis populus, a Romanis victi 49, 9
- Pacoro** duce, regio iuvene, Parthi dispulerant Antoniana praesidia 164, 1. fortissime dimicans cecidit 164, 6. 11. 13
 pactione in antecessum praedam Romanam dividunt Cherusci Suebi Sygambri 174, 12. aut pax aut p. sub Augusto 182, 3
- inter Padum fluvium et Alpes sedes ponunt Galli Senones 23, 7. inter P. atque Ticinum primi impetus turbo Hannibalis detonuit 53, 5
- Palatinum montem occupat Romulus 7, 12
- Pales pastoria in certamine contra Sallentinos victoriae pretium templum sibi poposcit 37, 10
- Palladium, secretum imperii pignus, Numa colendum dat 9, 22
 cum pallio pullo Pompeius ante pugnam apud Pharsalum conspectus 146, 3
 paludamenta unde? 12, 13. relicto in fluctibus paludamento Caesar ad proximam classem enatavit 148, 11
 apud paludem Caprae Romulus e conspectu ablatas 9, 8. in paludis genus omne Germanorum diffugerat Caesare Rhenum transgresso 108, 11. 16
- Pamphylium fretum Metellus, Pompei legatus, occupat 102, 19
- Panares, Cydoneae dux, a Metello victus 104, 16
- panes in summa fame ab arce iaculatus Manlius 25, 7. panis usu mitigati Cimbri 92, 3
- Panhormo, Siciliae oppido, praesidium Poenorum Calatinus detraxit 44, 1. apud P. Metellus Poenos cecidit 46, 17
- Pannonii ad septentrionem ferocius agitant 169, 8. Dravo Savoque vallantur 170, 12. a Vinnio caesi 170, 14
- papaverum capita eminentia virgula excutit Tarquinius Superbus 14, 2
- per Papirios ac Fabios Samnites subegit populus Romanus 29, 10
- L. Papirius Cursor (cos. II 320) iugum Samnitibus reponit 30, 3
- Papirius Carbo Lucanos discutit bello sociali 124, 8
- Cn. Papirius Carbo cum Cinna Mario Sertorio urbem intrat 131, 13. in antecessum sanguine senatus sibi parentat

- 132, 11. ludibrio habita fata eius a Sylla 133, 15
- Paraetonium, alterum Aegypti cornu, praesidio munitum non prodest Antonio 168, 10
- parens Romae Alba 11, 11. p. frugum Athenae 96, 24. p. Italiae urbs 123, 3
- parricidae Catilinae socii 138, 9
- parricidale bellum domi stringit populus Romanus 129, 15
- parricidio favori civium Brutus velificatus 16, 12. parricidium virtus Horatii abstulit 11, 3. p. Saguntinorum 52, 19. ipso p. Brutus et Cassius libertatem perdidit 158, 18
- Parthi foedus cum Pompeio volunt 101, 3. grave vulnus a P. populus Romanus accepit 111, 3. Crassi fugam ferro occupant 112, 6. eiusdem mors apud eos 141, 4. in eos fugam agitat Pompeius 147, 9. clade Crassiana altius animos erexerant 163, 17. dispulerant Antoniana praesidia 164, 1. P. atque Romani invicem experti 164, 15. in eos impetum facit Antonius 165, 3. sagittis duas legiones operuerunt 165, 8. Parthus arcus inhibuit 165, 20. 23. post P. Antonius exosus arma 166, 15. faciliorem Partho idem putat Romanum 166, 19. ad eos se subtrahentem Armeniam L. Caesar recepit 177, 9. rapta clade Crassiana signa ultro rettulere 182, 2
- Parthico inhiat auro Crassus 111, 6. expeditionem P. meditatur Caesar 154, 15. P. equitatum caedit Ventidius 164, 6
- pastor Romulum et Remum educavit 7, 4. p. Latini Tusci-que primi Romae incolae 8, 1. eorum casas ignis Gallius abscondit 25, 19. ex iis feritas inerat adulescentiae Romanae 38, 7. Caesar Helvetios sic in sedes suas quasi greges in stabula p. reduxit 106, 15
- pastorio habitu Fabii Maximi frater Ciminium saltum speculatus 31, 2. pastoria Pales victoriae pretium templum sibi poposcit 37, 10. p. populus Romanus 42, 15. p. illius sectae integritas disciplinam veterem continet 113, 2
- patrimonii discrimina a Servio Tullio in tabulas referuntur 13, 5. vectigalia id est imperii p. 117, 16. p. populi Romani Caesar ante rapuit quam imperium 142, 11
- in patronos causarum insultatio Germanorum 176, 4
- Paulus v. Aemilius
- pecudum more hostes sub iugum misit T. Quinctius 20, 14. p. in morem clamor sublatus a Balearibus 105, 14
- Pelusio litore truncidatus Pompeius 147, 9
- Pelusium, alterum Aegypti cornu, praesidio munitum non prodest Antonio 168, 10
- percussoribus inmissis in Servium Tarquinius Superbus regnum rapuit 13, 12. per domesticos p. Popilius Viriatum adgressus 81, 2. iis caput C. Gracchi auro repensatum 119, 13. a p. Pompei obsessus Caesar 148, 5
- Pergamenorum rex Attalus

- 63, 3. 85, 5. P. regis hereditas Romanos corrupit 113, 20
 a M. Perperna (cos. 130) captus Aristonicus 85, 18. eo imperatore supplicium de servis sumptum 126, 3. eius exemplo Aquilius servos com meatibus intercludit 126, 18
 M. Perperna, Sertorii legatus, victus 135, 11
 per Perrhaebos tumulos Macedoniam ingressus populus Romanus 70, 13
 Persas et Xerxen cogitant Romani bello Syriaco Antiochi 64, 17. a septem P. oriundus Artabazes 95, 13
 Perses, Philippi filius, semel in perpetuum victam esse Macedoniam non putabat ex gentis dignitate 70, 2. eum Marcius Philippus subita belli inruptione deprehendit 70, 15. gerenda ducibus bella mandata 71, 4. victus fugit Samothracen 71, 5. in triumpho Pauli adtonitus subito malo 71, 18. eodem die quo victus est in Macedonia, Romae cognitum 71, 22. Andriscus ex similitudine Philippi, Persae filii, vulgo Philippus vocabatur 73, 1
 Persicos arcus Antiochi imber corruerat 67, 7
 intra Perusiae, oppidi Etruriae, muros Caesar Antonium redegit 157, 5. inter P. et Bononiam Antonius Caesar Lepidus iungunt manus 157, 17
 M. Petreius, Pompei legatus, a Caesare obsessus 142, 25. ad deditionem compulsus 143, 7. ipse se interficit ante necato Iuba 150, 5
 phalerae unde? 12, 13. phaleras ante Caesaris genua proiecit Vercingetorix 110, 16
 Pharnacis fili scelere Mithridates praeventus 99, 19. non toto proelio a Caesare obtritus 149, 1. tertius de eo currus in Caesaris triumpho 153, 13
 in Pharon paeninsulam Caesar evasit bello Alexandrino 148, 9. ad simulacrum ignium ardens Ph. in ferculis triumphii Caesaris 153, 13
 in Pharsalia minus atrox cum civibus quam in Africa 149, 8. Thapsos amplior quam Ph. 149, 15. Ph. nusquam in Caesaris triumpho 153, 15
 Phaselin, piratarum oppidum, evertit P. Servilius 101, 21
 Philippicis campis generis humani fata commissa a Pompeio et Caesare 145, 16
 Philippus III Macedonum regno praesidet 62, 10. dominantem in Italia Hannibalem sibi socium iunxerat 62, 13. in templa Athenis saevit 62, 16. bis victus 63, 5. ei Flamininus regnum concessit 63, 14. eum excepit Antiochus 64, 11. ei successerat filius Perses 70, 2. 73, 1
 Philippi Persae filii ex similitudine Andriscus vulgo Philippus vocabatur 72, 20
 Philippus v. Marcius
 Phryges in Latium sub Aenea influxerant 8, 2
 Picentes, Italiae populus, domiti Sempronio duce 37, 4. iis additi Sallentini 37, 8
 Picentia, oppidum Italiae, bello sociali vastatur 124, 2

- Picenum contra urbem consurgit 123, 2
- pila in elephantos Pyrrhi congesta 33, 11. ingentibus pilis adacta volnera post mortem patent 63, 8. Olyndicus pilo vigilis exceptus 80, 7. apud Mundam cadavera pilis confixa inter se tenebantur 153, 2
- Piraei portus a Sylla sub-
rutus 96, 24
- piratarum quidquid fuit in-
dagine a Pompeio oppressum
103, 2. amplius p. non fuerunt
post Pompei victoriam 103, 18
- piratica se tuebatur S. Pom-
peius 161, 16
- piratica rabie Baleares in-
sulae maria corruperant 105, 2
- Piso v. Calpurnius
- Plaetorii a Syllanis necati
133, 16
- Platonis librum qui immor-
talitatem animae docet Cato
legit 150, 14
- plaustris obiectis Cimbri-
um uxores pugnant et se ex
iugis eorum suspendunt 92,
18. 93, 5
- plausu certavere Graeci liber-
tate recepta 64, 4. p. pari,
supplicantium signo, piratae
vitam petiverunt 103, 8
- Plautii Hypsaei praetoris
castra bello servili capta
126, 1
- Plotius a Pompeio Siculo
mari inpositus 102, 14
- Plotius Vmbros sub signis
habet bello sociali 123, 7
- de Poenorum inpotentia Mes-
sana queritur 42, 9. ut Ro-
manus ita P. Siciliam ad-
fectabat 42, 10. fere omnia
praesidia eorum Calatinus
Sicilia detraxit 43, 22. terra
et mari Poenos purgavit L.
Cornelius Scipio 44, 14. terror
Reguli adventus Poenis 45, 5.
apud Panhormum a Metello
caesi 46, 16. eorum classis
a Fabio Buteone caesa 47, 5.
apud Aegatas eorum rates
laceratae 48, 7. Romani me-
mores icti cum iis foederis
52, 5. tergiversantur Hanni-
balem dedere 52, 11. Poeni
Maharbalis dictum 55, 3.
Hispaniam iis Cn. et P. Sci-
piones paene eripuerant 58, 2.
P. duci Capuae amissio tan-
tum dolorem dedit, ut Romam
converteretur 59, 8. P. et
Macedones eodem tempore
arma moverunt 72, 14. cum
P. in Hispania dimicatum
78, 10. Scipio Africanus non
contentus eos Hispania ex-
pulsisse 78, 20. eorum metus
disciplinam veterem continet
113, 2. eos quoque evaserat
arx Capitolii 130, 14. v. Car-
thaginienses
- Pollux atque Castor in pugna
apud Regillum 19, 8. nun-
tiant victoriam Macedonicam
72, 2. eorum aedes Romae
93, 13
- Polyxenidas, classis An-
tiochi praefectus, ab Aemilio
Regillo victus 66, 12
- Pompei Campaniae urbs 29, 2
- Pompeianorum arte Cilicum
Basili rates captae 143, 21.
ample sonabant in Pompeiani
nominis locum Cato et Scipio
149, 13. Pompeiani apud Mun-
dam dum fugere credunt suos,
fugere coeperunt 152, 18. in
P. theatris eius triumphos
Roma cantat 140, 10. P. signis
omnis Asia oppressa 101, 5.

- P. bonorum sector Antonius fuerat 162, 14
- Q. Pompeius (cos. 141) victus a Numantinis foedus facit 81, 21
- Cn. Pompeius Strabo Asculum evertit 124, 9
- Cn. Pompeius Cn. f. Magnus Mithridaten uno proelio confecit 99, 2. rebellis Asiae reliquias sequitur 99, 21. Asiam provinciam fecit 101, 1. 106, 5. eius victoria Cilix dignus visus est 102, 8. pluribus legatis Ponti et Oceani ora complexus 102, 12. Cilices vincit 103, 4. maritimum genus a conspectu removit maris 103, 12. ad eum absentem Cretes deditionem suam mittunt 104, 12. Parthorum foedera cum eo 111, 12. in P. et Caesarem Florus a Carthaginis excidio posteros C. annos aetatis populi Romani transmarinae deducit 113, 6. Caesarem atque P. principatus cupido in exitum rei publicae armavit 114, 17. cum Metello copias Sertorii adtrivit 134, 21. cum Lutatius Catulo Lepidum pellit 136, 11. eius atque Caesaris furor totum imperium corripuit 139, 3. eius auxilia 139, 11. nimia eius potentia movit invidiam 140, 11. Metellus eius actis obstreperit 140, 14. inter Caesarem et Crassum eminet 140, 18. dignitatem retinere cupit 140, 20. Hispaniam invadit 140, 24. ei nupta Iulia, Caesaris filia 141, 4. non fert parem Caesarem 141, 8. dissimulante eo Caesari consulatus negatur 141, 12. 14. per obsessi claustra portus Brundisini nocturna fuga evasit 142, 2. 7. 12. ad Hispanienses eius exercitus Caesar transit 142, 15. legati eius in Hispania a Caesare obsessi 142, 25. maria late tenet 143, 17. sedem bello Epiron elegerat 144, 13. Caesarem inopia commeatum terit 145, 10. imminenti ei ruinae manifesta prodigia 145, 21. equitum copia abundat apud Pharsalum 146, 10. circumventus a Caesare 146, 12. eius equitatus a cornu erumpit 146, 13. felix in malis P., si eadem ipsum quae exercitum eius fortuna traxisset 147, 4. Pelusio litore Septimi desertoris sui gladio trucidatus 147, 9. nondum peractum cum eius partibus 147, 13. Ptolomaeus foedus amicitiae cum Caesare medio eius capite sancit 147, 18. Ptolomaeus eius caedem partium fato dederat 148, 2. Caesar ab eius percussoribus obsessus 148, 5. fortuna captat hunc Mithridatico regno exitum, ut a P. pater, a Caesare filius vinceretur 148, 22. Caesariani apud Thapson indignantur post Pompeium crevisse bellum 149, 17. in Hispania pro uno duo stant Pompeii 151, 3. Caesar eadem timet, postquam idem esse coeperat quod P. 151, 22. docuerat generos timere P. 153, 20. eius filia necata a Caesare 153, 20. populus Romanus Caesare et P. trucidatis redisse in statum pristinum libertatis

- videbatur 154, 21. P. liberos reliquerat 154, 23. Cassius Brutusque eandem illam, quae fatalis Cn. Pompeio fuit, harenam insederant 159, 12. Armenios P. adsueverat, ut rectores a Romanis acciperent 177, 10
- Pompei iuvenes Aegyptium fretum bello piratico occupaverunt 102, 18. in Hispania pro uno duo stant P. 151, 3. post Mundam victoriam desperant Pompei liberi 153, 4. sublati percussoribus Caesaris supererat P. domus 161, 11
- Cn. Pompeium Cn. f. Caesonius apud Lauronem interfecit 153, 4. 161, 12
- S. Pompeium Cn. f. Fortuna post Mundam in Celtiberia abscondit 153, 7. dum S. paterna repetit, trepidatum toto mari 155, 2. contractis infelicis belli reliquiis Siciliam Sardiniamque habebat 161, 12. se piratica tuebatur 161, 16. Caesaris naves et incendit et demersit 161, 19. dona Neptuno in fretum misit 162, 4. foedus cum eo feritur 162, 6. totis imperii viribus classis in eum comparata 162, 17. in Siculo freto oppressus 162, 23. Asiam velis petit sub percussore moriturus 163, 1. in eo Caesar totum partium nomen abolevit 163, 10
- Cn. Pompei Magni filiam Caesar occidit 153, 20
- Numa Pompilius Romulo succedit 9, 16. sacra et caerimonias docuit 9, 18. omnia quasi monitu deae Egeriae instituit 10, 4. excipit eum
- Tullus Hostilius 10, 8. peracto Punico bello primum post N. clausa porta Iani 43, 15. 182, 6
- M. Pomponius, legatus Pompei, bello piratico Gallicum sinum obsedit 102, 15
- Pomptino agro Galli trucidatiduce Valerio Corvino 26, 11
- ponte commisit Tiberinum Ancus Marcius 11, 17. 15, 5. p. rescisso transnatat Tiberim Horatius Cocles 17, 17. pontibus Sicilia Italiae iungi non potest 42, 6. p. de cadaveribus factus iussu Hannibalis in torrente Vergelli 54, 19. p. navibus facto Pompeius transiit Euphraten 99, 6. Rhodani p. rescindit Caesar 106, 13. idem Mosellam et Rhenum navali ponte transgreditur 108, 10. Rhenus iterum ab eodem ponte facto penetratus 108, 14. 15. Mulvium p. Lutatius Catulus exercitu contra Lepidum insederat 136, 10. Bormam et Gesoriacum pontibus iunxit Drusus 174, 18
- Ponti et Oceani ora complexus Pompeius bello piratico 102, 13. in Asia contra Caesarem novus rerum motus a P. 148, 20. de P. tertius in Caesaris triumpho currus 153, 13
- Pontias (paludes) populatus S. Pompeius 161, 18
- Ponticae gentes a septentrione in sinistram iacent 95, 11. a P. cognominatae mari 95, 12. turbo Pontici belli ab ultima specula septentrionis erupit 96, 6. Mithridatis classem P. mari adgressa tempestas 98, 14. P. trium-

- phos Pompei Roma cantat 140, 10
- cum Ponticis foedus ictum a Pompeio 97, 9. Mithridates repulsus non fregit Ponticos 97, 11. Pontici per errorem umbras suas quasi Romanorum corpora petebant 99, 11. ad eos respexit Sertorius 134, 18
- pontifices Numa creavit 9, 19. devovente p. dis se manibus consecrant Romani maiores natu Gallis appropinquantibus 23, 18
- Pontius Samnitium dux apud Caudinas furculas 29, 18
- Pontius Telesinus Samnium Lucaniamque bello sociali sub signis habet 123, 7. Campaniam Etruriamque populat 132, 18. a Sylla oppressus 133, 2
- Popilius (*immo* Q. Servilius Caepio) per insidias Viriatum aggressus 80, 17
- Poppaedius Marsos bello sociali sub signis habet 123, 6. dux et auctor belli socialis 123, 18
- M. Porcius Cato delendam esse Carthaginem pronuntiabat 74, 8. Celtiberos aliquot proeliis fregit 79, 6
- C. Cato (cos. 114) exercitum duxerat a Scordiscis interceptum 94, 16
- L. Cato (cos. 89) discutit Etruscos bello sociali 124, 8
- Porcius Cato bello piratico Propontidos fauces sic obditis navibus quasi porta observavit 102, 20
- M. Porcius Cato Cyprias opes Liburnis per Tiberinum hostium invexit 103, 24. ani-
- advertendum pro scelere sociorum Catilinae censet 138, 7. adversus potentes semper obliquus 140, 13. ample sonabant in Pompeiani nominis locum C. et Scipio 149, 13. Vticam veluti altera Africae claustra servabat 150, 9. mortem sibi laetus accivit 150, 12
- M. Porcius Laeca Catilinae socius 137, 6
- Porsenna, rex Etruscorum, Tarquinius manu reducebat 17, 8. Scaevola eum in castris ipsius adgreditur 17, 18. Cloelia obses ei data 18, 8. Romanos valere liberosque esse iussit 18, 9
- A. Postumius Regillensis dictator Latinos vincit 19, 1
- M. Postumium Regillensem trib. mil. cons. pot. exercitus lapidavit 38, 8
- Sp. Postumio Albino Veturioque cons. (344) clades apud Caudinas furculas accepta 29, 15
- L. Postumius Albinus (cos. 234) Liguras exarmavit 49, 11
- Sp. Postumius Albinus a Iugurtha vincitur 87, 14
- A. Albinus fratris Spuri exercitum corripuit 87, 15
- Pothinus Alexandrinus, ne virile quidem portentum, morte consumptus 148, 16
- praeconem repetere vocem iubebant Graeci, qua libertas Achaiae pronuntiabatur 64, 6. praeconis voce violentiam Germanorum inhiberi posse putat Varus 175, 12
- Praeneste, aestivae deliciae, olim nuncupatis in Capitolio votis petebantur 19, 16. municipium Italiae splendidissi-

- mum, sub hasta venit bello civili Syllano 134, 2
- a Praenestina arce Pyrrhus prope captam urbem prospexit 36, 6
- praesidis unius nutu quasi anima et mente imperium regitur 155, 12
- praesidia Poenorum Calatinus Sicilia detraxit 43, 22. p. dignitati parat Pompeius 140, 15. Italiae arces levibus p. idem insederat 141, 21. Parthi dispulerant Antoniana p. 164, 2. in tutelam Germaniae p. disposuit Drusus 174, 15
- praetextae inde a Tarquinio Prisco 12, 14
- praetextatos senes Galli mactant 24, 17. p. admodum Scipio filius patrem ab ipsa morte rapuit 53, 8. praetextatis inperat professor 187, 14
- praetoriae navis lumine extincto S. Pompeius fugiebat 163, 6
- princeps populus Romanus 5, 15, 15, 7. 40, 11. 47, 10. p. gentium populus Romanus 124, 15. 138, 21. principes Gabiorum interficiendos esse Tarquinius significat 14, 3. p. Traianus 6, 13. Thoas Aetoliae p. 65, 5. equites Romani fata principum in manu habebant 121, 7. Scaurus et Philippus p. nobilitatis 121, 16. imperium societate trium p. (Caesaris Crassi Pompei) occupatur 141, 1. omnes in Caesarem p. congesti honores 154, 2. pulchritudo Cleopatrae infra pudicitiam Octavi p. 168, 14
- principatus cupido ex nimis opibus venit 114, 15
- in principiis testamenta scribebantur ante pugnam cum Ariovisto 108, 2. Pompeius ante pugnam apud Pharsalum cum pullo pallio apud p. conspectus 146, 3
- quasi pristis marina nuntius a Cyzicenis ad Lucillum missus per medias hostium naves utre suspensus evaserat 98, 6
- proboscide unius elephantis abscisa C. Numicius apud Asculum mori posse beluas ostenderat 33, 10
- prodigia tria Romani nominis Horatius Mucius Cloelia 17, 14. municipalia p. Poppaeus Afranius Plotius Egnatius Telesinus 123, 5. simile prodigio totus interceptus exercitus a Scordiscis 94, 15. numquam imminens ruinae manifestiora p. quam apud Pharsalum 145, 21
- professio litterarum Floro in reditu 186, 18. 24. 187, 5
- in profluentem Romulus iactatus cum Remo fratre 6, 18. in p. data arma Pannoniorum 171, 1
- promunturiis omnibus post naufragium classis Romanae victicris praedae Punicae fluitabant 47, 13. per omnia p. piratae a Pompeio oppressi 103, 1
- Propontidos fauces Cato navibus quasi porta obseravit 102, 20
- proscriptionis Syllanae hereditas bellum Sertorianum 134, 8. reddit Syllana p. sub Antonio Caesare Lepido 158, 2
- provinciae olim Satricum atque Corniculum 19, 14. plus

- est p. retinere quam facere 79, 2. 175, 5. Asiam quam extremam imperii habebat p. mediam fecit populus Romanus 101, 2. p. quasdam ut non in usum, ita ad imperii speciem adquisisse pulchrum 113, 10. Germaniam in honorem C. Caesaris Augustus concupierat facere p. 174, 2. defuncto Druso senatus cognomen ex p. dedit 175, 4
- provocationis ius dedit Horatius Publicola 16, 9
- Ptolomaeus XII, rex Alexandriae, foedus amicitiae cum Caesare medio Pompei capite sanxit 147, 16. eius soror Cleopatra partem regni reposcebat 147, 20. Pompei cadem partium fato dederat 148, 2. Caesar ab eo obsessus in regia 148, 5. eius corpus obrutum limorepereum 148, 18
- Ptolomaeus Cyprum regebat 105, 20. eius vivi confiscationem mandavit victor gentium populus 105, 22. veneno fata praecepit 105, 23
- Publius Voleone duce plerique detrectant militiam 38, 11
- pullum elephantis adacti in caput teli gravis ictus avertit 34, 4. pullos (gallinarum) praecipitari Appius Claudius iusserat 47, 3
- Punicae perfidiae documentum interceptus Asina Cornelius simulato colloquio evocatus 43, 20. non defuerant qui P. maris nomine deficerent 44, 17. Clipsea a P. litore quasi arx procurrit 45, 6. Regulus P. carcere non infractus 46, 6. post naufragium Romanae classis victicis P. praedae omnibus promunturiis insulisque fluitabant 47, 12. peracto P. bello (primo) secuta brevis requies 48, 13. 51, 10. alterum bellum P. minus spatio, sed cladum atrocitate terribilius 51, 11. in Hispania se movit P. belli vis 52, 22. apud Trebiam secunda P. belli procella desaevit 53, 12. ars nova Punicae fraudis apud Thrasymennum lacum 53, 18. Cn. et P. Scipiones insidiis P. fraudis oppressi 58, 2. 4. Sicilia multo cruentius servili quam P. bello vastata 125, 6. Romae a Mario saevius quam vel in P. urbe saevitur 131, 16
- purpura fulgentibus elephantis Antiochus aciem vallaverat 67, 4. Marii p. septima plurima senatus funera dedit 132, 1. purpura inlita Asiae gentium spolia 168, 5
- circa purpuratum Porsennae frustrato ictu tenetur Scaevola 18, 2
- purpurea veste Athenio servorum dux amictus 126, 12
- item Antonius IIIvir 167, 4. cum velo p. Cleopatra in altum dedit 168, 7
- Puteoli Campaniae urbs ad mare sita 29, 1. P. populatus S. Pompeius 161, 17
- in pyram percussor C. Caesaris, Augusti nepotis, se inmisit 178, 2
- a Pyrenaeis montibus in Herculis columnas totam Hispaniam Scipio recuperavit 58, 11. Hispania mari Pyrenaeoque vallata 78, 3. prima per P. iugum signa Romana P.

- et Cn. Scipiones intulerunt 78, 12. Hispania Pyrenaei desinentis scopulis non pacata ante Augustum 178, 7. par nivibus Alpinis P. 185, 8
- P**yr rhum, clarissimum Graeciae regem, Tarenti ruina involvit 31, 16. pro Tarentinis consurgit 32, 14. cogitur proiectis insignibus proelio apud Heracleam excedere 33, 1. saucius in pugna apud Asculum 33, 15. consiliis quoque et domi cum eo dimicatum 34, 11. eius dicta 35, 3. 7. medicus venale eius caput offert Curio 35, 15. oblatam ab eo imperii partem repudiavit Fabricius 35, 16. urbem a Praenestina arce prospexit 36, 4. in Graeciam suam fugatus 36, 8. Ambracia eius regia 67, 15. quattuor anni ei pugnanti suffecerunt 95, 15. non tanta eius vastatio quanta bello sociali 123, 19. eo atrocius Lamponius atque Telesinus Campaniam Etruriamque populantur 132, 18
- T. (L.) Quinctius Cincinnatus**, dictator ab aratro, Aequos et Volscos domuit 20, 8. eius imperio Ahala Cassium confodit 41, 1
- T. Quinctius Flaminius** (cos. 198) Macedoniae claustra penetravit 63, 9. Philippo ad Cynocephalas victo regnum concessit 63, 15. Graeciae veterem statum reddidit 63, 17. Graeci flores in eum profuderunt 64, 5
- P. Vari Quintilli** saevitiam Germani odisse coeperunt 175, 9. ausus agere conventum 175, 11. ne prodita quidem coniuratione commovetur 175, 16. eius castra rapiuntur 175, 20. perditas res fato secutus 176, 1. eius corpus a Germanis effossum 176, 7
- in Quirinali monte ut sacrum conficeret Fabius pontifex ab arce a Gallis obsessa dimissus 25, 9
- Quirinio Marmaridas** atque Garamantas subigendos dedit Augustus 177, 2
- Quirinus** in caelo vocatur Romulus 9, 14
- R**adiis distincta corona Caesari decreta 154, 3
- sub radicibus extremis Alpium Illyrii agunt 50, 16. sub Alpium r. Teutonas adsecutus Marius 90, 26. ad imas Vesuvii r. descendere Spartaci milites 128, 1
- rates inconditas ascendere Baleares 105, 5. r. ex trabibus frustra experiebatur Spartacus 129, 7. Basili r. inopia navium fecerat 143, 20
- in Raudio campo Marius et Cimbri concurrere 92, 7
- Ravennae**, in oppido Galliae cis Alpes, aberat Caesar dilectum agens 109, 19
- apud Regilli lacum Latini a Romanis vincuntur 18, 19
- Regillus v. Aemilius** regina Tanaquil adnitente Servius Tullius substitutus in locum regis 12, 21. Cleopatra r. rex fruebatur Antonius 167, 5. dux fugae r. apud Actium 168, 6. r. ad pedes Caesaris provoluta 168, 12

regio favore Xviri traditos fasces retinebant 39, 16. r. nomine fretus Antiochus 65, 12. in bonis r. Attali haec fuerunt 85, 8. Aristonicus r. sanguinis iuvenis 85, 17. Thala gravis thesauris regiis 88, 3. r. inhiat Crassus thesauris 111, 12. Eunus r. decoratus insignibus 125, 17. ob nomen et genus r. Collatinus urbe dimissus 16, 5. r. in morem frons Athenionis redimita 126, 12

regnum Tullo Hostilio in honorem virtutis ultro datum 10, 9. r. Tarquinius Priscus accepit ob industriam 12, 1. a Servio r. dolo partum 13, 1. r. avitum Tarquinius Superbus rapere maluit quam expectare 13, 10. Romulo opus fuit, ut invaderet r. 15, 1. Macedonum regno Philippus praesidebat 62, 10. regni cupiditate agitatus Iugurtha 86, 14. populus Romanus donare regna consuetus 105, 22

remigum ordines navium Augusti 167, 16

remorum ordines navium Antonii 167, 12

Remus iactatus in profluentem non potuit extinguere 6, 18. montem Aventinum occupat 7, 12. prius sex vultu- rios videt 7, 13. dubium an iussu fratris occisus 7, 18

reos ambitus Caepio Scaurum et Philippum elegit 121, 15. in praesentem r. Catilinam Cicero peroravit 137, 17

ex percussu galearum in Raudio campo caelum ardere videbatur 92, 15

rex Romulus populum Roma-

num ipse fecit 8, 5. r. Romulus spolia opima de r. Acrone reportavit 8, 11. septingenti anni a r. Romulo in Caesarem Augustum 5, 2. prima populi Romani aetas (infantia) sub regibus 6, 1. 14, 18. status rei publicae a Romulo r. impositus 9, 3. Tullus Hostilius r. callidus 11, 6. Attium Nevium Tarquinius Priscus r. in experimentum rogavit 12, 6. substitutus in locum regis Servius Tullius quasi in tempus 13, 1. ut virum r. salutaret, Tullia supra cruentum patrem vecta 13, 14. superbiam Tarquinius r. tam diu populus Romanus perpersus, donec aberat libido 14, 12. regem repente destituit populus Romanus 15, 17. consules appellavit pro regibus populus Romanus 16, 1. pulsus urbe r. pro libertate arma corripuit idem 17, 7. Porsenna r. Etruscorum 17, 8. Scaevola Porsennam r. adgreditur 17, 18. Porsenna r. vitutum ter- ritis monstris 18, 9. clarissimus Graeciae r. Pyrrhus 31, 17. contra Philippi r. iniurias Athenae auxilium Romano- rum implorant 62, 15. reges sibi praesidia ab urbe Roma petebant 62, 18. regem se appellat in epistola ad Paulum scripta Perses 71, 10. urbis regibus parere consuetas Aristonicus facile sollicitat 85, 12. regum fraudulentissimus Iugurtha 88, 17. Bituitus r. Allobrogum in triumpho 89, 16. Boiorix Cimbrorum r. 93, 5. Mithridates omnium

- r. Ponti longe maximus 95, 14
 Ariovisti r. Germanorum superbia 107, 19. Casuellanus unus e r. Britannorum 109, 9.
 r. Vercingetorix maximum victoriae Caesaris decus 110, 15.
 Orodes r. Parthorum 111, 11. 21. 112, 11. Attalus Pergami r. 113, 5. 20. Apuleius r. se appellatum laetus accepit 120, 13. imperio vilissimi r. Ptolomaei Pompeius trucidatus 147, 10. Mauretaniae r. Iuba 149, 14. Antonius in regem desciscit 155, 6. idem r. regina fruebatur 167, 5. Rhoemetalces Thracum r. 172, 9. Armeniorum r. Tigranes 177, 9
 Rhascypolis Thrax in partibus Pompei 139, 12.
 Rhea Silvia, sacerdote Vestae, et Marte genitus Romulus 6, 16
 Rhenum inter et Rhodanum siti Helvetii 106, 10. Ambiorix perpetua trans eum fuga latuit 107, 13. Rh. receptator hostium atque defensor 107, 15. eum Caesar transgreditur 108, 10. iterum ponte facto penetratus 108, 13. 15. 174, 1. in primo triumpho Caesaris 153, 10. Drusus in eius ripa Lamplius castella direxit 174, 17. gentes ab Augusto pacatae ad septentrionem intra Rh. atque Danuvium 181, 10
 Rhodanus, inpiger fluminum, testis victoriae Gallicae 89, 14. inter eum et Rhenum siti Helvetii 106, 9. eius pontem rescindit Caesar 106, 13. in primo triumpho Caesaris 153, 10
 Rhodii, nauticus populus, aderant Romanis auxilio contra Philippum 63, 3. adremigantibus Rh. ab Aemilio Regillo Antiochi classis totalaceratur 66, 14. aderant Aetolorum se dedentium precibus 67, 17. Pompeius classibus et suis et socialibus Rhodiorum abundabat 102, 12
 Rhodopen, Paeoniae montem, Volso penetravit 95, 1
 Rhodos pro nobis contra Mithridaten firmiter stetit 96, 17. Rh. a Floro visa 185, 2.
 Rhoecogene duce Numantini se interficiunt 83, 10
 Rhoemetalces rege Thracas desciverant 172, 9.
 in rictum oris aurum liquidum Crasso infusum 112, 13
 ne robiginem arma Romana sentirent, deus quidam Lignas incitabat adsidue 48, 20. Germani robigine obsitos enses maerebant 175, 13
 robur populi Romani domita subactaque Italia 41, 13. Celtiberi id est r. Hispaniae 79, 7. Cimbrorum r. soli caelique Veneti clementia elanguit 92, 3. priusquam inter se gentium robora coirent, Pompeius transiit Euphraten 99, 5. robur sociorum sub signis habent municipalia prodigia 123, 4. inter auxilia Pompei robur Italici sanguinis 139, 10
 rogationis dies aderat Ti. Graccho 118, 9. pretium r. a Druso socii flagitare 122, 6
 circa rogum captivos armis depugnare Spartacus inussit 128, 15. fax motus Lepidi ab ipso Syllae r. exarsit 135, 19
 Roma, Romanus passim
 Romulus urbis et imperii conditor 6, 15. Marte genitus

et Rhea Silvia 6, 16. iactatus in profluentem cum Remo fratre non potuit extingui 6, 18. repertos Faustus educavit 7, 3. patrum ab arce deturbat, avum reponit 7, 8. moenia novae urbis agitabat 7, 10. Palatinum occupat 7, 12. victor augurio urbem excitat 7, 14. Remus, dubium an eius iussu, occisus 7, 17. proximum urbi locum asylum facit 7, 21. populum Romanum ipse fecit rex 8, 4. spolia opima de rege Caeninensium reportavit 8, 10. in pugna contra Sabinos Iovem orat, foedam suorum fugam sisteret 8, 17. pax ab eo facta cum Tatio 8, 19. statum rei publicae ordinat 9, 3. apud Caprae paludem e conspectu ablatum 9, 8. discriptum aliqui a senatu putant 9, 9. Iulius Proculus visum a se R. adfirmavit augustiore forma quam fuisset 9, 10. succedit R. Numa Pompilius 9, 16. quid R. ardentius? 14, 21. Marcellus tertia post R. patrem Feretrio Iovi opima suspendit 50, 14. Viriatus, si fortuna cessisset, Hispaniae R. 80, 10. tractatum in senatu an R. vocaretur Augustus 182, 11. rosae per hiemem ab Antiocho conlatae 66, 3. (rostra) Maenius in suggestu fori capta Antiatium classe suffixit 20, 3. apud insulas Aegatas in hos vel in illos ictus mobilia r. Romana 48, 5. Venetorum naves statim naufragae, cum r. sensissent 106, 23. iis C. Octavium Ti. Gracchus iniecta manu depulit

118, 12. Octavi consulis caput pro r. exponitur a Mario 181, 16. Caesari oblata pro r. regni insignia 154, 6. recisum Ciceronis caput in illis suis r. videbat civitas 158, 10. rostris Caesaris naves Antonianas dissipavere 167, 19. rostratae sex Antiatium a Maenio captae 20, 5. Rufinus v. Cornelius. ruina bellum Tarentinum totam Italiam et Pyrrhum involvit 31, 17. Gallograeciam Syriaci belli r. convolvit 68, 13. aliae aliaeque gentes Syriaci belli secuntur r. 69, 16. Cimbri in Italiam veluti r. descenderant 91, 17. Mithridates totum paene orientem ac septentrionem r. sua involvit 98, 20. Catilina se incendium suum restincturum r. minabatur 137, 19. P. Rutili Lupi (cos. 90) caesae bello sociali copiae 124, 3. P. Rutili Rufi (cos. 105) damnatione senatus omne decus maiestatis amiserat 121, 9.

Sabaeorum, gentis Arabiae, spolia mota ventis maria revomebant in pugna Actiaca 168, 4.

Sabinis, Italiae genti, proditae portae per Tarpeiam 8, 12. novam in urbem demigrarunt 9, 1. Curibus Sabinis Romani Numam petiverunt 9, 16. eorum gens a Curio Dentato subacta 27, 15. eorum greges ante victoriam Tarentinam in triumphis 36, 13. S. sibi miscuit populus Romanus 122, 14. primum ser-

vile bellum Herdonio duce S. in ipsa urbe temptatum 125, 1
 sacerdos Rhea Silvia 6, 16
 sacerdotia populi Romani a Numa creata 9, 20. sacerdotium a Mario non inpetraverunt Cimbrorum uxores 93, 2
 in sacramentum liberata servitia post Cannas 55, 16. incensa Helvetiorum moenia s. ne redirent 106, 11. trucidati legati socialis belli s. 123, 16. auxerat Pompeianorum s. clades imperatoris 149, 11. XXcenturiones in crucem acti Germanis belli s. 174, 9. capite census sacramento adiecit Marius 88, 6
 aput Sacriportum, Volscorum oppidum Marius juvenis a Sylla oppressus 133, 1
 in sacrum montem plebs armata secessit 39, 4
 in saeculum Flori a Caesare Augusto haut multo minus anni ducenti 6, 11. s., quo Carthago deleta est, eversionibus urbium currebat 76, 10. divitiae adfixere saeculi mores 113, 21. in luxuriam fluens s. legibus multis coercuit Augustus 182, 8
 saevitiam cum domi fatigasset Tarquinius, in hostes conversus est 13, 18. s. quasi virtute utebatur Mithridates 96, 11. Marius causam suam s. corrupti 131, 9. Vari s. odisse coeperunt Germani 175, 10
 sagittarum usum consilio Ventidius ademit Parthis 164, 10
 sagulatis inperat centurio 187, 13
 Saguntini se suosque cum

omnibus opibus ferro et igne corrumpunt 52, 6. eorum manibus vastatione Italiae, captivitate Africae parentatum 52, 18. in Hispania destinatum Romanis fulmen Saguntino igne conflavit 53, 2
 Saguntos, vetus Hispaniae civitas, in causam belli electa ab Hannibale 51, 18
 Salamina (id est pugnam apud Salamina) Epheso (id est pugna contra Antiochum) pensaverunt Romani 66, 16
 Salios creavit Numa 9, 19
 Sallentini, Calabriae populus, a M. Atilio subacti 37, 8
 Salluvii, Ligurum gens, devicti 49, 9. de incursionibus eorum Massilia querebatur 89, 9
 salmacidae Antonii exercitui siti infestiores 166, 2
 Samnitas, Italiae gentem, pro sociis Campanis invadit populus Romanus 28, 8. 29, 4. eorum descriptio 29, 4. per Fabios ac Papirios populus Romanus eos subegit 29, 10. aput Caudinas furculas ex hac gente clades 29, 14. iugum iis repositum 30, 6. eorum reliqui cum Etruscis et Vmbris in excidium Romani nominis coniurant 30, 12. fracta eorum arma in triumphis ante Tarentinum 36, 14. eos bello sociali Sylla vicit 124, 9. eorum duces bello civili Mariano Lamponius atque Telesinus 132, 18
 Samnitico auro Curius fictilia sua praetulit 35, 17
 Samnium in ipso Samnio requiritur 29, 12. per S. totum Fabius maceravit Hannibalem

56, 14. S. Lucaniamque Telesinus sub signis habet bello sociali 123, 7
 Samon insulam Aristonicus vi recepit 85, 14
 in Samothracen insulam Perseus fugit 71, 5
 sanguinis Gallici inundatione incendiorum urbis vestigia deleta 25, 17. s. sui limite Decius maior ad victoriam iter aperuit 27, 12. redactis in sanguinem cibis inrigantur artus 39, 12. Sulpicius patricii s. 40, 5. Calpurnius Flamma Leonidae famam adaequavit, licet nihil scripserit sanguine 44, 9. iure sanguinis Bocchus Iugurtham vindicat 88, 13. Thraces litant diis s. humano 94, 8. populus Romanus ex Etruscis Latinis Sabinisque unum s. ducit 122, 15. pignus coniurationis Catilinae s. humanus 137, 10. Caesar, qui terrarum orbem civili s. impleverat, s. suo curiam implevit 154, 17. Augustus in bello contra Illyrios speciosior sanguine 170, 9
 sapientiam senatus Tarentina victoria ostendit 34, 19
 sapienter ut senior Herennius apud Caudinas furculas filio suaserat, mitteret omnes Romanos vel occideret 29, 19. ut sapiente dignum erat, Cato mortem sibi laetus accivit 150, 11. morientis sapientis (Bruti) dictum 160, 12. sapientissimi viri Brutus et Cassius 161, 5
 sarcinae nisi ad usum necessariae amputantur a Scipione in bello Numantino 82, 15

Sardiniam bello Punico primo transiit populus Romanus 44, 12. pelagus inter Siciliam S.que laceratae Poenorum rates apud insulas Aegatas operuerunt 48, 7. populus Romanus Hannibalem sustinebat et in Siciliam S. Hispaniam arma mittebat 57, 8. eam Gracchus arripuit bello Punico secundo 57, 17. in eam Lepidus recessit 136, 14. Sicilia et S. annonae pignora 142, 13. Siciliam S.que S. Pompeius habebat 161, 14
 in Sarmatas usque Appius pervenit 95, 3. S. ad septentrionem siti ferocius agunt 169, 9. patentibus campis inequitant 173, 10. eos Lentulus prohibet Danuvio 173, 11. misere legatos amicitiam Augusti petentes 181, 15
 ex satellitibus suis regem se appellatum Apuleius laetus accepit 120, 13. facinoris Catilinae satellites 137, 9
 Satricum, Latii oppidum, olim provincia 19, 13
 Saturninus v. Apuleius
 Savo, acri fluvio, Pannonia vallatur 170, 12
 Saxa v. Decidius
 in Scaevolae, centurionis Caesaris, scuto CXX tela sederunt 145, 7
 Scaurus v. Aemilius
 scelerato signat nomine quae proficiscentes in proelium Fabios porta dimisit 21, 7
 scelere partam potestatem Tarquinius Superbus non melius egit quam adquisiverat 13, 12. summo s. per amorem Numantinae ruptis equorum cingulis fugam ademere

- viris 83, 8. non diu latent
 scelera 87, 6. Drusus trib.
 pleb. domestico scelere op-
 pressus 122, 20. aequiore
 animo ferendum esset in bello
 Mariano, si mali nobiles du-
 catum sceleri praeuissent
 129, 19. sceleris Catilinae in-
 dicium per Fulviam emersit
 137, 15. summum civilis belli
 s. Pompei caedes 147, 17.
 scelera in Antonii Lepidique
 tabulis 158, 12. Brutus et
 Cassius in amolitione ani-
 marum suarum iudicio suo,
 s. alieno usi 161, 9. furor
 scelerum Labieni, qui solli-
 citaverat hostes in auxilium
 163, 21
 a scenico rege Andrisco
 Iuventius praetor superatus
 73, 7
 Scipio v. Aemilius
 Scodram, caput Illyriae, Ani-
 cius delevit 72, 10
 a scopulis suis Baleares ausi
 maria prospicere 105, 3. sco-
 pulus publicae securitatis An-
 tonius IIIvir 163, 12. Pom-
 peius in deserto Ciliciae s.
 fugam agitabat 147, 8. Pyre-
 naei desinentis scopulis in-
 haerent Cantabri et Astures
 178, 7
 Scordisci, saevissimi Thra-
 cum, intercipiunt exercitum
 quem duxerat Cato 94, 12
 scribarum manus vix suffe-
 cere, cum bello Punico se-
 cundo privatorum opes in
 publicum deferrentur 56, 3
 C. Scribonius Curio (cos.
 76) Dacia tenuis venit 95, 2
 C. Curionis, Caesaris in Africa
 legati, virtus et calamitas
 144, 7
 L. Scribonius Libo, Pom-
 pei legatus, Etruria pulsus a
 Caesare 142, 1
 scutum imperii vocatur Fab-
 ius Cunctator 56, 14. raptum
 a Caesare in pugna Belgarum
 fugientis e manu s. 106, 19.
 elatis super caput s. se testu-
 dine Ariovisti milites tegunt
 108, 6. in s. Scaevolae, cen-
 turionis Caesaris, CXX tela
 sederunt 145, 7. elata supra
 capita s. ab Antonii militi-
 bus 165, 19
 Scythae ad Augustum misere
 legatos amicitiam petentes
 181, 14. si Scythes essem,
 iam plaustra solvissem 185, 15
 Scythicum iter Pompeius
 tamquam in mari stellis se-
 cutus 100, 2
 sectae pastoriae integritas
 disciplinam veterem Roma-
 nam continet 113, 2. ex per-
 suasione sectae fuit, ne Bru-
 tus et Cassius violarent manus
 161, 7
 sector inventus non est, cum
 Hannibal argentarias urbis
 tabernas subiceret 60, 7. Pom-
 peianorum bonorum s. Anto-
 nius IIIvir fuerat 162, 14
 seditionem tertiam Romae
 excitavit matrimoniorum di-
 gnitas 40, 1. cf. 39, 3. 13. quar-
 tam excitavit honorum cu-
 pido 40, 3. in his s. prin-
 cipem populum non immerito
 suspexeris 40, 11. unde Grac-
 chana prima et secunda et
 tertia Apuleiana s. ? 114, 2. s.
 omnium causas tribunicia po-
 testas excitavit 117, 2. oc-
 cupata tribunicia s. civitate
 Herdonius Capitolium obsedit
 125, 2

- per Segesten, unum Germaniae principum, Armenii coniuratio Varo prodita 175, 17
 Segidenses, socios suos, Numantini exceperant 81, 15
 Segisamam, Hispaniae in urbem, Augustus venit 178, 15
 apud Segoviam, Hispaniae urbem, Domitius et Thorius a Sertorio oppressi 135, 5
 Seleucia (ad Tigridem) Parthorum regi se responsurum esse Crassus dicit 111, 14
 sementis tempore lictor T. Quinctium aratro innixum apprehendit 20, 11
 seminarium Punici exercitus Hispania 58, 9
 P. Sempronio Sopho (cos. 268) duce domiti Picentes 37, 5
 Ti. Sempronio Longo (consule 218) secunda Punici belli procella desaevit ad Trebiam 53, 13
 Ti. Sempronio Graccho (cos. 215) duce ausus populus Romanus Hannibalem per Lucaniam sequi 56, 19. Sardiniam arripuit 57, 17
 Grachana prima et secunda seditio unde? 114, 1. G. adserere leges Apuleius non destitit 119, 15. Drusus plebem ad se G. legibus erexit 121, 17
 Gracchorum pater Ti. Gracchus 79, 8. eorum legibus rogandis Apuleius vehementer incubuit 120, 4. iudiciaria lege diviserant populum Romanum 121, 5
 Ti. Gracchus (cos. 177), pater Gracchorum, Celtiberos CL urbium eversione multavit 79, 7
 Ti. Gracchus Ti. f. 79, 8. primam certaminum facem accendit 118, 2. genere forma eloquentia facile princeps 118, 3. sponsor foederis Manciniani 118, 4. rem ausus ingentem 118, 8. intercedentem legibus suis C. Octavium collegam depulit rostris 118, 12. Illvir creatus dividendis agris 118, 15. in Capitolium profugit 118, 18. duce Scipione Nasica oppressus 118, 21. eius iudiciaria lege divisus populus Romanus 121, 5
 C. Gracchus Ti. f. 79, 8. mortis et legum fratris sui vindex 119, 3. plebem in avitos agros arcessebat et Attali hereditatem pollicebatur 119, 4. impotens altero tribunatu 119, 6. Capitolium invasit 119, 8. in Aventino ab Opimio consule oppressus 119, 10. eius caput percussoribus auro repensatum 119, 12
 C. Gracchus, homo sine nomine, in familiam ipse se adoptabat 120, 1. eum Apuleius in occisi competitoris locum subrogare conatus est 119, 18
 Senones v. Galli
 quasi sentina vitis suismersa res publica 113, 22
 L. Septimi, desertoris sui, gladio trucidatus Pompeius 147, 11
 in sepulchra Attica Philippus saeviebat 62, 16. apud Catuli s. Marii frater obtruncatus 133, 17. sepulchra regum mausolea vocant 168, 17
 Sequanos, Galliae populum, Vercingetorix ad seditionem concitat 109, 15

- Seres, Asiae populus, Augusto munera mittunt 181, 15
 serica tentoria Antiochi 66, 1.
 Parthica signa sericis vexillis vibrantia 112, 1
 serpentium in modum discoloribus vittis armatae Fidenae 22, 1. serpens in vindictam Africae nata 45, 10. serpentes Cleopatra ad venas admovet 169, 1. s. alite Triptolemi currum Terra iungit 185, 12, 14
 Sertorianum bellum quid amplius quam Syllanae proscriptio hereditas? 134, 8
 Q. Sertorius Sylla Marius Mithridati nudum latus imperi ostendebant 96, 4. urbem cum Cinna Mario Carbone intrat 131, 13. exul malis suis maria terrasque permiscuit 134, 11. Hispaniam armavit 134, 15. Mithridaten classe iuvit 134, 18. Metellus et Pompeius eius copias adtrivere 134, 21. oppressus domestica fraude 135, 10
 Q. Servilius Ahala, magister equitum, Cassium in medio foro confodit 41, 2
 Q. Servilius Caepio (cos. 106) impetum Cimbrorum sustinere non potuit 90, 16
 Servili praetoris castra a servis capta 126, 9, 17
 Q. Servilius Caepio aemulus Livii Drusi 121, 12. reos ambitus Scaurum et Philippum elegit 121, 15. eius copiae sociali bello caesae 124, 3
 Caepio Asiaticum fretum bello piratico obsedit 102, 20
 C. Servilium Glauciam satellitem furoris sui fecit Apuleius 120, 11
 P. Servilius Vatia Isauricus Cilices non incruenta victoria superat 101, 17. Isauros evertit 101, 21
 Servius Tullius post Tarquinium Priscum gubernacula urbis invadit 12, 17. regnum dolo partum sic egit ut iure adeptus videretur 13, 1. eius sollertia ordinata res publica 13, 4. in eum percussores a Tarquinio Superbo immissi 13, 12. supra eum cruentum filia Tullia vecta carpento 13, 15. effecit ut ipsa se nosset Romana res publica 15, 8
 Sibyllinis versibus destinatum familiae suae regnum sibi vaticinatur Lentulus 137, 21
 in Siciliam Tarentos vela dimittit 32, 4. S. armis ad continentem suam revocanda bello videbatur populo Romano 42, 6. foederata ei civitas Messana 42, 9. ut Romanus ita Poenus eam adfectabat 42, 11. L. Cornelio Scipione consule S. suburbana erat provincia 44, 10. cf. 125, 7. Metello consule reversum in S. bellum 46, 17. aput insulas Aegatas lacerae Poenorum rates pelagus inter S. Sardiniamque naufragio suo operuerunt 48, 7. belli Punici secundi tempore populus Romanus in S. Sardiniam Hispaniam arma mittebat 57, 8. S. mandata Marcello 57, 10. eius caput Syracusae 57, 12. eius spolia clas- sis Romana praeferebat tota Graecia 62, 22. eius litora subito adventu Cilices terruerunt 102, 6. satius fuerit

- populo Romano S. et Africa contento fuisse 113, 15. S. multo cruentius servili quam Punico bello vastata 125, 5. frugum ferax 125, 7. fugam in eam parat Spartacus 129, 6. S. et Sardiniam, annonae pignora, Caesar per legatos habet 142, 13. eam Sardiniamque S. Pompeius habebat 161, 14. S. nobilem, domesticam Cereris, Florus vidit 184, 26
- apud Sicorin, Hispaniae amnem, opsessi a Caesare Afranius et Petreius 143, 1
- Siculo mari Plotius a Pompeio impositus 102, 14. in S. freto Pompeius iuvenis oppressus 162, 23
- quo sidere mota Asiatici belli tempestas? 65, 16. bellum civile Marianum tribus s. agitatum 129, 24. in annua caeli conversione mota s. tonant 155, 17
- signiferi Syllanae dominationis Catulus Pompeiusque 136, 12. a moriente signifero aquila Augusto tradita 156, 18. signifer aquilam in clade Variana evolsit et abscondit 176, 10
- signum in hostis iaculatus Postumius dictator 19, 2. bello Etrusco infesta quattuor agminum s. volitabant 30, 15. signa in triumpho Tarentino 36, 16. inferentem s. Coriolanum mater lacrimis suis exarmavit 38, 16. Livius Salinator in nascentis Italiae fauces s. converterat 60, 17. Nero et Livius conlatis s. Hasdrubalem oppresserunt 60, 20. collatis cominus s. Hannibal et Scipio direxere aciem 61, 20. s. Corintho rapta a Mummio 77, 5. D. Brutus non prius s. convertit in Hispania, quam cadentem in maria solem deprendit 79, 17. Pompeius per turis et balsami silvas Romana s. circumtulit 100, 10. Asia Pompeianis s. tenebatur 101, 6. Crassi rapta subitis s. turbinibus hausit Euphrates 111, 9. Parthorum s. auro sericisque vexillis vibrantia 112, 1. sociali bello per populos et urbes Italiae s. cecinerunt 123, 19. Athenio familiam ergastulo liberatam sub signis ordinat 126, 11. ad principum caedem signum dat Marius 131, 15. Catilina signa urbi inlaturus est 137, 21. apud Thapson ante imperium ducis s. cecinerunt 149, 18. cladis s. non latuerunt Cassium Brutumque 159, 13. magnae indolis signum sperare semper 162, 25
- Silaces, Orodus regis praefectus, Crassum apud Carrhas caedit 111, 21
- Silanus v. Iunius
- ad simulacrum siderum custos imperii flamma Vestae vigilat 10, 2. permixtis incendio simulacris aes Corinthium natum 77, 11. ad s. ignium ardens Pharos in triumpho Caesaris 153, 12
- ad Sipylum, Asiae montem, Antiochus consederat 66, 20
- sistra peregrinae deae pulsat populus Aegyptius 185, 4
- siti Caesar Petreium et Afranium ad deditionem compulsi

- 143, 7. infesta Antonio se recipienti s. regio 166, 1
 ne situm arma Romana sentirent, deus quidam Liguras incitabat adsiue 48, 20
 et socialibus Rhodiorum et suis classibus abundabat Pompeius 102, 11. s. bellum civile bellum fuit 122, 12. s. dici non potest bellum Caesaris et Pompei 139, 6
 pro sociis Clusinis Romanus intervenit 23, 9. socios Tarentinorum persequi placuit 37, 3. socii regis Ptolomaei confiscationem Clodius mandavit 105, 22. arma sociorum unde? 114, 5. socii permissa Drusi reposcere armis non desierunt 122, 9. 21. non minore flagitio s. intra Italiam quam intra urbem cives rebellabant 122, 17. ius civitatis, quam viribus auxerant, s. postulabant 122, 18. robur eorum sub signis habent municipalia prodigia 123, 4. cum s. dimicare nefas 124, 14. auxilia sociorum Caesaris et Pompei 139, 11. s. moram Pompei increpabant 145, 14
 in solido quasi decernere coacti Poeni apud Liparas 43, 12
 in solio differto odoribus Cleopatra iuxta suum se collocavit Antonium 168, 19
 solo mutato frugum semina degenerant 69, 4. s. caelique Veneti clementia Cimbrorum robur elanguit 92, 2
 somnio medicus Octavii Caesaris admonitus ut Caesar castris excederet 160, 2
 Sorani fata a Syllanis ludibrio habita 133, 15
 spadonum consiliis Pompeius trucidatus 147, 10
 Spartacus de stipendiario Thrace miles, de milite desertor, inde latro, deinde in honorem virum gladiator 128, 12. eo duce bellum concitatum quo nomine appellet nescit Florus 127, 9. effracto Lentuli ludo erupit Capua 127, 13. ad eum milites capta insignia et fasces detulere 128, 11. defunctorum proelio ducum funera imperatoris celebravit exequiis 128, 14. Lentuli exercitum percecidi, C. Cassi castra delevit 128, 19. de invadenda urbe deliberavit 128, 20. a Crasso pulsus fugatusque 129, 4. in primo agmine fortissime dimicans quasi imperator occisus 129, 11
 ad spectaculum ludorum equestrium quae venerant virgines primis Romae incolis praedae fuere 8, 8. spectaculo proelii apud Regilli lacum interfuisse deos fama tradidit 19, 6. in s. conversum bellum procurrentibus elephantis in pugna apud Heracleam 32, 19. Corinthos inter duo maria quasi spectaculo exposita 76, 13. spectaculis indulget plebs 114, 9
 quasi specula Clipea a Punico litore procurrit 45, 7. ab ultima veluti s. septentrionis turbo Pontici belli erupit 96, 7. imminentes mari Herculis s. 151, 12
 speculator a Cassio missus tardius renuntiavit 160, 18
 in speluncas se recipientes

- Aquitanos Caesar includi iussit 107, 4
 a spiculis Graeculis diversa pila Romana 63, 7
 Spoletium, municipium Italiae splendidissimum, sub hasta venit 134, 2
 sponsor Manciniani foederis Ti. Gracchus fuerat 118, 4
 Stator Iuppiter unde? 8, 18
 statuis incendio permixtis aes Corinthium natum 77, 11
 stipendiariam provinciam Scipio Africanus Hispaniam fecit 78, 20. Spartacus de s. Thrace miles 128, 12
 stipendium commilitonibus Castoribus templa 19, 10. taxata stipendio hiberna apud Veios 22, 4. Cimbri petunt ut Martius populus aliquid sibi terrae daret quasi s. 90, 11
 stoliditate barbarica Cimbri Atesin primum corporibus adgressi 91, 19. Cornidius barbarae, efficacia tamen stoliditatis 172, 5
 Stolo v. Licinius
 Strabo v. Pompeius
 suburbanum Tibur 19, 16. s. provincia Sicilia 44, 11. 125, 7
 apud Sucronem, Hispaniae oppidum, clades Pompei contra Sertorium 135, 7
 sudibus vallo et fossa Caesar Gergoviam circumdat 110, 11. gladiis s.que Caesar Gallos concidit 110, 14
 Suebos, validissimam Germaniae nationem, Drusus adgressus vicit 174, 8. ex praeda Romana in antecessum divisa S. aurum et argentum elegerant 174, 12
 Suessa Pometia, validum oppidum Latio, captum a Tarquinio Superbo 13, 20
 in suggestu fori Maenius parta de Antio spolia suffixit 20, 4. s. in curia Caesari decretus 154, 4
 Sulmonem, vetus oppidum socium atque amicum, iussit Sylla deleri 134, 3
 Serv. Sulpicio (cos. 361) Fabius Ambustus alteram filiam dederat 40, 5
 P. Sulpicius Rufus et Albinovanus coss. Syllae obiecerunt catervas suas 130, 11. Sulpicia lege Marius decretam Syllae provinciam sollicitat 130, 8
 Surenas Parthorum regis praefectus apud Carrhas 111, 21
 Sygambros, validissimam Germaniae nationem, Drusus adgressus vicit 174, 8. ex praeda Romana in antecessum divisa S. captivos elegerant 174, 12
 Syhedris, in deserto Ciliciae scopulo, Pompeius fugam agitat 147, 8
 Sylla, Syllanus v. Cornelius Syphacis, Numidici regis, equitatus Scipio Africanus fudit 61, 12
 Syracusae quamvis Archimedis ingenio defenderentur, Marcello cesserunt 57, 12. pulchritudini victae urbis parcitur 57, 16
 Syracusanus Hiero 42, 22
 Syria Africam secuta 62, 7. viris opibus armis nihil copiosius Syria 65, 2. in manus ignavi regis inciderat 65, 3. Antiocho e Graecia fugato

- e vestigio itur in S. 66, 11. eius Libanum transgressus Pompeius 100, 8. in Armeniam Ciliciam S. que distractae reliquiae exercitus Crassiani 112, 10. S. prima Romanos victa corripit 113, 19. in S. et Macedoniam concesserant Brutus et Cassius 159, 5. ablata S. a Labieno et Parthis 164, 3. S. a Ventidio sine bello recepta 164, 12. ea repente relicta Antonius in Parthos impetum facit 165, 3. idem in eam perfugit 166, 9. in ea C. Caesar, Augusti nepos, ex vulnere occubuit 177, 8
- Syriaco bello successit Aetolicum 67, 12. Gallograeciam S. belli ruina convolvit 68, 13. aliae aliaeque gentes S. belli secuntur ruinam 69, 16
- Syriae deae Eunus comas iactat 125, 12
- Syrtis bello Punico primo Romana classis naufragio suo implevit 47, 9. Syrtium accolae Augustus Cosso duce compescuit 176, 18
- Syrus Mazzares, transfuga simulatus 111, 18. S. Eunus, servorum dux 125, 10
- T**abernae urbis argentarias Hannibal hastae subiecit 60, 7 in tabulas post Servium Tullium referuntur omnia patrimonii dignitatis aetatis discrimina 13, 6. tabulae in triumpho Tarentino 36, 16. ordinatae in XII t. tota iustitia 39, 15. t. vix sufficere, cum post Cannas privatorum opes in publicum deferrentur 56, 2. t. proiectae a Mummio in Corinthi excidio 77, 5. proposita ingens Syllanae proscriptionis t. 133, 12. feralis tabulae profugus Sertorius 134, 11
- tabulatis adlevatae naves Antonii 167, 13
- citra Tagum, Hispaniae fluvium, omnia populatus Viriatus 80, 12
- ad Tanain, terminum gentium, venit Lucullus 95, 4
- Tanaquil, uxor Tarquini Prisci, Servium Tullium educaverat 12, 19
- Tarcondimotus in partibus Pompei 139, 12
- Tarentinae deliciae in triumpho Tarentino 36, 17. bellum T. victoria multiplex 31, 13. caput belli contra Pyrrhum Tarentini 31, 15. multi populi pro iis consurgebant omnibusque vehementior Pyrrhus 32, 13. T. victoria ostendit populi Romani fortitudinem 34, 18. bello T. populus Romanus maximam partem Italiae subegit 35, 21
- Tarentos Calabriae quondam et Apuliae totiusque Lucaniae caput 31, 19. describitur 32, 1. post T. quid auderet Italia? 37, 3. Hannibal maluit relicta Roma Campaniam T. que peragere 55, 9. sub finem belli Punici secundi Tarentus ad Romanos redierat 59, 6
- per Tarpeiam virginem Sabini portae proditae 8, 12. Sabini eam clipeis obruere 8, 14
- Tarquinius manu reducebat Porsenna 17, 9. Latini eos adserebant 18, 16. tam diu

- dimicaverunt, donec Arruntem Brutus occidit 18, 11
- Tarquinius Priscus transmarinae originis 11, 22. 12, 2. regnum accepit ob industriam atque elegantiam 12, 1. senatum numero ampliavit, centuriis tribus auxit equites 12, 3. Attium Nevium augurum in experimentum rogavit 12, 6. XII Tusciae populos subegit 12, 12. decora et insignia, quibus imperii dignitas eminet, instituit 12, 16. 15, 6
- Tarquinius Superbus postremus omnium regum 13, 9. inmissis in Servium percussoribus scelere peperit potestatem 13, 12. eius uxor Tullia 13, 14. cum saevitiam domi fatigasset, in hostes conversus 13, 18. filium verberare non dubitavit 13, 21. templum erexit 14, 5. imperium regibus abrogatum 14, 16. 15, 17. agitated eius iniuriis populus cupiditate libertatis incenditur 15, 9. Brutus et Cassius Caesarem quasi T. depulisse regno videbantur 158, 16
- S. Tarquinius, Superbi f., Gabii transfugam simulat 13, 21. Lucetiae stuprum intulit 14, 15
- in Tarraconis maritimis Augustus res per legatos in Cantabria gestas accepit 179, 13. describuntur 185, 22
- cum T. Tatio pax facta a Romulo 8, 19. Sabini immemores factae sub T. adfinitatis 27, 16
- ex taxeis arboribus venenum apud Cantabros exprimitur 179, 9
- Tectosagi, Gallograecorum gens, Romanis se dederunt 69, 8
- e tegumentis pecudum Spartaci milites inconditos sibi clipeos fecerunt 128, 7
- Telesinus v. Pontius
- Tellurem deam promissa aede placavit Sempronius 37, 6
- temeritas felicissima Caesaris per Alpes in Galliam redeuntis 110, 1
- per Tempe Thessalica Pompeius equo fugit 147, 7
- tempestas oborta inter caedem Romuli 9, 10. tempestate intercidit Fabii Buteonis triumphus 47, 7. in Hispania se movit belli Punici secundi t. 53, 1. Asiatici belli mota t. 65, 16. Mithridatis classem adgressa t. 98, 14. Mariana, Syllana t. unde? 114, 12. Syllana t. intra Italiam detonuerat 139, 2. sidera flexus tempestate significant 155, 17
- templum Statori Iovi Romulus vovet 8, 18. t. de manubiis captarum urbium erexit Tarquinius 14, 5. templa Castoribus in proelio apud Regilli lacum Postumius promisit et reddidit 19, 9. in certamine cum Sallentinis templum sibi Pales poposcit 37, 10. arma detracta templis post proelium apud Cannas 55, 15. Caesari circa templa imagines decretae 154, 3
- Tencteri (?) de Germano queiebantur 108, 8. eos percucurrit Drusus 174, 5
- C. Terentius Varro post Cannas non desperavit 54, 18

- M. Varro Terentius bello piratico Hadriaticum mare occupavit 102, 18. ulteriore Hispania cessit Caesari 143, 10
- Termes, Hispaniae oppidum, oppresso Sertorio in Romanam fidem venit 135, 12
- Terminus deus inaugurato a Tarquinio templo restitit 14, 7
- Terra mater sacro iuveni oneraverat frugibus amictus 185, 11
- quasi in terrigenas Fabius in Etruscos e Ciminio saltu detonuit 31, 6
- testamentum Attali 85, 7. t. Caesaris civilium motuum causa 156, 2. testamenta a Caesaris militibus ante pugnam cum Ariovisto in principis scribebantur 108, 2
- testudine se tegit barbarus in pugna Caesaris cum Ariovisto 108, 6
- Teutana, Illyriorum regina, imperavit ut legati Romani securi percuterentur 51, 1
- Teutobodus, Teutonum rex, insigne spectaculum triumphi Marii 91, 10
- Teutoni ab extremis Galliae profugi 90, 6. petunt ut Martius populus aliquid sibi terreae daret quasi stipendium 90, 10. nec Silanus, nec Manilius nec Caepio eorum impetum sustinere potuerunt 90, 15. per Alpes ferebantur 90, 23. Marius Teutonas apud Aquas Sextias oppressit 90, 26. sublatis funditis T. 91, 15
- Thalam, Numidia urbem gravem armis thesaurisque lugurthae, Metellus diripuit 88, 2
- apud Thapson, Africae oppidum, Caesaris et Pompeianorum proelium Pharsalia amplius 149, 15. Thapsos nusquam in Caesaris triumpho 153, 15
- theatrum maius Tarenti imminet portui ad prospectum maris positum 32, 6. in Pompeianis th. Ponticos et Armenios triumphos Roma cantabat 140, 10. Pompeius ante Pharsaliam in nocturna imagine plausu th. sui in modum planctus circumsonatus 146, 2. Caesari in th. distincta radiis corona decreta 154, 3
- Thebas, Boeotiae urbem, Flamininus conpescuit 63, 16
- thensauris regis gravis Thala 88, 2. Crassus regis inhiat th. 111, 13. thesaurorum rationes continentem libellum Donnes C. Caesaris, Augusti nepoti, porrexerat 177, 15
- Theodotus, magister auctorque belli Alexandrini, morte consumptus 148, 15
- Thermopylarum famam Calpurnius Flamma adaequavit circa Camerinensium saltum 44, 6. apud Th. non resistit Antiochus 66, 8
- Thermus v. Minucius
- Thessali in triumpho Tarentino 36, 15
- Thessaliae cum totis viribus Pyrrhus veniebat 32, 16. eam incurrunt Thraces 94, 4. in ea consedit bellum civile Caesaris et Pompei 139, 17. eius castella vastabat Caesar 145, 10. proelio sumpta a Caesare et Pompeio 145, 16. in bello Pompeiano Africa

- supra Th. fuit 150, 22. dum Octavius mortem patris ulciscitur, iterum fuit movenda Th. 155, 4
- per Thessalica Tempe Pompeius equo fugit 147, 6. post Pompei caedem Thessalici incendii cineres recaluerunt 147, 14
- Thoas, Aetoliae princeps, Antiochum in Romanum bellum inpulit 65, 5
- Thorani castra Spartacus rapuit 128, 8
- Thorius Pompei legatus bello Sertoriano 135, 4
- Thracas in vires suas traxerat Perses Macedo 70, 5. post Macedonas Th. rebellant 94, 2. saevissimi eorum Scordisci 94, 12. Spartacus de stipendiario Th. miles 128, 12. Th. sub Augusto ferocius agebant 169, 9. Rhoemetalce rege desciverant 172, 9. a Pisone perdomiti 172, 12
- Thraciae auxiliis ingentibus validus Andruscus 73, 5. idem ad Th. regulum confugit 73, 10. Didius Scordiscos intra suam repulit Th. 94, 17. eam adquisisse ad imperii speciem decorum 113, 9. eius robur in partibus Pompei 139, 18
- in Thracio litore Lysimachia posita a maioribus Antiochi 65, 14
- Thrasymennus lacus tertium fulmen Hannibalis 53, 17
- Thurios, Italiae urbem, Spartacus populatur 128, 5
- Tiberim ponte rescisso transnataat Horatius Cocles 17, 18. T. idem olim quod Euphrates 19, 19
- per Tiberinum hostium Cato Cyprias opes inexit 106, 1
- Tiberinus iactatis in eum Romulo et Remo amnem repressit 7, 1. T. interfuentem urbi ponte commisit Ancus 11, 17. T. fluminis ora populatus S. Pompeius 161, 18
- tibias praecinere sibi a cena rediens iussit Duillius 43, 17. earum cantu fruebantur Graeci 64, 8. Antiocho ad Euripum praeefluentes aquae tibiis concinebant 66, 2
- Tibur suburbanum olim nuncupatis in Capitolio votis petebatur 19, 15
- inter Ticinum et Padum primi Hannibalis impetus turbo detonuit 53, 6. ei succedit Trebia 53, 12
- Tigranen, Armeniae regem supplicem, Pompeius regnare iussit 100, 1. eo victo Pompeius Armenios coegerat a Romanis rectores accipere 177, 10
- Tigurini ab extremis Galliae profugi novas sedes quaerebant 90, 6. eorum manus, quae Noricos insederat tumulos, fuga et latrocinii evanuit 93, 7
- inter Titium flumen Arsiamque Illyrii agunt 50, 17
- titulo bellum Tarentinum unum, victoria multiplex 31, 13. titulos Pompeio suo Fortuna quaerebat 99, 2. titulum cupidine Antonius Araxen et Euphraten sub imaginibus suis legi concupiscit 164, 19. Augustus nomine et t. consecratus 182, 13
- Q. Titurius Sabinus, Cae-

- saris legatus, ab Ambiorige occisus 107, 12
- togae pictae inde a Tarquinio Prisco 12, 15. togae gremium Fabius in curia Carthaginiensi effudit 52, 15. togas vident Germani 175, 14
- Tolostobogi, Gallograecorum gens, Romanis in perpetuum se pacem dederunt 69, 7
- in tormentorum vincula criminis matronae Carthaginienses contulerunt 75, 1
- Torquatus v. Manlius
- torquem aureum Manlius barbaro detraxit 26, 10. Galli vovere de praeda Romana Marti suo aureum torquem, sed de torquibus eorum aureum tropaeum Iovi Flaminio erexit 50, 10. Drusus torques Germanorum praedam divisit et vendidit 174, 14
- Traianus v. Vlpianus
- trabeae inde a Tarquinio Prisco 12, 13. in trabeis erant Romani maiores natu, qui Gallos Romae expectabant 23, 19. insignia t. Romanis tropaea in montibus suis fixit Viriatus 80, 15
- transfugam simulat Gabiis S. Tarquinius 13, 22. simulati t. Hannibalis apud Cannas terga Romanorum ceciderunt 54, 8. simulato t. Mazzarae Crassus credit 111, 17
- transmarini Phryges Romulo regnante Romam influxerant 8, 2. t. originis Tarquinius Priscus 11, 22. t. triumphos Roma bello Tarentino auspicata 31, 18. tertia aetas populi Romani t. 84, 1
- ad Trebiam flumen secunda Panici belli procella desaevit 53, 12
- Treveri, Galliae gens, Caesare absente legatos invasere 107, 7
- tribunicia potestas seditio-num causas excitavit 117, 2. t. seditionibus occupata civitas 125, 2
- tribunos nisi impetrasset plebs, non rediisset e monte sacro 39, 5. tribunus plebi Crassum exeuntem hostilibus diris devoverat 111, 7. populus Romanus a t. agros et cibaria flagitabat 113, 23. sacrosanctum caput t. plebis 119, 12
- per tribus iuventus divisa a Romulo 9, 4. equitem imitatae t. post Cannas opes suas in medium protulerunt 56, 2. sine t. homo C. Gracchus ab Apuleio in locum competitoris subrogatus 120, 2
- tributarii quondam Macedonum Thraces 94, 3
- Tridentinis iugis Alpium Cimbri in Italiam descendebant 91, 17
- trigeminis fratribus, Horatiis et Curiatis, Romanorum et Albanorum fata permissa 10, 14
- (Triptolemus), sacer iuvenis, terras pervolitavit 185, 11
- triumphalis agricola T. Quinctius rediit ad boves rursus 20, 15
- triumphatur aureo curru, quattuor equis 12, 15. de Verulis et Bovillis triumphavimus 19, 15. de fortuna triumphavit Regulus 46, 13. Laevinus Graeciae litora veluti triumphanti classe peragravit

- 62, 21. Metellus et Pompeius bellum Sertorianum externum videri voluerunt ut triumpharent 135, 15. triumphatum a Pompeio mare 142, 6
- triumphorum XXIV materia in Samnio 29, 13. Duillius primum maritimum egit t. 43, 14. Regulus classem triumpho gravem in urbem praemisit 45, 15. pugnae apud Aegimurum triumphus tempestate intercidit 47, 7. 12. t. Romanorum in pugna ad Maeandrum 67, 8. inter pulcherri-mos populus Romanus de Perse duxit t. 71, 16. triumphus Carthaginis arsit 76, 8. Numantinus t. fuit tantum de nomine 83, 18. opertus catenis Iugurtha in triumpho 88, 19. in t. Allobrogico rex Bituitus 89, 16. dignitatem triumphi servili inscriptione violare non vult Perperna 126, 8. Ponticos et Armenios t. in Pompeianis theatri Roma cantabat 140, 10. quatuor t. Caesaris 153, 10. Augustus triumpho augeri contemnebat 179, 17. a triumphis nomen accepit Tarraco 186, 7
- triumvir dividendis agris Ti. Gracchus creatus 118, 15. inter triumviros res publica ordinata ut poterat 159, 9. cf. 141, 1
- triumviratus nullo bono more invaditur ab Antonio Caesare Lepido 158, 1.
- tropaeum aureum de torquibus Gallorum Iovi Flaminus erexit 50, 11. insignia Romana capta Viriatus in montibus suis tropaea fixit 80, 16. Allobrogica t. exornata armis hostilibus 90, 1. Teutobodus super t. sua eminebat 91, 13. Drusus Marcomannorum spoliis tumulum in tropaei modum excoluit 174, 7
- tuba praecinente Corinthos deleta 77, 4. Moesi nec tubas sustinere potuerunt 172, 3
- Tullia, uxor Tarquinii Superbi, supra cruentum patrem vecta carpento 13, 14
- in M. Tullium Ciceronem et Antonium coss. coniuratio Catilinae incidit 137, 13. C. industria coniurationem patefecit 137, 14. habito senatu in praesentem reum peroravit 137, 16. eius imperio iniecta legatis Allobrogum manus 138, 5. recisum eius caput in illis suis rostris vidit Roma 158, 18. eius consiliis abolitio caedis Caesaris decreta 159, 3
- Tullus v. Hostilius
- tumultus magis quam bellum seditio Herdonii 125, 4. bellum civile Marianum primum tumultu maiore quam bello agitatum 130, 1. a Gaetulistumultuatum magis quam bellatum 176, 16
- ad tumulos, quos Cynocephalas vocant, ausus congregi Philippus 63, 13. Alpium t. insederat Tigurinorum manus 93, 8. Baleares dilapsi in proximos t. 105, 16. per invios hieme Alpium t. Caesar in Galliam redit 110, 2. Cas-sius e proelio apud Philippos evadit in t. 160, 16 t. in tropaei modum Drusus excoluit 174, 6
- tunicae palmatae inde a Tarquinio Prisco 12, 15

- turbo primi impetus Hannibalis inter Padum atque Ticinum detonuit 53, 5. t. Pontici belli ab ultima specula septentrionis erupit 96, 6. rapta subitis Crassi signa turbinibus hausit Euphrates 111, 9. tertius t. civilis insaniae Scipione Norbanoque coss. detonuit 132, 3. t. saeculi Antonius IIIvir 156, 1
- Turdulos, Hispaniae gentem, Lucullus subegit 79, 12
- per turis silvas Romana signa circumtulit Pompeius 100, 10
- Turmogos, Hispaniae gentem, Cantabri incursionibus fatigabant 178, 12
- turres elephantorum Pyrrhi 33, 12. in turrem evasit P. Scipio a Poenis victus 58, 6. t. saxeas erexere Domitius et Fabius ipsis quibus dimicaverant locis 89, 21. t. maromoreis Asiaticae plagae litora inlustrat Cyzicum 97, 19. turribus adlevatae naves Antonii et Cleopatrae 167, 12
- Tusci pastores Romam influxerant Romulo regnante 8, 1. populus Romanus inter Latium atque T. conlocatus 17, 2. T. mari Gellius inpositus bello piratico 102, 14
- Tusciae populos frequentibus armis subegit Tarquinius Priscus 12, 12
- Tusculanus Mamilius belli Latini dux 18, 18
- Tyriam virginem corniger praedo Tarracone amisit 186, 10
- Vaccaeos, Hispaniae gentem, Lucullus subegit 79, 12.
- Cantabri eos incursionibus fatigabant 178, 12
- ad Vadimonis lacum Dolabella Gallorum reliquias delevit 26, 14
- Valentia, Hispaniae urbs, bello Sertoriano in Romanam fidem venit 136, 12
- M. Valerius Corvinus in certamine singulari cum Gallo tulit spolia et cognomen 26, 12
- M. Valerio Laevino Marcelloque coss. (210) privatorum opes in publicum deferuntur 56, 3. primum eo cos. populus Romanus Ionium mare ingressus 62, 19
- P. Valerio Laevino cos. (280) prima pugna contra Pyrrhum apud Heracleam 32, 19
- vallum ad tutelam novae Romae sufficere videbatur 7, 16.
- v. ferre milites a Scipione iubentur ad Numantiam 82, 13. vallo Gergoviam Caesar circumdat 110, 11. in v. Gergoviae Caesar Vercingetorigem audentem eruptiones concidit 110, 13. v. Caesarianorum rumpere Massilia ausa 142, 19. Caesar XVI milium vallo castra Pompei obduxerat 145, 2
- Vareniana castra Spartacus subito impetu rapuit 128, 2
- Varguntei in sociis Catilinae 137, 6
- inter Varum flumen et Magram Ligures habitant 49, 4
- Varus v. Attius, Quintillius vatibus, cum templum a Tarquinio Superbo aedificaretur, placuit contumacia numinum non cedentium 14, 7
- Vcennos, Noricorum gentem, Drusus perpacavit 169, 13

- vectigalia rei publicae in quaestu habebantur 114, 3.
 v. id est imperii patrimonium 117, 16
 Vei, Latii oppidum, quanta res fuerit, indicat decennis obsidio 22, 3. 11. cuniculo peractum eius excidium 22, 7. laborat annalium fides, ut V. fuisse credamus 22, 18. ante incendium Gallicum pontifices sacra eo auferunt 24, 3
 Veientes pulsi fugatique a Romulo 8, 9 adsidui et anniversarii hostes 21, 4. direpti funditus deletique 21, 12. Camillus inique divisisse Veientem praedam videbatur 38, 18
 Velini fontes in Sabinorum finibus 28, 2
 velis Antiochi opertum mare nuntiabatur 64, 19. Cretes captiva corpora religantes velis ac funibus suspendere 104, 6. cum v. purpureo Cleopatra ad Actium in altum dedit 168, 7
 venarum cruore Merula in Capitolio Iovis oculos resperxit 131, 23. admotis ad v. serpentibus Cleopatra morte soluta 169, 1
 veneno Numantini se interficiunt 83, 11. mixti ab Aquilio v. fontes 85, 20. Mithridates male temptatum v. spiritum ferro expulit 99, 19. Cretes captivi v. se conficiunt 104, 11. Ptolomaeus, Cypri rex, v. fata praecepit 105, 24. Cantabri in Medullio monte obsessi v. praecepere mortem 179, 9
 cum Venetis, Galliae populo, Caesari etiam navale bellum 106, 21
 in Venetia Italia mollissima 92, 2
 P. Ventidius, legatus Antonii, Labienum et Pacorum cecidit 164, 4. Parthis absumpto iactus spatio ademit usum sagittarum 164, 8
 Venuleii trucidati a Sylla 133, 16
 Veneri sacra Cypros 105, 20
 verberibus in plebem grassatus Tarquinius Superbus 13, 16
 Vercingetorix corpore armis spirituque terribilis 109, 17. Gallos in ius pristinum libertatis erexit 109, 19. supplex in castra Caesaris venit 110, 15
 in Vergelli torrente iussu Hannibalis pons de cadaveribus factus 54, 20
 Vergilius orator an poeta? 183, 1
 vernat bis floribus Campania 28, 14
 de Verulis, Latii oppido, triumphaverunt Romani 19, 14
 Vestae focum Numa virginibus colendum dedit 10, 2. ex sacerdotio V. virgines fugientia sacra Veios comitantur 24, 3
 Vestalis aras amplexus pontifex a Marianis necatur 132, 16
 Vesuvius pulcherrimus omnium Campaniae montium, Aetnaei ignis imitator 28, 19. Spartaco prima sedes mons V. placuit 127, 18
 veteranorum Caesaris manus post XIV annos probata gradum retro dedit apud Mundam 152, 4. Octavius Caesar nominis maiestate revocat ad arma v. 156, 14. veteranis

- patris pretium militiae persolvebat Octavius 156, 21
- Veturia, Coriolani mater, filium lacrimis suis exarmavit 88, 16
- T. Veturio Calvino Postumioque coss. (834) apud Caudinas furculas ex Samnitibus clades accepta 29, 15
- vexilla deerant in seditione Drusi 121, 13. vexillis sericis auroque vibrantia signa Parthi ostendere Crasso 112, 1. Spartacus servos ad vexillum vocat 127, 15. vexilla Caesaris Tarraco portat 186, 7
- viator Drusi trib. pleb. Philippum consulem faucibus adprehendit 122, 4
- C. Vibio Postumo Augustus Delmatas perdomandos mandat 171, 8
- victima prima Romae Remus 7, 18. legatos Romanos ut v. securi percutiunt Illyrii 51, 4. fuga victimarum imminentis ruinae prodigium 145, 21. Caesar C. victimis perlitare non potuerat 154, 14. in Octavii Caesaris castris omnia aves v.que promiserant 160, 1
- vigilis castrorum. pilo exceptus Olyndicus 80, 7
- Vindelicos, populum Noricum, Augustus per Drusum perpacavit 169, 13
- Vindelicus amnis testis victoriae Allobrogibus et Arvernibus reportatae 89, 14
- in Vindium, eminentissimum montem, Cantabri confugiunt 179, 3
- vini dulcedine mitigatos Cimbros Marius adgressus 92, 4
- Vinnium in domandos Panonios Augustus misit 170, 14
- viperas causerum patronos appellant Germani 176, 7
- virgis liberos cecidit Brutus 16, 14. lictoriae v. sonum uxor Stolonis expaverat 40, 7. Varus violentiam barbarum lictoris virgis inhiberi posse putat 175, 12
- L. Virginius filiam manu sua interfecit 39, 21
- virgula Tarquinius Superbus papaverum capita excutit 14, 2. v. custodem barbarum excaecat Crassus ab Aristonico captus 85, 17
- virgultis palustribus tectus eques Hannibalis apud Thrasymennum lacum 53, 17
- Viriatius Lusitanos erexit 80, 8. ex venatore latro, ex latrone dux 80, 9. per XIV annos Hispaniam populatus 80, 11. Claudium Vnimanum cecidit 80, 14. eum iam oppresserat Fabius consul 80, 16. Popilius eum per domesticos percussores adgressus 81, 2
- Viridomarus, Gallorum rex, a Marcello occisus 50, 11
- Virtus et Fortuna ad constituendum populi Romani imperium videntur contendisse 5, 9. Hostilio in honorem virtutis regnum datum 10, 9. ab Horatio additus ad v. dolus 10, 18; a Mario 92, 10. abstulit virtus paricidium Horatii 11, 3. Tullus acuit ratione virtutem 15, 4. virginum (Cloeliae) virtus 18, 7. Porsenna virtutum territus monstis 18, 10. Romana v. imperium orbis merebatur 22, 21. in Gallico

- incendio apparuit Romana v. 23, 16. in virtute fiducia 42, 14. nihil interest virtutis, equis an navibus, terra an mari dimicetur 42, 16. eximia v. Calpurni Flammae bello Punico primo 44, 3. eius fere magnitudo calamitatibus adprobatur 45, 18. Liguribus quasi cote populus Romanus ferrum suae v. acuebat 49, 3. Numantia virtutis nomine par omnibus urbibus 81, 6. impetum pro v. barbari habent 90, 20. necessitate acta v. victoriae causa fuit apud Aquas Sextias 91, 5. Sertorius vir summae, sed calamitosae v. 134, 12. efficacior fortuna quam v. 160, 11. Brutus moriens efflavit non in re sed in verbo tantum esse v. 160, 13
- per viscera senatus bello Mariano grassatur victoria 130, 3. visceribus Italiae inhaeret Hannibal 59, 2
- per Visurgin fluvium praesidia atque custodias disposuit Drusus 174, 16
- vitia crescunt cum magnitudine imperii 83, 23. spem Mithridati dabant nostra v. 96, 1. mersa v. suis quasi sentina res publica 113, 21. speciosiora vitia populi Romani 114, 10. Germania facta erat provincia, si barbari tam v. Romana quam imperia ferre potuissent 174, 3
- vitibus amicti montes Gaurus Falernus Massicus 28, 18. vites Italiae Tarraco affectat 186, 4
- vitineis delapsi vinculis per fauces Vesuvii Spartaci milites 127, 19
- vittis discoloribus serpentium in modum armatae Fidenae 22, 1
- Vituitus v. Bituitus
- Vlia, Hispaniae oppidum, dedito Perperna in Romanam fidem venit 135, 12
- sub M. Vlpio Traiano principe senectus imperii revirescit 6, 13
- ultores foederum dii 111, 15
- Vmbri, antiquissimus Italiae populus, cum Etruscis et Samnitibus in excidium Romani nominis coniurant 30, 11. V. Plotius bello sociali sub signis habet 123, 6
- Vmbria a Caesare pulsus Thermus, Pompei legatus 142, 1
- Volcano Galli Romana arma promiserant 50, 12
- Volero v. Publius
- Volsi pervicacissimi Latinarum et cotidiani hostes 20, 7. hos T. Quinctius domuit 20, 8. pecora Vulscorum in triumphis 36, 13
- Volsinii, opulentissimi Etruscorum, postremi Italicorum in fidem venere 37, 12
- Volso Rhodopen Caucasumque penetravit 95, 1. v. Manlius
- T. Volturci praetoris proditione litterae Allobrogum ad Catilinam tenebantur 138, 4
- volucres quoque invia accessit Marcius Philippus 70, 14. volucres Poenorum naves apud Liparas 43, 8. adsuetae cadaverum pabulo v. castra Bruti et Cassii circumvolabant 159, 15
- votis in Capitolio nuncupatis olim Tibur et Praeneste pe-

- tebantur 19, 16. Iuppiter Gallorum votum interceptit 50, 10. aliorum Gallorum vota ceciderunt 50, 13. Moesi ante aciem concepere v., ut caesorum extis ducum et litarent et vescerentur 172, 1
- V**sipetes, Germaniae gentem, primos domuit Drusus 174, 4
- V**ticam, altera Africae claustra, servabat Cato 150, 10
- utre suspensus nuntius a Lucullo ad Cyzicenos missus 98, 5
- V**ulteio trib. mil. hortante Opiterginorum manus a Pompeianis circumfusa mutuis ictibus inter se concucurrit 144, 5
- sub Vulturno amne primo Syllanorum et Marianorum signa concurrunt 132, 9. Vulturnum S. Pompeius populatus 161, 17
- X**anthippo, duce Lacedaemonio Carthaginem misso, Romani vincuntur 46, 2
- X**erxen cogitabant Romani bello contra Antiochum 64, 17. in Antiocho Romani vicerunt X. 66, 15. non alia ac S. Pompei post X. miserabilior fuga 163, 4
- Z**acynthon insulam ab Aetolis bellum serpsit 67, 19
- Z**amam, Numidia urbem, Metellus frustra adsiluit 88, 1
- Z**eugma transiit Crassi exercitus 111, 9.

878.9 .F64er C.1
L. Annaei Flori EpitomaAKA5813
Stanford University Libraries

3 6105 045 019 960

STANFORD UNIVERSITY LIBR
Stanford, California

PRINTED IN U.S.A.

